

รายงานวิจัยเพื่อท้องถิ่น ฉบับสมบูรณ์

โครงการวิจัย

ศูนย์การเรียนรู้ชุมชนเพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวและการพัฒนาอาชีพ

โดยชุมชนจันทุนน่านบ้านสันติชล ตำบลเวียงใต้

อำเภอปาย จังหวัดแม่ฮ่องสอน

โดย

นายทศพิช เป้นดวงเนตร และคณะ

เสนอ

สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.) ฝ่ายวิจัยเพื่อท้องถิ่น

มีนาคม 2554

สารบัญ

	หน้า
กิตติกรรมประกาศ	ค
บทคัดย่อภาษาไทย	ง
บทคัดย่อภาษาอังกฤษ	ฉ
บทที่ 1 บทนำ	1
ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา	1
วัตถุประสงค์ของการศึกษา	4
ขอบเขตของการศึกษา	4
ประโยชน์ที่ได้รับจากการวิจัย	6
นิยามศัพท์เฉพาะ	6
บทที่ 2 เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง	8
ศูนย์การเรียนรู้ชุมชน	8
การศึกษาตามอัธยาศัยและแหล่งการเรียนรู้ในชุมชน	14
การพัฒนาอาชีพ	24
การท่องเที่ยวโดยชุมชน	30
วัฒนธรรมชุมชน	34
อัตลักษณ์	35
การวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม	40
งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง	52
บทที่ 3 วิธีดำเนินการวิจัย	58
กลุ่มเป้าหมายที่ใช้ในการวิจัย	58
เครื่องมือและเทคนิคที่ใช้ในการวิจัย	59
ข้อมูลและแหล่งข้อมูลในการวิจัย	61
ขั้นตอนและวิธีการเก็บข้อมูล	62
การตรวจสอบข้อมูล	63

	หน้า
การวิเคราะห์ข้อมูล	63
บทที่ 4 ผลการวิเคราะห์ข้อมูล	65
ประวัติศาสตร์ วัฒนธรรม ประเพณี วิถีชีวิต กิจกรรมในรอบปีและอาชีพ	66
ผลการวิเคราะห์ข้อมูลที่ได้จากแบบสอบถาม	113
ผลการวิเคราะห์ข้อมูลที่ได้จากการจัดเวที	127
บทที่ 5 สรุป อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ	144
สรุป	144
อภิปรายผล	156
ข้อเสนอแนะ	164
บรรณานุกรม	165
ภาคผนวก	
ภาคผนวก ก ราชานามผู้เชี่ยวชาญในการตรวจสอบเครื่องมือหนังสือขอความ อนุเคราะห์เป็นผู้เชี่ยวชาญ	165
ภาคผนวก ข แผนการจัดกิจกรรมโครงการเรื่องศูนย์การเรียนรู้ชุมชนเพื่อ ก ส่งเสริมการท่องเที่ยวและการพัฒนาอาชีพโดยชุมชนจินยูน น่านบ้านสันติชล ตำบลเวียงใต้ อำเภอปาย จังหวัดแม่ฮ่องสอน	
ภาคผนวก ค แบบสัมภาษณ์ แบบสอบถามความคิดเห็น และแบบบันทึกการสังเกต	171
ภาคผนวก ง ภาพบรรยากาศการฝึกอบรมบรรยากาศบริเวณศูนย์การเรียนรู้ ชุมชนจินยูนน่านบ้านสันติชลเรื่องศูนย์การเรียนรู้ชุมชนเพื่อส่งเสริมการ ท่องเที่ยวและการพัฒนาอาชีพโดยชุมชนจินยูนน่านบ้านสันติชล ตำบลเวียง ใต้ อำเภอปาย จังหวัดแม่ฮ่องสอนและประกาศนียบัตรสำหรับผู้รับการ อบรมมัคคุเทศก์ชุมชน	179
ประวัติผู้เขียน	217

บทที่ 1

บทนำ

ความสำคัญของปัญหา

การศึกษาเป็นกระบวนการเรียนรู้เพื่อพัฒนามนุษย์ ในด้านร่างกาย อารมณ์ สังคม และสติปัญญา รวมทั้งการพัฒนาศักยภาพซึ่งเป็นสิ่งที่ช่วยให้มนุษย์สามารถปรับตัวให้เข้ากับสภาพแวดล้อมมีความเชื่อมั่นในตนเอง และดำเนินชีวิตในสังคมได้อย่างเป็นปกติสุขและสามารถเกื้อหนุนการพัฒนาประเทศได้อย่างเหมาะสมและสอดคล้องกับการเปลี่ยนแปลงในทุกๆ ด้านของประเทศ (กรมการศึกษานอกโรงเรียน, 2538 หน้า 3) กระแสหลักในการพัฒนาประเทศเป็นเหตุปัจจัยให้เกิดการเปลี่ยนแปลงในสังคมอย่างรวดเร็วและกว้างขวางเข้าไปในชุมชนชนบทในรูปแบบของโรงเรียน เทคโนโลยี และความรู้สมัยใหม่เกิดขึ้นมากมายและไหลบ่าเข้าไปในชุมชนชนบท จากกระแสการพัฒนาดังกล่าวทำให้ชาวชนบทมีความจำเป็นที่จะต้องศึกษาหาความรู้เพิ่มเติมตลอดชีวิตทั้งนี้โดยอาศัยศูนย์การเรียนรู้ชุมชนเป็นแหล่งการเรียนรู้ที่ช่วยส่งเสริมสนับสนุนความหลากหลายของการได้มาซึ่งความรู้ เพื่อเป็นประโยชน์ที่จะแสวงหาความรู้ได้อย่างต่อเนื่องตลอดชีวิต ศูนย์การเรียนรู้จึงเป็นของประชาชนในชุมชน เป็นเวทีแลกเปลี่ยนเรียนรู้ เป็นแหล่งบริการข้อมูลข่าวสาร เป็นสถานที่ให้บริการแนะแนวการศึกษาและอาชีพ ฯลฯ ศูนย์การเรียนรู้ชุมชนจึงเป็นแหล่งเรียนรู้ เป็นห้องเรียนของชุมชน สำหรับถ่ายทอดองค์ความรู้ชุมชน และเป็นต้นทุนสำคัญในการพัฒนา แก้ไขปัญหาด้วยตนเอง อันนำไปสู่การสร้างความเข้มแข็ง และสุขภาวะในชุมชนได้อย่างยั่งยืน การดำเนินงานศูนย์การเรียนรู้ชุมชนเป็นเรื่องที่จะต้องคิดจากชุมชนเอง นอกจากนั้นต้องมียุทธศาสตร์ประกอบที่สำคัญ ดังนี้ 1) ต้องมีสถานที่ที่สามารถใช้จัดกระบวนการเรียนรู้ได้อย่างหลากหลาย สะดวก การมาใช้บริการยืดหยุ่นใช้ทรัพยากรที่มีอยู่ในชุมชน 2) มีคณะกรรมการเป็นบุคคลที่อยู่ในชุมชนมีจิตสำนึกสาธารณะ 3) มีบุคลากรทำหน้าที่จัดกระบวนการศึกษาหาองค์ความรู้ไว้บริการและเชื่อมโยงแหล่งเรียนรู้อื่น ๆ 4) มีสื่ออุปกรณ์ที่หลากหลายครบถ้วนให้บริการความรู้ได้ในทุกรูปแบบ ทันสมัย 5) มีข้อมูลสำหรับการให้บริการแนะแนวต่างๆ อย่างครบถ้วนสมบูรณ์ 6) มีเจ้าภาพสำหรับจัดกิจกรรมให้เกิดการเคลื่อนไหวมีชีวิตชีวา และ 7) ใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่น อาสาสมัครประชาชนเข้ามามีส่วนเชื่อมโยงองค์ความรู้ต่างๆ อย่างสมดุล (ธวัช ชลารักษ์, 2552)

จังหวัดแม่ฮ่องสอนเป็นจังหวัดชายแดนซึ่งถือได้ว่าเป็นจังหวัดที่มีทรัพยากรทางด้านการท่องเที่ยวและมีศักยภาพด้านการท่องเที่ยวสูงของประเทศ ประกอบกับมีที่ตั้งที่ติดกับรัฐฉานของ

สหภาพพม่า มีลักษณะภูมิประเทศเป็นภูเขาสูงสลับซับซ้อนทอดขนานไปกับทิวเขาถนนธงชัยและทิวเขาแดนลาว ดังนั้นจึงถูกปกคลุมไปด้วยหมอกตลอดทั้งปี จนได้รับการขนานนามว่า เมืองสามหมอก ประกอบกับการมีป่าไม้นานาพันธุ์และวัฒนธรรมที่เป็นเอกลักษณ์เฉพาะของกลุ่มชาติพันธุ์ต่าง ๆ เช่น ม้ง ลีซอ และจีนคะชาตือพยพ (จีนยูนนาน) กลุ่มชาติพันธุ์ต่าง ๆ เหล่านี้มีความแตกต่าง ทั้งกายภาพของที่ตั้ง ภาษา วัฒนธรรม ภูมิปัญญา การเพาะปลูก รวมทั้งขนบจารีตประเพณีที่หลอมรวมเป็นวิถีชีวิตของผู้คนและวิถีชีวิตของชุมชน โดยเฉพาะชุมชนชาวจีนยูนนานในจังหวัดแม่ฮ่องสอนที่มีอยู่ 3 ชุมชน

สามชุมชนของชาวจีนยูนนานประกอบไปด้วย 1) ชุมชนจีนยูนนานบ้านรักไทย เป็นสถานที่ท่องเที่ยวที่เลื่องชื่ออยู่ในภูมิประเทศที่สวยงาม รายล้อมด้วยเทือกเขาตามแนวชายแดนไทยพม่าและมีเทศกาลที่สำคัญคือ เทศกาลชิมชา ที่จัดขึ้นทุกปี 2) ชุมชนจีนยูนนานบ้านรุ่งอรุณหรือบ้านแม่สุยะจีนในอดีต ตั้งอยู่ท่ามกลางเขาหินปูนสลับซับซ้อน เป็นที่ตั้งของวัดป่าถ้ำวัวสุญดาราม วัดป่าที่แทรกตัวอยู่ท่ามกลางแมกไม้และภูผาสวยแปลกตา และ 3) ชุมชนจีนยูนนานบ้านสันติชล เป็นหมู่บ้านที่อุดมด้วยธรรมชาติและทิวทัศน์อันสวยงาม ป่าไม้ที่ยังคงความอุดมสมบูรณ์ เนื่องจากเป็นแหล่งต้นน้ำ ลำธาร รวมทั้งจุดเด่นในด้านภูมิปัญญาการสร้างบ้านจากดินและภูมิปัญญาการแปรรูปถั่วเหลือง จะเห็นได้ว่าทั้งสามชุมชนมีทรัพยากรทางด้านการท่องเที่ยวอยู่เป็นทุนเดิม ในอดีตทั้งสามชุมชนเคยได้รับผลกระทบจากปัญหายาเสพติด เนื่องจากอยู่ใกล้แหล่งผลิตทั้งฝิ่น เฮโรอีน และยาบ้า ที่ตั้งอยู่ในรัฐฉานของสหภาพพม่า แต่เมื่อปี พ.ศ. 2547 รัฐบาลประกาศทำสงครามกับยาเสพติด ผู้ค้ารายใหญ่หลายคนหลบหนีออกนอกประเทศ ส่วนที่เหลือถูกจับกุม แต่ละชุมชนล้วนได้รับความบอบช้ำจากปัญหานี้จนในที่สุด

ชุมชนทั้งสามชุมชนได้รวมกลุ่มกันเป็นเครือข่ายการท่องเที่ยว โดยทั้งสามชุมชนได้เปิดชุมชนเป็นชุมชนท่องเที่ยวขึ้นภายใต้แนวคิด “ใช้การท่องเที่ยวเป็นตัวช่วยจัดปัญหาเสพติดสร้างรายได้และส่งเสริมอาชีพภายในชุมชนอย่างยั่งยืน” ซึ่งได้รับความสนใจจากนักท่องเที่ยวเป็นอย่างมาก ทางชุมชนจีนยูนนานทั้งสามชุมชนจึงปรึกษากันเพื่อพัฒนาการท่องเที่ยวให้มีทิศทางที่ดียิ่งขึ้น รวมถึงต้องการให้การท่องเที่ยวชุมชนจีนยูนนานมีการเชื่อมต่อกัน เพื่อสร้างภาพลักษณ์ทางการท่องเที่ยวของทั้งสามชุมชนให้เป็นชุมชนแห่งการเรียนรู้เรื่องราวทางประวัติศาสตร์และวัฒนธรรมของจีนยูนนาน สมาชิกเครือข่ายการท่องเที่ยวโดยชุมชนจึงเห็นว่าบ้านสันติชลควรเป็นหมู่บ้านหลักในการจัดตั้งศูนย์การเรียนรู้จีนยูนนานขึ้นเนื่องมาจากความพร้อมทางด้านภูมิศาสตร์ที่ตั้งอยู่ห่างจากตัวเมืองปายเพียง 4.5 กิโลเมตร ทำให้นักท่องเที่ยวทั้งชาวไทยและชาวต่างชาติเดินทางเข้ามาได้อย่างสะดวกมากกว่า บ้านสันติชลจึงเปรียบเสมือนประตูสู่ชุมชนจีนยูนนาน

ชุมชนจินยูนนานบ้านสันติชลเห็นความสำคัญของการท่องเที่ยวที่จะช่วยทำให้ชุมชนจินยูนนานพัฒนาเป็นแหล่งท่องเที่ยวอย่างสมบูรณ์แบบควบคู่กับการอนุรักษ์วัฒนธรรมท้องถิ่น โดยความร่วมมือของคนในชุมชน จึงได้ร่วมกันก่อตั้งศูนย์การเรียนรู้ชุมชนขึ้น โดยได้จัดสร้างอาคารบ้านดินขึ้น 1 หลัง สร้างเป็นศูนย์กลางการเรียนรู้วัฒนธรรมจินยูนนาน เพื่อสะท้อนให้นักท่องเที่ยวได้เรียนรู้ตัวตนของคนจินยูนนานในแม่ฮ่องสอน และเพื่อปลูกสร้างจิตสำนึก และการเรียนรู้ให้กับคนรุ่นใหม่ในชุมชนจินยูนนานได้ภาคภูมิใจในอัตลักษณ์ของตนเอง ทั้งนี้หากการจัดตั้งศูนย์การเรียนรู้ชุมชนจินยูนนานที่บ้านสันติชลได้เป็นผลสำเร็จ ชุมชนจินยูนนานบ้านสันติชลจะได้เป็นหมู่บ้านการท่องเที่ยวโดยชุมชนต้นแบบทางด้านการมีส่วนร่วมของชุมชนและศูนย์การท่องเที่ยวชุมชนแห่งนี้จะเป็นจุดเชื่อมโยงให้การท่องเที่ยวมีความสมบูรณ์มากยิ่งขึ้นอีกทั้งยังก่อให้เกิดการจ้างงานและเกิดการพัฒนาอาชีพที่มีอยู่ในชุมชน เหล่านี้ล้วนเป็นประโยชน์กับชุมชนเป็นอย่างดี

แต่เนื่องจากการสร้างศูนย์การเรียนรู้ชุมชนจินยูนนานไม่มีการจัดการศูนย์ที่เป็นรูปธรรม ส่งผลให้ศูนย์การเรียนรู้ชุมชนจินยูนนานบ้านสันติชล ไม่สามารถเปิดให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวของชุมชนได้ จากบทเรียนของหลายชุมชนที่ก่อสร้างสถาปัตยกรรมใหม่ ๆ โดยนักพัฒนาที่ไม่เข้าใจชุมชน สิ่งก่อสร้างไม่สอดคล้องกับความต้องการของชุมชน บทสรุปสุดท้ายสถานที่นั้นก็เป็นเพียงอนุสรณ์สถานที่ไม่มีประโยชน์เหลือไว้ให้เห็นเป็นความทรงจำราคาแพงของชุมชน

หากมีการจัดตั้งศูนย์การเรียนรู้ชุมชนขึ้นจะเป็นคลังความรู้แก่ชุมชน และยังเป็นการจัดการกับปัญหาเสียดสีได้เป็นอย่างดี นอกจากนี้ยังเป็นการส่งเสริมการค้า บริการด้านท่องเที่ยวในชุมชน ก่อเกิดการจ้างแรงงานในชุมชน และกระจายรายได้สู่ชุมชน โดยเน้นกระบวนการมีส่วนร่วมของชุมชน ที่มีความสอดคล้องกับศักยภาพของท้องถิ่นซึ่งหมายถึงวิถีชีวิต สภาพแวดล้อม ตามธรรมชาติ ศิลปวัฒนธรรมและประเพณีพื้นบ้านจนนำไปสู่การพึ่งพาตนเองแบบบูรณาการต่อการพัฒนาสังคม วัฒนธรรม ธรรมชาติสิ่งแวดล้อม และคุณภาพชีวิตความเป็นอยู่ของประชาชน (การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย, 2542: 15)

งานวิจัยครั้งนี้เป็นเป็นการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วมระหว่างนักวิจัยกับชุมชน ผู้นำชาวบ้านและองค์กรท้องถิ่นเข้ามามีส่วนร่วมในการวิจัยโดยมีเป้าหมายให้ชุมชนจินยูนนานทั้งสามชุมชนจะสามารถจัดการระบบข้อมูลและหารูปแบบในการสื่อสารองค์ความรู้ผ่านศูนย์การเรียนรู้ชุมชนจินยูนนานเพื่อส่งเสริมอาชีพและการท่องเที่ยวโดยชุมชนจินยูนนาน เพื่อเชื่อมโยงการท่องเที่ยวระหว่างชุมชนทั้งสาม โดยชุมชนจินยูนนานบ้านสันติชลเป็นแกนนำหลักในทุกขั้นตอนของการก่อตั้งศูนย์การเรียนรู้ รวมถึงมีการวางแผนพัฒนาเพื่อให้ศูนย์การเรียนรู้เป็นศูนย์การเรียนรู้ตัวอย่างในเรื่องการมีส่วนร่วมของชุมชน และชุมชนเกิดการเรียนรู้โดยใช้กระบวนการวิจัยแบบมี

ส่วนร่วมเข้ามาเป็นสังกระตุนให้ชุมชนเห็นศักยภาพของตนเอง นอกจากนี้ชุมชนยังสามารถใช้กระบวนการวิจัยแบบมีส่วนร่วมในการแก้ปัญหาที่เกิดขึ้นในชุมชนได้เองในอนาคตอย่างแท้จริง โดยโจทย์หลักของการวิจัยคือ “ชุมชนจันทนนานทั้งสามชุมชนจะสามารถจัดการระบบข้อมูลและหารูปแบบในการสื่อสารองค์ความรู้ผ่านศูนย์การเรียนรู้ชุมชนจันทนนานได้อย่างไร”

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อรวบรวมและจัดระบบองค์ความรู้ด้านประวัติศาสตร์ วัฒนธรรม และอาชีพของชาวจันทนนานบ้านสันติชล ตำบลเวียงใต้ อำเภอป่าจ้งจังหวัดแม่ฮ่องสอน
2. เพื่อศึกษากระบวนการจัดตั้งศูนย์การเรียนรู้ชุมชนเพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวและการพัฒนาอาชีพโดยชุมชนจันทนนานบ้านสันติชล ตำบลเวียงใต้ อำเภอป่าจ้ง จังหวัดแม่ฮ่องสอน
3. เพื่อสำรวจความต้องการการถ่ายทอดองค์ความรู้ผ่านศูนย์การเรียนรู้ชุมชนจันทนนานบ้านสันติชล ตำบลเวียงใต้ อำเภอป่าจ้ง จังหวัดแม่ฮ่องสอน
4. เพื่อหาแนวทางการจัดการศูนย์การเรียนรู้ชุมชนจันทนนาน บ้านสันติชล ตำบลเวียงใต้ อำเภอป่าจ้ง จังหวัดแม่ฮ่องสอน

ขอบเขตการดำเนินงาน

การศึกษานี้เป็นการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม (Participatory Action Research: PAR) ระหว่างนักวิจัย ผู้นำชุมชน ชาวบ้าน และภาคีที่เกี่ยวข้อง ของชุมชนจันทนนานบ้านสันติชล ตำบลเวียงใต้ อำเภอป่าจ้ง จังหวัดแม่ฮ่องสอน เพื่อศึกษา รวบรวม จัดระบบองค์ความรู้ ประวัติศาสตร์ วัฒนธรรม อาชีพและการท่องเที่ยวโดยชุมชน ศึกษากระบวนการจัดตั้งศูนย์การเรียนรู้ชุมชน สำรวจความต้องการการถ่ายทอดองค์ความรู้ผ่านศูนย์การเรียนรู้ชุมชน และแนวทางการจัดการศูนย์การเรียนรู้ชุมชนเพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวและพัฒนาอาชีพ โดยมีขั้นตอนและวิธีการในการดำเนินการศึกษาดังนี้

1. ขอบเขตด้านกลุ่มเป้าหมาย

กลุ่มเป้าหมายที่ใช้ในการศึกษานี้ คือ

- 1.1 ตัวแทนชาวจันทนนานบ้านสันติชล จำนวน 20 คน ประกอบด้วย
 - 1.1.1 กลุ่มผู้นำชุมชน ผู้รู้ ผู้อาวุโส จำนวน 5 คน
 - 1.1.2 ตัวแทนกลุ่มแกนนำกลุ่มท่องเที่ยวโดยชุมชน จำนวน 10 คน
 - 1.1.3 ตัวแทนกลุ่มชาวบ้าน จำนวน 5 คน

1.2 ตัวแทนเจ้าหน้าที่จากวิทยาลัยชุมชนแม่ฮ่องสอน สาขาอำเภอปาย จำนวน 3 คน

1.3 เจ้าหน้าที่ฝ่ายประสานงาน ศูนย์ประสานงานวิจัยเพื่อท้องถิ่นแม่ฮ่องสอน จำนวน 2 คน

1.4 กลุ่มตัวอย่างนักท่องเที่ยวที่เดินทางเข้ามาท่องเที่ยวในชุมชนจีนยูนนานบ้านสันติชล จำนวน 306 คน โดยวิธีการเลือกแบบบังเอิญ (Accidental Sampling) โดยอ้างอิงตารางกลุ่มตัวอย่างของ Kerjcie and Morgan (1970)

2. ขอบเขตด้านเนื้อหา

การวิจัยครั้งนี้ ได้กำหนดประเด็นและเนื้อหาในการศึกษา ดังนี้

1. รวบรวมข้อมูลและจัดระบบองค์ความรู้ด้านประวัติศาสตร์ วัฒนธรรม อาชีพและการท่องเที่ยวของชาวจีนยูนนานบ้านสันติชล

1.1 ประวัติศาสตร์ รากเหง้า เรื่องราวที่มาของชุมชนจีนยูนนานจากจีนสู่ไทย

1.2 วิถีชีวิต และกิจกรรมในรอบปี (ปฏิทินกิจกรรมในรอบปี) ของชาวจีนยูนนาน อาทิ การแต่งกาย อาหารจีนยูนนานบ้านสันติชล การสร้างบ้านดินแบบชาวจีนยูนนานและการประกอบอาชีพของชาวจีนยูนนาน

1.3 บริบทชุมชนบ้านสันติชล

2. เพื่อศึกษากระบวนการการจัดตั้งศูนย์การเรียนรู้ชุมชนเพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวและพัฒนาอาชีพโดยชุมชนจีนยูนนาน บ้านสันติชล

3. เพื่อสำรวจความต้องการรูปแบบการถ่ายทอดองค์ความรู้ผ่านศูนย์การเรียนรู้ชุมชนเพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวและพัฒนาอาชีพ โดยกำหนดรูปแบบไว้ 8 ด้าน ดังนี้

3.1 เป็นห้องแสดงวัฒนธรรมและภูมิปัญญาท้องถิ่น

3.2 เป็นห้องอินเตอร์เน็ตชุมชน

3.3 เป็นห้องวิชาการชุมชน

3.4 เป็นห้องเรียนรู้กลุ่มอาชีพชุมชน

3.5 เป็นร้านค้าชุมชน

3.6 เป็นลานกิจกรรมชุมชน

3.7 เป็นห้องสมุดชุมชน / ห้องสมุดประชาชน

3.8 เป็นที่อ่านหนังสือชุมชน

4. แนวทางการจัดการภายในศูนย์การเรียนรู้ชุมชนเพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวและพัฒนาอาชีพ โดยกำหนดไว้ 4 ด้าน ดังนี้

- 4.1 การจัดการด้านวัสดุอุปกรณ์ในการนำเสนอ
- 4.2 การจัดการด้านทรัพยากรบุคลากร
- 4.3 การจัดการด้านเงินทุน
- 4.4 การจัดการด้านเวลา

ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

1. ได้ข้อมูลด้านองค์ความรู้ประวัติศาสตร์ วัฒนธรรม และอาชีพของชาวจีนยูนนานที่เป็นระบบและจัดเก็บเป็นฐานข้อมูลชุมชน
2. ได้รูปแบบการถ่ายทอดองค์ความรู้ผ่านศูนย์การเรียนรู้ชุมชนจีนยูนนานเพื่อส่งเสริมอาชีพและการท่องเที่ยวโดยชุมชนจีนยูนนาน บ้านสันติชล
3. ได้ศูนย์การเรียนรู้ชุมชนชาวจีนยูนนาน (Life museum) จำนวน 1 ศูนย์
4. ได้รูปแบบการถ่ายทอดองค์ความรู้ผ่านศูนย์การเรียนรู้ชุมชนจีนยูนนาน บ้านสันติชล
5. สร้างสัมพันธภาพที่ดีในระหว่างนักวิจัยกับชุมชนเพื่อให้เกิดการพัฒนาอย่างยั่งยืน

นิยามศัพท์เฉพาะ

ศูนย์การเรียนรู้ชุมชน หมายถึง ศูนย์รวมการจัดกิจกรรมของบ้านสันติชล ตำบลเวียงใต้ อำเภอปาย จังหวัดแม่ฮ่องสอน ซึ่งประกอบด้วย ส่วนการจัดแสดงกิจกรรมภายในตัวอาคาร รวมถึงการจัดแสดงกิจกรรมต่าง ๆ ทุกอย่างบริเวณโดยรอบอาคาร

การจัดการศูนย์การเรียนรู้ หมายถึง การบริหารจัดการศูนย์การเรียนรู้ชุมชนจีนยูนนาน บ้านสันติชล ในด้านต่าง ๆ ได้แก่ ด้านวัสดุอุปกรณ์ในการนำเสนอ ด้านบุคลากร ด้านเงินทุนและด้านเวลา

ชุมชนจีนยูนนาน บ้านสันติชล หมายถึง ชาวจีนที่อพยพจากมณฑลยูนนานในประเทศจีน เข้ามาตั้งถิ่นฐานในประเทศไทย ณ หมู่บ้านสันติชล หมู่ที่ 5 ตำบลเวียงใต้ อำเภอปาย จังหวัดแม่ฮ่องสอน

การท่องเที่ยวโดยชุมชน หมายถึง ทางเลือกในการจัดการท่องเที่ยวที่ชุมชนบ้านสันติชล เข้ามามีส่วนร่วมในการกำหนดทิศทางการท่องเที่ยว ดำเนินงานในทุกขั้นตอนและให้เหมาะสมในฐานะที่เป็นเจ้าของทรัพยากรและเป็นผู้มีส่วนได้ส่วนเสียจากการจัดท่องเที่ยวในชุมชน

การพัฒนาอาชีพ หมายถึง การพัฒนาอาชีพที่มีอยู่ในชุมชนบ้านสันติชล ให้ได้รับการพัฒนาไปในทิศทางที่ดีขึ้นและเพิ่มทักษะของผู้ที่จะประกอบอาชีพเพื่อก่อให้เกิดรายได้อย่างยั่งยืน

บทที่ 2

เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

การวิจัย เรื่อง ศูนย์การเรียนรู้ชุมชนเพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวและการพัฒนาอาชีพโดยชุมชนจินตนาบ้านสันติชล ตำบลเวียงใต้ อำเภอป่า จังหัดแม่ฮ่องสอน ผู้วิจัยได้ศึกษา ค้นคว้า เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง เพื่อเป็นแนวคิดและใช้เป็นแนวทางในการดำเนินการวิจัย ดังนี้

1. ศูนย์การเรียนรู้ชุมชน
2. การศึกษาตามอัธยาศัยและแหล่งการเรียนรู้ในชุมชน
3. การพัฒนาอาชีพ
4. การท่องเที่ยวโดยชุมชน
5. วัฒนธรรมชุมชน
6. อัตลักษณ์
7. การวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม
8. งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

1. ศูนย์การเรียนรู้ชุมชน

นักวิชาการหลายท่านให้ความหมายของศูนย์การเรียนรู้ไว้หลายทรรศนะดังนี้
(กรมการศึกษานอกโรงเรียน (2539 ,หน้า 2 – 3) ได้ให้ความหมายของศูนย์การเรียนรู้ว่า หมายถึง ศูนย์รวมการจัดกิจกรรมการศึกษาตลอดชีวิตเพื่อกระจายโอกาสทางการทางการศึกษาแก่ประชาชนให้กว้างขวางทั่วถึงและครอบคลุมทุกพื้นที่ตลอดจนเป็นแหล่งบริการชุมชนในการจัดกิจกรรมต่างๆ ที่สอดคล้องกับความต้องการของประชาชน กลมกลืนกับวิถีชีวิตของชุมชน ท้นต่อการเปลี่ยนแปลงในยุคโลกาภิวัตน์ เพื่อก่อให้เกิดสังคมการเรียนรู้ และการพึ่งตนเอง รวมทั้งเสริมสร้างวิถี ชีวิตที่เป็นประชาธิปไตย

ชัยยง พรหมวงศ์ 2523 , หน้า 35 (อ้างใน เอกปรัชญา ยานะสาร) ได้ให้ความหมายไว้ว่า คือ สถานศึกษาที่เปิดโอกาสให้บุคคลในหมู่บ้านเข้าศึกษาหาความรู้ได้ตลอดเวลา โดยมีครูเป็นผู้ประสานงานและให้คำปรึกษาการจัดตั้งศูนย์การเรียนรู้

อิวาน อิลลิช (Ivan Illich 1971(อ้างใน สุนีย์ มหาอัมพรพฤกษ์ , 2540)) ได้เรียกร้องให้เลิกระบบโรงเรียน เสนอแนวคิดให้จัดในลักษณะศูนย์การเรียนรู้ (Learning centre) สำหรับบุคคลทุกเพศทุกวัย ใครอยากจะมาเรียนเรื่องอะไร หรือมาเรียนตอนไหนก็ได้โดยจัดสื่อและสิ่ง

สนับสนุนการเรียนรู้ไว้ให้ ใช้เทคโนโลยีเข้าช่วยให้มากขึ้น ผู้เรียนสามารถเรียนรู้ได้ด้วยตนเอง ข่ายการเรียนรู้ตามทักษะของอิลลิซประกอบด้วย 1) การแลกเปลี่ยนทักษะและความรู้ซึ่งกันและกัน 2) การรวมกลุ่มผู้ที่สนใจจะเรียนสิ่งที่เหมือน ๆ กัน และ 3) แสวงหาความรู้จากวัสดุ หรือบุคลากรที่มีความชำนาญในเรื่องนั้น ๆ

กรมการศึกษานอกโรงเรียนเป็นผู้จัดสถานสถานที่จัดกิจกรรมการเรียนรู้ขึ้นในชุมชน ซึ่งมีภารกิจในการประสานงานจัดกิจกรรมการเรียนรู้รูปแบบต่าง ๆ สนับสนุนการศึกษายาสามัญ สาขาศาสตร์ และกิจกรรมส่งเสริมคุณภาพชีวิต (ตามอรรถาธิบาย) ตลอดจนเป็นแหล่งบริการสื่อเสริมการเรียนรู้ การสอน บริการข่าวสารข้อมูล ให้แก่นักเรียน นักศึกษา ประชาชนทั่วไป และครูประจำกลุ่ม

การจัดตั้งศูนย์การเรียนรู้ชุมชน จะต้องดำเนินการดังนี้

1. องค์การบริหารส่วนตำบลร่วมกับเจ้าหน้าที่ศูนย์บริการการศึกษานอกโรงเรียนอำเภอ จัดหาสถานที่ที่เหมาะสมสำหรับกิจกรรมการศึกษา เพื่อที่จะประกาศจัดตั้งเป็นศูนย์การเรียนรู้ชุมชนต่อไป

2. องค์การบริหารส่วนตำบลดำเนินการคัดเลือกคณะกรรมการศูนย์การเรียนรู้ชุมชนซึ่งประกอบด้วยคณะกรรมการบริหารองค์การบริหารส่วนตำบลและบุคคลอื่น ๆ ที่เหมาะสมตามจำนวนที่ได้มีการตกลงกัน

3. องค์การบริหารส่วนตำบลร่วมกับศูนย์บริการการศึกษานอกโรงเรียนอำเภอ คัดเลือกครูศูนย์การเรียนรู้ชุมชน ตามคุณสมบัติที่กำหนดเพื่อให้มาทำหน้าที่ในศูนย์การเรียนรู้ชุมชนที่ตั้งขึ้น

4. ศูนย์การเรียนรู้ชุมชนร่วมกับคณะกรรมการศูนย์การเรียนรู้ชุมชนวางแผนการดำเนินงานของศูนย์การเรียนรู้ชุมชน

ศูนย์การเรียนรู้ชุมชน ยึดหลักการให้ชุมชนเป็นฐานในการจัดการศึกษาของชุมชน (กรมการศึกษานอกโรงเรียน, 2540 ,หน้า 18)

กิจกรรมในศูนย์การเรียนรู้ชุมชน

การจัดกิจกรรมการศึกษาในศูนย์การเรียนรู้ชุมชนมุ่งเน้นให้ประชาชนในตำบลเกิดการเรียนรู้ทั้งแบบที่เป็นทางการและแบบที่ไม่เป็นทางการ ซึ่งชุมชนสามารถสร้างสรรค์กิจกรรมของตนและโดยการสนับสนุนของกรมการศึกษานอกโรงเรียนด้วยกิจกรรม ดังต่อไปนี้

1. การศึกษาขั้นพื้นฐานสายสามัญ ระดับประถมศึกษา มัธยมศึกษาตอนต้นและมัธยมศึกษาตอนปลาย โดยมีหลักสูตรสำหรับประชาชนทั่วไป หลักสูตรสำหรับกลุ่มเป้าหมายเฉพาะและกลุ่มผู้นำชุมชน ซึ่งสามารถเชื่อมต่อการศึกษาระดับมหาวิทยาลัยได้
2. การศึกษาอาชีพ ซึ่งจัดในรูปหลักสูตรวิชาชีพระยะสั้น หลักสูตรประกาศนียบัตรอาชีพ (ปอ.) และหลักสูตรประกาศนียบัตรวิชาชีพ (ปวช.) ทางไกล ซึ่งเป็นการพัฒนาทักษะและความสามารถทางด้านอาชีพของประชาชนเพื่อให้สามารถสร้างงานเข้าสู่ระบบเศรษฐกิจชุมชนได้
3. การศึกษาตามอัธยาศัยเป็นการให้บริการความรู้และข่าวสารข้อมูลในรูปแบบต่างๆ ที่ประชาชนสามารถเรียนรู้ได้ตลอดเวลา เช่น ห้องสมุดประชาชน นิทรรศการ รายการวิทยุและโทรทัศน์ เป็นต้น
4. การส่งเสริมการศึกษาในระบบโรงเรียนเป็นการจัดกิจกรรมที่ช่วยให้นักเรียนในโรงเรียนได้เรียนรู้อย่างมีประสิทธิภาพมากขึ้น เช่น การเรียนรู้จากรายการโทรทัศน์ผ่านดาวเทียม การดูนิทรรศการทางวิทยาศาสตร์ เป็นต้น
5. กิจกรรมนันทนาการ เป็นการพัฒนาทางด้านสุขภาพอนามัยและจิตใจ เช่น กีฬา การออกกำลังกาย การร้องเพลง การวาดรูป การเล่นเกมและการละเล่นต่าง ๆ ของชุมชน
6. กิจกรรมการพัฒนาคุณภาพชีวิต โดยเฉพาะการจัดกลุ่มสนใจเรียนรู้เรื่องราวต่าง ๆ ที่จะประโยชน์แก่บุคคลต่าง ๆ เช่น สตรีแม่บ้าน ผู้สูงอายุ เด็ก คนพิการ
7. กิจกรรมส่งเสริมศาสนาศิลปวัฒนธรรมและประเพณีของท้องถิ่นเพื่อการเรียนรู้สืบทอดและเผยแผ่

กิจกรรมดังกล่าวเป็นการส่งเสริมให้ประชาชนเรียนรู้อยู่ในชุมชนเรียนรู้ได้อย่างอิสระต่อเนื่องและเป็นไปตามความต้องการ สามารถเรียนรู้ได้อย่างต่อเนื่องตลอดชีวิต เรียนรู้จากประสบการณ์ตรงในชุมชน เป็นการเรียนรู้ที่ส่งเสริมให้ชุมชนพึ่งพาตนเอง (กรมการศึกษานอกโรงเรียน, 2540, หน้า 10 – 1)

การจัดบริการในศูนย์การเรียนรู้ชุมชน

ศูนย์การเรียนรู้ชุมชนเป็นแหล่งบริการความรู้ข่าวสารข้อมูลให้กับนักศึกษา ประชาชน เด็ก และผู้ใหญ่ในชุมชนในการใฝ่หาความรู้ต่าง ๆ เพื่อพัฒนาตนเอง ศูนย์การเรียนรู้ชุมชนจะรวบรวมสื่อต่าง ๆ ที่เป็นประโยชน์ต่อประชาชนในชุมชนทุกเพศทุกวัยมาจัดบริการเพื่อส่งเสริมการเรียนรู้ด้วยตนเอง สนับสนุนการเรียนการสอนในโรงเรียน โดย

1. บริการอ่านหนังสือ หนังสือพิมพ์ วารสาร ตลอดจนสื่อสิ่งพิมพ์อื่น ๆ รวมทั้งบริการความรู้จากสื่ออิเล็กทรอนิกส์ เทปคาสเซต วิทยุ โทรทัศน์ คอมพิวเตอร์ โดยครูศูนย์การเรียนรู้ชุมชน จัดหาสื่อความรู้มาจัดบริการสื่อความรู้ในการจัดการศึกษาตามอัธยาศัย ดังตัวอย่าง เช่น

หนังสือวิชาการ สารคดีทั่วไป หนังสือพิมพ์ วารสาร นิตยสาร แผ่นพับ แผ่นปลิว จุลสารนิทรรศการ โทรทัศน์ วิทยุ เสียงตามสาย หอกระจายข่าว เทปคาสเซต คอมพิวเตอร์ ซีดี-รอม แผ่นดิสก์ซีไอเอ ภูมิปัญญาชาวบ้านแหล่งความรู้ เครือข่ายความรู้อื่น ๆ

2. บริการยืม – คืน สื่อความรู้สำหรับผู้ประสงค์จะยืมสื่อความรู้ไปศึกษาค้นคว้านอกศูนย์การเรียนรู้ชุมชน

3. บริการค้นคว้าหาความรู้จากสื่อความรู้ในศูนย์การเรียนรู้ชุมชน

4. บริการแนะแนวการศึกษาออกโรงเรียน

5. จัดนิทรรศการส่งเสริมการอ่าน การศึกษาค้นคว้า การให้ความรู้เพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิต

6. จัดกิจกรรมบริการหมุนเวียนหนังสือสื่อไปยังที่อ่านโดยกลุ่มนักศึกษาและเครือข่ายอื่นๆ

7. จัดกิจกรรมวันสำคัญต่างๆ

8. จัดกิจกรรมศูนย์การเรียนรู้ชุมชนเคลื่อนที่

9. จัดให้ความรู้ตามเสียงตามสาย หอกระจายข่าว (กรมการศึกษานอกโรงเรียน, 2541 , หน้า 89 – 90)

กระบวนการบริหารและการจัดการศูนย์การเรียนรู้ชุมชน

ศูนย์การเรียนรู้ชุมชน มีกระบวนการบริหารและการจัดการศึกษาโดยมีขั้นตอนการดำเนินงานที่ครูศูนย์การเรียนรู้ร่วมกับศูนย์บริการการศึกษานอกโรงเรียนอำเภอ ดังนี้

1.สำรวจความต้องการทางการศึกษาของชุมชน

2.วิเคราะห์และจัดทำข้อมูลพื้นฐาน

3.จัดลำดับความสำคัญ / วิเคราะห์ความเหมาะสมและปัจจัยพื้นฐานในการสนับสนุนการจัดกิจกรรมในศูนย์การเรียนรู้ชุมชน

4.ประสานงานกับองค์กรที่เกี่ยวข้อง

5.จัดทำแผนการดำเนินงานของศูนย์การเรียนรู้ชุมชน ร่วมกับคณะกรรมการศูนย์การเรียนรู้

6.ปฏิบัติตามแผน

7. นิเทศและติดตามผล

8. สรุปและรายงานผลการดำเนินงานต่อองค์การบริหารส่วนตำบลและศูนย์บริการการศึกษาออกโรงเรียนอำเภอ (กรมการศึกษาออกโรงเรียน, 2540 , หน้า 16)

การพัฒนาศูนย์การเรียนรู้ชุมชน

นอกจากนี้ยังมีผู้ให้ข้อเสนอแนะในการพัฒนาศูนย์การเรียนรู้ชุมชนไว้ดังนี้ (สถาบันวิจัยวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีแห่งประเทศไทย , 2540 : 3/50 – 3/53 อ้างใน นำชัย ทนุผล หน้า 157 - 158)

1. ควรจัดศูนย์การเรียนรู้ชุมชนให้สอดคล้องและสนับสนุนการศึกษาตลอดชีวิตของบุคคลในสังคมการเรียนรู้ของบุคคลจากศูนย์การเรียนรู้ชุมชนถือได้ว่าเป็นการเรียนรู้ตลอดชีวิตมีการเรียนรู้ทุกรูปแบบเกิดขึ้นในศูนย์การเรียนรู้ชุมชน ประชาชนสามารถเรียนรู้ได้ตลอดชีวิตตั้งแต่เกิดจนตาย ศูนย์การเรียนรู้ชุมชนจึงตอบสนองต่อธรรมชาติการเรียนรู้ของประชาชนในยุคแห่งข่าวสาร เช่นปัจจุบันนี้ ดังนั้นศูนย์การเรียนรู้ชุมชนจึงควรปรับกิจกรรมให้มีความยืดหยุ่นตามความต้องการของประชาชนกลุ่มเป็นสำคัญ โดยประชาชนควรมีส่วนร่วมในการกำหนดรูปแบบกิจกรรม เนื้อหาของกิจกรรม และควรปรับกิจกรรมที่ตอบสนองต่อความแตกต่างของบุคคล โดยมีรูปแบบกิจกรรมที่หลากหลาย เหมาะสมกับเพศ วัย และสถานภาพทางอาชีพ

2. ควรจัดศูนย์การเรียนรู้ชุมชนให้มีความเป็นเอกลักษณ์ของชุมชนเนื่องจากศูนย์การเรียนรู้ชุมชนแต่ละแห่งได้จัดตั้งอยู่ในชุมชนตามท้องถิ่นต่างๆ ของประเทศ ดังนั้นการจัดศูนย์การเรียนรู้ชุมชนแต่ละแห่งจึงควรมีเอกลักษณ์ของแต่ละท้องถิ่น โดยควรจัดให้มีลักษณะเป็นแหล่งการเรียนรู้ในชุมชนที่มีข้อมูลต่างๆ ของท้องถิ่นนั้นๆ ไม่ว่าจะเป็นข้อมูลวัฒนธรรม ประเพณี ภูมิปัญญาของท้องถิ่น ข้อมูลด้านสังคม เศรษฐกิจ การเมือง สถานที่ต่างๆ ของชุมชน เทคโนโลยีของชาวบ้านที่ใช้ในชีวิตประจำวัน ฯลฯ

3. ควรจัดศูนย์การเรียนรู้ชุมชนให้มีความสนุกสนาน รื่นรมย์ และมีชีวิตชีวา การจัดศูนย์การเรียนรู้ชุมชนให้มีชีวิตชีวา หมายความว่า การจัดกิจกรรมต่างๆ ในศูนย์การเรียนรู้ชุมชนควรจัดอย่างสนุกสนาน เปิดโอกาสให้ประชาชนได้ลงมือปฏิบัติและขณะเดียวกันต้องได้รับความรู้ด้วย โดยเป็นการเรียนรู้จากกิจกรรมที่เป็นสาระบันเทิงอย่างหลากหลาย เช่น การจัดกิจกรรมวันเด็ก กิจกรรมวันพ่อ วันแม่ การจัดนิทรรศการ ฯลฯ มาตรฐานศูนย์การเรียนรู้ชุมชน

4. ควรพัฒนาศูนย์การเรียนรู้ชุมชนให้มีความทันสมัยอยู่เสมอ เนื่องจากในแต่ละปีสังคมและเทคโนโลยีมีการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว ดังนั้นการพัฒนาศูนย์การเรียนรู้ชุมชนควรจะต้องพัฒนาให้เหมาะสมกับการเปลี่ยนแปลง ทั้งในด้านรูปแบบกิจกรรมและวัสดุอุปกรณ์ให้ทันสมัยอยู่เสมอ เพื่อดึงดูดให้ประชาชนเข้ามาใช้บริการเพิ่มมากขึ้น

5. ควรมีการพัฒนาบุคลากร ควรมีการพัฒนาบุคลากรที่เกี่ยวข้องกับการดำเนินงานศูนย์การเรียนรู้ชุมชน ให้มีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการจัดศูนย์การเรียนรู้ชุมชน เพื่อเป็นแหล่งการเรียนรู้แบบทบาทหน้าที่ของบุคลากรในการสนับสนุนการจัดแหล่งการเรียนรู้ โดยการฝึกอบรม และพัฒนาอย่างต่อเนื่องและสม่ำเสมอ อันจะนำไปสู่ความเข้าใจและตระหนัก ในความสำคัญ of ศูนย์การเรียนรู้ชุมชนในฐานะของแหล่งการเรียนรู้ของชุมชน

6. ควรมีการวิจัยและพัฒนา ควรมีการวิจัยและพัฒนาองค์ความรู้ เพื่อจัดศูนย์การเรียนรู้ชุมชนอย่างมีประสิทธิภาพโดยมุ่งพัฒนาพื้นฐานข้อมูลให้เป็นแหล่งการเรียนรู้อย่างแท้จริง และสอดคล้องกับความพร้อมและศักยภาพของศูนย์การเรียนรู้ชุมชนนั้นๆ

7. ควรมีส่วนร่วมของชุมชน ควรส่งเสริมการมีส่วนร่วมของชุมชน โดยการนำพันธมิตรหุ้นส่วนในชุมชน เครือข่ายตลอดจนประชาชนในชุมชน ให้มีส่วนร่วมให้มากที่สุดทั้งในระดับการวางแผน การลงมือปฏิบัติและการประเมินผล รวมทั้งการขอความร่วมมือในการสนับสนุนทรัพยากรต่างๆ เพื่อพัฒนาศูนย์การเรียนรู้ชุมชนให้เป็นแหล่งการเรียนรู้ของชุมชนอย่างแท้จริง

จะเห็นได้ว่าการมีส่วนร่วมของประชาชนท้องถิ่นเป็นเป้าหมายสำคัญในกระบวนการพัฒนาการท่องเที่ยวรูปแบบใหม่ ซึ่งถือได้ว่าเป็นพื้นฐานของการพัฒนาที่ยั่งยืนในองค์กรของระบบ ความรู้สึกเป็นเจ้าของท้องถิ่นของสมาชิกชุมชน ซึ่งมีความรัก ความหวงแหน มีความรู้สึกพึงพิง และใช้ประโยชน์จากทรัพยากรแหล่งท่องเที่ยว สามารถนำมาประยุกต์ให้เกิดการพัฒนาแบบยั่งยืนแก่ทรัพยากรท่องเที่ยวได้ โดยชุมชนต้องมีการพัฒนาตนเองให้เป็นศูนย์กลางเชื่อมโยงระหว่างหน่วยงานของรัฐกับชุมชนเองและระหว่างชุมชนกับภาคเอกชนที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ โดยในส่วนที่เชื่อมโยงระหว่างชุมชนกับหน่วยงาน ชุมชนจะอยู่ในฐานะเป็นผู้รับทราบนโยบายเบื้องต้น และมีส่วนผลักดันในระยะยาว ชุมชนเป็นผู้ใช้และดำเนินงานตามแผนงานและแผนปฏิบัติการความเชื่อมโยงระหว่างชุมชนกับหน่วยงานเอกชน ชุมชนจะอยู่ในฐานะเป็นส่วนหนึ่งของฐานรองรับการท่องเที่ยวการท่องเที่ยวเชิงนิเวศที่เกิดขึ้นโดยเอกชนหรือผู้ประกอบการนำเที่ยว

2. การศึกษาตามอัธยาศัย และแหล่งการเรียนรู้ในชุมชน

การศึกษาตามอัธยาศัยเป็นการศึกษาที่เกิดขึ้นได้จากประสบการณ์ในชีวิตประจำวัน โดยเรียนรู้จากการทำงาน จากบุคคล จากครอบครัว จากสื่อมวลชน จากแหล่งความรู้ต่างๆ โดยลักษณะการเรียนรู้ส่วนใหญ่เป็นการเรียนเพื่อความรู้และนันทนาการ อีกทั้งสามารถเรียนรู้ได้ตลอดเวลาและเกิดขึ้นในทุกช่วงวัยตลอดชีวิต (กรมการปกครองส่วนท้องถิ่น, 2552)

กิจกรรมการศึกษาตามอัธยาศัย

กิจกรรมการศึกษาตามอัธยาศัย เป็นกิจกรรมการศึกษาเป็นการเรียนรู้ตามวิถีชีวิตเป็นการเรียนรู้จากประสบการณ์และสิ่งแวดล้อม การเรียนจะไม่มีหลักสูตร ไม่มีเวลาเรียนที่แน่นอน ไม่มีการลงทะเบียน ไม่มีการวัดประเมินผล ตลอดจนไม่มีผู้บังคับ เป็นการเรียนรู้ที่เกิดขึ้นตามธรรมชาติ จากสภาพแวดล้อมต่างๆในสังคม ซึ่งสามารถจำแนกโปรแกรมของการศึกษาตามอัธยาศัยได้ดังนี้ (วิระเทพ ปทุมเจริญวัฒนา, 2545 อ้างใน กรมการปกครองส่วนท้องถิ่น, 2552).

1. โปรแกรมการศึกษาตามอัธยาศัยของห้องสมุดต่างๆ ห้องสมุดเป็นแหล่งบริการให้ความรู้และข่าวสารข้อมูลให้กับประชาชน นักศึกษา เด็ก ผู้ใหญ่ ที่มีความสนใจและเฝ้าหาความรู้ต่างๆ เพื่อพัฒนาตนเอง ห้องสมุดจะทำหน้าที่ในการให้บริการการศึกษาตามอัธยาศัย ซึ่งเป็นแหล่งรวบรวมความรู้แก่ประชาชนทุกเพศทุกวัย ดังนั้นห้องสมุดจึงมีบทบาทสำคัญในการส่งเสริม และสนับสนุนการสอนในโรงเรียน ตลอดจนการเรียนรู้ด้วยตนเองของประชาชนในลักษณะการศึกษาตามอัธยาศัย

2. โปรแกรมการจัดการศึกษาตามอัธยาศัยของเครือข่ายการเรียนรู้ในชุมชนสื่อมวลชน ปัจจุบันมีบทบาทสำคัญอย่างยิ่งในการจัดการศึกษาตามอัธยาศัย โดยทั่วไปสื่อมวลชนมีหน้าที่ในการให้การศึกษาตามอัธยาศัยเกี่ยวกับการให้ความรู้ต่างๆ ทั้งในด้านการเมือง อาชีพ เศรษฐกิจ วิทยาศาสตร์และบันเทิง เป็นการเรียนรู้ที่ผู้เรียนได้เรียนรู้จากการทำงาน จากประสบการณ์ การฟัง การอ่าน และการศึกษาค้นคว้า โดยมีสื่อมวลชนแขนงต่างๆ ที่สำคัญ คือ วิทยุ โทรทัศน์ นิตยสาร วารสาร เป็นต้น

3. โปรแกรมการจัดการศึกษาตามอัธยาศัยโดยสื่อสารมวลชน สื่อมวลชนในปัจจุบันมีความสำคัญอย่างยิ่งในการจัดการศึกษาตามอัธยาศัย เนื่องจากในปัจจุบันมีความก้าวหน้าทางสื่อเทคโนโลยีเป็นอย่างมาก ประกอบด้วยข้อมูลข่าวสารที่สำคัญในการตัดสินใจทางเศรษฐกิจสังคม จึงทำให้สื่อสารมวลชนมีความสำคัญอย่างมาก โดยทั่วไปโปรแกรมการจัดการศึกษาโดยสื่อมวลชนมีทั้งศึกษาจากสื่อสิ่งพิมพ์ สื่อวิทยุ สื่อโทรทัศน์ สื่อสิ่งพิมพ์

4. โปรแกรมการเรียนรู้จากภูมิปัญญาชาวบ้าน ภูมิปัญญาชาวบ้าน เป็นแหล่งการเรียนรู้ที่สำคัญของชุมชน เป็นวิทยาการที่มีคุณค่าต่อบุคคลและสังคมเป็นอย่างยิ่ง ภูมิปัญญาชาวบ้าน

ประกอบด้วย ภูมิปัญญาของผู้รู้ วัฒนธรรมและองค์ความรู้ของชุมชน ซึ่งได้รับการสั่งสมและสืบทอดต่อกัน

5. โปรแกรมการเรียนรู้จากสื่อพื้นบ้าน เป็นการเรียนรู้จากการแสดงหรือการละเล่นที่แฝงไว้ด้วยวัฒนธรรมของชาวบ้านที่แสดงให้เห็นถึงวิถีชีวิต ความเป็นอยู่ของชาวบ้านที่มีเป้าหมายเพื่อความบันเทิง ความสนุกสนานเพลิดเพลิน ตลอดจนจรรโลงใจ สื่อพื้นบ้านมีบทบาทในการถ่ายทอดความรู้ ค่านิยม และคุณธรรม ตัวอย่างสื่อพื้นบ้าน เช่น ลิเก หมอลำ ลำตัด เพลงลูกทุ่ง เป็นต้น

6. โปรแกรมการเรียนรู้จากครอบครัว ครอบครัวเป็นแหล่งการเรียนรู้ตั้งแต่เกิดที่จะสอนให้มนุษย์มีแบบแผนในการดำรงชีวิต โดยวิธีการบอกเล่า สอน สานิตให้ดู ศึกษาดูงาน เป็นต้น ในส่วนของการจัดกิจกรรมการศึกษาตามอัธยาศัย สามารถแบ่งเป็น 2 ด้านดังนี้

1. การจัดกิจกรรม มีดังนี้

1.1 การเรียนรู้จากภูมิปัญญาชาวบ้าน ภูมิปัญญาชาวบ้านเป็นแหล่งการเรียนรู้ที่สำคัญของชุมชน เป็นแหล่งวิทยาการที่มีคุณค่าต่อบุคคลและสังคมเป็นอย่างยิ่ง ภูมิปัญญาชาวบ้านประกอบด้วยภูมิปัญญาของผู้รู้ วัฒนธรรมและความรู้ของชุมชน ซึ่งได้รับการสั่งสมและถ่ายทอดสืบต่อมา

1.2 การจัดกลุ่มสนใจ เป็นการจัดการศึกษาตามสภาพปัญหา ความต้องการและความสนใจที่แตกต่างกันของแต่ละบุคคล เพื่อให้สามารถนำความรู้ไปใช้ประโยชน์ในชีวิตประจำวัน และเป็นการยกระดับคุณภาพชีวิตด้วย

1.3 กลุ่มเสวนาหรืออภิปราย เป็นการรวมกลุ่มคนที่มีความสนใจในเรื่องใดเรื่องหนึ่งเหมือนกัน และต้องการแสดงความคิดเห็นโดยการเปิดเวทีพูดคุย วิพากษ์วิจารณ์ในเรื่องนั้นๆ อย่างเสรี และเป็นประชาธิปไตยต่อสาธารณชน เพื่อให้ได้มาซึ่งคำตอบ

1.4 กิจกรรมด้านศาสนาและวัฒนธรรม เป็นรูปแบบพิธีการที่กระทำสืบทอดจากบรรพบุรุษมาเป็นเวลานาน จนกลายเป็นจารีตประเพณี และอนุรักษ์ต่อกันไป เช่น การรดน้ำคำหัวในประเพณีสงกรานต์ เป็นต้น

1.5 พ่อแม่สอนลูก เป็นรูปแบบการเรียนรู้ตามอัธยาศัยที่ชัดเจนที่สุด เกิดขึ้นตามธรรมชาติและจากประสบการณ์ในชีวิตประจำวัน

1.6 การเรียนรู้จากประสบการณ์ของกลุ่มอาชีพ เช่น การทำแซลมูน ไพรจากผู้ชำนาญการ เป็นต้น

1.7 การเข้าค่าย เป็นกิจกรรมที่นักเรียน นักศึกษามีความสนใจที่จะเรียนรู้ในศาสตร์แขนงใดแขนงหนึ่งร่วมกัน และมีวัตถุประสงค์เพื่อไปอยู่ร่วมกันและศึกษาในเรื่องนั้นๆ เช่น การเข้าค่ายวิทยาศาสตร์ เป็นต้น

1.8 คอมพิวเตอร์และอิเล็กทรอนิกส์ เป็นการสื่อสารที่ให้ความรู้อย่างฉับไวสามารถนำมาใช้ในการถ่ายทอดความรู้ทั้งในการจัดการศึกษาในโรงเรียน การศึกษานอกโรงเรียนและ การศึกษาตามอัธยาศัยได้เป็นอย่างดี

2. การให้บริการ มีดังนี้

2.1 ที่อ่านหนังสือประจำหมู่บ้าน/ชุมชน เป็นแหล่งบริการข่าวสารข้อมูลที่เป็นเพื่อสร้างนิสัยการอ่าน ป้องกันการลืมนหนังสือและเสริมการเรียนรู้ด้วยตนเองแก่ประชาชน

2.2 ศูนย์การเรียนรู้ เป็นสถานที่จัดกิจกรรมที่ผู้เรียนสามารถศึกษาหาความรู้ได้ด้วยตนเองจากสื่อการสอนหลายรูปแบบ นอกจากนี้ยังเป็นแหล่งกลางทำหน้าที่ประสานงานกับแหล่งวิทยากร ความรู้ข่าวสารแก่ประชาชนกลุ่มเป้าหมายในชุมชน

2.3 อินเทอร์เน็ต เป็นระบบการหาความรู้ในศาสตร์และสาขาต่างๆ โดยวิธีการสืบค้นข้อมูลจากคอมพิวเตอร์

2.4 นิทรรศการ เป็นการนำเสนอหาทางวิชาการมาจัดในรูปของสิ่งแสดงซึ่งอาจจะเป็นของจริง ของจำลอง เป็นต้น

2.5 การท่องเที่ยว เป็นกิจกรรมที่มีวัตถุประสงค์หลักเพื่อการพักผ่อนและความเพลิดเพลินแต่ในขณะเดียวกันผู้ท่องเที่ยวก็จะได้รับความรู้ด้วย ทำให้เกิดประสบการณ์ตรง และได้เรียนรู้ในขณะเดียวกัน

2.6 พิพิธภัณฑ์วิทยาศาสตร์ เป็นการเรียนรู้ที่ผู้เรียนสามารถเรียนรู้ด้วยตนเองโดยตลอดเวลา มีโอกาสสัมผัสด้วยตนเอง

2.7 ห้องสมุดประชาชน เป็นสถานที่ให้บริการข้อมูลข่าวสาร โดยเฉพาะอย่างยิ่งด้วยสื่อประเภทสิ่งพิมพ์ในบางแห่งอาจจะจัดการเรียนการสอนด้วยสื่อต่างๆ ได้แก่ สื่อสิ่งพิมพ์ สื่อโสตทัศน์ สื่ออิเล็กทรอนิกส์ เป็นต้น

2.8 หน่วยภาพยนตร์เคลื่อนที่ เป็นการออกหน่วยโดยทางรถยนต์หรือเรือเคลื่อนที่ไปตามชุมชน เพื่อนำสื่อภาพยนตร์ไปฉายเพื่อความเพลิดเพลิน ในขณะเดียวกันผู้ชมก็ได้ความรู้จากเนื้อหาในภาพยนตร์นั้นๆ ด้วย

ความสำคัญของการศึกษาตามอัธยาศัยในการปฏิรูปการศึกษา

การปฏิรูปกระบวนการเรียนรู้ที่สามารถทำได้ทันที คือ การที่โรงเรียน ชุมชนสถาบัน ชุมชน เอกชน องค์กรทุกฝ่ายร่วมมือกันจัดการศึกษาที่ขยายวงกว้างออกสู่ชุมชนและธรรมชาติโดยมีหลักการพื้นฐานความคิด

1. การเรียนรู้เกิดขึ้นได้กับทุกคนในทุกสถานที่ ทุกเวลา
2. แหล่งเรียนรู้ของชุมชนมีอยู่มากมายทั้งที่เป็นองค์กรจัดตั้ง สถาบันในชุมชนวิถีชีวิต การทำมาหากิน ประเพณี พิธีกรรมและสิ่งแวดล้อมทางธรรมชาติ
3. การเรียนรู้ที่ดี เกิดจากการที่ทุกฝ่ายสร้างเครือข่ายของการเชื่อมโยงประสบการณ์ เกิดสังคมการเรียนรู้และสังคมคุณธรรม
4. การเรียนรู้จากแหล่งเรียนรู้ในชุมชนและธรรมชาติ เป็นกระบวนการที่มีความสุข สร้างสรรค์ความคิดและประสบการณ์ชีวิตที่มีคุณค่าสถานศึกษาและหน่วยงานทั้งหลายในสังคมสามารถจัดกระบวนการเรียนรู้ตามมาตรา 24 ของพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 ได้ดังนี้

1. จัดเนื้อหาสาระและกิจกรรมให้สอดคล้องกับความสนใจความถนัดของผู้เรียน โดยคำนึงถึงความแตกต่างระหว่างบุคคล
2. ฝึกทักษะ กระบวนการคิด การจัดการ การเผชิญสถานการณ์ และการประยุกต์ความรู้มาใช้เพื่อป้องกันและแก้ไขปัญหา
3. จัดกิจกรรมให้ผู้เรียนได้เรียนรู้จากประสบการณ์จริง ฝึกการปฏิบัติให้ทำได้คิดเป็นทำเป็น รักการอ่าน และเกิดการใฝ่รู้อย่างต่อเนื่อง
4. จัดการเรียนการสอนโดยผสมผสานความรู้ด้านต่างๆ อย่างได้สัดส่วนสมดุลกัน รวมทั้งปลูกฝังคุณธรรมค่านิยมที่ดีงาม และคุณลักษณะอันพึงปรารถนาไว้ในทุกวิชา
5. ส่งเสริมและสนับสนุนให้ผู้สอนสามารถจัดบรรยากาศ สภาพแวดล้อมสื่อการเรียนและอำนวยความสะดวก เพื่อให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้และมีความรอบรู้ รวมทั้งสามารถใช้การวิจัย เป็นส่วนหนึ่งของกระบวนการเรียนรู้ ทั้งนี้ผู้สอนและผู้เรียนอาจเรียนรู้ไปพร้อมกันจากสื่อการเรียนการสอนและแหล่งวิทยาการประเภทต่างๆ
6. จัดการเรียนรู้ให้เกิดขึ้นได้ทุกเวลา ทุกสถานที่ มีการประสานความร่วมมือกับบิดา มารดา ผู้ปกครอง และบุคคลในชุมชนทุกฝ่าย เพื่อร่วมกันพัฒนาผู้เรียนตามศักยภาพ

แหล่งการเรียนรู้ในชุมชน

การเรียนรู้เป็นสิ่งที่มิอยู่ในสังคมรอบๆ ตัวเราที่เป็นทั้งสิ่งมีชีวิตและไม่มีชีวิต เป็นสิ่งที่มิอยู่ในธรรมชาติและมนุษย์สร้างขึ้น ซึ่งเป็นแหล่งความรู้ที่ทำให้คนในสังคมเกิดการเรียนรู้และเกิดประสบการณ์ในการเรียนรู้อย่างต่อเนื่อง

ความสำคัญของแหล่งการเรียนรู้ในชุมชนต่อการศึกษานอกระบบ

แหล่งการเรียนรู้ในชุมชนมีความสำคัญต่อการศึกษานอกระบบใน 3 กลุ่มใหญ่ ๆ ดังนี้ (สุมาลี สังข์ศรี, 2546)

1. การศึกษานอกระบบด้านพื้นฐานการศึกษานอกระบบขั้นพื้นฐานประกอบด้วยกิจกรรมการสอนอ่าน-เขียนสำหรับผู้ที่ไม่ออก เขียนไม่ได้ การศึกษานอกระบบสายสามัญ ซึ่งเทียบเท่าการศึกษาในระบบโรงเรียนระดับประถม มัธยมศึกษา และมัธยมศึกษา การจัดการศึกษานอกระบบประเภทการศึกษาพื้นฐาน ได้ใช้ประโยชน์จากแหล่งการเรียนรู้ในชุมชนลักษณะดังต่อไปนี้

1.1 กิจกรรมการเรียนการสอนอ่านเขียนสำหรับผู้ที่ไม่ออก เขียนไม่ได้ กิจกรรมนี้ใช้แหล่งการเรียนรู้ชุมชนดังนี้

1.1.1 ใช้เป็นสถานที่จัดการเรียนการสอน เช่น ใช้บริเวณวัด ใช้สถานที่ของที่อ่านหนังสือประจำหมู่บ้าน/ชุมชน ใช้ศาลากลางบ้าน ฯลฯ

1.1.2 ใช้เป็นสื่อในการเรียนรู้ ในการสอนอ่าน-เขียนเนื้อหาที่สอนมักจะเกี่ยวกับสภาพการดำเนินชีวิต ดังนั้นวิทยากรอาจจะใช้ทรัพยากรธรรมชาติในชุมชน เช่น แม่น้ำ ลำคลอง ภูเขา ป่าไม้ มาเป็นเนื้อหาในการเรียน

1.1.3 ใช้วิทยากรจากแหล่งความรู้ในบางแห่ง ในการจัดกิจกรรมสอนอ่านเขียน อาจจะขอวิทยากรจากโรงเรียนในหมู่บ้านหรือนิมนต์พระจากวัดในหมู่บ้านเป็นผู้สอน

1.1.4 ใช้เป็นแหล่งทบทวนทักษะการอ่านเขียน แหล่งการเรียนรู้ อย่างเช่น ที่อ่านหนังสือประจำหมู่บ้าน/ชุมชนหรือห้องสมุด สามารถเป็นแหล่งการเรียนรู้ที่ประชาชนผู้เรียนอ่านเขียน มาฝึกการอ่านเขียนเพื่อไม่ให้ลืมนั่งหนังสือ

1.2 กิจกรรมการศึกษานอกระบบสายสามัญที่เทียบเท่าระดับประถมและมัธยมศึกษา กิจกรรมนี้ใช้แหล่งการเรียนรู้ในชุมชนที่มีลักษณะดังต่อไปนี้

1.2.1 ใช้เป็นสถานที่พบกลุ่ม ในกิจกรรมการศึกษานอกระบบสายสามัญที่เทียบเท่าระดับชั้นต่างๆ นั้นต้องมีการพบปะระหว่างผู้เรียนกับผู้สอนเป็นระยะๆ เช่น ทุกสัปดาห์ วิทยากรผู้จัดอาจจะขอใช้สถานที่ของแหล่งการเรียนรู้ในชุมชนเป็นสถานที่พบกลุ่ม เช่น ที่โรงเรียนในชุมชน ที่วัด ฯลฯ

1.2.2 ใช้วิทยากรจากแหล่งการเรียนรู้ในชุมชนบางแห่ง เช่น โรงเรียน ห้องสมุดประชาชน มีครูและเจ้าหน้าที่ที่อาจจะมาช่วยเป็นวิทยากรในการเรียนการสอนได้

1.2.3 เป็นแหล่งในการค้นคว้าหาความรู้ แหล่งการเรียนรู้ เช่น ห้องสมุดที่อ่านหนังสือประจำหมู่บ้าน/ชุมชน หน่วยงานต่างๆ ในท้องถิ่น สามารถเป็นสถานที่ที่ผู้เรียนมาค้นคว้าหาข้อมูลความรู้เพื่อประโยชน์ในการศึกษา

1.2.4 เป็นสื่อในการเรียนรู้ แหล่งการเรียนรู้ประเภททรัพยากรธรรมชาติ โบราณสถาน โบราณวัตถุที่มีอยู่ในชุมชนสามารถนำมาเป็นสื่อใช้ประกอบการเรียนการสอนในระดับชั้นต่างๆ ได้

2. การศึกษานอกระบบด้านทักษะอาชีพ การศึกษานอกระบบด้านทักษะอาชีพ ประกอบด้วย การฝึกอาชีพระยะสั้น การฝึกอาชีพระยะยาว การฝึกอาชีพแบบกลุ่มสนใจ การฝึกอาชีพในลักษณะต่างๆ ได้ใช้ประโยชน์จากแหล่งการเรียนรู้ในชุมชนในลักษณะดังนี้

2.1 ใช้เป็นสถานที่ฝึกอบรบ การฝึกอบรบโดยขอใช้สถานที่ของแหล่งการเรียนรู้ เช่น ที่วัด โรงเรียน สถานประกอบการในชุมชน เป็นต้น

2.2 ใช้เป็นสถานที่ศึกษาดูงาน การฝึกอบรบวิชาชีพ ในบางวิชาอาจจะใช้ดูงาน เช่น การฝึกอบรบด้านการเกษตร สถานที่ดูงานอาจจะเป็นบ่อเลี้ยงปลา ไร่นา เป็นต้น

2.3 ขอใช้วิทยากรของแหล่งการเรียนรู้ ในการฝึกอบรบวิชาชีพในหลายสาขาวิชา ได้แก่ ประชาชน นอกจากจะใช้วิทยากรที่เกี่ยวข้องแล้ว อาจจะใช้วิทยากรจากสถานศึกษาหรือจากสถานประกอบการ เป็นต้น

2.4 ใช้เป็นสื่อหรือวัสดุในการฝึกวิชาชีพ การฝึกวิชาชีพในหลายสาขาวิชาอาจจะนำทรัพยากรที่มีอยู่ในชุมชนเป็นวัสดุฝึก เช่น ไม้ไผ่ ยางพารา ฯลฯ ซึ่งสิ่งเหล่านี้เป็นทรัพยากรธรรมชาติที่มีอยู่ในชุมชน

3. การศึกษานอกระบบด้านการให้ข่าวสารข้อมูลและความรู้ทั่วไปเพื่อการพัฒนาคุณภาพชีวิต การศึกษาประเภทนี้ได้แก่ การเชิญวิทยากรจากภายในและภายนอกชุมชนมาให้ความรู้ที่เกี่ยวข้องกับการดำเนินชีวิต เช่น ด้านสุขภาพ ด้านกฎหมาย ด้านการเมือง เป็นต้น การจัดกิจกรรมการศึกษานอกระบบประเภทนี้ใช้ประโยชน์จากแหล่งการเรียนรู้ในชุมชนในลักษณะดังต่อไปนี้

3.1 ใช้เป็นสถานที่ในการจัดฝึกอบรม ในการให้ความรู้เรื่องที่จำเป็นต่อชีวิตเพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตของประชาชนนั้นอาจจะจัดโดยใช้ศาลา วัด ขอใช้ห้องประชุม โรงเรียน ฯลฯ

3.2 ใช้เป็นสถานที่ดูงาน เช่น ประชาชนในหมู่บ้าน ก เจ้าหน้าที่ผู้จัดการอบรม อาจื่อนำผู้เข้ารับอบรมมาศึกษาดูงานเพื่อให้ได้แนวทางไปปฏิบัติ

3.3 ใช้เป็นสื่อหรือวัสดุประกอบการอบรม ทรัพยากรในชุมชนสามารถนำมาประกอบการเรียนการสอนได้

3.4 ใช้เป็นแหล่งศึกษาหาความรู้เพิ่มเติม เช่น ที่อ่านหนังสือประจำหมู่บ้าน หรือชุมชน ห้องสมุดประชาชนประจำอำเภอ ห้องสมุดประชาชนประจำจังหวัด เป็นต้น

ประเภทของแหล่งการเรียนรู้ในชุมชน

แหล่งการเรียนรู้ในชุมชนในลักษณะของการจัดการศึกษาอย่างไม่เป็นทางการว่าเป็นการศึกษาที่เกิดขึ้นตามวิถีชีวิต เป็นการเรียนรู้จากประสบการณ์ จากการทำงาน จากครอบครัว จากสื่อ จากแหล่งความรู้ต่างๆ ในชุมชน เรียนรู้ได้ตลอดเวลา ซึ่งกรมการศึกษานอกโรงเรียนได้แบ่งแหล่งที่จะให้ประชาชนได้เรียนรู้ตามอรรถาัยออกเป็น 6 ประเภท คือ

1. ห้องสมุดต่างๆ เช่น ห้องสมุดโรงเรียน ห้องสมุดวิทยาลัย ห้องสมุดของหน่วยงานเอกชน ห้องสมุดประชาชน ห้องสมุดวัด
2. เครือข่ายการเรียนรู้ในชุมชน ได้แก่ ศูนย์การเรียนรู้ชุมชน สถานีอนามัยตำบล สำนักเกษตรตำบล สำนักวิชาต่าง ๆ ที่อ่านหนังสือประจำหมู่บ้าน/ชุมชน แหล่งความรู้ที่มีอยู่ตามธรรมชาติ หรือตามวิถีชีวิตของชาวบ้าน
3. สื่อสารมวลชน เช่น หนังสือพิมพ์ วิทยุกระจายเสียง วิทยุโทรทัศน์ วารสารนิตยสาร จุลสาร ไปสเตอร์ เป็นต้น
4. ภูมิปัญญาชาวบ้าน ได้แก่ ภูมิปัญญาของผู้รู้ วัฒนธรรม และความอยากรู้ของชุมชน
5. สื่อพื้นบ้าน ได้แก่ เพลง ลิเก หมอลำ หนังตะลุง มโนราห์ ลำตัด
6. ครอบครัว ได้แก่ การอบรมสั่งสอน การให้ความรู้การดำเนินชีวิต การประกอบอาชีพจากพ่อแม่

ปัญหาที่พบเกี่ยวกับแหล่งการเรียนรู้ในชุมชน

ปัญหาที่พบเกี่ยวกับแหล่งการเรียนรู้ในชุมชน แบ่งเป็น 3 ปัญหาหลักคือ ปัญหาด้านการสร้างหรือการพัฒนาแหล่งการเรียนรู้ในชุมชน ปัญหาด้านการบริหารและการดูแลรักษาแหล่งการเรียนรู้ในชุมชน และปัญหาจากการใช้ประโยชน์จากแหล่งการเรียนรู้ในชุมชน ปัญหาในด้านการสร้างและการพัฒนาแหล่งการเรียนรู้ชุมชน มีดังต่อไปนี้ (สุมาลี สังข์ศรี, 2546)

1. ไม่มีการสร้างหรือพัฒนาเพิ่มเติม แหล่งการเรียนรู้ประเภทนี้ส่วนใหญ่ไม่มีการสร้างเพิ่มเติมมาเป็นเวลานานแล้ว
2. แหล่งการเรียนรู้ยังไม่มีหลากหลาย ที่ผ่านมามีจะมีการสร้างหรือพัฒนาแหล่งการเรียนรู้ขึ้นมาในชุมชน ก็มักจะเป็นแหล่งการเรียนรู้ประเภทเดียวกันทุกชุมชน ทำให้ไม่มีจุดเด่นหรือมีความหลากหลายเท่าที่ควร
3. เจ้าหน้าที่ในระดับปฏิบัติยังไม่มีส่วนร่วมเท่าที่ควร แนวความคิดในการพัฒนาแหล่งการเรียนรู้ส่วนใหญ่มาจากส่วนกลางเป็นผู้คิด ผู้กำหนดและผู้จัดสรรงบประมาณเจ้าหน้าที่ระดับปฏิบัติยังไม่มีโอกาสได้นำเสนอแนวความคิดเท่าที่ควร

4. ประชาชนมีส่วนร่วมน้อยในการสร้างแหล่งความรู้ประเภทต่างๆ เท่าที่ผ่านมาหน่วยงานเป็นผู้คิดวางแผนและดำเนินการสร้างเองโดยไม่ให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมคิดร่วมเสนอความคิดเห็นมากนัก

5. ไม่มีนโยบายหรือแผนงานที่ชัดเจนเกี่ยวกับการสร้างหรือการพัฒนาแหล่งการเรียนรู้ในชุมชน ไม่มีการให้แนวทางว่าจะมีการสนับสนุนให้สร้างแหล่งการเรียนรู้ในชุมชนอย่างไร ดังนั้นเจ้าหน้าที่ระดับปฏิบัติจึงไม่รู้ว่าควรจะเสนอความคิดเห็นอย่างไร

6. เจ้าหน้าที่ผู้จัดการศึกษายังขาดความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับแหล่งการเรียนรู้ในชุมชน ซึ่งจะมีผลอย่างมากต่อการสร้างและการพัฒนาแหล่งการเรียนรู้ในชุมชน

ปัญหาด้านการบริหารและการดูแลรักษาแหล่งการเรียนรู้ในชุมชน

ปัญหาที่เกิดขึ้นคือเจ้าหน้าที่ประจำแหล่งการเรียนรู้อาจจะยังไม่จัดบริการที่เอื้อต่อการเรียนรู้เท่าที่ควร โดยทำกิจกรรมไปตามบทบาทที่มีอยู่ โดยที่ไม่ทราบว่างานที่ทำเป็นกิจกรรมที่ประชาชนสามารถหาความรู้ได้ เพราะฉะนั้นการบริหารยังไม่เป็นไปเพื่อมุ่งให้เกิดการเรียนรู้ เพราะฉะนั้น อาจจะต้องเพิ่มการประชาสัมพันธ์ ปรับบริการ ปรับกิจกรรมให้มาสู่การให้การศึกษาเพื่อการเรียนรู้มากขึ้น

ปัญหาจากการใช้ประโยชน์จากแหล่งการเรียนรู้ในชุมชน

ในการใช้ประโยชน์จากแหล่งการเรียนรู้ในชุมชน พบว่ามีปัญหาในด้านต่างๆ ดังนี้

1. ยังใช้ประโยชน์จากแหล่งการเรียนรู้ชุมชนน้อย เมื่อเทียบสัดส่วนกับกิจกรรมที่จัด
2. บุคลากรของหน่วยงานไม่มีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับแหล่งการเรียนรู้ในชุมชน เช่น ในเรื่องความสำคัญ ประโยชน์ ลักษณะการใช้ เป็นต้น
3. ไม่เห็นความสำคัญของแหล่งการเรียนรู้ ไม่มีตัวอย่างให้เห็นว่าสามารถที่จะนำแหล่งการเรียนรู้ในชุมชนมาช่วยในการจัดกิจกรรมการศึกษานอกระบบได้อย่างไร
4. ไม่มีแหล่งข้อมูลว่ามีแหล่งการเรียนรู้ใดบ้างอยู่ในชุมชน
5. ไม่มีนโยบายชัดเจนจากหน่วยงานกลางว่าควรจะใช้ประโยชน์จากแหล่งการเรียนรู้ในชุมชนหรือไม่อย่างไร
6. ไม่มีการวางแผนการใช้ ในการจัดกิจกรรมการศึกษานอกระบบนั้นบุคลากรผู้จัดกิจกรรมมิได้กำหนดในแผนกิจกรรมว่าจะใช้แหล่งการเรียนรู้ของชุมชนในกิจกรรมใด ขึ้นตอนใด ดังนั้นจึงแล้วแต่ผู้จัดกิจกรรมที่จะใช้หรือไม่ใช้
7. การใช้แหล่งการเรียนรู้ยังขาดความต่อเนื่อง ใช้เพียงครั้งสองครั้งก็ไม่ใช้อีก

8. การติดตามประเมินผลการใช้มีน้อย ทำให้ไม่สามารถวิเคราะห์ถึงผลดี และผลเสีย ในการนำมาปรับปรุงการจัดกิจกรรมต่อไป

ปัญหาเกี่ยวกับการใช้แหล่งการเรียนรู้ในชุมชนของประชาชน

เมื่อพิจารณาถึงสภาพของการใช้ประโยชน์จากแหล่งการเรียนรู้ในชุมชน พบว่า ประชาชนเข้ามาใช้ประโยชน์ค่อนข้างน้อย ทำให้ขาดโอกาสในการร่วมกันพัฒนาร่วมกันดูแลรักษา ร่วมสนับสนุนและส่งเสริมในด้านต่างๆ เพราะไม่เห็นถึงความสำคัญ ดังนั้นในการสร้างให้ชุมชน แต่ละชุมชนเป็นชุมชนแห่งการเรียนรู้ตามแนวการศึกษาตลอดชีวิต จึงควรมีแนวทางในการสร้างความรู้ความเข้าใจแก่ประชาชนเกี่ยวกับแหล่งการเรียนรู้ดังนี้

1. รัฐบาลควรกำหนดเป็นนโยบายเพื่อสนองตอบพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ.2542 ในการรณรงค์เพื่อสร้างความรู้ความเข้าใจในเรื่องแหล่งการเรียนรู้ในชุมชน
2. ควรมีการกำหนดหน่วยงานหลักที่จะรับผิดชอบในการรณรงค์เรื่องนี้ และอาจจะขอความร่วมมือจากหน่วยงานอื่นๆ ได้
3. ควรรณรงค์ทุกระดับตั้งแต่ระดับชาติถึงระดับท้องถิ่น โดยดำเนินการทุกระดับตั้งแต่ระดับชาติ ระดับภาค ระดับจังหวัด ไปจนถึงระดับตำบลและหมู่บ้าน
4. ควรใช้สื่อหลากหลายประเภทในการสร้างความรู้ ความเข้าใจแก่ประชาชนและต้องมั่นใจว่าสื่อที่ใช้เข้าถึงประชาชนได้ รวมทั้งการใช้สื่อพื้นบ้านมาเผยแพร่ความรู้ เพราะสื่อพื้นบ้านสามารถสร้างความรู้ความเข้าใจได้เป็นอย่างดี และสอดคล้องกับสภาพสังคมวัฒนธรรมของประชาชนกลุ่มเป้าหมาย
5. ควรให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการสร้างความรู้ความเข้าใจระหว่างประชาชนด้วยกัน ด้วยวิธีการต่างๆ เช่น อบรมให้ความรู้แก่ผู้แทนชุมชน แล้วให้ผู้แทนชุมชนไปให้ความรู้ต่อชาวบ้าน เป็นต้น
6. ควรมีการติดตามผลการให้ความรู้ หรือการสร้างความรู้ความเข้าใจ ว่าวิธีการต่างๆ ใช้ได้ผลดีเพียงใด ประชาชนเกิดความรู้ความเข้าใจเพียงใด ควรจะต้องปรับการดำเนินงานหรือไม่
7. การประชาสัมพันธ์ควรทำอย่างต่อเนื่อง ถึงแม้ว่าประชาชนจะมีความรู้ความเข้าใจบ้างแล้วก็ตาม แต่ควรประชาสัมพันธ์อย่างต่อเนื่อง เพื่อให้เกิดความเข้าใจอย่างแท้จริง

ศูนย์การเรียนรู้ชุมชนประเภทต่างๆ

ศูนย์การเรียนรู้ชุมชน เป็นศูนย์กลางการจัดการเรียนรู้เพื่อส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิต สำหรับประชาชนในชุมชน เป็นสถานที่ที่เสริมสร้างโอกาสในการเรียนรู้ ถ่ายทอด แลกเปลี่ยน ประสบการณ์ วิชาการ ตลอดจนภูมิปัญญาของชุมชน อีกทั้งยังเป็นแหล่งบริการชุมชนในการจัด กิจกรรมต่างๆ ที่สอดคล้องกับความต้องการของประชาชน โดยเน้นกระบวนการเรียนรู้ในวิถีชีวิต ของคนในชุมชน ก่อให้เกิดสังคมแห่งการเรียนรู้ และมุ่งการพัฒนาแบบพึ่งตนเอง ซึ่งสามารถ จำแนกรูปแบบของศูนย์การเรียนรู้ชุมชนประเภทต่าง ๆ ที่สำคัญ ได้ดังนี้

1. ห้องแสดงวัฒนธรรมและภูมิปัญญาท้องถิ่น

เป็นส่วนที่แสดงถึงการเรียนรู้เกี่ยวกับศิลปะ จารีต ประเพณี วัฒนธรรม และภูมิ ปัญญาท้องถิ่นที่แสดงออกถึงวิถีชีวิตของชุมชน ซึ่งมีอัตลักษณ์และความเชื่อประเพณีเป็นของ ท้องถิ่น ซึ่งห้องแสดงวัฒนธรรมมีการจัดแสดง เครื่องมือเครื่องใช้ในการดำรงชีวิต และวัฒนธรรม เครื่องแต่งกาย เป็นต้น

2. ห้องอินเทอร์เน็ตชุมชน

เป็นส่วนที่ส่งเสริมการเรียนรู้เท่าทันโลกของเทคโนโลยีที่ไร้พรมแดน และเปิดโอกาสให้ คนในชุมชนได้เข้าถึงเทคโนโลยี และจัดบริการสืบค้นเฉพาะที่เป็นความรู้ที่มีประโยชน์ต่อการ พัฒนาการเรียนรู้

3. ห้องวิชาการชุมชน

เป็นสถานที่จัดประชุมสัมมนา ฝึกอบรมหัวข้อต่างๆ เช่น เรื่องภาษา การเลี้ยงลูก แนะแนวการศึกษาต่อในระดับอุดมศึกษา มุมพัฒนาการศึกษาด้วยตนเอง เช่น มุมสายสามัญของ การศึกษานอกโรงเรียน

4. ห้องเรียนรู้กลุ่มอาชีพชุมชน

เป็นส่วนเผยแพร่ผลงานกลุ่มอาชีพ การดำเนินงาน การรวมกลุ่ม การฝึกและพัฒนาอาชีพ และเป็นการเปิดโอกาสทางการตลาดของกลุ่มอาชีพในชุมชน จะได้สัมผัสกับการทำงานกลุ่มอาชีพ อย่างแท้จริง

5. ร้านค้าชุมชน

เป็นส่วนส่งเสริมการเรียนรู้การดำเนินเชิงธุรกิจร่วมกัน เพื่อการพัฒนาก้าวไป เป็นรูปแบบของสหกรณ์ชุมชน และวิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อม (SMEs) ตามแนวทาง เศรษฐกิจพอเพียง ตลอดจนเน้นการเชื่อมโยงเครือข่ายการผลิตจากชุมชน และดำเนินการตลาด ร่วมกับชุมชน

6. ลานกิจกรรมชุมชน

เป็นสถานที่ช่วยเสริมสร้างพัฒนาการและการเรียนรู้ของเด็กและเยาวชน ให้มีการทำกิจกรรมกลุ่มร่วมกัน บริการเครื่องเล่นสำหรับเด็ก มีการจัดกิจกรรมเรียนรู้อย่างสร้างสรรค์ และสาขาย่อยครอบครัว เช่น กิจกรรมศิลปะ การร้องเพลง การเล่นเกมต่างๆ เวทีสำหรับปราชญ์ชุมชนคนเด่นคนดังมาแสดงให้ชุมชนทราบถึงความสามารถ

7. ห้องสมุดชุมชน/ห้องสมุดประชาชน

เป็นรูปแบบของศูนย์การเรียนรู้ชุมชนประเภทหนึ่ง ซึ่งปัจจุบันการดำเนินงานห้องสมุดประชาชนตำบล ได้มีการถ่ายโอนให้แก่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นเป็นผู้รับผิดชอบศูนย์การเรียนรู้ชุมชนประเภทนี้ ให้บริการหนังสือทุกประเภทตั้งแต่พัฒนาการของเด็กเล็ก เยาวชน ผู้สนใจเฉพาะด้าน และมีบริการสื่อวารสารสิ่งพิมพ์ต่างๆ ที่มีความทันสมัย

8. ที่อ่านหนังสือประจำหมู่บ้าน/ชุมชน

เป็นศูนย์การเรียนรู้ชุมชนอีกประเภทหนึ่งที่ได้มีการถ่ายโอนให้แก่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นเป็นผู้ดำเนินงาน เป็นที่ให้ประชาชนได้รับทราบข่าวสารและความรู้ต่างๆ ส่งเสริมการอ่านหนังสือและป้องกันการลืมนั่งหนังสือ รวมทั้งเพื่อสร้างนิสัยรักการอ่านหนังสือของประชาชน

3. การพัฒนาอาชีพ

ปรีชาพร วงศ์อนุตรโรจน์ (2535, หน้า 101) ได้กล่าวถึงการพัฒนาอาชีพ หมายถึง กระบวนการพัฒนาความเชื่อ ค่านิยม ความถนัด ความสนใจ บุคลิกภาพ ตลอดจนความรู้ที่เกี่ยวกับโลกของอาชีพ การพัฒนาของบุคคลในด้านอาชีพจึงเกี่ยวข้องกับการตัดสินใจเลือกอาชีพ ตลอดจนการตั้งจุดมุ่งหมายของชีวิตและการทำงาน

ทัศนีย์ สิงห์เจริญ (2549) ได้แบ่งการพัฒนาอาชีพออกเป็น 3 ส่วนไว้อย่างน่าสนใจ คือ

1. กระบวนการเป็นระบบซึ่งแต่ละขั้นตอนจะเชื่อมโยงกันอย่างสอดคล้องและมีเหตุผล
2. การพัฒนาอาชีพเป็นกระบวนการส่งเสริมการพัฒนาความรู้ทักษะจิตความสามารถ

ศักยภาพและทัศนคติ

3. ความเจริญก้าวหน้า เนื่องจากบุคลากรส่วนใหญ่ต้องการความก้าวหน้าในหน้าที่การงาน หรือสาขาอาชีพที่ตนปฏิบัติงานอยู่การพัฒนาอาชีพจึงเป็นกระบวนการที่ช่วยส่งเสริมให้บุคลากรที่มีความมุ่งมั่น มีความสามารถและมีศักยภาพในการพัฒนา

Simon Davidson (1992) ได้ให้ความหมายของการพัฒนาอาชีพ คือ ภาวะสำหรับบุคคลที่ต้องการพัฒนาอาชีพของตนเองอย่างต่อเนื่องเพื่อกำหนดและวางแผนทิศทางการประกอบอาชีพ

ในอนาคต ซึ่งจะขับเคลื่อนให้บุคคลมีการพัฒนาความรู้ทักษะและประสบการณ์จนเกิดความสำเร็จในอาชีพที่ตนต้องการที่จะประกอบอาชีพที่ถนัดและตั้งใจเป้าหมายไว้

ดังนั้นการพัฒนาอาชีพจัดเป็นกระบวนการพัฒนาอาชีพที่ส่งเสริมการพัฒนาความรู้ทักษะประสบการณ์ ความสามารถ ทักษะ ค่านิยม ความสนใจ รวมทั้งบุคลิกภาพของตนเองเกี่ยวกับการตัดสินใจเลือกอาชีพ ตลอดจนการตั้งจุดหมายหมายของชีวิตในการทำงานให้มีความสามารถและมีศักยภาพในการพัฒนาอาชีพของตนอย่างต่อเนื่อง

ทฤษฎีการพัฒนาอาชีพ

ทฤษฎีการพัฒนาอาชีพของนักวิชาการต่าง ๆ ที่ได้รับความสนใจต่อการนำมาประยุกต์ใช้สำหรับพัฒนาทางด้านอาชีพมีดังนี้ ทฤษฎีการพัฒนาอาชีพของซูเปอร์ (Super) ซึ่งมีความสำคัญกับกระบวนการพัฒนาอาชีพ ซึ่งได้รับอิทธิพล 3 ประการ คือ (สำเนา ขจรศิลป์, 2529, หน้า 34-39)

1.ทฤษฎีความรู้สึกรู้จักเกี่ยวกับตนเอง (Self – Concept Theory) ซึ่งกล่าวว่า พฤติกรรมของบุคคลเป็นผลมาจากการประเมินค่าทัศนคติหรือการรับรู้เกี่ยวกับตนเอง เช่น บุคคลที่คิดว่าตนเองเป็นผู้ที่มีความสามารถในการทำกิจกรรมอย่างใดอย่างหนึ่ง บุคคลผู้นั้นก็จะมีพฤติกรรมในการทำกิจกรรมนั้นอย่างมีความเชื่อมั่น และในทางตรงกันข้าม ถ้าบุคคลว่าตนเองไม่มีความสามารถในการทำกิจกรรมนั้นบุคคลก็จะมีพฤติกรรมในการทำกิจกรรมนั้นอย่างขาดความมั่นใจ ความรู้สึกรู้จักเกี่ยวกับตนเองได้พัฒนาการมาตั้งแต่วัยทารก วัยเด็ก และวัยรุ่น แหล่งสำคัญที่เป็นตัวกำหนดความรู้สึกรู้จักเกี่ยวกับตนเองของบุคคลคือ ครอบครัวและสภาพแวดล้อมในสังคม บุคคลที่มีส่วนสำคัญในการสร้างความรู้สึกรู้จักเกี่ยวกับตนเอง คือ บิดา มารดา ครู และเพื่อน เป็นต้น ความรู้สึกรู้จักเกี่ยวกับตนเองทางด้านอาชีพ (Vocational Self Concept) เป็นส่วนหนึ่งของความรู้สึกรู้จักเกี่ยวกับตนเองของบุคคล นอแรลและเกรเตอร์ อิงแลนด์ แอนเดอร์สัน และ โอลเซด ได้ทำการวิจัยพบว่าเมื่อบุคคลมีประสบการณ์และความรู้ที่เกี่ยวกับงานหรืออาชีพต่างๆ มากขึ้นบุคคลก็จะมีความรู้ความสึกรู้จักเกี่ยวกับตนเองทางด้านอาชีพที่มีความสลับซับซ้อนมากขึ้น ความรู้สึกรู้จักเกี่ยวกับตนเองทางด้านอาชีพเป็นแรงผลักดันให้บุคคลมีการพัฒนาการด้านอาชีพการรับรู้เกี่ยวกับความสามารถและความถนัดที่ทำให้บุคคลเลือกอาชีพที่สอดคล้องกับความสามารถและความถนัดของตนเอง เช่น คนที่มีความสามารถในการเรียนวิชาคณิตศาสตร์ก็จะเลือกอาชีพอาชีพที่ต้องใช้พื้นฐานทางวิชาคณิตศาสตร์ ซึ่งอาจเป็นอาชีพวิศวกรหรือนักเศรษฐศาสตร์ เป็นต้น ความรู้สึกรู้จักเกี่ยวกับตนเองทางด้านอาชีพยังมีความสำคัญต่อการเลือก

อาชีพมากบุคคลที่มีความรู้สึกรู้จักคิดต่อตัวเองที่ตรงกับความเป็นจริงย่อมจะทำให้เข้าใจถึงค่านิยม และความต้องการด้านต่าง ๆ ของตนเองได้ดี ซึ่งจะช่วยให้บุคคลเลือกอาชีพที่เหมาะสมหรือเป็นอาชีพที่สามารถตอบสนองความต้องการของตนเองในด้านต่าง ๆ เช่น ความเป็นอิสระหรือความมีหน้ามีตาในสังคม เป็นต้น

2. อิทธิพลประการที่สองคือ ผลงานของบลูเออร์ (อ้างใน ลำเนาวิ ขจรศิลป์, 2529, หน้า 35-39) ซึ่งบลูเออร์ได้ใช้แนวความคิดของกินซ์เบิร์กเกี่ยวกับการพัฒนาธรรมชาติการตัดสินใจเลือกอาชีพของบุคคล ชูเปอร์ได้เสนอขั้นตอนของการพัฒนาการด้านอาชีพ (Vocational Developmental Stage) ไว้ดังนี้

2.1 ระยะการเจริญเติบโต (Growth Stage) ระยะนี้อยู่ในช่วงตั้งแต่เกิดจนถึง 14 ปี การพัฒนาการในระยะนี้โดยทั่วไปเป็นการพัฒนาทางด้านความรู้สึกรู้จักคิดเกี่ยวกับตนเอง ความสามารถ ทักษะ ความสนใจและความต้องการ ระยะเจริญเติบโตนี้ยังแบ่งออกเป็นระยะย่อย ๆ 4 ระยะ คือ

2.1.1 ระยะที่เด็กยังไม่มี ความสนใจในอาชีพ (Prevocational Sub Stage) ระยะนี้อยู่ในช่วงเกิดถึง 3 ปี เด็กจะมีการพัฒนาทางด้านร่างกายอย่างรวดเร็ว

2.1.2 ระยะจินตนาการด้านอาชีพ (Fantasy Sub Stage) ระยะนี้อยู่ในช่วงอายุ 4 ถึง 10 ปี เด็กจะมีจินตนาการด้านอาชีพตามความเพ้อฝันของตนเอง

2.1.3 ระยะสนใจในอาชีพ (Interest Sub Stage) ระยะนี้อยู่ในช่วงอายุ 11 ถึง 12 ปี เด็กจะมีความสนใจในอาชีพมากขึ้นความสนใจนี้อยู่บนรากฐานของความชอบและความไม่ชอบ

2.1.4 ระยะพิจารณาความสามารถ (Capacity Sub Stage) ระยะนี้อยู่ในช่วงอายุ 13 ถึง 14 ปี เด็กจะให้ความสนใจต่อความสามารถของตนเองเป็นพื้นฐานในการพิจารณาเลือกอาชีพ

2.2 ระยะการสำรวจ (Exploration Stage) ระยะนี้อยู่ในช่วง 15 ถึง 24 ปี ในระยะนี้บุคคลจะสำรวจตนเองและสำรวจอาชีพเพื่อแสวงหาข้อมูลและประสบการณ์ซึ่งได้จากกิจกรรมในโรงเรียน การทำงานพิเศษ ระยะการสำรวจยังแบ่งออกเป็นระยะย่อย ๆ 3 ระยะ คือ

2.2.1 ระยะทดลองเลือกอาชีพ (Tentative Sub Stage) ระยะนี้อยู่ในช่วงอายุ 15 ถึง 17 ปี เป็นระยะที่บุคคลพิจารณาและทดลองเลือกอาชีพโดยอาศัยเหตุผลหลายประการ เช่น ความต้องการ ความสนใจ ความสามารถ แต่ยังไม่ได้ตัดสินใจเลือกอาชีพที่แน่นอน

2.2.2 ระยะหัวเลี้ยวหัวต่อของพัฒนาการด้านอาชีพ (Transition Sub Stage) ระยะนี้อยู่ในช่วงอายุ 18 ปี ถึง 21 ปี เป็นระยะที่บุคคลพิจารณาเลือกอาชีพจากปัจจัยต่าง ๆ ที่มีสภาพความเป็นจริง เช่น โอกาสที่จะได้รับการศึกษาหรือโอกาสที่จะได้ประกอบอาชีพนั้น ๆ

2.2.3 ระยะทดลองปฏิบัติงาน (Uncommitted Trial Sub Stage) ระยะนี้อยู่ในช่วงอายุ 22 ถึง 24 ปี เป็นระยะที่บุคคลตัดสินใจทดลองปฏิบัติงาน

2.3. ระยะเริ่มต้นประกอบอาชีพ (Establishment Stage) ระยะนี้อยู่ในช่วงอายุ 25 ถึง 40 ปี เป็นระยะที่บุคคลเริ่มทำงานเมื่อได้พบงานที่เหมาะสม แต่ถ้ายังไม่พบงานที่เหมาะสมก็อาจมีการเปลี่ยนแปลงงานระยะต้น ๆ ระยะทดลองปฏิบัติงานแบ่งออกเป็นระยะย่อย ๆ 2 ระยะ คือ

2.3.1 ระยะทดลองปฏิบัติงาน (Committed Trial Sub Stage) ระยะนี้อยู่ในช่วงอายุ 25 ถึง 30 ปี เป็นระยะที่บุคคลตัดสินใจประกอบอาชีพอย่างใดอย่างหนึ่งแล้ว แต่ถ้าอาชีพยังไม่มีความเหมาะสมหรือยังไม่พอใจก็อาจมีการเปลี่ยนแปลงอาชีพใหม่ได้

2.3.2 ระยะอาชีพถาวร (Stabilization Sub Stage) ระยะนี้อยู่ในช่วงอายุ 31 ถึง 44 ปี เป็นระยะที่บุคคลได้พบอาชีพที่เหมาะสมและเริ่มปักหลักทำงาน เพื่อความมั่นคงในหน้าที่

2.4. ระยะรักษาความมั่นคงในอาชีพ (Maintenance Sub Stage) ระยะนี้อยู่ในช่วงอายุ 31 ถึง 44 ปี เป็นระยะที่บุคคลได้พบอาชีพที่มั่นคงและหาความก้าวหน้าในการประกอบอาชีพ

2.5 ระยะเสื่อมถอย (Decline Stage) ระยะนี้อยู่ในช่วงอายุตั้งแต่ 65 ปีขึ้นไป ประสิทธิภาพในการประกอบอาชีพของบุคคลจะลดลงอันเนื่องมาจากความชราและจะเลิกการประกอบอาชีพโดยสิ้นเชิงในที่สุด

3. อิทธิพลประการที่สามเกิดจากจิตวิทยาความแตกต่างระหว่างบุคคล (Psychology of Individual Differences) และแนวความคิดจากการวิเคราะห์ตนเองและอาชีพ (Trait – Factor Notion) ที่มีความเชื่อว่าบุคคลมีความสามารถและคุณสมบัติที่เกี่ยวกับการประกอบอาชีพที่แตกต่างกันจึงเป็นผลให้บุคคลได้รับผลสำเร็จจากการประกอบอาชีพที่แตกต่างกัน ในการเลือกอาชีพของบุคคลนั้นจะไม่เป็นไปตามบุคคลที่มีบุคลิกภาพ เช่น ความสนใจ ความถนัด ความสามารถ และทักษะที่เหมาะสมกับอาชีพหนึ่งเท่านั้น เพราะไม่มีอาชีพใด ๆ ที่จะมีความเหมาะสมกับบุคลิกภาพของบุคคลใดบุคคลหนึ่งเพียงผู้เดียว จึงกล่าวได้ว่าบุคคลมีคุณสมบัติที่เหมาะสมกับอาชีพมากกว่าหนึ่งอย่างได้

นอกจากนี้ซูเปอร์ได้นำหลัก “งานตามขั้นพัฒนาการ” (Developmental Task) ซึ่งหมายถึง พัฒนาการด้านต่าง ๆ ของบุคคลในแต่ละช่วงของชีวิต มาอธิบายกระบวนการพัฒนาการด้านอาชีพ ของบุคคลดังตารางต่อไปนี้

ตาราง การพัฒนาการด้านต่างๆ ของบุคคลในแต่ละช่วงอายุ

งานตามขั้นพัฒนาการด้านอาชีพ	ช่วงอายุ	ลักษณะโดยทั่ว ๆ ไป
ช่วงก่อตัว (Crystallization)	14 – 18	ในช่วงนี้บุคคลจะเกิดความ สนใจที่จะวางแผนเพื่อประกอบอาชีพโดยใช้ข้อมูลด้านอาชีพความสนใจและค่านิยมของตนเองเป็นเครื่องพิจารณา
ช่วงเจาะจง (Specification)	18 – 21	เป็นช่วงที่บุคคลเลืกทดลองเลือกอาชีพแต่จะเจาะจงเลือกอาชีพหนึ่ง
ช่วงนำไปใช้ (Implementation)	21 – 24	เป็นช่วงที่บุคคลสำเร็จการศึกษาและเริ่มเข้าประกอบอาชีพ
ช่วงมั่นคง (Stabilization)	24 – 35	เป็นช่วงที่บุคคลใช้ความสามารถและประสบการณ์ประกอบอาชีพด้วยความมั่นคง
ช่วงก้าวหน้า (Consolidation)	35	เป็นช่วงที่บุคคลมีความ เจริญก้าวหน้าในอาชีพ

ที่มา: สำเนา จรศิลป์ (2529, หน้า 37)

ซูเปอร์ (อ้างใน สำเนา จรศิลป์, 2529, หน้า 38) ได้เสนอทฤษฎีพัฒนาการด้านอาชีพไว้ 12 ประการ ดังนี้

1. พัฒนาการด้านอาชีพเป็นกระบวนการอย่างต่อเนื่องกันโดยทั่วไปแล้วจะไม่มีการย้อนกลับไปกลับมา
2. พัฒนาการด้านอาชีพเป็นกระบวนการที่มีขั้นตอนและสามารถที่จะทำนายได้
3. พัฒนาการด้านอาชีพเป็นกระบวนการที่ดำเนินไปตลอดเวลา

4. ความรู้สึกนึกคิดเกี่ยวกับตนเองของบุคคลเริ่มขึ้นตั้งแต่ก่อนวัยรุ่น จะชัดเจนขึ้นเมื่อเข้าสู่วัยรุ่น และมีผลต่อพัฒนาการด้านอาชีพในวัยรุ่น

5. บุคคลจะมองเห็นสภาพความเป็นจริงเกี่ยวกับการเลือกอาชีพมากขึ้นเมื่ออายุมากขึ้นตั้งแต่วัยรุ่นตอนต้นจนถึงผู้ใหญ่

6. ความสัมพันธ์และอาชีพของบิดามารดามีอิทธิพลต่อการเลือกอาชีพของบุตร

7. ความเจริญก้าวหน้าในการประกอบอาชีพของบุคคลย่อมมีความสัมพันธ์กับสติปัญญาสถานภาพทางเศรษฐกิจ สังคมของบิดามารดา ความต้องการ ค่านิยม ความสนใจ และทักษะในการสร้างความสัมพันธ์ระหว่างบุคคล

8. แขนงอาชีพที่บุคคลเลือกจะเกี่ยวข้องกับ ความสนใจ ค่านิยมและความต้องการ อิทธิพลของบิดามารดาหรือผู้ปกครอง ทรัพยากรที่ใช้ในชุมชน ระดับและคุณภาพของการศึกษา โครงสร้างและแนวโน้มของอาชีพตลอดจนทัศนคติของคนในชุมชน

9. แม้ว่าอาชีพแต่ละอย่างต้องการลักษณะพิเศษในด้านความสามารถ ความสนใจและบุคลิกภาพบางประการ แต่ก็มีคนประกอบอาชีพแต่ละอาชีพเป็นจำนวนมาก และมีอาชีพหลายอย่างให้แต่ละคนเลือก

10. ความพอใจในงานและชีวิตขึ้นอยู่กับที่บุคคลประกอบอาชีพที่เหมาะสมกับความสามารถ ความสนใจ ค่านิยมและบุคลิกภาพด้านอื่นๆ ของตนเอง

11. ระดับความพอใจของบุคคลในอาชีพมีสัดส่วนกับระดับการใช้ความรู้สึกนึกคิดเกี่ยวกับตนเองทางด้านอาชีพ

12. งานและอาชีพเน้นความสำคัญของบุคลิกภาพมากทั้งชายและหญิง แม้ว่าบางคนจะเน้นองค์ประกอบด้านอื่น ๆ เช่น กิจกรรมในสังคม

ส่วนทฤษฎีของทีดแมนและโอฮารา Tiedeman and O'Hara ให้ความเห็นว่า พัฒนาการด้านอาชีพเป็นกระบวนการสร้างเอกลักษณ์ด้านพัฒนาอาชีพที่เน้นการตัดสินใจเลือกอาชีพและการปรับตัวในการประกอบอาชีพขั้นต่าง ๆ แบ่งออกเป็นระยะใหญ่ ๆ ได้ 2 ระยะคือ (อ้างในสำเนาวัชรศิลป์, 2529, หน้า 42-44)

1. ระยะเตรียมเลือกอาชีพ (Period of Anticipation or Preoccupation) ในระยะนี้แบ่งออกเป็นขั้นย่อย ๆ ได้ 4 ขั้น คือ

1.1. ขั้นการสำรวจ (Exploration Stage) ในขั้นนี้บุคคลจะทำการสำรวจข้อมูลต่างๆ และประเมินตนเองว่ามีความสนใจ ความถนัด ความสามารถ ประสบการณ์ โดยลักษณะสาขาวิชาและลักษณะอาชีพต่าง ๆ ตลอดจนการประเมินความเป็นไปได้ในการประกอบอาชีพ

1.2 ขั้นการก่อตัวทางความคิด (Crystallization Stage) ในขั้นนี้บุคคลจะนำเอาข้อมูลในขั้นการสำรวจมาพิจารณาพร้อมกับค่านิยมและเป้าหมายในชีวิตของตนเอง ประเภทของอาชีพและทางเลือกอื่น ๆ จะชัดเจนขึ้น

1.3. ขั้นการทดลองเลือกอาชีพ (Choice Stage) ในขั้นนี้บุคคลจะทดลองตัดสินใจเลือกอาชีพ การตัดสินใจเลือกอาชีพครั้งนี้จะเป็นการตัดสินใจอย่างชั่วคราวหรือถาวรนั้นขึ้นอยู่กับข้อมูลที่บุคคลได้ทราบในขั้นการสำรวจและขั้นการก่อตัวทางความคิด

1.4. ขั้นการพิจารณารายละเอียด (Clarification Stage) ในขั้นนี้บุคคลจะหาข้อมูลเพิ่มเติมเพื่อขจัดความสงสัยเพื่อให้ได้ข้อมูลที่มีรายละเอียดและชัดเจนเพียงพอเพื่อการตัดสินใจเลือกอาชีพที่แน่นอน

2. ระยะเวลาประกอบอาชีพและการปรับตัว (Period of Implementation and Adjustment) ในระยะนี้บุคคลพร้อมเริ่มประกอบอาชีพที่ได้เลือกสรรมาแล้ว ระยะเวลาประกอบอาชีพและการปรับตัวแบ่งออกเป็นขั้นย่อย ๆ 3 ขั้น คือ

2.1. ขั้นการเข้าสู่การศึกษาหรืออาชีพ (Induction Stage) ในขั้นนี้บุคคลจะเข้าศึกษาในสาขาวิชาชีพเพื่อเตรียมตัวประกอบอาชีพหรือเริ่มประกอบอาชีพที่ได้เลือกไว้แล้ว โดยทั่วไปบุคคลจะยอมรับและปรับตัวเองเข้ากับสภาพแวดล้อมใหม่

2.2 ขั้นการปรับปรุง (Reformation Stage) ในขั้นนี้บุคคลจะได้รับการยอมรับในสภาพแวดล้อม ทางการศึกษาหรืออาชีพที่ได้เลือกแล้ว บุคคลจะพยายามประนีประนอมกันระหว่างเป้าหมาย ของตนเองกับของคนกลุ่มใหญ่ และในที่สุดเขาก็จะคล้อยตามกลุ่ม

2.3 ขั้นความมั่นคง (Integration Stage) ในขั้นนี้บุคคลมีความมั่นคงและมีความสำเร็จในการศึกษาหรือการประกอบอาชีพและเห็นว่าอาชีพนั้นเหมาะสมกับตนเองอย่างไรก็ตามเมื่อบุคคลเกิดความรู้สึกไม่พอใจกับอาชีพบุคคลนั้นอาจจะเริ่มกระบวนการเลือกอาชีพใหม่อีก ข้อมูลบางอย่างที่เกิดขึ้นจากกระบวนการเลือกอาชีพครั้งแรกก็จะสามารถใช้ประโยชน์ในกระบวนการตัดสินใจในเลือกอาชีพครั้งต่อไป

4. การท่องเที่ยวโดยชุมชน (Community-Based Tourism: CBT)

หลักการการท่องเที่ยวโดยชุมชน

ชุมชนไม่สามารถโคดเดียวตนเองได้ท่ามกลางการเปลี่ยนแปลงของสังคมในระบบโลกาภิวัตน์ การเผชิญหน้าของชุมชนต่อโลกภายนอกย่อมมิใช่เรื่องง่ายถ้าชุมชนไม่มีทุนทางสังคม วัฒนธรรม และฐานการผลิต ที่เข้มแข็งพอ ชุมชนไทยผ่านช่วงการพึ่งตนเองสู่การพึ่งพาภายนอก

มากขึ้น ในขณะที่ทรัพยากรธรรมชาติอันเป็นฐานการผลิตที่สำคัญถูกทำลาย กระแสการบริโภคนิยมเข้าไปสั่นคลอนระบบสังคมและวัฒนธรรมของชุมชน การศึกษาและการปกครองที่ต้องเป็นมาตรฐานที่สร้างจากรัฐส่วนกลางทำให้ชุมชนต้องขึ้นอยู่กับรัฐมากขึ้น

จากกระแสของคนในสังคมที่เกิดความตื่นตัวเรื่องการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ความเป็นประชาธิปไตยของสังคมไทยที่เปิดโอกาสให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการแสดงความคิดเห็นและกำหนดทิศทางการพัฒนามากขึ้น การให้ความสำคัญของเรื่องสิทธิมนุษยชน โดยการเคารพสิทธิความเป็นมนุษย์และความเท่าเทียมของคนในสังคม ซึ่งกระแสเหล่านี้อิงกับกระแสโลกโดยสหประชาชาติ องค์การนาซา นักวิชาการ และนักอนุรักษ์ที่พูดถึงการพัฒนาที่ยั่งยืน โดยความเข้าใจของคนในสังคมที่มีต่อชุมชนชนบทที่เป็นฐานสำคัญของการพัฒนายังมีช่องว่าง การท่องเที่ยวจึงเป็นช่องทางหนึ่งที่จะนำพาผู้คนต่างวัฒนธรรมให้ได้เรียนรู้แลกเปลี่ยนกัน สร้างความเข้าใจที่แท้จริงและสร้างพันธมิตรในการพัฒนาสังคม

การท่องเที่ยวโดยชุมชน เป็นการพัฒนาชุมชนที่ใช้การท่องเที่ยวเป็นเครื่องมือโดยการสร้างความเข้มแข็งขององค์กรชาวบ้านในการจัดการทรัพยากรการท่องเที่ยวโดยการมีส่วนร่วมของประชาชนในท้องถิ่น และได้รับความนิยมนักท่องเที่ยวเพิ่มมากขึ้น จนกลายเป็นกระแสทางเลือกการท่องเที่ยวอีกแบบหนึ่ง ที่ผ่านมามีหน่วยงานรัฐและองค์กรพัฒนาเอกชนหรือแม้แต่ธุรกิจเอกชนบางส่วน ได้เข้าไปส่งเสริมให้ชุมชนพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวในชุมชนของตน ดูแลจัดการเรื่องอาหาร ความปลอดภัย ความบันเทิง ตลอดจนจัดสถานที่พักหรือที่รู้จักกันในชื่อของ “โฮมสเตย์” และในหลาย ๆ ครั้ง การท่องเที่ยวโดยชุมชนถูกมองว่า คือ การจัดโฮมสเตย์ แต่แท้จริงแล้ว แนวคิดในการส่งเสริมการท่องเที่ยวชุมชนเป็นการมองชุมชนแบบองค์รวมและอยู่บนฐานความเชื่อที่ว่าชุมชนที่ดำรงอยู่ได้จนถึงทุกวันนี้ ต้องมีสิ่งที่ดีงามและทรงคุณค่าอยู่ในชุมชน และการที่ชุมชนได้นำสิ่งที่ดีงามเหล่านั้นมาให้นักภายนอกได้ชื่นชมและร่วมแลกเปลี่ยนเรียนรู้ในเรื่องต่าง ๆ เช่น วิถีชีวิต เอกลักษณ์ทางประเพณี วัฒนธรรม ก็จะเกิดประโยชน์แก่ชุมชนในเรื่องของภาคภูมิใจและการอนุรักษ์ฟื้นฟูทรัพยากรต่าง ๆ ในชุมชน

ดังนั้น การท่องเที่ยวโดยชุมชน ควรจะเป็นเครื่องมือในการพัฒนาคนในชุมชน รวมทั้งนักท่องเที่ยว เพราะเป็นความพยายามของหลายฝ่ายที่คิดสร้างรูปแบบการท่องเที่ยวใหม่นี้ขึ้นมาทดแทน หรือคู่ขนานกับการท่องเที่ยวกระแสหลัก โดยหวังว่า การท่องเที่ยวทางเลือกนี้จะทำให้คุณภาพชีวิตของคนในชุมชนดีขึ้น ตลอดจนทรัพยากรทางการท่องเที่ยวที่ชุมชนมีอยู่จะได้รับการรักษา การอนุรักษ์ให้มีความยั่งยืนต่อไปเรื่อย ๆ ส่วนเหตุผลที่ว่า การท่องเที่ยวเป็นเครื่องมือในการพัฒนานักท่องเที่ยวด้วยนั้น ก็เพราะว่าการท่องเที่ยวชุมชนทำให้นักท่องเที่ยวมีประสบการณ์ใหม่ ได้ความรู้ ความคิดใหม่ ๆ สามารถนำไปประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวัน รวมทั้ง การประกอบอาชีพ

ด้วย (หากต้องการและมีศักยภาพเพียงพอ) และในบางพื้นที่ นักท่องเที่ยวอาจได้รับการพัฒนา ด้านสุขภาพอีกด้วย การกำหนดหลักการนี้เป็นไปเพื่อให้เห็นจุดยืนของการท่องเที่ยวโดยชุมชนที่ ใช้การท่องเที่ยวเป็นเครื่องมือในการพัฒนาชุมชน ดังนี้ (พจนา สวนศรี , 2546 , หน้า 12)

1. ชุมชนเป็นเจ้าของ
2. ชาวบ้านเข้ามามีส่วนร่วมในการตัดสินใจและกำหนดทิศทาง
3. ส่งเสริมความภาคภูมิใจในตนเอง
4. ยกระดับคุณภาพชีวิต
5. มีความยั่งยืนทางด้านสิ่งแวดล้อม
6. คงเอกลักษณ์และวัฒนธรรมท้องถิ่น
7. ก่อให้เกิดการเรียนรู้ระหว่างคนต่างวัฒนธรรม
8. เคารพในวัฒนธรรมที่แตกต่างและศักดิ์ศรีของความเป็นมนุษย์
9. เกิดผลตอบแทนที่เป็นธรรมแก่คนท้องถิ่น
10. มีการกระจายรายได้สู่สาธารณะประโยชน์ของชุมชน

การที่จะให้ชุมชนดำเนินการท่องเที่ยวตามหลักการดังกล่าวข้างต้น มีความจำเป็นที่จะต้อง เตรียมความพร้อมและสร้างความเข้มแข็งให้กับชุมชนในการจัดการท่องเที่ยว

ความหมายการท่องเที่ยวโดยชุมชน

การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย (2540) ให้ความหมายของการท่องเที่ยวโดยชุมชนไว้ว่า คือ การท่องเที่ยวที่คำนึงถึงความยั่งยืนของสิ่งแวดล้อม สังคม และวัฒนธรรม กำหนดทิศทางโดย ชุมชน จัดการโดยชุมชนเพื่อชุมชนและชุมชนมีบทบาทเป็นเจ้าของมีสิทธิในการจัดการดูแลเพื่อให้เกิดการเรียนรู้แก่ผู้มาเยือน

โครงการท่องเที่ยวเพื่อชีวิตและธรรมชาติ ได้ให้จำกัดความของคำว่า “การท่องเที่ยว ชุมชน” ว่าเป็นการท่องเที่ยวที่คำนึงถึงความยั่งยืนของสิ่งแวดล้อม สังคม และวัฒนธรรม กำหนด ทิศทางโดยชุมชน จัดการโดยชุมชน เพื่อชุมชน และชุมชนมีบทบาทเป็นเจ้าของมีสิทธิในการ จัดการดูแลเพื่อให้เกิดการเรียนรู้แก่ผู้มาเยือน (โครงการท่องเที่ยวเพื่อชีวิตและธรรมชาติ, 2540) ส่วนศูนย์เพื่อการวางแผนการท่องเที่ยวและการแก้ไขปัญหาความยากจนแห่งเอเชีย คณะสังคม สงเคราะห์ศาสตร์ (ACTPPR) อธิบายเพิ่มเติมว่า “เป็นการทำให้คนต่างถิ่นมีปฏิสัมพันธ์กับคนใน ชุมชนเจ้าภาพ เกิดการแลกเปลี่ยนความรู้ ความคิด ประสบการณ์ซึ่งกันและกัน ทั้งระหว่าง นักท่องเที่ยวกับคนในชุมชน และระหว่างคนในชุมชนด้วยกันเอง นำไปสู่การพัฒนาชุมชน สร้าง การมีส่วนร่วมของคนในชุมชน เพิ่มความสัมพันธ์ที่เหนียวแน่นของคนในชุมชน เกิดการอนุรักษ์

หรือพัฒนาสิ่งแวดล้อม โดยอาจมีผลตอบแทนทางเศรษฐกิจต่อกลุ่มในชุมชนหรือทั้งชุมชน (ACTPPR,ระบบออนไลน์).

องค์ประกอบการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชน

1. ทรัพยากรธรรมชาติและวัฒนธรรม

- 1.1 ชุมชนมีฐานทรัพยากรธรรมชาติที่อุดมสมบูรณ์
- 1.2 มีวิธีการผลิตที่พึ่งพาและใช้ทรัพยากรธรรมชาติอย่างยั่งยืน
- 1.3 ชุมชนมีวัฒนธรรมประเพณีที่เป็นเอกลักษณ์เฉพาะถิ่น

2. องค์กรชุมชน

- 2.1 ชุมชนมีระบบสังคมที่เข้าใจกัน
- 2.2 มีปราชญ์ หรือผู้มีความรู้ และทักษะในเรื่องต่าง ๆ ที่หลากหลาย
- 2.3 ชุมชนรู้สึกเป็นเจ้าของและเข้ามามีส่วนร่วมในกระบวนการพัฒนา

3. การจัดการ

- 3.1 มีกฎกติกา ในการจัดการสิ่งแวดล้อม วัฒนธรรม และการท่องเที่ยว
- 3.2 มีองค์กรหรือกลไกในการทำงานเพื่อจัดการท่องเที่ยวและสามารถเชื่อมโยงการท่องเที่ยวกับการพัฒนาชุมชนโดยรวมได้
- 3.3 มีการกระจายผลประโยชน์ที่เป็นธรรม
- 3.4 มีกองทุนของชุมชนที่เอื้อประโยชน์ต่อการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมของชุมชน

4. การเรียนรู้

- 4.1 ลักษณะของกิจกรรมการท่องเที่ยวสามารถสร้างการเรียนรู้และความเข้าใจในวิถีชีวิตและวัฒนธรรมที่แตกต่าง
- 4.2 มีระบบการจัดการให้เกิดกระบวนการเรียนรู้ระหว่างชาวบ้านกับผู้มาเยือน
- 4.3 สร้างจิตสำนึกเรื่องการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและวัฒนธรรมทั้งในส่วนของชาวบ้านและผู้มาเยือน

การท่องเที่ยวโดยชุมชนกับการพัฒนาชุมชน

เจตนารมณ์ของการท่องเที่ยวโดยชุมชน คือ การใช้การท่องเที่ยวเป็นเครื่องมือในการพัฒนาชุมชนและอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม จึงมีความจำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องวิเคราะห์สถานการณ์ของชุมชนที่ชุมชนกำลังเผชิญอยู่ เพื่อที่จะเชื่อมโยงเรื่องการท่องเที่ยวกับการพัฒนาชุมชนและมองการพัฒนาอย่างเป็นองค์รวม โดยให้ความสำคัญกับการพัฒนาสังคม วัฒนธรรม เศรษฐกิจ สิ่งแวดล้อม

และการเมือง การท่องเที่ยวมีความสัมพันธ์กับการพัฒนาชุมชนอย่างเป็นองค์รวม เนื่องจากทรัพยากรการท่องเที่ยวเกี่ยวกับทรัพยากรที่ชุมชนใช้เป็นฐานการผลิตเป็นทรัพยากรเดียวกัน วัฒนธรรมสังคมเป็นตัวขับเคลื่อนเรื่องจิตวิญญาณของชุมชนในการสร้างความสัมพันธ์กันภายในชุมชนและการสัมพันธ์กับภายนอก ควรจะเชื่อมโยงให้เห็นการท่องเที่ยวกับการพัฒนาชุมชนอย่างเป็นองค์รวม

จะเห็นว่าการท่องเที่ยวเป็นเครื่องมือในการพัฒนาชุมชน หากมองว่าการท่องเที่ยวกับการพัฒนาชุมชนต้องไปในทิศทางเดียวกัน ดังนั้นในแต่ละมิติของการท่องเที่ยวควรจะเข้าไปส่งเสริมและสร้างความเข้มแข็งให้กับการพัฒนาชุมชน การเปรียบเทียบการท่องเที่ยวกับการพัฒนาชุมชนจึงเป็นเสมือนการสร้างการเปรียบเทียบและสร้างตัวชี้วัดของการจัดการการท่องเที่ยวโดยชุมชน โดยมีกรอบของการพัฒนาชุมชนเป็นแนวทาง

5. วัฒนธรรมชุมชน

การพัฒนาประเทศที่มุ่งเน้นด้านเศรษฐกิจเป็นหลัก ได้ก่อให้เกิดผลกระทบต่อชุมชนระดับล่าง ซึ่งส่งผลให้ชุมชนและครอบครัวในชนบทล่มสลาย แต่ด้วยการทบทวนศึกษาปัญหาและศักยภาพของชุมชนและรวมถึงปฏิบัติการแก้ปัญหาอย่างต่อเนื่องได้ก่อให้เกิดความตระหนักถึงต้นทุนสำคัญที่ชุมชนมีอยู่ คือ วัฒนธรรมชุมชน

การศึกษาวัฒนธรรมชุมชนเป็นกระบวนการศึกษาที่ให้ความสำคัญกับคุณค่าที่ดำรงอยู่ของชุมชน โดยมุ่งเน้นการค้นหาวีถีชีวิตและความต้องการจากชุมชน ประวัติศาสตร์และมีการดำเนินการที่พัฒนาสอดคล้องกับชุมชน ภายใต้ความร่วมมือของชาวบ้าน มีการให้ความสำคัญต่อวัฒนธรรมในฐานะเป็นสิ่งที่เป็คุณค่าภายในชุมชนสามารถนำมาเป็นแนวทางในการพัฒนาชุมชนชนบทโดยอยู่บนพื้นฐานของการพึ่งพาตนเองของชุมชน ซึ่งการนำเสนอแนวทางการเปลี่ยนแปลงการพัฒนาในลักษณะนี้เรียกว่า แนวคิดวัฒนธรรมชุมชน ซึ่งนักพัฒนาอาวุโส นามว่า บำรุง บุญปัญญา เป็นผู้เสนอแนวคิดดังกล่าว (บำรุง บุญปัญญา, 2549)

วัฒนธรรมเป็นเรื่องที่เกี่ยวข้องกับชีวิตของคนเรานับแต่เกิดจนตาย วัฒนธรรมคือ วิถีชีวิต เป็นวิธีการดำเนินชีวิตของสังคม เป็นแบบแผนการประพฤติปฏิบัติและการแสดงออกซึ่งความรู้สึกนึกคิดในสถานการณ์ต่างๆ ที่สมาชิกในสังคมเดียวกัน สามารถแก้ไขและซาบซึ่งร่วมกัน ดังนั้น วัฒนธรรมคือ วิถีชีวิตที่ได้สั่งสม เลือกรสรร ปรับปรุง แก้ไข จนถือว่าเป็นสิ่งดีงามเหมาะสมกับสภาพแวดล้อมและได้ใช้เป็นเครื่องมือ หรือเป็นแนวทางในการป้องกันและแก้ไขปัญหาสังคม นอกจากนี้ยังถือว่าวัฒนธรรมคือ มรดกแห่งสังคม ซึ่งสังคมปรับปรุงและรักษาไว้ให้เจริญ งอกงาม วัฒนธรรมเกิดจากการประพฤติปฏิบัติร่วมกัน เป็นแนวเดียวกันอย่างต่อเนื่องของสมาชิกในสังคม

สืบทอดเป็นมรดกทางสังคมต่อกันมาจากอดีต หรืออาจเป็นสิ่งประดิษฐ์คิดค้นสร้างสรรค์ขึ้นใหม่ หรืออาจรับเอาสิ่งที่เผยแพร่มาจากสังคมอื่นๆ ทั้งหมดนี้หากสมาชิกยอมรับและยึดถือเป็นแบบแผนประพฤติปฏิบัติร่วมกัน ก็ย่อมถือว่าเป็นวัฒนธรรมของสังคมนั้นซึ่งทั้งนี้วัฒนธรรมมีทั้งระดับชาติ และระดับที่เป็นส่วนย่อยของกลุ่มคนต่าง ๆ ซึ่งเรียกได้ว่าเป็นวัฒนธรรม (มงคล พนมมิตร, 2551)

6. อัตลักษณ์

ในอดีตเมื่อกล่าวถึงลักษณะของคนเฉพาะกลุ่มหรือชุมชนมักใช้คำว่าเอกลักษณ์ แต่ปัจจุบันนิยมใช้คำว่าอัตลักษณ์เนื่องจากความหมายของคำว่าเอกลักษณ์จะสะท้อนในแง่มุมที่มีอยู่เพียงหนึ่งเดียวหรือมุมเดียว แต่ในชุมชนชนหรือบุคคลมิได้หลายเอกลักษณ์ ดังนั้นคำว่าอัตลักษณ์จะเหมาะสมและครอบคลุมกว่าคำว่า เอกลักษณ์

อัตลักษณ์ (Identity) มีรากศัพท์มาจากภาษาละติน คือ identitas เดิมใช้คำว่า idem ซึ่งมีความหมายว่า เหมือนกัน อัตลักษณ์มีความหมายสองนัยยะด้วยกันคือ ความเหมือนและความเป็นลักษณะเฉพาะที่แตกต่างออกไป นั่นคือ การตีความหมายเหมือนกับบนพื้นฐานของความสัมพันธ์และการเปรียบเทียบกันระหว่างคน หรือสิ่งของในสองแง่มุมมองคือ ความคล้ายคลึงและความแตกต่าง (อ้างใน พจมาน นิตยัใหม่, 2550)

F. Barth (อ้างใน พจมาน นิตยัใหม่, 2550) ให้คำนิยามว่าอัตลักษณ์ต้องเป็นกระบวนการแบบเหรียญสองด้าน ด้านหนึ่งคือ การรู้สึกรู้ว่าเป็นพวกเดียวกัน (Self-ascription) และอีกด้านหนึ่งคนอื่นต้องรู้สึกเช่นนั้นด้วย (ascription by other) อัตลักษณ์จึงเป็นความพยายามที่จะสร้างขอบเขตที่ชัดเจนของบุคคลคือ ตอบคำถามให้ได้ว่า “เราเป็นใคร และเราแตกต่างจากคนอื่นอย่างไร ตรงไหน” นอกจากคำถามเหล่านี้จะมีคำถามย่อย ๆ อื่นตามมาเป็นชุด ๆ เช่น มีใครเป็นพวกเดียวกับเราบ้าง เราอยู่ที่ไหน เรามีที่ทางอย่างไร เรามีความสัมพันธ์กับใคร คนอื่นสัมพันธ์กับพวกเราอย่างไร

Barker (2000 อ้างใน พจมาน นิตยัใหม่, 2550) กล่าวว่า อัตลักษณ์ไม่ใช่เรื่องที่ดีติดตัวมากับธรรมชาติ หากแต่เป็นสิ่งที่ถูกประกอบสร้างขึ้น และอัตลักษณ์นี้ เกิดขึ้นได้จากการปฏิสัมพันธ์กับผู้อื่น เช่น เวลาที่มีใคร “บอก” ว่า เราเป็นคนอย่างไร หรือกล่าวอีกนัยหนึ่งว่า อัตลักษณ์เกิดมาจากการสังสมผลิตผลของวาทกรรม (product of discourse) เช่น เรารู้ว่าอัตลักษณ์ของเราในฐานะผู้หญิงต้องเป็นอย่างไร เพราะเราได้ยินคนพูดถึงเราว่า “เป็นลูกผู้หญิง เขาไม่กระโดดกระเดก ต้องเรียบร้อย รู้จักการบ้านการเรือน” หรือกล่าวในภาษา L. Althusser จะพูดว่าอัตลักษณ์ (subjectivity) เกิดขึ้นเนื่องจากสถาบัน/ตัวแทนสถาบันต่าง ๆ พากัน “เรียก”(Interpellation) “ตัวเรา” ให้กลายเป็น “ตัวตน” (subject) ขึ้นมา เช่น “นี่ หนู” (อัตลักษณ์ของเด็ก) เป็นต้น โดยคุณสมบัติสำคัญอีก 2

ประการของอัตลักษณ์คือ อัตลักษณ์มีหลายมิติ (dimensions) และมีพลวัต (dynamic) ซึ่งอาจจะเคลื่อนไหวเปลี่ยนแปลงไปตามสภาพการณ์ ดังตัวอย่างงานเขียนของ นิติ (2541, อ้างในพจนานานิธิย์ใหม่, 2550) กล่าวถึงตัวอย่างของคนที่เกิดในยานนาวา ในครอบครัวที่พูดภาษาจีน แม่พูดภาษาไทย เรียนชั้นประถมศึกษาในโรงเรียนที่ครู และนักเรียนส่วนใหญ่นับถือศาสนาคริสต์ แต่งงานอยู่กินกับคนมุสลิม คน ๆ นี้จะมีอัตลักษณ์เป็นอย่างไร ท่ามกลางความหลากหลายนี้ สำหรับพลวัตอัตลักษณ์นั้น นิติอ้างแนวคิดของ C. Keynes ที่ว่า สมาชิกของกลุ่ม ๆ หนึ่ง อาจแสดงอัตลักษณ์อันใดอันหนึ่งออกมาภายใต้สภาพการณ์หนึ่ง ๆ เมื่อต้องแข่งขัน เพื่อให้ได้มาซึ่งทรัพยากร เช่น ลูกคนจีนในไทยอาจแสดงตัวเป็น “คนจีน” เมื่อเวลาออกไปหางานตามห้างร้าน แต่เมื่อต้องไปสอบชิงทุนแข่งขันไปเรียนต่อต่างประเทศกับคนชาติอื่น ๆ ในเอเชีย เขาอาจแสดงตัวว่า “เป็นคนไทย” (อ้างใน กาญจนา แก้วเทพ, 2545, น. 84 - 85)

อัตลักษณ์มีทั้งที่เป็นระดับปัจเจก (Individual) และอัตลักษณ์ร่วมของกลุ่ม (Collective) ในระดับปัจเจก บุคคลหนึ่งอาจจะมีหลายอัตลักษณ์อยู่ในตัวเอง เช่น เพศสภาพ กลุ่มชาติพันธุ์ ชาติ ช่วงชั้นทางสังคม อาชีพ และศาสนา เป็นต้น ในขณะที่อัตลักษณ์ร่วมของกลุ่มนั้น ความเป็นอัตลักษณ์ร่วม ถูกสร้างขึ้นบนพื้นฐานของความเหมือนกันของสมาชิกในกลุ่ม อย่างไรก็ตาม บนพื้นฐานของความเหมือนกันของกลุ่มนั้น ย่อมมีความแตกต่างกันกับกลุ่มอื่นมาเป็นตัวกำหนดความเป็นอัตลักษณ์เฉพาะกลุ่มตนด้วย (ประสิทธิ์ ลิปรีชา, 2547, น. 33 - 34)

ปัจจุบันข้อถกเถียงด้านทฤษฎีทางสังคมศาสตร์ยุคหลังสมัยใหม่ (Postmodernism) โดยเฉพาะกลุ่มนักมานุษยวิทยาในสายสกุลหลังสมัยใหม่ (Postmodern anthropology) ในช่วงรอยต่อระหว่างศตวรรษที่ 20 และ 21 เกี่ยวกับมโนทัศน์ “อัตลักษณ์” (Identity) มักจะถูกกล่าวควบคู่ไปกับมโนทัศน์เกี่ยวกับอำนาจ การนิยามความหมาย หรือการสร้างภาพแทนความจริง (Representation) ซึ่งเมื่อต้องสัมพันธ์กับมโนทัศน์เหล่านั้น ก็ทำให้ “อัตลักษณ์” มีความหมายที่แตกต่างจากความหมายที่เป็นที่เข้าใจโดยสามัญสำนึก

ฉลาดชาย รมิตานนท์ (2550) ให้คำอธิบายความหมายของ “อัตลักษณ์” นั้นไม่ใช่สิ่งที่เกิดขึ้นลอยๆ ตามธรรมชาติ แต่เป็นสิ่งที่เกิดจากการสร้างของวัฒนธรรมในช่วงเวลาหนึ่ง และวัฒนธรรมก็เป็นสิ่งที่ก่อสร้างทางสังคม (social construct) นอกจากนี้วัฒนธรรมก็ไม่ใช่สิ่งที่หยุดนิ่งหรือตายตัว หากแต่มีรูปแบบเป็นวงจรที่เรียกว่า “วงจรแห่งวัฒนธรรม” (circuit of culture) ดังนั้นอัตลักษณ์ทั้งหลายจึงมีกระบวนการถูกผลิต (produced) ให้เกิดขึ้น สามารถถูกบริโภค (consumed) และถูกควบคุมจัดการ (regulated) อยู่ในวัฒนธรรมเหล่านั้น และทั้งนี้ยังมีการสร้างความหมายต่างๆ (creating meanings) ผ่านทางระบบต่างๆ ของการสร้างภาพตัวแทน (symbolic

systems of representation) ที่เกี่ยวกับตำแหน่งแห่งที่ต่างๆ ทางอัตลักษณ์อันหลากหลายที่เรา
เลือกใช้ หรือนำเอามาสร้างเป็นอัตลักษณ์ของเรา

อัตลักษณ์ (Identity) เป็นมโนทัศน์ที่คาบเกี่ยวสัมพันธ์กับวิชาหลายแขนงทางสังคมศาสตร์
สังคมวิทยา มานุษยวิทยา จิตวิทยา และปรัชญา ในสาขาเหล่านี้ มีมโนทัศน์ที่มีความหมายใกล้เคียง
หรือเกี่ยวเนื่องกับอัตลักษณ์ โดยที่อัตลักษณ์คือ “ความเป็นปัจเจก” ที่เชื่อมต่อและสัมพันธ์กับสังคม
(Social aspect) สังคมกำหนดบทบาทหน้าที่ และระบบ คุณค่าที่ติดมากับความเป็นพ่อ ความเป็น
เพื่อน ความเป็นสามี-ภรรยา ความเป็นศิษย์-อาจารย์ ในมิตินี้ อัตลักษณ์จึงเป็นเรื่องของการใช้
สัญลักษณ์ (symbolic aspect) ด้วย เพราะการแสดงออกซึ่งความสัมพันธ์ต่างๆ ดังกล่าว กระทำผ่าน
ระบบสัญลักษณ์หลากหลายแบบ อีกด้านหนึ่ง อัตลักษณ์ก็เกี่ยวข้องกับมิติ “ภายใน” ของความเป็นตัวเรา
อย่างมาก ทั้งด้านอารมณ์ ความรู้สึกนึกคิด เพราะมนุษย์ให้ความหมาย หรือเปลี่ยนแปลงความหมาย
เกี่ยวกับตน ในกระบวนการที่เขาสัมพันธ์กับโลก (Psychological and subjective aspect) และ
ปริณิณผลของ identity และ subjectivity นี้ซ้อนทับกันอยู่ (Kathryn Woodward, 1997) (อ้างใน
อภิญา เฟื่องฟูสกุล, 2546, น. 2 - 6)

อัตลักษณ์ในคำอธิบายของพิศิษฐ์ คุณวโรตม์ (2546) คือ ความรู้สึกนึกคิดที่บุคคลมีต่อ
ตนเองว่า “ฉันคือใคร” ซึ่งจะเกิดขึ้น จากการปฏิสัมพันธ์ระหว่างตัวเรากับคนอื่น โดยผ่านการมอง
ตัวเอง และคนอื่นมองเราในขณะนั้น อัตลักษณ์ต้องการความตระหนัก (awareness) ในตัวเรา และ
พื้นฐานของการเลือกบางอย่าง นั่นคือ เราจะต้องแสดงตัวตน หรือยอมรับอย่างตั้งใจกับอัตลักษณ์ที่
เราเลือก ความสำคัญของการแสดงตัวตนก็คือ การระบุได้ว่าเรามีอัตลักษณ์เหมือนกับกลุ่มหนึ่ง และ
มีความแตกต่างจากกลุ่มอื่นอย่างไร ดังนั้น การมีอัตลักษณ์ร่วม จึงมีนัยการเกี่ยวพันที่ต้นตัว
บางอย่างในส่วนตัวของเรานั้นคือ จะเกิดขึ้นจากการยอมรับอย่างตั้งใจจากตัวเราว่า “ฉันเป็นใคร”
อัตลักษณ์ถูกก่อตัวขึ้นโดยการปฏิสัมพันธ์ระหว่างบุคคล และบุคคลหนึ่ง ๆ สามารถที่จะมีอัต
ลักษณ์ที่หลากหลาย และเมื่อบุคคลยอมรับอัตลักษณ์ใดอัตลักษณ์หนึ่งในเวลานั้น มันจะมี
กระบวนการที่แตกต่างกันในการแทนที่ ในขณะที่บุคคลทำการกำหนดตำแหน่งของตัวเอง ก็จะถูก
ตำแหน่งจากผู้อื่นในโลกทางสังคมเสมอ อัตลักษณ์จึงเป็นผลผลิตที่เกิดขึ้นจากความสัมพันธ์ของเรา
กับคนอื่น และสังคมที่เราอาศัยอยู่ อัตลักษณ์จึงเกี่ยวข้องกับการมองตัวเราเองที่ว่า “ฉันมองตัวเอง
อย่างไร และคนอื่น ๆ มองฉันอย่างไร” มันเป็นการกำหนดตำแหน่ง (position) ที่เรารู้สึกทางสังคม
ซึ่งเกิดขึ้นจากคนอื่นรับรู้ด้วย ไม่ใช่แค่ตัวเราเท่านั้น ดังนั้น การที่เรามองตัวเองอย่างไร และคนอื่น
มองเรานั้น อาจไม่สอดคล้องกันเสมอไป

สำหรับคำว่าอัตลักษณ์ทางชาติพันธุ์ หมายถึง สิ่งที่ทำให้สมาชิกในกลุ่มชาติพันธุ์
นั้นๆ รู้สึกร่วมกันว่าเป็นพวกเดียวกัน และรู้สึกแตกต่างจากกลุ่มชาติพันธุ์อื่น ในแง่การศึกษา

กระบวนการสร้างอัตลักษณ์ทางชาติพันธุ์ จึงหมายถึงการศึกษากระบวนการสร้างความเหมือนและความต่าง

วันดี สันติวุฒิมะธี (2545) ได้อธิบายว่า กระบวนการสร้างอัตลักษณ์ทางชาติพันธุ์ เกิดขึ้นภายใต้ความสัมพันธ์ทางสังคมที่สลับซับซ้อน หลากหลาย ไม่หยุดนิ่งมาตั้งแต่อดีต สันนิษฐานกันว่ากลุ่มชาติพันธุ์ต่าง ๆ ที่อาศัยอยู่ในบริเวณใกล้เคียงกัน ณ ช่วงเวลาเดียวกัน มีการติดต่อสัมพันธ์ทั้งในเชิงซื้อขายแลกเปลี่ยนสิ่งของจนถึงการบรรพมาพินกัน ความสัมพันธ์ดังกล่าวก่อให้เกิดการหยิบบ่มและผสมปนเปทางวัฒนธรรมระหว่างกัน ดังนั้นเมื่อกลุ่มชาติพันธุ์แต่ละกลุ่มต้องการรักษาความเป็นหนึ่งเดียวหรือความเป็นปึกแผ่นในพวกเดียวกัน กระบวนการสร้างอัตลักษณ์ทางชาติพันธุ์เพื่อสร้างความเหมือน ในพวกเราและความต่างในพวกเขาจึงเกิดขึ้น ในกระบวนการนี้ อาจมีทั้งการสร้างขึ้นมาใหม่อย่างสิ้นเชิงและการหยิบบ่มบางส่วนทางวัฒนธรรมคนอื่นมาทำให้เป็นของเรา อัตลักษณ์ที่ถูกสร้างขึ้นในยุคหนึ่ง แต่เมื่อกาลเวลาเปลี่ยนไป อัตลักษณ์อาจใช้ไม่ได้ผล เนื่องจากกลุ่มชาติพันธุ์แต่ละกลุ่มมีการปรับตัวและหยิบบ่มวัฒนธรรมระหว่างกัน ด้วยเหตุนี้ เมื่ออัตลักษณ์เก่ามีพลังน้อยลงอัตลักษณ์ใหม่จึงถูกสร้างขึ้นมาทดแทน อัตลักษณ์จึงเป็นสิ่งที่ไม่แน่นอนตายตัวและไม่หยุดนิ่งการสืบทอดและผลิตอัตลักษณ์ใหม่จึงเกิดขึ้นได้เสมอภายใต้กาลเวลา และบริบททางสังคมที่เปลี่ยนไป

ยศ สันตสมบัติ (2545) ได้กล่าวว่า อัตลักษณ์ทางชาติพันธุ์มิใช่ผลผลิตของเชื้อชาติ และวัฒนธรรม หากแต่อัตลักษณ์ถูกสร้างขึ้นและสร้างใหม่เป็นกระบวนการอย่างสัมพันธ์กับบริบทและสถานการณ์ที่เปลี่ยนแปลงไปตามกาลเวลา และการเคลื่อนไหวของเครือข่ายแห่งความสัมพันธ์เชิงอำนาจ ประเด็นสำคัญในการทำความเข้าใจกับอัตลักษณ์ทางชาติพันธุ์ในลักษณะสัมพัทธ์จึงอยู่ที่ว่า อัตลักษณ์ทางชาติพันธุ์ไม่อาจดำรงอยู่อย่างโดด ๆ แยกออกจากความสัมพันธ์กับชนกลุ่มอื่นๆ กระบวนการก่อสร้างอัตลักษณ์ในบริบทของ ความเป็นชาติพันธุ์จึงไม่อาจแยกออกได้จากความสัมพันธ์เชิงอำนาจ และโครงสร้างความสัมพันธ์ทางเศรษฐกิจ การเมือง และสัญลักษณ์

อนันท์ กาญจนพันธุ์ (2544) ได้กล่าวไว้ว่า เมื่อกล่าวถึงสิทธิชุมชนตามความเชื่อในมิติของระบบคุณค่า จริงๆ แล้วไม่ได้มีนัยเฉพาะที่เป็นเพียงความเชื่อดั้งเดิมเท่านั้นแต่หมายถึงคุณค่าที่มีการปรับเปลี่ยน ผ่านกระบวนการผลิตความเชื่อเดิมมาใช้ในสถานการณ์ใหม่ เพื่อตอบสนองและปรับตัวกับสถานการณ์ใหม่ที่กำลังเผชิญหน้าอยู่ในการปรับตัวนี้ชุมชนให้ความสำคัญกับการมองสิทธิชุมชนในมิติของอำนาจมากขึ้น เพราะการที่รู้ว่าชุมชนมีสิทธิอย่างไรนั้น ขึ้นอยู่กับการสร้างความชอบธรรมของชุมชน ซึ่งถือเป็นความพยายามอย่างหนึ่งในการจะบอกให้คนอื่นรู้ว่าชุมชนนั้นเป็นใคร และเกี่ยวข้องโดยตรงกับการแสดง อัตลักษณ์ของชุมชน ซึ่งเป็นความพยายามที่จะกำหนดความสัมพันธ์ของชุมชนกับกลุ่มชนอื่น ๆ ในสังคม ฉะนั้น เมื่อกลุ่มชนใดก็ตามที่รวมกันขึ้นเป็น

ชุมชน พวกเขาจะต้องพยายามที่จะบอกคนอื่นว่าพวกเขามีตัวตนอยู่อย่างไรในสังคม กล่าวอีกนัยหนึ่งได้ว่า อัตลักษณ์ก็คือพลังในการจัดความสัมพันธ์ทางสังคม ไม่ว่าจะเป็นการจัดความสัมพันธ์ภายในกันเอง หรือการจัดความสัมพันธ์กับภายนอก ทั้งที่เป็น พ่อค้า นายหน้า นักธุรกิจ หรือหน่วยงานทั้งของเอกชนและรัฐบาล

อรรถจักร์ สัตยานุรักษ์ (2548) มีความเห็นที่สอดคล้องในทำนองเดียวกันและได้มีความเห็นเพิ่มเติมว่าภายใต้การเปลี่ยนแปลงของสถานการณ์ชุมชนมีการปรับตัวอยู่ตลอดเวลา แต่ความเปลี่ยนแปลงในอัตลักษณ์ของชาวบ้าน เป็นผลลัพธ์โดยตรงของความเปลี่ยนแปลงการรับรู้ประวัติศาสตร์ของชุมชนร่วมกัน จากเดิมที่เป็นการรับรู้ว่าเป็นคนบ้านไหน มาจากที่ใด และมีความสัมพันธ์ร่วมกับชุมชนใดบ้าง ในลักษณะใด และในระบบความสัมพันธ์ภายในระหว่างชุมชนนี้ ชาวบ้านทั้งปวงมีศักยภาพที่จะทำอะไรได้บ้างตลอดจนเมื่อมีปัญหาเกิดขึ้น ได้มีการร่วมกันแก้ไขปัญหาอย่างไร ชุมชนจึงดำรงอยู่มาได้เมื่อรัฐขยายตัวเข้ามาสู่ชุมชน ได้เปลี่ยนการรับรู้ตัวตนของชาวบ้านด้วยการทำให้แต่ละคนเป็นคนของหมู่บ้านหนึ่ง ๆ ซึ่งเป็นหน่วยเล็ก ๆ ของชาติไทย พร้อมกับการขยายตัวทางด้านการบริหารและการควบคุมของระบบราชการ และชาวบ้านก็รับรู้ตนเองว่าเป็นคนที่จะต้องพึ่งพารัฐในทุกด้านทั้งการทำมาหากิน การจัดการทรัพยากร การศึกษา สุขภาพอนามัย

ลักษณะสำคัญของอัตลักษณ์คือ สัญลักษณ์ (Symbol) ที่จะใช้แสดงตน เช่น เข็มโรงเรียน ผ้าพันคอของทีม หนังสือพิมพ์ ภาษาหรือบางทีเสื้อผ้าที่เราสวมใส่ เป็นต้น สัญลักษณ์ และการเป็นตัวแทน (Representative) เป็นสิ่งสำคัญในการแสดงให้เห็นแนวทางที่เรามีอัตลักษณ์ร่วมกับบุคคลบางคน และแยกแยะตัวเราด้วยความแตกต่างจากคนอื่น เช่น เมื่อเราเจอกับนักเรียนที่ปักตัวอักษรย่อของโรงเรียนที่เราเรียนอยู่ จะทำให้เราเกิดความรู้สึกว่า เรากับคนนั้น เป็นนักเรียนโรงเรียนเดียวกัน แต่หากเจอกับนักเรียนที่ปักอักษรย่อของโรงเรียนอื่น เราจะรู้สึกว่าเขาไม่ได้เรียนโรงเรียนเดียวกับเรา หรืออีกนัยหนึ่ง เขาอยู่โรงเรียนอื่น หรือเขาไม่ใช่พวกเดียวกับเรานั้นเอง การสร้างความเป็นตัวตน หรืออัตลักษณ์ (Identity) มักเกี่ยวข้องกับความหมายที่ซ่อนทับคาบเกี่ยวกันอยู่ระหว่างความเป็นตัวตนที่สัมพันธ์กับสังคม หมายถึง โครงสร้างสังคมกำหนดพฤติกรรมการแสดงออกที่เกี่ยวข้อง บทบาท หน้าที่ และความสัมพันธ์ทางสังคมปัจเจกต่อคนอื่น ๆ ในสังคม (Social Structure determinism) กับความเป็นตัวตนอีกมิติหนึ่ง ซึ่งเกี่ยวข้องกับความคิด ความรู้สึก อารมณ์ และการตีความของปัจเจก ในการให้นิยามความหมายของตัวเองเมื่อเขาสัมพันธ์กับโลก ผู้คน และสิ่งต่าง ๆ รอบ ๆ ตัว (Actor-oriented approach) การสร้างความเป็นตัวตน จึงมีมิติซ่อนทับระหว่างโครงสร้างที่เป็นตัวกำหนดปัจเจก กับเสรีภาพในการนิยามตนเองของปัจเจกในฐานะผู้กระทำ

จากแนวคิดที่กล่าวมาสรุปได้ว่า อัตลักษณ์มีความเคลื่อนไหวไม่หยุดนิ่งตายตัว อัตลักษณ์ เป็นสิ่งที่บ่งบอกถึงตัวตนว่าเป็นใคร อย่างไร อัตลักษณ์ที่แท้จริงจะอิงอยู่กับคุณค่า ประวัติศาสตร์ สิทธิ ความเป็นมาทางสังคมดั้งเดิมของชุมชน มีความรู้สึกรู้ว่าเป็นพวกเรา ที่แตกต่างจากพวกเขา ในขณะที่เดียวกันก็สามารถสร้างสานความสัมพันธ์กับสังคมอื่น กลุ่มอื่น อัตลักษณ์ไม่ได้เกิดขึ้นตามธรรมชาติ ไม่ได้เป็นผลผลิตของเชื้อชาติ วัฒนธรรม และไม่ได้หยุดนิ่งอยู่กับที่ อัตลักษณ์สามารถ ถูกสร้างขึ้นใหม่ และมีการสืบทอดจากรุ่นสู่รุ่น ที่มีกระบวนการสัมพันธ์กับสถานการณ์ที่ เปลี่ยนไป ดังนั้นผู้วิจัยจึงได้นำเอาแนวคิดอัตลักษณ์มาใช้ในการศึกษาวิจัยเพื่อการสร้างความรู้ เข้าใจเกี่ยวกับอัตลักษณ์ของชุมชน ที่สอดคล้องกับสภาพ บริบททางนิเวศ ประวัติศาสตร์ สังคมการเมือง เศรษฐกิจ วัฒนธรรม ประเพณีของชุมชน และสถานการณ์ที่เปลี่ยนแปลงอยู่ตลอดเวลา ที่จะช่วย ให้เข้าใจการดำรงรักษาอัตลักษณ์ของชุมชนของตนเอง และเกิดจากการหลอมรวมของบริบททาง สังคมรอบตัว

8. การวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม (Participatory Action Research-PAR)

สุทนต์ จันทวนิช (2531) กล่าวว่า การวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม เป็นการวิจัยที่ นำแนวคิด 2 ประการมาผสมผสานกันคือการปฏิบัติการ (Action) ซึ่งหมายถึงกิจกรรมที่ โครงการวิจัยจะต้องดำเนินการ และคำว่า การมีส่วนร่วม (Participation) อันเป็นการมีส่วน เกี่ยวข้องของทุกฝ่ายที่เข้าร่วมกิจกรรมวิจัย ในการวิเคราะห์สภาพปัญหาหรือสถานการณ์อันใด อันหนึ่ง แล้วร่วมในกระบวนการตัดสินใจและการดำเนินการจนกระทั่งสิ้นสุดการวิจัย โดยมีความ หมายถึง วิธีการที่ให้ผู้ถูกวิจัยหรือชาวบ้าน เข้ามามีส่วนร่วมในการวิจัย เป็นการเรียนรู้จาก ประสบการณ์ โดยอาศัยการมีส่วนร่วมอย่างแข็งขันจากทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้องกับกิจกรรมวิจัย นับตั้งแต่ การระบุปัญหาของการดำเนินการ การช่วยให้ข้อมูลและการช่วยวิเคราะห์ข้อมูล ตลอดจนช่วยหา วิธีแก้ปัญหาก็ปัญหาหรือส่งเสริมกิจกรรมนั้น ๆ ซึ่งในการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม ข้อมูลจา การทำวิจัยทุกขั้นตอนชาวบ้านเป็นผู้ร่วมกำหนดปัญหาของชุมชนและหาแนวทางในการแก้ไข ปัญหา กระบวนการวิจัยจึงดำเนินไปในลักษณะของการแลกเปลี่ยนความเห็นระหว่างชาวบ้านกับ ผู้วิจัย เพื่อให้ได้ข้อสรุปเป็นขั้น ๆ ส่วนกระบวนการสังเคราะห์ข้อมูลเป็นไปในเชิงการวิภาษ (Dialectic) ซึ่งชาวบ้านจะค่อย ๆ เรียนรู้ด้วยตัวเอง และด้วยวิธีการวิจัยเช่นนี้ ข้อมูลที่ได้จึงมีความ ชัดเจน สะท้อนความคิดอ่านตลอดจนนิสัยใจคอของชาวบ้าน สะท้อนความต้องการและแบบแผน ในการดำเนินชีวิตของเขา การวิจัยแบบนี้จึงเป็นวิธีการที่สนับสนุนให้ชาวบ้านหรือตัวแทนใน ชุมชนเป็นคนสร้างองค์ความรู้ใหม่ให้กับตนเองและชุมชน โดยการศึกษาเรียนรู้หาข้อมูล การศึกษา วิเคราะห์ถึงปัญหา รวมทั้งการแก้ไขปัญหาที่กำลังประสบอยู่ โดยการร่วมกันวางแผน และ

กำหนดการดำเนินงานตามแผนหรือโครงการ พร้อมทั้งการปฏิบัติตามแผน เพื่อให้บรรลุเป้าหมายในการแก้ไขปัญหาได้ถูกต้องตรงตามความต้องการ ประกอบกับการใช้ภูมิปัญญาและทุนที่มีอยู่ในชุมชน การเปิดโอกาสให้ประชาชนได้เข้ามีส่วนร่วมในกระบวนการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วมนี้ นอกจากจะส่งผลดังที่ได้กล่าวไปแล้ว ยังช่วยให้เกิดการพัฒนาของผลงานวิจัยและกระบวนการวิจัยในตัวของมันเองอีกด้วย และอีกทางหนึ่งการวิจัยยังเป็นส่วนสำคัญในการสร้างองค์ความรู้ให้แก่ประชาชนที่เข้าร่วมกิจกรรมการวิจัย ซึ่งสามารถเป็นต้นทางการพัฒนาลงสู่ชุมชนท้องถิ่นอย่างได้ผลและมีประสิทธิภาพอีกด้วย

ขนิษฐา กาญจนสินนท์ (2536) ให้ความหมายของการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วมไว้ว่า หมายถึง การวิจัยที่พยายามศึกษาชุมชน โดยเน้นการวิเคราะห์ปัญหา ศึกษาหาแนวทางในการแก้ไขปัญหา วางแผนและดำเนินการตามแผนในการแก้ไขปัญหา รวมทั้งการดำเนินการประเมินผล โดยที่ทุกขั้นตอนดังกล่าวสมาชิกชุมชนเข้าร่วมด้วย อันเป็นการส่งเสริมให้ชุมชนได้เกิดการเรียนรู้และพัฒนาตนเอง ในการทำงานพัฒนา

โดยทั่วไปแล้ว ข้อกำหนดของงานวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วมนั้นแตกต่างไปจากแนวคิดของการวิจัยแบบเดิมอยู่มาก แนวคิดในการวิจัยแบบเดิมนั้น ยังอยู่บนฐานของปรัชญาปฏิฐานนิยมเชิงตรรก (Philosophy of Logical Positivism) และพฤติกรรมศาสตร์ (Behavioralism) ซึ่งมีข้อกำหนดว่า นักวิจัยทุกคนจะต้องรักษาความเป็นกลาง (Neutrality) โดยแยกตัวเองโดยสิ้นเชิงออกจากสิ่งที่ศึกษาเพื่อมิให้เกิดอคติ (bias) ต่อการศึกษา อันจะทำให้ผลของการศึกษาเบี่ยงเบนและไม่น่าเชื่อถือ แต่การวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วมนั้น เป็นการทำงานร่วมกันระหว่างนักวิจัยและนักพัฒนาหรือนักปฏิบัติการ (Practitioners) ตลอดกระบวนการศึกษาค้นคว้า

กล่าวโดยสรุป การวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วมหมายความว่า การร่วมกันดำเนินกระบวนการวิจัยโดยผู้ปฏิบัติงานในพื้นที่ ทั้งที่เป็นชาวบ้านและนักพัฒนา โดยผู้วิจัยเป็นเพียงพี่เลี้ยงให้กับชุมชน เพื่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงตามสภาพความจริงของสังคมนั้น

ผู้เขียนขอนำเสนอคุณลักษณะสำคัญของงานวิจัยรูปแบบดังกล่าวเมื่อเทียบกับงานวิจัยแบบดั้งเดิม สามารถสรุปได้จากผลงานความคิดของพันธุทิพย์ รามสูตร (2540) ได้ดังนี้

ประเด็นเปรียบเทียบ	การวิจัยแบบดั้งเดิม	การวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม
รูปแบบ	เป็นพิมพ์เขียวที่กำหนดให้	เน้นกระบวนการที่ปรับเปลี่ยนได้ตามสถานการณ์
อุดมการณ์/ปรัชญา	เน้นกลุ่มคนชั้นสูง	เน้นกลุ่มคนที่ด้อยโอกาสในสังคม คนชายขอบ
จุดมุ่งหมาย	ไม่ผูกพัน ทำให้ได้ข้อมูลเพื่อตอบ ปัญหาการวิจัย	มีพันธกรณีระหว่างนักวิจัยกับชาวบ้านที่จะร่วมกัน เพื่อสิทธิของมนุษย์
กรอบการวิจัย	กำหนดโดยนักวิจัยองค์กร	กำหนดโดยประชาชนในพื้นที่
จุดเน้น	วัตถุ เน้นการสร้างสิ่งของ	คน เริ่มที่คนเป็นหลัก ทำให้คนมีคุณค่า สร้างความ ภาคภูมิใจและกำลังใจ
เป้าหมาย	กำหนดไว้ล่วงหน้า	ปรับเปลี่ยนตามความต้องการของท้องถิ่นตาม เงื่อนไขความเหมาะสม
ยุทธวิธี	เน้นการวางแผนที่อ้างว่าชาวบ้าน ไม่สามารถวางแผนเองได้	เน้นการมีส่วนร่วม เชื่อมมั่นในความสามารถในการ เรียนรู้ของคน
วิธีการ	เข้มงวดรัดกุม เน้นหลักการวิจัย เชิงปริมาณ มองมิติชุมชนที่ศึกษา และใช้เทคโนโลยีหรือระเบียบ วิธีการขั้นสูง	เรียบง่าย ใช้วิธีการที่ชาวบ้านรู้จักและถนัด มอง ชุมชนอย่างเป็นองค์รวม และใช้เทคโนโลยี ชาวบ้าน
การวิเคราะห์สถานการณ์	เน้นการย่อส่วน (Reductionism)	การมององค์รวม (Holistic Approach)
รูปแบบการพัฒนา	ควบคุม ชี้นำและให้แรงจูงใจเป็น วัตถุ เน้นการทำงานตามแผนและ ส่งเสริมวัฒนธรรมการพึ่งพา	ปลดปล่อย สร้างกำลังใจอำนาจในการคิดและต่อรอง ให้สำเร็จในสิ่งที่ได้กระทำ โดยมีแรงจูงใจคือความ ภูมิใจในศักดิ์ศรีของตน และเป็นการส่งเสริม วัฒนธรรมการพึ่งพาตนเอง
มองชาวบ้าน	เป็นผู้รับประโยชน์จากความสำเร็จ ของโครงการวิจัย	เป็นผู้ทำประโยชน์ เป็นผู้ลงมือกระทำโครงการ สำเร็จ และมีส่วนร่วม
ผลลัพธ์ (Output)	เน้นวัตถุที่เป็นผลิตผลของโครงการ เช่น รั้ว ถนน อาคารเป็นต้น	ไม่เน้นวัตถุ แต่เน้นความสามารถของชุมชน เน้น การเรียนรู้ ความพอใจ ความหลากหลาย กำลังใจ และแรงใจของประชาชน

หลักการสำคัญของการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม

โดยหลักการนั้น การวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม เป็นรูปแบบของการวิจัยที่ประกอบไปด้วยกระบวนการค้นคว้าทางสังคม การให้การศึกษาและการกระทำหรือการปฏิบัติการ เพื่อที่จะให้กลุ่มผู้ถูกกดขี่หรือด้วยโอกาสในสังคมได้มีส่วนร่วมในการสร้างความรู้และทำความเข้าใจกับสภาพการณ์ที่ปรากฏอยู่ รวมทั้งเปิดพื้นที่ให้เรียนรู้และแก้ไขปัญหาาร่วมกันระหว่างหลายฝ่าย อันเป็นการสร้างความรู้ให้กับสังคมได้อย่างเป็นรูปธรรม

พันธุ์ทิพย์ รามสูต (พันธุ์ทิพย์ รามสูต, อ้างแล้ว, หน้า 33-35) อธิบายไว้ว่า การวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม มีหลักการสำคัญที่ให้ความสำคัญต่อภูมิปัญญาและวัฒนธรรมท้องถิ่น ตลอดจนระบบการสร้างความรู้ ซึ่งแตกต่างไปจากของนักวิชาการ โดยประกอบด้วย

- 1) ปรับปรุงความสามารถและพัฒนาศักยภาพของชาวบ้าน ด้วยการส่งเสริมระดับนักศึกษาและพัฒนาความเชื่อมั่นให้เกิดการวิเคราะห์/สังเคราะห์สถานการณ์ปัญหาของตนเอง ซึ่งเป็นการนำเอาศักยภาพเหล่านี้มาใช้ประโยชน์
- 2) ให้ความรู้ที่เหมาะสมแก่ชาวบ้าน ตลอดจนมีการนำไปใช้อย่างเหมาะสม
- 3) สนใจปริทัศน์ของชาวบ้าน โดย การวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วมจะช่วยเปิดเผยให้เห็นคำถามที่ตรงกับประเด็นปัญหา 4) การปลดปล่อยแนวความคิดเพื่อให้ชาวบ้านแต่ละคนยากจนค่อยมีโอกาสสามารถมองความคิดเห็นของตนเองได้อย่างเสรี มองสภาพการณ์และปัญหาของตนเอง วิเคราะห์วิจารณ์ ตรวจสอบสภาพข้อเท็จจริงต่าง ๆ ที่เกิดขึ้น

การมีส่วนร่วมในกระบวนการวิจัย

การมีส่วนร่วม (Participation) เป็นวิธีการ (Means) สำคัญที่จัดว่าเป็นหัวใจสำคัญประการหนึ่ง และเป็นสาระสำคัญของการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วมรูปแบบ มีสังกัดประการใดนั้นสามารถพิจารณาได้จากทัศนะของ ทวีทอง หงษ์วิวัฒน์ ซึ่งมีความเห็นว่า การมีส่วนร่วมเป็นสิทธิของประชาชนต่อการตัดสินใจนโยบายที่เกี่ยวกับการจัดสรร (Allocation) และการใช้ประโยชน์ (Utilization) ของทรัพยากรเพื่อการผลิต ซึ่งเป็นความจำเป็นที่ประชาชนต้องเข้าร่วมในการวางแผน เพื่อการกินดีอยู่ดี และสามารถตอบสนองต่อสิ่งที่เข้าถึงซึ่งการพัฒนาให้คนจน ได้รับประโยชน์เพื่อการผลิต การบริการ และสิ่งอำนวยความสะดวกสาธารณะด้วย และการมีส่วนร่วมคือการที่ประชาชนเข้าไปมีส่วนในการตัดสินใจในระดับต่าง ๆ ทางการจัดการบริการทางการเมืองเพื่อกำหนดความต้องการของชุมชนของตน การมีส่วนร่วมของประชาชนก่อให้เกิดกระบวนการและโครงสร้างที่ประชาชนสามารถที่จะแสดงออก ซึ่งความต้องการของตน การจัดลำดับความสำคัญ การเข้าร่วมในการพัฒนา และได้รับประโยชน์จากการพัฒนานั้นโดยเน้นการให้

อำนาจในการตัดสินใจแก่ประชาชนในชนบท และเป็นกระบวนการกระทำที่ประชาชนมีความสมัครใจเข้ามามีส่วนในการกำหนดการเปลี่ยนแปลงเพื่อประชาชนเอง โดยให้ประชาชนได้มีส่วนในการตัดสินใจเพื่อตนเอง ทั้งนี้โดยมิใช่การกำหนดกรอบความคิดจากบุคคลภายนอก ตามนิยามที่กล่าวถึงนี้ การมีส่วนร่วมทางของประชาชน ในฐานะสมาชิกของสังคม ไม่ว่าจะในบริบทของการพัฒนาสังคม เศรษฐกิจ การเมืองหรือวัฒนธรรม ย่อมเป็นสิ่งที่แสดงออกให้เห็นถึงพัฒนาการรับรู้และภูมิปัญญาในการกำหนดชีวิตของตนเองเป็นของตัวเอง ในการจัดการควบคุมการใช้ และการกระจายทรัพยากรที่มีอยู่เพื่อประโยชน์ต่อการดำรงชีวิตทางเศรษฐกิจและสังคมตามความจำเป็นอย่างสมศักดิ์ศรี นอกจากนี้การที่ประชาชนหรือชุมชนพัฒนาขีดความสามารถของตนในการจัดการควบคุมการใช้ทรัพยากร ควบคุมการกระจายทรัพยากรที่มีอยู่ เพื่อประโยชน์ต่อการดำรงชีพทางเศรษฐกิจและสังคม ทำให้ประชาชนได้พัฒนาการรับรู้และภูมิปัญญาซึ่งแสดงออกในรูปของการตัดสินใจในการกำหนดชีวิตของตน โดยภาครัฐจะต้องคืนอำนาจในการกำหนดการพัฒนาให้แก่ประชาชน เพื่อให้ประชาชนโดยเฉพาะผู้ด้อยโอกาสในสังคมได้มีโอกาสในการแสดงความต้องการ แสวงหาทางเลือก หรือเสนอข้อเรียกร้อง เพื่อปกป้องผลประโยชน์ร่วมของกลุ่ม และเป็นผู้มีบทบาทหลักในการดำเนินกิจกรรมพัฒนาชุมชน คือ เป็นผู้กำหนดความจำเป็นพื้นฐานของชุมชน และเป็นผู้ระดมทรัพยากรต่าง ๆ เพื่อสนองตอบความจำเป็นพื้นฐานและบรรลุวัตถุประสงค์บางประการทางสังคม เศรษฐกิจ การเมือง

ในเชิงทฤษฎีแล้ว การมีส่วนร่วมต่อการดำเนินกิจกรรมหรือโครงการพัฒนานั้น มีหลากหลายมิติ สามารถจำแนกออกได้เป็นมิติต่าง ๆ ประกอบด้วย **มิติแรก ร่วมศึกษาและวิเคราะห์ปัญหา** ซึ่งเป็นการที่ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในการศึกษาชุมชน วิเคราะห์ชุมชน ค้นหาปัญหา และสาเหตุของปัญหาภายในชุมชนร่วมกัน และมีส่วนในการจัดลำดับความสำคัญของความต้องการด้วย เป็นการกระตุ้นให้ประชาชนได้เรียนรู้สภาพของชุมชน วิถีชีวิต สังคม ทรัพยากร และสิ่งแวดล้อมเพื่อใช้เป็นข้อมูลเบื้องต้นในการจัดทำและประกอบการพิจารณาวางแผนงานวิจัย **มิติที่สอง ร่วมวางแผน** เป็นการวางแผนการพัฒนาหลังจากได้ข้อมูลเบื้องต้นของชุมชนแล้ว และนำข้อมูลมาวิเคราะห์หาปัญหา สาเหตุของปัญหาเรียบร้อยแล้ว ก็นำมาอภิปรายแสดงความคิดเห็นร่วมกันเพื่อกำหนดนโยบายและวัตถุประสงค์ของโครงการ การกำหนดวิธีการและแนวทางการดำเนินงาน ตลอดจนกำหนดทรัพยากรและแหล่งทรัพยากรที่จะใช้เพื่อการวิจัย **มิติที่สาม ร่วมดำเนินการ** เป็นการมีส่วนร่วมของประชาชนในการดำเนินการพัฒนา หรือเป็นขั้นตอนปฏิบัติการตามแผนการวิจัยที่ได้วางไว้ ขั้นตอนนี้เป็นขั้นตอนที่ประชาชนมีส่วนร่วมในการสร้างประโยชน์ให้กับชุมชน โดยการสนับสนุนด้านเงินทุน วัสดุอุปกรณ์ และแรงงาน รวมทั้งการเข้าร่วมในการบริหารงาน การประสานขอความช่วยเหลือจากภายนอกในกรณีที่มีความจำเป็น **มิติที่สี่ ร่วมรับ**

ผลประโยชน์ โดยประชาชนต้องมีส่วนร่วมในการกำหนดการแจกจ่ายผลประโยชน์จากกิจกรรมการวิจัยในชุมชนในพื้นที่ฐานที่เท่าเทียม เสมอภาคกัน และมิติที่ห้า เป็นการมีส่วนร่วมติดตามประเมินผลการดำเนินงานวิจัย และผลของการพัฒนาจากการดำเนินการไปแล้วว่าสำเร็จตามวัตถุประสงค์หรือไม่ มีปัญหาอุปสรรค และข้อจำกัดอย่างไร เพื่อแก้ไขปัญหาดังกล่าวที่เกิดขึ้นได้ทันที และนำข้อผิดพลาดไปเป็นบทเรียนในการดำเนินการต่อไป การเปิดให้ประชาชนหรือชาวบ้านที่เกี่ยวข้องได้มีโอกาสเข้าร่วมกระบวนการวิจัยนั้น นับได้ว่าเป็นคุณค่าโดยแท้ของการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบนี้ ซึ่งก่อให้เกิดรากฐานแห่งความยั่งยืนของการพัฒนา

ไพโรจน์ ชลารักษ์ (2548) อธิบายไว้ว่า หากพิจารณาในรูปของกระบวนการวิจัย การมีส่วนร่วมของฝ่ายต่าง ๆ สามารถระบุได้ตามลำดับขั้นหรือกระบวนการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วมได้หลายขั้นตอน ซึ่งช่วยให้เห็นบทบาทหน้าที่ของผู้เข้าร่วมการวิจัยแต่ละฝ่ายได้อย่างชัดเจน และในทางปฏิบัติแล้ว กระบวนการวิจัยก็ต้องดำเนินไปโดยความร่วมมือกับทำกิจกรรมอย่างต่อเนื่องเป็นลำดับขั้นตอนตั้งแต่ต้นจนจบสิ้นกระบวนการ ดังต่อไปนี้

1) ขั้นการศึกษาบริบท ในขั้นนี้ นักวิจัยจะทำการกำหนดพื้นที่หรืออาณาบริเวณที่จะทำการศึกษาวิจัยเพื่อทำประชาคม โดยมีนักพัฒนาประชาสัมพันธ์ชักชวนให้ชาวบ้านเข้าร่วม และชาวบ้านเข้าร่วมกิจกรรมการวิจัย

2) ขั้นกำหนดปัญหา ในขั้นตอนนี้ นักวิจัยสรุปคำถามหรือปัญหา รวมทั้งอธิบายเป้าหมายและวัตถุประสงค์ของการแก้ไขปัญหามาให้ทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้องได้เห็นภาพและเกิดความเข้าใจตรงกัน ส่วนนักพัฒนาทำความเข้าใจประเด็นปัญหาละมอมถึงผลของการวิจัยได้อย่างชัดเจน และครอบคลุมส่วนเกี่ยวข้องอื่น ๆ และชาวบ้านได้เข้าร่วมกิจกรรมเพื่อให้ข้อมูล และแสดงความคิดเห็น/ความต้องการ ซึ่งโดยความเป็นจริงแล้ว การวิจัยเพื่อให้ได้ข้อมูลที่สอดคล้องกับสภาพจริงที่เกิดขึ้นหรือสอดคล้องกับความต้องการพัฒนาที่ประสงค์ได้นั้น ย่อมหลีกเลี่ยงไม่พ้นการที่นักวิจัยจะต้องสร้างความสัมพันธ์อันดีกับประชาชนในชุมชนท้องถิ่น รวมถึงการสร้างความตระหนักในบทบาทและความสำคัญของการมีส่วนร่วมในกระบวนการวิจัย ขั้นการกำหนดปัญหาร่วมกับชาวบ้านในชุมชน จึงเป็นเรื่องสำคัญที่ผู้วิจัยจะต้องดำเนินการให้เกิดผลอย่างแท้จริง ก่อนจะเริ่มดำเนินงานในขั้นตอนอื่น

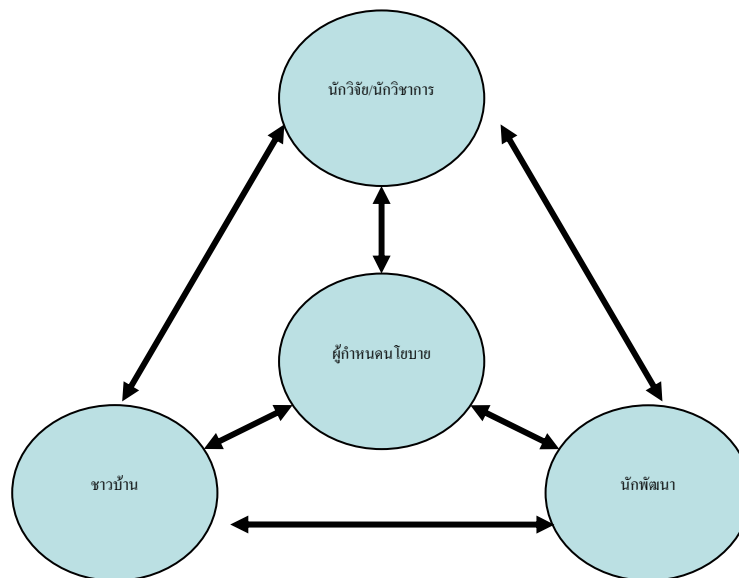
3) ขั้นการวางแผนปฏิบัติงานวิจัย ในขั้นตอนนี้ นักวิจัยจัดทำขั้นตอนการปฏิบัติงานวิจัยให้ชัดเจน รวมทั้งระบุว่าผู้มีส่วนเกี่ยวข้องกับการทำวิจัยแต่ละฝ่ายจะมีส่วนร่วมอะไร และอย่างไร เมื่อใดบ้าง พร้อมทั้งแผนการปรับปรุงหรือปรับเปลี่ยนวิธีการวิจัย ส่วนนักพัฒนาจะเข้าร่วมปฏิบัติการวิจัยโดยติดตามผลการดำเนินงานวิจัยทุกขั้นตอน และคอยตรวจสอบผลของการดำเนินงานว่ามีสิ่งใดที่ผิดพลาด หรือไม่เป็นไปตามแผนหรือเป้าหมาย หรือมีสิ่งใดที่เกิดแทรกซ้อน

ขึ้นมาหรือไม่ โดยชาวบ้านนั้น จะเข้ามีส่วนร่วมลงมือในการปฏิบัติงานวิจัยตามแผน และตรวจสอบผลว่าพึงพอใจหรือไม่

4) ขั้นการติดตาม ตรวจสอบและปรับปรุง รวมทั้งการแก้ไขระหว่างกระบวนการปฏิบัติงานวิจัย ในขั้นนี้ นักวิจัยที่ส่วนร่วมโดยการพิจารณาหาทางปรับปรุงแก้ไขการปฏิบัติการวิจัยแบบมีส่วนร่วม โดยอาศัยข้อมูลจากทุกฝ่าย แล้วนำมาทำการปรับเปลี่ยนให้เหมาะสมเพื่อให้การดำเนินงานบรรลุเป้าหมาย โดยนักพัฒนาจะเข้ามีส่วนร่วมด้วยการตรวจสอบผลการปฏิบัติงานวิจัยและประเมินว่า ผลที่เกิดขึ้นเป็นไปตามเป้าหมายหรือไม่ เป็นต้น และประชาชนหรือชาวบ้านจะเข้าร่วมด้วยการรับรู้ถึงการปรับเปลี่ยนการปฏิบัติงานตามที่นักวิจัยกำหนด รวมทั้งให้ข้อมูลย้อนกลับ (feedback) ที่แสดงถึงความพึงพอใจและความสำเร็จของการดำเนินการวิจัย

5) ขั้นการสรุปผลการวิจัย ในขั้นตอนนี้ นักวิจัยจะทำการสรุปผลการวิจัย และเรียบเรียงเป็นรายงานการวิจัยออกเผยแพร่ นักพัฒนามีส่วนร่วมด้วยการรับทราบและตรวจสอบประเมินผลการวิจัยว่าประสบความสำเร็จมากน้อยเพียงใด มีปัญหาและอุปสรรคอย่างไรบ้าง โดยชาวบ้านเข้ามีส่วนร่วมด้วยการให้ข้อมูลย้อนกลับผลของการวิจัยว่าพึงพอใจและได้ผลตามที่คาดหวังไว้หรือไม่ และแสดงความคิดเห็นอื่นประกอบข้อมูลด้วยว่าเพราะเหตุใด

แผนภาพแสดงการมีส่วนร่วมของฝ่ายต่าง ๆ ในกระบวนการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วมโดยปรับปรุงจากไพโรจน์ ชลารักษ์

ในแง่บุคคลที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับกระบวนการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วมนั้น **สุภางค์ จันทวนิช** (อ้างแล้ว, หน้า 31) อธิบายไว้ว่า การวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วมนั้น เป็นการผสมผสานความรู้เชิงทฤษฎีและระเบียบวิธีวิจัยของนักวิจัย และวัตถุประสงค์ของนักวิจัย และนักพัฒนา ควบคู่ไปกับการความต้องการความรู้ และประสบการณ์ของผู้ถูกวิจัย ดังนั้นการ ดำเนินการและผลของการวิจัยจึงเป็นเรื่องที่เกี่ยวข้องกับบุคคลหลายฝ่าย ซึ่งในการวิจัยเชิง ปฏิบัติการนี้ มักจะประกอบไปด้วยบุคคล 3 ฝ่ายประกอบด้วย (1) **บุคคลเป้าหมาย** อาจเป็นผู้แทน ของกลุ่มบุคคลเป้าหมาย หรือชุมชนที่จะทำการศึกษา ซึ่งถือว่าคนในชุมชนหรือกลุ่มนั้น ซึ่งเป็นผู้ ที่รู้ข้อมูลเกี่ยวข้องกับตนเองดีที่สุด (2) **นักวิจัย** เป็นผู้แทนของนักวิชาการที่มีความสนใจในการวิจัย และพัฒนา ซึ่งเป็นคนนอก นักวิจัยนี้ เป็นฝ่ายผู้รู้และเชี่ยวชาญเรื่องแนวความคิด ทฤษฎีและ ระเบียบวิธีการวิจัย และ (3) **นักพัฒนา** เป็นกลุ่มผู้มีความรู้และมีเป้าหมายเพื่อการพัฒนา ซึ่งมักจะ เป็นผู้แทนของฝ่ายรัฐบาลหรือองค์กรพัฒนาเอกชน ซึ่งแม้ว่าเป็นคนนอก แต่ก็นับว่าเป็นบุคคลที่ ก่อนข้างจะใกล้ชิดกับบุคคลเป้าหมายของการพัฒนาหรือบุคคลกลุ่มแรกมากที่สุด ซึ่งบางครั้งใน การวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม นักวิจัยและนักพัฒนาอาจเป็นบุคคลเดียวกันก็ได้

ขั้นตอนในการดำเนินการวิจัย

นักวิชาการได้ให้มุมมองในเรื่องขั้นตอนในการดำเนินงานวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วน ร่วมไว้ไม่แตกต่างกันมากนัก ดังนี้

1. ระยะเตรียมการวิจัย (Pre-research Phase)

ในระยะนี้ เป็นการเตรียมชุมชน เพื่อให้มีความพร้อมเข้ามีส่วนร่วมในกระบวนการวิจัย ซึ่งเป็นเรื่องสำคัญและเป็นแก่นแกนหลักของการวิจัยแบบนี้ โดยการดำเนินงานขั้นตอนนี้มีจุด มุ่งเน้นสำคัญที่จะให้เกิดสัมพันธภาพที่ดีระหว่างผู้วิจัย ผู้นำชุมชน ชาวบ้าน รวมถึงเจ้าหน้าที่ หน่วยงานต่าง ๆ ที่จำเป็นต้องเกี่ยวข้อง ในขั้นเตรียมการนี้ ประกอบด้วยขั้นตอนย่อยกล่าวคือ

1.1 การสร้างความสัมพันธ์กับชุมชน (Build-up Rapport) โดยวิธีการสร้าง ความสัมพันธ์กับชุมชนที่ดีที่สุดคือการปฏิบัติตัวของนักวิจัยที่สอดคล้องกับวิถีชีวิตของคนใน ชุมชน ทั้งนี้ นักวิจัยควรร่วมกิจกรรมทุกอย่างของชุมชนซึ่งเป็นเครื่องช่วยให้นักวิจัยสามารถทำ ความเข้าใจโลกทัศน์ของชาวบ้านได้ดีมากขึ้น โดยทั่วไปแล้ว ผู้วิจัยจะลงพื้นที่เพื่อไปพบกับบุคคล ต่าง ๆ ในชุมชนที่มีส่วนสำคัญและเกี่ยวข้องกับการดำเนินงานวิจัย หรือเป็นประชาชน กลุ่มเป้าหมายของการวิจัย พุดคุยแนะนำตัวเองเพื่อให้ทุกฝ่ายได้ทราบถึงวัตถุประสงค์ เป้าหมาย และความต้องการส่วนร่วมของชาวบ้านในกิจกรรมการวิจัย อันจะช่วยให้ชาวบ้านเกิดความ

ไว้วางใจ นอกจากนี้ ผู้วิจัยยังสามารถทำการวิเคราะห์คําความสําคัญสภาพการณ์และปัญหาของการดำเนินงานวิจัยที่อาจเกิดขึ้น และสามารถเตรียมรับมือได้อย่างมีประสิทธิภาพ

1.2) การสำรวจ ศึกษาชุมชน (Surveying and Studying Community) เป็นขั้นตอนของการศึกษาข้อมูลที่เป็นลักษณะทางกายภาพ และแหล่งทรัพยากรต่าง ๆ ภายในชุมชน รวมถึงการศึกษาข้อมูลพื้นฐานด้านประชากร สังคม เศรษฐกิจ วัฒนธรรมและการเมือง ซึ่งโดยมากแล้วผู้วิจัยจะใช้แบบสังเกต สุ่มบันทึก และถ่ายภาพสถานที่ต่าง ๆ รวมถึงการศึกษาข้อมูลจากเอกสารหลักฐานจากหน่วยงานราชการหรือจากองค์กรพัฒนาที่เกี่ยวข้อง นอกจากนี้ ยังมีบางโครงการวิจัยใช้วิธีการสัมภาษณ์ผู้นำชุมชน หรือผู้สูงอายุเพื่อทราบประวัติความเป็นมาของชุมชนด้วยการจัดเลือกชุมชนนั้น

1.3) คัดเลือกชุมชน (Selecting Community) ได้เสนอความเห็นไว้ว่า โดยทั่วไปแล้ว การคัดเลือกชุมชนจะยึดหลักการเลือกชุมชนที่ด้อยโอกาสในการพัฒนา (Disadvantage Community) เพื่อเป้าหมายในการยกระดับคุณภาพชีวิตและสร้างโอกาสความเท่าเทียมในการพัฒนา กับชุมชนอื่น อย่างไรก็ดี งานวิจัยจำนวนมากคัดเลือกชุมชนโดยยึดเอาประเด็นของปัญหาที่เกิดขึ้นในชุมชนและจำเป็นต้องได้รับการแก้ไขเยียวยาโดยเร่งด่วน หรือบางกรณีการวิจัยมุ่งหมายกระทำต่อชุมชนที่ประชาชนมีส่วนร่วมในการพัฒนาอย่างแข็งขัน เพื่อเป็นชุมชนต้นแบบของการทำวิจัยและการพัฒนาให้กับชุมชนอื่นด้วยเช่นกัน

1.4) การเข้าสู่ชุมชน (Entering Community) ข้อมูลชุมชนนับเป็นสิ่งสำคัญและเป็นประโยชน์อย่างยิ่งต่อการนำมาประกอบการพิจารณาตัดสินใจกำหนดพื้นที่ดำเนินการ ซึ่งข้อมูลดังกล่าวควรเป็นข้อมูลที่มีรอบด้าน สำหรับแหล่งข้อมูลในขั้นตอนนี้อาจมาจากส่วนราชการเช่น ข้อมูลความจำเป็นขั้นพื้นฐาน (จปฐ.) ข้อมูลจำนวนประชากรและบุคคลที่เป็นปราชญ์ชาวบ้าน หรือครูภูมิปัญญาท้องถิ่น เป็นต้น และอาจเป็นข้อมูลท้องถิ่นที่องค์กรพัฒนาเอกชนรวบรวมไว้ หรือ นักวิจัยจะดำเนินการเก็บข้อมูลเองโดยการสำรวจชุมชน (Community Surveying) ก็ได้

1.5) การเตรียมคนและเครือข่ายความร่วมมือ ในขั้นตอนนี้ มักถูกกำหนดให้เป็นขั้นตอนสุดท้ายของระยะก่อนการวิจัย โดยมุ่งหมายให้เกิดความพร้อมในการดำเนินการวิจัยซึ่งเป็นระยะต่อไปและก่อให้เกิดการประสานงานที่ดีเพื่อความสะดวกต่อการดำเนินงานวิจัย ในส่วนของการเตรียมคนนั้น เป็นการเตรียมความพร้อมให้กับชาวบ้านเพื่อเป็นแกนนำในการปฏิบัติงานวิจัยร่วมกับนักพัฒนาและคณะผู้วิจัย ซึ่งในทางปฏิบัติแล้ว มักจะมีการเตรียมคน 3 กลุ่ม คือ เตรียมคนในชุมชน คณะนักวิจัยมักจะลงพื้นที่เพื่อจัดประชุมในชุมชน โดยมีจุดมุ่งหมายเพื่อให้ชาวบ้านรู้จักและคุ้นเคยกับกระบวนการและการดำเนินงานวิจัยแบบมีส่วนร่วมอย่างชัดเจนและรวดเร็ว เตรียมนักพัฒนา ด้วยการประชุมร่วมกับนักพัฒนาซึ่งโดยทั่วไปแล้วคนกลุ่มนี้หมายถึง

ผู้นำชุมชน พัฒนากรอำเภอหรือพัฒนาการอำเภอประจำตำบล และเจ้าหน้าที่หน่วยงานอื่น เช่น ปลัดองค์การบริหารส่วนตำบล และองค์กรพัฒนาภายนอกที่มีความสนใจศึกษาร่วมกัน กิจกรรมสำคัญของการดำเนินงานในขั้นตอนนี้คือการประสานความร่วมมือ การสร้างความเข้าใจในกรอบของการทำงานวิจัย และการหาหรือแนวทางพัฒนาชุมชน ซึ่งมักจะรวมถึงการประสานงานเรื่องการใช้สถานที่ดำเนินการประชุมด้วย และ เตรียมนักวิจัย ด้วยการประชุมปรึกษากันเพื่อให้เกิดความรู้และความเข้าใจตรงกันในบทบาทหน้าที่ของแต่ละฝ่ายในการทำงานวิจัย

ส่วนการเตรียมเครือข่ายความร่วมมือนั้น งานวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วมหลายชิ้นได้ใช้วิธีการให้ครูผู้วิจัย/นักวิจัยทำการประสานกับองค์กรภาครัฐและหรือองค์กรพัฒนาเอกชน เพื่อให้เกิดเครือข่ายความร่วมมือเพื่อการดำเนินงานวิจัย การเตรียมเครือข่ายความร่วมมือที่มีประสิทธิภาพ จะเป็นสิ่งสำคัญที่จะช่วยให้กระบวนการวิจัยดำเนินไปได้ด้วยดี

ในขั้นนี้ ปัญหาของการวิจัยมักเป็นประเด็นเกี่ยวกับการเข้าถึงชาวบ้านกลุ่มเป้าหมาย รวมถึงการสื่อสารการทำวิจัยในแง่มุมต่าง ๆ เช่น ขั้นตอนและผลประโยชน์ที่ชาวบ้านจะได้รับของคณะนักวิจัย พึงทำความเข้าใจว่า โดยทั่วไปนั้น งานวิจัยแบบมีส่วนร่วมมักจะเป็น “ของใหม่” ที่ในสายตาของชาวบ้านแล้วชวนให้เข้าร่วมไม่น้อย และชาวบ้านส่วนมากก็มักจะตื่นเต้นกับการเข้ามาทำงานเพื่อหาแนวทางแก้ไขปัญหามาจากบุคคลหรือหน่วยงานภายนอก แต่กระนั้น ชาวบ้านก็มักจะไม่มีเวลามากนัก การดำเนินกระบวนการวิจัยจึงต้องเป็นไปอย่างกระชับ เพราะยิ่งกระบวนการทอดค้อออกยาวมากเท่าใด การมีส่วนร่วมของชาวบ้านก็จะลดลงไปตามส่วนเท่านั้น นอกเหนือไปจากนี้แล้ว การจัดเวทีที่ง่ายต่อความเข้าใจและสะท้อนความต้องการของประชาชนที่มีบรรยากาศสบาย ๆ หรือการศึกษาชุมชนประกอบ ยังจะช่วยให้คณะผู้วิจัยได้รับข้อมูลที่กว้างขวางมากขึ้น และบางกรณีจะช่วยให้คณะนักวิจัยสามารถสร้างคำถามที่แหลมคมต่อการกำหนดปัญหาของการวิจัยได้ อีกประการหนึ่ง การขาดความชัดเจนในประเด็นที่ต้องการนำเสนอเพื่อพัฒนาหรือแก้ไขปัญหารวมทั้งการขาดความต่อเนื่องในการมีส่วนร่วมวิจัยของชาวบ้าน ยังอาจส่งผลให้เกิดพฤติกรรมชาวบ้านติดตามผู้นำชุมชน หรือชาวบ้านส่วนใหญ่ในแบบ “ว่ายังไงก็ว่าตามกัน” ซึ่งบางกรณีผู้นำชุมชนอาจขาดความเป็นกลางหรือมีแนวโน้มฝักใฝ่ฝ่ายการเมือง กระทั่งส่งผลให้ตัวชาวบ้านตกเป็นเครื่องมือของกลุ่มผลประโยชน์ และการตัดสินใจของชาวบ้าน สร้างความชอบธรรมให้แก่การดำเนินกิจกรรม/โครงการพัฒนาของภาครัฐ

2) ระยะดำเนินการวิจัย (Research Phase) ประกอบด้วยขั้นตอนย่อยคือ

2.1) การศึกษาและวิเคราะห์ปัญหาชุมชน (Problem Identification and Diagnosis)

ในขั้นนี้ เน้นการศึกษาวิเคราะห์ชุมชนและการให้การศึกษาแก่ชุมชน (Community Education Participation-CEP) โดยเน้นไปที่กระบวนการเรียนรู้ด้วยการปฏิบัติ โดยวิธีการจะใช้อธิบาย

ถกปัญหา (Dialogue) เพื่อแลกเปลี่ยนความคิดเห็นกับชาวบ้าน ทั้งที่เป็นการสนทนาแลกเปลี่ยนระดับบุคคลและระดับกลุ่มบุคคล เพื่อเป็นการประเมินปัญหาและความต้องการของชุมชน (Need Assessment) พร้อมไปกับการประเมินความเป็นไปได้ในด้านทรัพยากร (Resource Assessment) ที่มีอยู่ในชุมชน ทั้งที่เป็นทรัพยากรมนุษย์ โดยเฉพาะภูมิปัญญาท้องถิ่น และทรัพยากรธรรมชาติ เพื่อที่จะนำทรัพยากรมาใช้ในการกำหนดแผนเพื่อการจัดโครงการต่อไป

2.2) การพิจารณาความเหมาะสมและความเป็นไปได้ของโครงการ (Project Appraisal and Identification) เมื่อมีการวิเคราะห์โครงการโดยการประเมินความต้องการของชุมชนหาแนวทางในการแก้ไขปัญหาในความเป็นจริงมักจะมีหลายแนวทาง ชาวบ้านและนักวิจัยจะต้องพิจารณาร่วมกันว่าวิธีการแก้ไขปัญหาใดที่เหมาะสมกับท้องถิ่น หรือมีความเป็นไปได้ โดยชาวบ้านควรริบทบาทหลักเข้ามีส่วนร่วมให้มากยิ่งขึ้น และกำหนดโครงการหรือกิจกรรมที่จะดำเนินการ

2.3) การกำหนดแผนงานโครงการและการจัดการ (Planning Phase) กิจกรรมในช่วงนี้จะเป็นกระบวนการตัดสินใจร่วมกันเพื่อคัดเลือกโครงการและกิจกรรมที่ต้องดำเนินการ ดังนั้น เพื่อความมั่นใจว่าโครงการที่ได้รับการคัดเลือก เป็นโครงการและกิจกรรมที่ต้องดำเนินการ ดังนั้น หลังจากที่ผ่านมาขั้นตอน 2.1 มาแล้ว ผู้วิจัยจะต้องใช้วิธีการกระตุ้นให้ชาวบ้านมีบทบาทหลักในการแก้ไขปัญหา การกำหนดโครงการ และกิจกรรมที่จะดำเนินการ

2.4) การปฏิบัติตามโครงการ (Implementation Phase) เป็นขั้นตอนที่สำคัญอีกขั้นตอนหนึ่ง โดยคำถามที่ผู้วิจัยจะต้องใช้ถามกันในกลุ่มหรือในขณะทำงานเพื่อการดำเนินการในขั้นนี้คือ ใคร ทำอะไร ที่ไหน เมื่อไร และอย่างไร

ในแง่ปัญหาอุปสรรคที่อาจเกิดขึ้นในขั้นตอนนี้ โดยทั่วไปมักเป็นประเด็นการมีส่วนร่วมของชาวบ้านในกระบวนการวิจัย จากประสบการณ์ของผู้เขียนพบว่า ความไม่สนใจเข้ามามีส่วนร่วมของชาวบ้านจำนวนไม่น้อย นอกเหนือไปจากการขาดความรู้ความเข้าใจอันดีต่อกระบวนการและผลประโยชน์ของการทำวิจัยแล้ว ยังปรากฏด้วยว่า ชาวบ้านมักมองเห็นการวิจัยเป็นเรื่องทางเทคนิคที่ต้องอาศัยความรู้เชี่ยวชาญเฉพาะ และไม่เกี่ยวข้องอะไรนักกับปากท้องที่จะต้องทำมาหากินเป็นประจำวัน ประกอบกับธรรมชาติของการวิจัยแบบนี้ที่มักไม่มีการจ่ายตอบแทนเป็นเงินให้แก่ผู้เข้าร่วมกิจกรรมการวิจัยด้วยแล้ว การมีส่วนร่วมในกระบวนการวางแผนการวิจัย โดยเฉพาะอย่างยิ่งการนำผลของการวิจัยไปสู่การปฏิบัติแล้วยังห่างไกลจากบริบทชีวิตประจำวันของเขามากขึ้น การเข้าร่วมงานวิจัยของชาวบ้าน จึงเป็นไปโดยเน้นการรับฟังสิ่งที่ผู้วิจัย และนักพัฒนาพูดเป็นหลัก ผลสืบเนื่องประการต่อมาคือ บุคคลที่สนใจเข้าร่วมกิจกรรมการวิจัยเชิงปฏิบัติการ ก็มักจะได้ชาวบ้านที่เป็นพวก “ขาประจำ” ที่มักอยู่ในวงข่ายอิทธิพล (Sphere of Influence) ของเจ้าหน้าที่ภาครัฐหรือการเมืองท้องถิ่น มาเข้าร่วมกิจกรรม และส่งผลให้สุดท้ายแล้ว ผลของการวิจัย

เป็นสิ่งที่ช่วยสร้างความชอบธรรมให้แก่การดำเนินกิจกรรม/โครงการพัฒนาของภาครัฐดังที่ได้กล่าวไปแล้วข้างต้น

3) ระยะเวลาติดตามและประเมินผลโครงการ (Monitoring and Evaluation Phase)

เป็นขั้นตอนที่เกี่ยวกับการการวัดผลสำเร็จของโครงการ ซึ่งหากโครงการมีความสามารถดำเนินการได้อย่างเหมาะสมและอย่างต่อเนื่อง ก็อาจจะเป็นข้อพิสูจน์ถึงความสำเร็จของโครงการได้ ในขั้นตอนนี้ โดยมากแล้วคณะผู้วิจัยจะร่วมกับชาวบ้านที่เป็นผู้ร่วมงานวิจัย ทำการตรวจสอบข้อมูลที่เป็นผลของการวิจัยว่าครบถ้วนถูกต้องหรือไม่ จากนั้นจะมีการจัดทำรายงานการวิจัยฉบับสมบูรณ์ และจัดเวทีชาวบ้าน เพื่อนำเสนอผลการวิจัยเพื่อเรียนรู้ร่วมกันระหว่างคณะผู้วิจัยกับชุมชน รวมถึงการสานต่อให้ชาวบ้านนำผลของการวิจัยไปดำเนินการแก้ไขปัญหาหรือพัฒนาชุมชนต่อไป อย่างไรก็ดี ระยะเวลาของการทำวิจัยและขั้นตอนของการทำวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม นั้น อาจมีความแตกต่างกันไปบ้างในรายละเอียด ซึ่งไม่ถือว่าเป็นเรื่องผิดหรือถูก หากแต่เป็นความเหมาะสมในบริบทของการดำเนินงานวิจัยที่อาจมีข้อจำกัดที่คณะผู้วิจัยจำเป็นต้องรวมกิจกรรมหลายกิจกรรมไว้ดำเนินการในในคาบเวลาที่ใกล้เคียงกัน หรือเป็นความต้องการของชุมชนเองที่จะกระชับขั้นตอนของการดำเนินงานวิจัย เพื่อมิให้กระทบต่อการดำรงชีวิตประจำวัน ขั้นตอนการดำเนินการวิจัยจะสั้นหรือยาว มีรายละเอียดมากหรือน้อยเพียงใดจึงอาจจะไม่ใช่ว่าเรื่องใหญ่ หากแต่การมุ่งตอบสนองความต้องการและข้อจำกัดของชุมชน รวมถึงการทำให้ชุมชนได้มองเห็นปัญหาของตนเอง เกิดความต้องการอย่างแท้จริงและมุ่งมั่นมีส่วนร่วมทั้งในการปฏิบัติงานวิจัยและการนำผลของการวิจัยไปใช้เพื่อปรับปรุงชุมชนให้ดีขึ้นนั่นเอง นับเป็นเรื่องที่สำคัญมากกว่า ในขั้นตอนนี้ยังคงต้องอาศัยการมีเข้าใจที่ถูกต้อง และการมีส่วนร่วมอย่างสร้างสรรค์และกระตือรือร้นของฝ่ายต่าง ๆ โดยเฉพาะชาวบ้านไม่น้อยไปกว่าขั้นตอนก่อนหน้านี้ การมีความเข้าใจที่ถูกต้อง การสร้างช่องทางการตรวจสอบงานวิจัยและการมีเครื่องมือประเมินผลการวิจัยว่าประสบความสำเร็จมากน้อยเพียงใด มีปัญหาและอุปสรรคอย่างไรบ้างนี้เอง จะทำให้ทุกฝ่ายคาดหมายได้ว่า ผลลัพธ์ของการวิจัยจะปรากฏออกมาสอดคล้องกับความต้องการพัฒนาหรือสามารถใช้ได้กับการแก้ไขปัญหาอย่างตรงจุด และเข้าร่วมกระบวนการวิจัยอย่างต่อเนื่องและบังเกิดผลประโยชน์ในภาพรวม

การวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม (Participatory Action Research-PAR) นับเป็นการวิจัยเพื่อพัฒนาและแก้ไขปัญหาสังคมและชุมชนที่ได้รับความสนใจอย่างแพร่หลายในปัจจุบัน โดยเป็นงานวิจัยที่เริ่มต้นจากชุมชน สนับสนุนให้ชาวบ้านหรือตัวแทนในชุมชนเป็นคนสร้างองค์ความรู้ใหม่ให้กับตนเองและชุมชน โดยการศึกษาเรียนรู้หาข้อมูล การศึกษาวิเคราะห์ถึงปัญหารวมทั้งการแก้ไขปัญหาที่กำลังประสบอยู่ โดยการร่วมกันวางแผน และกำหนดการดำเนินงานตาม

แผนหรือโครงการ พร้อมทั้งการปฏิบัติตามแผน เพื่อให้บรรลุเป้าหมายในการแก้ไขปัญหาได้ถูกต้องตรงตามความต้องการ และมีนักวิจัยภายนอก ทำหน้าที่เป็นผู้เอื้ออำนวยให้กระบวนการวิจัยบังเกิดผลสอดคล้องกับเป้าหมายอันนับได้ว่าการวิจัยได้ช่วยสร้างคุณลักษณะของการเรียนรู้แบบพหุภาคี พร้อมกับก่อให้เกิดผลพลอยได้ที่เป็นจิตสำนึกตระหนักในปัญหา หน้าที่ และร่วมกันแก้ปัญหาทางเศรษฐกิจ สังคม และการเมือง ส่งเสริมกิจกรรมกลุ่ม ทำงานร่วมกันทั้งแก้ปัญหา และพัฒนาอย่างต่อเนื่องยั่งยืนของชุมชน

8. งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

วิจิตร ชัยศรี (2536) (อ้างใน นกคต นพรัตน์, 2551: 41) ทำการศึกษาเรื่องทัศนคติของประชาชนต่อการพัฒนาการท่องเที่ยวของจังหวัดแม่ฮ่องสอนซึ่งผลการศึกษาพบว่า ปัจจัยด้านอายุ อาชีพ การเป็นสมาชิกกลุ่ม/ชมรม และภูมิลำเนาเดิมที่แตกต่างกันไม่มีผลต่อความคิดเห็นในผลกระทบของการพัฒนาการท่องเที่ยวที่แตกต่างกัน กล่าวคือ ประชาชนส่วนใหญ่มีความไม่แน่ใจว่าการพัฒนาการท่องเที่ยวของจังหวัดแม่ฮ่องสอน จะทำให้ประชาชนได้ประโยชน์ในเชิงเศรษฐกิจมากขึ้น ถึงแม้จะมีการสร้างงาน สร้างอาชีพ แต่ประชาชนในแหล่งท่องเที่ยว มีอาชีพที่เกี่ยวข้องกับธุรกิจท่องเที่ยวน้อยมาก ผลด้านสังคม ประชาชนเห็นว่ามีความเพิ่มขึ้นของปัญหาหึงบริการ สถานเริงรมย์ และปัญหาการลักเล็กขโมยน้อย น่าจะเป็นผลโดยตรงส่วนหนึ่งจากการพัฒนาการท่องเที่ยว การเข้าร่วมกิจกรรมตามประเพณีของประชาชนยังเป็นไปตามประเพณีที่มีมาแต่ดั้งเดิม โดยประชาชนส่วนใหญ่ยังคงให้ความสำคัญในกิจกรรมดังกล่าวอยู่

อโนทัย เพียรคงชล (2540) (อ้างใน นกคต นพรัตน์, 2551: 41) ได้ทำการศึกษาความต้องการในการมีส่วนร่วมของประชาชนท้องถิ่นต่อกิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ของพื้นที่อุทยานแห่งชาติแจ้ซ้อน อำเภอเมืองปาน จังหวัดลำปาง พบว่า ประชาชนท้องถิ่นมีความต้องการมีส่วนร่วมในกิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ด้านเป็นมรดกเทศก่นำเที่ยวธรรมชาติ ร้อยละ 95.56 และมีความต้องการเข้ารับการฝึกอบรมเกี่ยวกับการเป็นมรดกเทศก่นำเที่ยวจากหน่วยงานราชการถึงร้อยละ 89.56 ส่วนที่ไม่ต้องการมีส่วนร่วมในกิจกรรมนี้เนื่องจากไม่มีพาหนะเป็นของตนเองและคิดว่าเป็นงานผู้ขายเท่านั้นสำหรับประชาชนท้องถิ่นที่มีความต้องการจัดการบริหารงานที่พักให้แก่นักท่องเที่ยวมีจำนวนร้อยละ 96.67 ส่วนที่ไม่ต้องการเข้าร่วมในกิจกรรมนี้เนื่องจากไม่มีความถนัดและไม่ชอบ เพราะเป็นลักษณะงานที่ยุ่งยาก และเป็นภาระมาก ต้องมีความรับผิดชอบสูง หากลงทุนแล้วกลัวจะไม่คุ้มค่า ส่วนประชาชนที่มีความต้องการจัดบริการด้านอาหารและเครื่องดื่มมีร้อยละ 75.56 ส่วนที่ไม่ต้องการเข้าร่วมในกิจกรรมนี้เนื่องมาจากการคมนาคมไม่สะดวก ห่างไกลจากตลาด กลัวลงทุนแล้วไม่คุ้มค่า และไม่มีเงินมาลงทุนในระยะแรก ซึ่งเท่าที่ผ่านมานักท่องเที่ยว

มักนิยมนำสัมภาระติดตัวมาด้วยหรือหากทำแล้วกลัวนักท่องเที่ยวจะรับประทานไม่ได้และงานดังกล่าวน่าจะเป็นงานของผู้หญิงมากกว่า

ทิพย์ธิดา เกษะนันท์ (2541) ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง อัตลักษณ์ของวัยรุ่น และการใช้สื่อคาราโอเกะ ให้ผลการวิจัยจากกลุ่มตัวอย่างที่ผู้วิจัยเลือกมานั้น มีจำนวน 3 กลุ่ม พบว่า มีการใช้ประโยชน์จากสื่อคาราโอเกะเพื่อความบันเทิง เพื่อบุรณาการ ปฏิสัมพันธ์ทางสังคม เพื่อสนับสนุนอัตลักษณ์ส่วนบุคคล และอัตลักษณ์กลุ่ม โดยการใช้สื่อคาราโอเกะของกลุ่มตัวอย่างมีความสัมพันธ์กับการรักษา และการต่อยอดอัตลักษณ์ในด้านต่าง ๆ ของเขาได้แก่ อัตลักษณ์ด้านภูมิปัญญา อัตลักษณ์ชนชั้นทางสังคม ฐานะทางเศรษฐกิจ และอัตลักษณ์ด้านเพศ

อรรพรรณ พันธุ์เนตร (2541) ทำการศึกษาการประเมินความต้องการมีส่วนร่วมและความต้องการพัฒนาการท่องเที่ยวของประชาชน บ้านหาดไคร้ ตำบลเวียง อำเภอเชียงของ จังหวัดเชียงราย ซึ่งผลการศึกษาสรุปได้ดังนี้ ปัจจัยบุคคล (ระยะเวลาที่อาศัยอยู่) ปัจจัยด้านเศรษฐกิจ (ประโยชน์ที่ได้รับ) และปัจจัยด้านจิตวิทยา (ทัศนคติ) ไม่มีความสัมพันธ์กับความต้องการมีส่วนร่วมและความต้องการพัฒนาการท่องเที่ยว ปัจจัยส่วนบุคคล (ระดับการศึกษาและภูมิปัญญา) ปัจจัยด้านเศรษฐกิจ (อาชีพ และ รายได้จากแหล่งจับปลาบึก) มีความต้องการให้มีการพัฒนาการท่องเที่ยวไม่แตกต่างกัน ประชาชนที่มีระดับการศึกษาแตกต่างกัน มีความต้องการมีส่วนร่วมในการพัฒนาการท่องเที่ยวแตกต่างกัน ส่วนประชาชนที่มีภูมิปัญญาแตกต่างกันต้องการมีส่วนร่วมในการพัฒนาการท่องเที่ยวไม่แตกต่างกัน

ดวงทิพย์ แก้วประเสริฐ (2543) ได้วิจัยเรื่อง การพัฒนารูปแบบการจัดการศึกษาวิชาชีพ ในศูนย์การเรียนรู้ชุมชนโดยผ่านองค์กรท้องถิ่น ตำบลแม่ใจ อำเภอแม่ทะ จังหวัดลำปาง พบว่า ความต้องการในการจัดการศึกษาวิชาชีพในศูนย์การเรียนรู้ชุมชนโดยผ่านองค์กรท้องถิ่น พบว่าก่อนการเปิดหลักสูตรควรมีการสำรวจความต้องการของชุมชนและหลักสูตรที่ต้องการคือ สาขาวิชาเกษตรกรรม โดยมุ่งให้ผู้เรียนสามารถนำไปใช้ในชีวิตประจำวันและประกอบอาชีพได้ รวมทั้งมีการเตรียมการเกี่ยวกับวัสดุ อุปกรณ์การเรียนการสอน วิทยากร และห้องเรียนให้พร้อม และมีการประชาสัมพันธ์ทางหอกระจายข่าว ในการพัฒนารูปแบบการจัดการศึกษานั้นการมีส่วนร่วมของชุมชนในด้านการจัดหลักสูตร โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อให้ผู้เรียนสามารถนำเอาไปใช้ในชีวิตประจำวันและประกอบอาชีพ ตลอดจนสามารถจัดตั้งกลุ่มให้ดำเนินเป็นธุรกิจขนาดเล็กได้ ส่วนการดำเนินงานในศูนย์ในศูนย์การเรียนรู้ชุมชนต้องการให้ศูนย์บริการการศึกษานอกโรงเรียนอำเภอเป็นผู้เลือกคณะกรรมการที่มาจากคณะบุคคลที่ 3 ฝ่าย คือ สมาชิก อบต. ศูนย์บริการการศึกษานอกโรงเรียนอำเภอ รวมทั้งคณะกรรมการการศึกษานอกโรงเรียนและผู้นำชุมชนหรือตัวแทนประชาชนตลอดจนมีการนำกำหนดบทบาทคณะกรรมการแต่ละฝ่ายและกำหนดขั้นตอนการจัดทำโครงการและการติดตามผล

อย่างชัดเจน

วิภารัตน์ พันธุ์ฤทธิ์คำ (2544) ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง อิทธิพลของวัฒนธรรมต่างประเทศที่มีต่ออัตลักษณ์ของวัยรุ่นไทย พบว่า สื่อ และเพื่อนของวัยรุ่น มีอิทธิพลทำให้วัยรุ่นรู้จักดนตรีญี่ปุ่น ด้วยเทคนิคการสร้างความสัมพันธ์ทางดนตรีของเทคโนโลยีในยุคปัจจุบัน ทำให้วัยรุ่นเกิดจินตนาการผลิตเฟลีนกับความรื่นรมย์ที่ได้รับ เช่น ทางวิทยุ โทรทัศน์ หนังสือนิตยสาร และอินเทอร์เน็ต โดยมีพฤติกรรมความนิยมดนตรีญี่ปุ่นใน 2 กระบวนการ คือ กระบวนการสร้างและแสวงหาความโดดเด่น กับกระบวนการเลียนแบบ ที่แสดงออกถึงความแตกต่างไปจากผู้ที่ไม่นิยมดนตรีญี่ปุ่น ดนตรีญี่ปุ่นเป็นวัฒนธรรมย่อยหนึ่งในสังคม ที่วัยรุ่นในปัจจุบันแสวงหาความแปลกใหม่ที่ต่างจากวัฒนธรรมกระแสหลัก โดยแสดงออกถึงความเป็นตัวตน เช่น การมาชุมนุมและทำกิจกรรมร่วมกันในทุก ๆ วันหยุด และทุกปี จะร่วมกันจัดงานคอนเสิร์ต และแสดงอัตลักษณ์ผ่านเรื่อนร่าง ด้วยการเลียนแบบการแต่งกาย ท่าทาง และสร้างภาษาเฉพาะที่เข้าใจกันในกลุ่ม ซึ่งพฤติกรรมต่าง ๆ เหล่านี้ บ่งบอกถึงความเป็นตัวตนของวัยรุ่น และความเป็นตัวตนของวัยรุ่นนี้สามารถเลื่อนไหลไปตามบริบทที่เปลี่ยนไป

อุคร วงศ์ทับทิม (2544) ได้วิจัยเรื่องชุมชนกับการจัดการการท่องเที่ยวเชิงนิเวศและวัฒนธรรม ตำบลแม่ฮี้ อำเภอปาย จังหวัดแม่ฮ่องสอน จากการศึกษาค้นพบรูปแบบการจัดการการท่องเที่ยวเชิงนิเวศและวัฒนธรรมที่เหมาะสมกับบริบทชุมชน มีดังนี้

1. การพัฒนาศักยภาพบุคลากรในท้องถิ่น เพิ่มขีดความสามารถในการเข้าถึงองค์ความรู้เรื่องการท่องเที่ยวเชิงนิเวศและผลกระทบที่อาจเกิดขึ้น โดยเฉพาะการมีส่วนร่วมของเยาวชน
2. การศึกษาธรรมชาติ เพื่อให้เยาวชนเข้าถึงทรัพยากรการท่องเที่ยวในพื้นที่ของตนเอง
3. การพัฒนาศักยภาพในการพัฒนาการท่องเที่ยวซึ่งมีทั้งแหล่งท่องเที่ยวธรรมชาติ

วัฒนธรรม ประวัติศาสตร์

4. การศึกษาความหลากหลายทางชาติพันธุ์ อำเภอปายเป็นแหล่งวัฒนธรรมที่สำคัญแห่งหนึ่งของล้านนา อดีตเป็นที่อยู่อาศัยของชาวลัวะ ซึ่งปัจจุบันร่วมกันก่อตั้งพิพิธภัณฑ์แสดงของใช้ในชีวิตประจำวัน เครื่องมือเกษตรกรรมดั้งเดิม การทอผ้าย้อมสีธรรมชาติ เพื่อสืบทอดตำนานชนเผ่า

5. ร่วมกันกำหนดแผนและร่วมจัดการการท่องเที่ยวในเชิงประวัติศาสตร์ วัฒนธรรม ทรัพยากรธรรมชาติ โดยคำนึงถึงความสามารถในการรองรับของธรรมชาติ และวิถีชุมชนเป็นสำคัญ

เอกปรัชญา ยานะสาร (2545) ได้วิจัยเรื่อง การจัดการศึกษาวิชาชีพโดยการมีส่วนร่วมของชุมชนตำบลป่าเมี่ยง อำเภอดอยสะเก็ด จังหวัดเชียงใหม่ พบว่า การมีส่วนร่วมการจัดการศึกษาวิชาชีพทุกด้านในภาพรวมอยู่ในระดับปานกลาง โดยมีความต้องการมีส่วนร่วมในเรื่องการประชา

สัมพันธ์เกี่ยวกับการจัดการศึกษาของศูนย์การเรียนรู้ชุมชนอยู่ในระดับมาก รองลงมามีความต้องการในเรื่องการสนับสนุนงบประมาณในการฝึกอบรม ส่วนรูปแบบการจัดการศึกษาโดยการมีส่วนร่วมของชุมชนตำบลป่าเมี่ยง อำเภอคอยสะเกิด จังหวัดเชียงใหม่ จะมีคณะกรรมการศูนย์ตามแผนงานติดตามและประเมินผลการจัดการศึกษา สรุปรายงานผลการปฏิบัติงาน จัดทำรายงานเผยแพร่ประชาสัมพันธ์ผลที่ได้จากการศึกษาเกี่ยวกับแนวคิดเกี่ยวกับการศึกษา สรุปได้ว่า การศึกษาช่วยขัดเกลาให้คนในสังคมละอายต่อบาป ละความเหินแกล้ว เป็นพลเมืองดี มีสติสัมปชัญญะ และช่วยให้มีความรู้ ความชำนาญในการประกอบอาชีพ อบรมนิสัยให้มีคุณสมบัติที่ดี พร้อมกับให้เคารพกฎหมาย ระเบียบปฏิบัติและปฏิบัติตามสิทธิหน้าที่ของตนเอง รู้คุณค่าของศิลปะ วัฒนธรรม ประเพณี มีความสำนึกที่จะรักษาความมั่นคงเสถียรภาพ เอกราชของประเทศชาติ นอกจากนี้ การศึกษายังช่วยให้ดำเนินชีวิตอย่างสงบสุข รู้จักรักษาสุขภาพอนามัยส่วนตนและชุมชน รู้จักใช้เวลาว่างให้เกิดประโยชน์ สามารถนำข้อคิด ข้อปฏิบัติจากศาสนาที่ตนนับถือมาใช้ในการดำเนินชีวิต

เสาวลี ทองเจิม (2544) (อ้างใน นกคณ นพรัตน์, 2551: 41) ได้ศึกษาปัจจัยที่มีผลต่อการมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนาตามความจำเป็นพื้นฐานที่บ้านลงเขว้า ตำบลสารภี กิ่งอำเภอหนองบุญนาค จังหวัดนครราชสีมา โดยศึกษากับหัวหน้าครัวเรือน 75 คน พบว่าประชาชนมีส่วนร่วมในขั้นตอนการดำเนินงานมากที่สุด ในลักษณะสมทบเงินออกแรง และเข้าร่วมประชุม และพบว่าประชาชนมีส่วนร่วมในกิจกรรมขึ้นประเมินผลน้อยที่สุด สำหรับปัจจัยที่ส่งผลต่อการมีส่วนร่วมของประชาชน คือความคาดหวังทางเศรษฐกิจ การชักชวนจากผู้นำ และเจ้าหน้าที่ ความเข้าใจในการพัฒนา

จรงค์ อินทนต์ (2545) ได้ทำการวิจัยเรื่องการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการท่องเที่ยว : กรณีศึกษาบ้านโป่งร้อน ตำบลใหม่พัฒนา อำเภอเกาะคา จังหวัดลำปาง ซึ่งผลการวิจัยพบว่า การมีส่วนร่วมในด้านการเสนอความคิด การวางแผนและการตัดสินใจ อยู่ในระดับปานกลาง การปฏิบัติงานและการแบ่งปันผลประโยชน์จากการดำเนินงาน อยู่ในระดับน้อย แต่การมีส่วนร่วมในการติดตามและประเมินผล อยู่ในระดับน้อยที่สุด ซึ่งสรุปได้ว่า เป็นการมีส่วนร่วมในระดับที่น้อย

ปาลิต ปราณจิตต์ (2545) ผลการวิจัยเรื่องการจัดการศึกษานอกโรงเรียนสายอาชีพของศูนย์บริการการศึกษานอกโรงเรียนอำเภอเมืองเขียงราย จังหวัดเขียงราย พบว่า แนวทางปรับปรุงการจัดการศึกษานอกโรงเรียนสายอาชีพในด้านเนื้อหาและหลักสูตรควรปรับปรุงใหม่ให้มีความทันสมัยใช้ประโยชน์ในปัจจุบันได้และมีเนื้อหาให้สอดคล้องกับความเป็นจริง ควรเปิดโอกาสให้ผู้เรียนได้เลือกเรียนตามความต้องการใหม่ ๆ และได้เรียนรู้ด้วยตนเองควรเพิ่มเทคนิคการสอนให้

มากขึ้นการเรียนการสอนมีการปฏิบัติมากกว่าที่เป็นอยู่ ด้านวัสดุอุปกรณ์ควรปรับปรุงและเพิ่มอุปกรณ์ให้เพียงพอกับผู้เรียนและให้มีความทันสมัยได้มาตรฐาน นอกจากนี้ความคิดเห็นเกี่ยวกับการจัดการศึกษาออกโรงเรียนสายอาชีพของผู้บริหาร พบว่า ด้านหลักสูตรและเนื้อหาควรปรับปรุงให้มีความทันสมัย ด้านครูผู้สอนควรพัฒนาครูให้มีการพัฒนากระบวนการเรียนการสอนให้สอดคล้องกับความสนใจและความต้องการของผู้เรียนยึดผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง ด้านสื่อวัสดุอุปกรณ์ควรเพิ่มให้เพียงพอกับผู้เรียน

หน่วยศึกษานิเทศก์ (2546) ได้ศึกษากระบวนการเรียนรู้เพื่อพัฒนาอาชีพ กรณีศึกษา กลุ่มพัฒนาอาชีพจักสาน ผลิตภัณฑ์จากหญ้าสามเหลี่ยม ตำบลบ่อเกลือ จังหวัดน่าน พบว่า

1. สมาชิกกลุ่มพัฒนาอาชีพมีส่วนร่วมในการวางแผนการดำเนินการออกแบบผลิตภัณฑ์ และมีส่วนร่วมในกระบวนการเรียนรู้ฝึกทักษะอาชีพฝึกทั้งการหาช่องทางนำผลิตภัณฑ์ออกสู่ตลาด
2. ปัจจัยที่มีผลต่อการจัดกิจกรรมการศึกษาเพื่อพัฒนาอาชีพคือ การมีโอกาสเพิ่มพูนรายได้ นอกเหนือจากการปลูกข้าว มองเห็นความก้าวหน้าในอาชีพต่าง ๆ สนับสนุนงบประมาณประกอบอาชีพและสามารถประกอบอาชีพได้อย่างสอดคล้องกับวัสดุที่มีอยู่ในท้องถิ่น ตรงตามความถนัด และอุปนิสัยของสมาชิกแต่ละคน ตลอดจนได้พัฒนาความรู้อย่างต่อเนื่องจากเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องที่ได้สังเคราะห์ออกมาเป็น 4 ประเด็นหลักเกี่ยวกับแนวคิดการจัดการศึกษาเพื่อพัฒนาอาชีพ สรุปได้ว่า ในการจัดการศึกษาเพื่อพัฒนาอาชีพจะต้องอาศัยการมีส่วนร่วมในการวางแผนของสมาชิกกลุ่ม การสำรวจปัญหาและความต้องการของชุมชนควรเปิดโอกาสให้ผู้เรียนได้เลือกเรียนตามความต้องการใหม่ ๆ จัดทำหลักสูตรวิชาชีพ แผนงานการเรียนรู้ โครงการจัดทำเวทีประชาคมหมู่บ้านแลกเปลี่ยนเรียนรู้และตรวจติดตามประเมินผลการจัดการศึกษา

นภาพร หงษ์ทอง (2547) ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง อัตนุคคลในทัศนะของฌากส์ ลากอง พบว่า ตัวตนของมนุษย์ เริ่มต้นที่ความว่างเปล่า และตัวตนของมนุษย์ ถูกสร้างขึ้นโดยวัฒนธรรม บรรดา และความคิดเข้าใจผิดของเขาเองผ่านกระบวนการสามประการคือ จิตนาการ สัญลักษณ์ และความจริง กระบวนการเหล่านี้ เกิดขึ้นซ้ำแล้วซ้ำเล่าไม่รู้จบ โดยที่มนุษย์มิได้ตระหนักรู้ ดังนั้น ตัวตนของมนุษย์ จึงมิได้มีอยู่จริง มันเป็นเพียงมายาภาพที่ถูกสร้างขึ้นซึ่งลคมมนุษย์ลงเป็นวัตถุ มนุษย์เป็นผู้ถูกกระทำโดยไม่รู้ตัวตั้งแต่เกิดจนตาย มนุษย์มิได้เป็นตัวของตัวเอง มิได้มีเจตจำนงเสรี และมิได้มีเสรีภาพ จึงเรียกได้ว่า อัตนุคคลตายแล้ว ซึ่งต่างจากนักคิดสมัยใหม่ที่ว่า มนุษย์เป็นผู้สร้าง ตัวตนของตัวเอง เป็นผู้กำหนดค่า และความหมายแก่ตัวเอง มนุษย์จึงเป็นนายตัวเองอยู่ในฐานะผู้กระทำ หรือเป็นอัตนุคคล

วรรณิภา ทันทึง (2550) ได้ศึกษาเรื่องแนวทางการจัดการศึกษาเพื่อพัฒนาอาชีพ กรณีศึกษาศูนย์การเรียนรู้ชุมชนชาวไทยภูเขา แม่ฟ้าหลวง บ้านห้วยวอก จังหวัดเชียงใหม่ ได้ศึกษา

สภาพปัญหาและความต้องการการจัดการศึกษาเพื่อพัฒนาอาชีพของศูนย์การเรียนรู้ชุมชนชาวไทยภูเขา และศึกษาแนวทางการจัดการศึกษาเพื่อพัฒนาอาชีพของ ศูนย์การเรียนรู้ชุมชนชาวไทยภูเขา แม่ฟ้าหลวง บ้านห้วยวอก จังหวัดเชียงใหม่กลุ่มศึกษาประกอบด้วย นักศึกษาผู้ใหญ่ 21 คน ซึ่งมีอาชีพหลักคือทำการเกษตร ครุณีเทศก์หัวหน้าฝ่ายส่งเสริมการจัดการศึกษานอกโรงเรียนอำเภอจอมทอง และผู้นำชุมชน รวมทั้งสิ้น 24 คน เครื่องมือที่ใช้ในการศึกษา คือ แบบสัมภาษณ์ วิเคราะห์ข้อมูล โดยการวิเคราะห์เนื้อหาและสรุปเชิงพรรณนาผลการศึกษาพบว่าปัญหาของนักศึกษาผู้ใหญ่เกี่ยวกับการประกอบอาชีพ คือ 1) ดินเสื่อมสภาพ 2) ขาดน้ำเพื่อการเกษตร 3) ขาดเงินทุน 4) การขายผลผลิต และ 5) การคมนาคม ตามลำดับ ส่วนความต้องการในการจัดการศึกษาเพื่อพัฒนาอาชีพ คือ ต้องการให้มีการรวมกลุ่มให้เป็นเครือข่ายในการแลกเปลี่ยนการเรียนรู้ โดยต้องการให้ภาครัฐและองค์กรเอกชนสนับสนุนงบประมาณ และให้ความช่วยเหลืออย่างต่อเนื่อง นอกจากนี้ นักศึกษาผู้ใหญ่ต้องการให้มีการอบรมหลักสูตรระยะสั้น 3-5 ชั่วโมงและการฝึกทักษะอาชีพ 30-50 ชั่วโมง ช่วงระหว่างเดือนธันวาคม ถึง เดือนเมษายนแนวทางการจัดการศึกษาเพื่อพัฒนาอาชีพ ดำเนินการในขั้นตอน คือ 1) สำรวจความต้องการในการเรียน 2) จัดทำหลักสูตรท้องถิ่นเชิงบูรณาการ 3) ดำเนินการฝึกอบรมที่มุ่งเน้นการฝึกปฏิบัติจริง 4) จัดกิจกรรมการเรียนรู้ยึดหลักการเรียนรู้แบบผู้เรียนเป็นสำคัญ 5) มีการวัดและประเมินผลตามสภาพจริงและ 6) ติดตามผลการดำเนินงาน เพื่อให้เกิดการเรียนรู้ตามวัตถุประสงค์

บทที่ 3

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยเรื่อง รูปแบบการจัดการศูนย์เรียนรู้เพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวและพัฒนาอาชีพโดยชุมชนชาวจีนยูนนาน บ้านสันติชล เป็นการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม(Participatory Action Research: PAR) ระหว่างนักวิจัย ชาวบ้านและภาคีที่เกี่ยวข้อง มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) รวบรวมและจัดระบบองค์ความรู้ด้านประวัติศาสตร์ วัฒนธรรม และอาชีพของชาวจีนยูนนานบ้านสันติชล 2) เพื่อศึกษากระบวนการจัดตั้งศูนย์การเรียนรู้ชุมชน 3) เพื่อสำรวจความต้องการการถ่ายทอดองค์ความรู้ผ่านศูนย์การเรียนรู้ชุมชน และ 4) เพื่อหาแนวทางการจัดการศูนย์การเรียนรู้ชุมชนเพื่อส่งเสริมอาชีพและการท่องเที่ยวโดยชุมชนชาวจีนยูนนาน บ้านสันติชล ตำบลเวียงใต้ อำเภอปาย จังหวัดแม่ฮ่องสอน ใช้เวลาในการวิจัย 14 เดือน ตั้งแต่เดือนวันที่ 1 มกราคม พ.ศ. 2553 ถึงวันที่ 31 เดือนมีนาคม พ.ศ. 2554 ทั้งนี้ผู้วิจัยได้กำหนดวิธีการดำเนินงานไว้ดังนี้

1. กลุ่มเป้าหมาย
2. เครื่องมือและเทคนิคที่ใช้ในการวิจัย
3. ข้อมูลแหล่งข้อมูลในการวิจัย
4. ขั้นตอนและวิธีการเก็บข้อมูล
5. การตรวจสอบข้อมูล
6. การวิเคราะห์ข้อมูล

1. กลุ่มเป้าหมาย

กลุ่มเป้าหมายที่ใช้ในการศึกษาครั้งนี้ คือ

- 1.1 ตัวแทนชาวจีนยูนนานบ้านสันติชล จำนวน 20 คน ประกอบด้วย
 - 1.1.1 กลุ่มผู้นำชุมชน ผู้รู้ ผู้อาวุโส จำนวน 10 คน
 - 1.1.2 ตัวแทนกลุ่มแกนนำเครือข่ายการท่องเที่ยวโดยชุมชน จำนวน 5 คน
 - 1.1.3 ตัวแทนกลุ่มชาวบ้าน จำนวน 5 คน
- 1.2 ตัวแทนเจ้าหน้าที่จากวิทยาลัยชุมชนแม่ฮ่องสอน สาขาอำเภอปาย จำนวน 3 คน
- 1.3 เจ้าหน้าที่ฝ่ายประสานงาน ศูนย์ประสานงานวิจัยเพื่อท้องถิ่นแม่ฮ่องสอน จำนวน 2 คน

1.4 กลุ่มตัวอย่างนักท่องเที่ยวที่เดินทางเข้ามาท่องเที่ยวในชุมชนจีนยูนนานบ้านสันติชล จำนวน 306 คน โดยวิธีการเลือกแบบบังเอิญ (Accidental Sampling) โดยใช้ตารางกลุ่มตัวอย่างของ Kerjcie and Morgan (1970)

2. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ใช้เครื่องมือและเทคนิคการเก็บข้อมูล ดังนี้

1. แบบสังเกต

1.1 แบบสังเกตมีโครงสร้างใช้เก็บข้อมูลโดยกำหนดกรอบประเด็นไว้ ดังนี้

- 1) สภาพบริบทของชุมชนในปัจจุบัน 2) สภาพการปกครองของชุมชนในปัจจุบัน
- 3) อาชีพต่าง ๆ ภายในชุมชน 4) การท่องเที่ยวเกี่ยวกับการพัฒนาอาชีพของชุมชนจีนยูนนาน

1.2 แบบสังเกตไม่มีโครงสร้าง เป็นแบบสังเกตที่ไม่ได้กำหนดกรอบประเด็นไว้ ใช้เก็บข้อมูลในกิจกรรมที่นอกเหนือจากกรอบที่กำหนดและจำเป็นเพื่อให้ได้มาซึ่งข้อมูล

2. แบบสัมภาษณ์

แบบสัมภาษณ์ ชุดที่ 1 ใช้กับผู้ที่มีความรู้ด้านประวัติศาสตร์ รากเหง้า ประเพณี วัฒนธรรม และอาชีพของชุมชนชาวจีนยูนนาน ประกอบด้วยกลุ่มผู้นำชุมชน ผู้รู้และผู้อาวุโส ซึ่งผู้วิจัยได้กำหนดประเด็น ดังนี้ 1) ข้อมูลด้านประวัติศาสตร์ความเป็นมาของชาวจีนยูนนาน 2) ด้านสภาพการปกครองของชุมชน 3) ข้อมูลด้านประเพณี วัฒนธรรม พิธีกรรมและความเชื่อ 4) ข้อมูลด้านอาชีพ และ 5) ภูมิปัญญาท้องถิ่น

แบบสัมภาษณ์ชุดที่ 2 ใช้กับผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องในการจัดตั้งศูนย์การเรียนรู้ชุมชนจีนยูนนานบ้านสันติชล ประกอบด้วย 1) แกนนำเครือข่ายการท่องเที่ยวโดยชุมชนจีนยูนนานบ้านสันติชล 2) ตัวแทนเจ้าหน้าที่วิทยาลัยชุมชนแม่ฮ่องสอน 3) เจ้าหน้าที่ฝ่ายประสานงานวิจัยเพื่อท้องถิ่น จังหวัดแม่ฮ่องสอน ซึ่งผู้วิจัยได้กำหนดประเด็น ดังนี้ 1) กระบวนการจัดตั้งศูนย์การเรียนรู้ชุมชน 2) รูปแบบศูนย์การเรียนรู้ชุมชน 3) กิจกรรมภายในศูนย์การเรียนรู้ชุมชน 4) การบริหารและการจัดการศูนย์การเรียนรู้ชุมชน และ 5) จุดเด่นด้านการเป็นแหล่งท่องเที่ยวและความสามารถในการรองรับนักท่องเที่ยวของชุมชน

3. แบบสอบถาม

ใช้กับนักท่องเที่ยวที่เข้ามาท่องเที่ยวในชุมชนจีนยูนนานบ้านสันติชล

ลักษณะแบบสอบถาม

แบบสอบถามเป็นแบบสอบถามปลายเปิดและปลายปิด แบ่งเป็น 3 ตอน

ตอนที่ 1 ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม

ตอนที่ 2 ความต้องการรูปแบบการถ่ายทอดองค์ความรู้ผ่านศูนย์การเรียนรู้ชุมชนจีนยูนนาน

ตอนที่ 3 ข้อเสนอแนะ

โดยใช้ตัวเลือกใช้มาตรวัดแบบ Likert Scale 5 ระดับ ดังนี้

5 หมายถึง เห็นด้วยมากที่สุด

4 หมายถึง เห็นด้วยมาก

3 หมายถึง เห็นด้วยปานกลาง

2 หมายถึง เห็นด้วยน้อย

1 หมายถึง เห็นด้วยน้อยที่สุด

ขั้นตอนการสร้างแบบสอบถาม

1. ศึกษาวัตถุประสงค์

2. กำหนดประเด็น ตามวัตถุประสงค์

3. รวบรวมข้อคำถาม

4. นำคำถามไปให้ผู้เชี่ยวชาญจากภาควิชาวัดและประเมินผลและวิจัยทางการศึกษา คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ จำนวน 3 คน ได้พิจารณาตรวจสอบความถูกต้องของภาษาและรูปแบบคำถาม

5. นำผลที่ได้มาปรับปรุงเป็นแบบสอบถามฉบับจริง

4. การจัดเวที เป็นวิธีการหลักที่ใช้ในการเก็บข้อมูล โดยชาวบ้านมีส่วนร่วมในการเรียนรู้ การจัดเวทีชาวบ้าน มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) วิเคราะห์ข้อมูลด้านประวัติศาสตร์ วัฒนธรรม ประเพณี อาหาร วิถีชีวิต พิธีกรรมและอาชีพ เพื่อนำข้อมูลเหล่านั้นมาจัดแสดงบริเวณศูนย์การเรียนรู้ชุมชน 2) ระดมสมอง ระดมความคิดในการจัดหารูปแบบการสื่อสารผ่านศูนย์การเรียนรู้ 3) หาแนวทางในการบริหารจัดการภายในศูนย์การเรียนรู้ 4) หาแนวทางการพัฒนาอาชีพของชุมชน การจัดเวที จำนวน 5 เวทีได้แก่

1) เวทีสร้างความเข้าใจ มีวัตถุประสงค์ เพื่อทบทวนคำถามวิจัย การนำเสนอรูปแบบการวิจัย ความเป็นมา วัตถุประสงค์ของโครงการวิจัยและประโยชน์จากโครงการวิจัยที่ชุมชนจะได้รับ เพื่ออธิบายขั้นตอนกระบวนการวิจัยให้ทีมวิจัยได้รับทราบและแลกเปลี่ยนความรู้

ร่วมกันและเพื่อแนะนำทีมงานวิจัย พี่เลี้ยงทีมวิจัยและแนวทางการประสานความร่วมมือกับหน่วยงานในพื้นที่

2) เวทีวิเคราะห์และสังเคราะห์ประวัติศาสตร์ มีวัตถุประสงค์เพื่อ สังเคราะห์ข้อมูลด้านประวัติศาสตร์ วัฒนธรรม ประเพณี อาหาร วิถีชีวิต พิธีกรรมและอาชีพของชาวจีนยูนนานให้เป็นชุดข้อมูลเดียวกัน

3) เวทีการฝึกอบรมมัคคุเทศก์ท้องถิ่นชาวจีนยูนนาน มีวัตถุประสงค์ เพื่อสร้างนักสื่อความหมายท้องถิ่น และเพื่อสร้างงานสร้างรายได้ให้กับเยาวชนในชุมชน

4) เวทีการศึกษาดูงานศูนย์เรียนรู้ต้นแบบ มีวัตถุประสงค์ เพื่อทีมวิจัยและชุมชนเกิดการพัฒนาด้านความคิด และสามารถนำมาปรับใช้ในการจัดการศูนย์การเรียนรู้ของชุมชนได้อย่างเป็นรูปธรรม

5) เวทีออกแบบและวางแผนการผลิตสื่อ มีวัตถุประสงค์ เพื่อให้ทีมวิจัยและชุมชนสามารถผลิตสื่อที่เหมาะสมกับลักษณะศูนย์การเรียนรู้ชาวจีนยูนนานบ้านสันติชล

5 เครื่องมือและอุปกรณ์สารสนเทศอื่น

ได้แก่ กล้องถ่ายภาพ เครื่องบันทึกเสียง แบบสรุบบันทึกการประชุม แผ่นผังความคิด กระดานแสดงความคิดเห็น

3. ข้อมูลและแหล่งข้อมูลในการวิจัย

1. ข้อมูลปฐมภูมิ (Primary data) เป็นข้อมูลที่ได้จากการเข้าร่วมกิจกรรมต่าง ๆ เช่น การจัดเวทีชาวบ้าน การสนทนากลุ่ม การสังเกตการณ์แบบมีส่วนร่วมและไม่มีส่วนร่วม การสัมภาษณ์บุคคลและกลุ่มบุคคลที่เกี่ยวข้อง มีการใช้เทปบันทึกเสียงและสมุดบันทึกเพื่อช่วยในการเก็บข้อมูล บุคคลที่เกี่ยวข้องประกอบด้วย ผู้อาวุโสในชุมชน ผู้ใหญ่บ้าน ผู้นำทางจิตวิญญาณ กำนัน ประธานกลุ่มเครือข่ายการท่องเที่ยว ที่สามารถลำดับเหตุการณ์หรือบริบททั่วไปในชุมชน ตั้งแต่อดีตมาจนถึงปัจจุบัน เช่น ประวัติการก่อตั้งหมู่บ้าน

2. ข้อมูลทุติยภูมิ ได้แก่ การศึกษาจากเอกสาร วารสาร บทความ และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องต่าง ๆ ทั้งจากส่วนราชการ องค์กรเอกชน และข้อมูลจากในชุมชน เพื่อให้ทราบแนวคิดและทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง เพื่อใช้เป็นกรอบแนวคิดและข้อมูลพื้นฐานในการใช้ประกอบการวิจัย

4. ขั้นตอนและวิธีการรวบรวมข้อมูล

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม (Participatory Action Research: PAR) เพื่อให้ได้ข้อมูลที่ครอบคลุมวัตถุประสงค์ของการวิจัย ผู้วิจัยจึงมีขั้นตอนและวิธีการเก็บรวบรวมข้อมูลโดยแบ่งเป็น 2 ระยะ

ระยะที่ 1

ขั้นที่ 1 เก็บรวบรวมข้อมูลจากเอกสารงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง เอกสารของส่วนราชการ องค์กร เอกชน และจากในชุมชน

ขั้นที่ 2 การสังเกตบริบทต่าง ๆ ภายในชุมชน การสัมภาษณ์ โดยกระบวนการกลุ่ม (Focus group) กับกลุ่มตัวแทนชาวบ้านจันทนบุรี บ้านสันติชล บ้านรักไทย และบ้านรุ่งอรุณ พูดคุยกับผู้รู้หลัก และผู้อาวุโสในชุมชน โดยการสัมภาษณ์เชิงลึก เพื่อให้ได้ข้อมูลด้านประวัติศาสตร์ความเป็นมาของชุมชนรวมถึงบริบทของชุมชน ในขั้นนี้ผู้วิจัยใช้วิธีการจดบันทึกข้อมูล ที่ได้จากการสัมภาษณ์เชิงลึกและการพูดคุยในแบบบันทึก ในประเด็นที่น่าสนใจและสำคัญ ตลอดจนการบันทึกภาพบุคคล / เหตุการณ์ / กิจกรรมต่าง ๆ ในชุมชน โดยใช้กล้องถ่ายภาพเพื่อประกอบการเก็บข้อมูล โดยมีการกำหนดประเด็นที่ต้องรวบรวมและนำมาใช้ประโยชน์ในศูนย์การเรียนรู้

ขั้นที่ 3 ใช้กระบวนการกลุ่ม การประชุมกลุ่มย่อย ในการประชุมร่วมกันระหว่างชุมชนกับผู้วิจัย ในขั้นตอนนี้ผู้วิจัยใช้วิธีการบันทึกข้อมูลลงในสมุดบันทึก ทุกครั้งที่มีการทำกิจกรรมดังกล่าว

ขั้นที่ 4 จัดเวทีชุมชนเพื่อวิเคราะห์ข้อมูลตามกรอบประเด็นที่กำหนดไว้ ดังนี้ 1) เวทีสร้างความเข้าใจ 2) เวทีประวัติศาสตร์จันทนบุรี 3) เวทีการศึกษาฐานศูนย์เรียนรู้ต้นแบบ 4) เวทีการฝึกอบรมมัคคุเทศก์ท้องถิ่นจันทนบุรี 5) เวทีออกแบบและวางแผนการผลิตสื่อ

ขั้นที่ 5 เมื่อได้ข้อมูลด้านประวัติศาสตร์ วัฒนธรรม ประเพณี อาหาร วิถีชีวิต พิธีกรรม มาสังเคราะห์ เพื่อสร้างชุดข้อมูลให้เป็นข้อมูลชุดเดียวกันของทั้ง 3 ชุมชนจันทนบุรี จังหวัดแม่ฮ่องสอน

ระยะที่ 2

ขั้นที่ 6 ผู้วิจัยจะแจกแบบสอบถามแก่กลุ่มตัวแทนนักท่องเที่ยว เพื่อสำรวจความต้องการรูปแบบการถ่ายทอดองค์ความรู้ผ่านศูนย์การเรียนรู้ชุมชนเพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวและพัฒนาอาชีพโดยชุมชนชาวจันทนบุรีบ้านสันติชล ที่เข้ามาเที่ยวภายในชุมชนจันทนบุรีบ้านสันติชลระหว่างเดือนมกราคม – เดือนเมษายน พ.ศ. 2553

ขั้นที่ 7 ผู้นำชุมชนบ้านสันติชล ตัวแทนจากวิทยาลัยชุมชนแม่ฮ่องสอน สาขา

อำเภอปาย แก่นนำเยาวชน เจ้าหน้าที่จากสถาบันการท่องเที่ยวโดยชุมชนและหัวหน้าโครงการวิจัยจำนวน 12 คน ไปศึกษาศูนย์การเรียนรู้ชุมชนและพิพิธภัณฑ์ที่ประสบความสำเร็จ ได้จัดรูปแบบการศึกษาดูงานไว้ 2 วัน ณ พิพิธภัณฑ์การศึกษาโรงเรียนวัดโนทัยพายัพ หอศิลป์วัฒนธรรมเมืองเชียงใหม่ พิพิธภัณฑ์วัดเกตการาม พิพิธภัณฑ์ชาวเขาบ้านม้งคอยปุย หมู่บ้านแกะสลักไม้บ้านถวาย และหมู่บ้านทำร่มบ่อสร้าง เพื่อนำข้อมูลที่ได้มาเป็นแนวทางในการวางแผนแนวทางการบริหารจัดการศูนย์การเรียนรู้ชุมชนบ้านสันติชล

ขั้นที่ 8 นำข้อมูลที่ได้จากแบบสอบถามนักท่องเที่ยว มาแปลผลด้วยคำสถิติและร้อยละและสรุปผลที่ได้เพื่อนำเป็นข้อมูลประกอบการหารูปแบบความต้องการถ่ายทอดองค์ความรู้ผ่านศูนย์การเรียนรู้ชุมชนจันทุนานบ้านสันติชล

ขั้นที่ 9 นำผลสรุปที่ได้จากการศึกษาดูงานศูนย์การเรียนรู้และพิพิธภัณฑ์กับผลสรุปที่ได้จากนักท่องเที่ยวมาพิจารณาร่วมกันเพื่อวางรูปแบบการบริหารจัดการศูนย์การเรียนรู้ชุมชนบ้านสันติชล

ขั้นที่ 10 จัดวางแผนทางการบริหารจัดการศูนย์การเรียนรู้ชุมชนบ้านสันติชลตามวัตถุประสงค์ที่ตั้งไว้

5. การตรวจสอบข้อมูล

1. การวิเคราะห์ข้อมูลภาคสนาม

การวิเคราะห์ข้อมูลในครั้งนี้ ผู้วิจัยได้ทำการวิเคราะห์ข้อมูลควบคู่ไปพร้อมกับการศึกษาข้อมูลภาคสนามที่ได้จากการสังเกต การสัมภาษณ์ และการจัดเวทีกิจกรรม เพื่ออธิบายข้อเท็จจริงต่าง ๆ ตลอดจนแปลความหมายตามเนื้อหาสาระ ผู้วิจัยจะรวบรวมข้อมูลที่ได้มาจากทุกแหล่ง แล้วนำมาตรวจสอบข้อมูลด้วยกระบวนการตรวจสอบแบบสามเส้า (Triangulation) จากแหล่งข้อมูลที่แตกต่างกัน ซึ่งข้อมูลด้านประวัติศาสตร์ จะถูกตรวจสอบความถูกต้องและความน่าเชื่อถือจากผู้รู้และผู้อาวุโสในชุมชนบ้านสันติชล ในเวลาที่ต่างกัน และตรวจสอบกับชุมชนจันทุนานบ้านรุ่งอรุณและชุมชนจันทุนานบ้านรักไทย เพื่อให้เกิดความถูกต้องและความแม่นยำของข้อมูลด้านประวัติศาสตร์ของชาวจันทุนานในจังหวัดแม่ฮ่องสอน ส่วนด้านวัฒนธรรม วิถีชีวิต ประเพณี กิจกรรมรอบปีและอาชีพของชาวจันทุนาน จะทำการตรวจสอบจากผู้รู้ ผู้อาวุโสภายในชุมชนบ้านสันติชลในเวลาที่ต่างกัน

2. การวิเคราะห์ข้อมูลจากแบบสอบถาม

ข้อมูลที่ได้จากแบบสอบถามนักท่องเที่ยว ใช้วิธีวิเคราะห์ข้อมูลด้วยสถิติเชิงพรรณนา ได้แก่ แจกแจงความถี่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน โดยกำหนดเกณฑ์ในการแปลค่าเฉลี่ย ดังนี้

4.50 - 5.00 หมายถึง มีระดับความต้องการมากที่สุด

3.50 – 4.49 หมายถึง มีระดับความต้องการมาก

2.50 – 3.49 หมายถึง มีระดับความต้องการปานกลาง

1.50 – 2.49 หมายถึง มีระดับความต้องการน้อย

1.00 – 1.49 หมายถึง มีระดับความต้องการน้อยที่สุด

6. งบประมาณ

การวิจัยนี้ได้รับงบประมาณสนับสนุนจากสำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย ฝ่ายวิจัยเพื่อท้องถิ่น เป็นจำนวนเงินรวมทั้งสิ้น 104,000 บาท

บทที่ 4

ผลการวิจัย

การวิจัยเรื่อง ศูนย์การเรียนรู้ชุมชนเพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวและพัฒนาอาชีพโดยชุมชนชาวจีนยูนนาน บ้านสันติชล ตำบลเวียงใต้ อำเภอปาย จังหวัดแม่ฮ่องสอน ครั้งนี้ ผู้วิจัยได้แบ่งการนำเสนอเป็น 3 ตอน ได้แก่

ตอนที่ 1 ประวัติศาสตร์ วัฒนธรรม ประเพณี วิถีชีวิต กิจกรรมในรอบปีและอาชีพ

1.1 ประวัติศาสตร์ชาวจีนยูนนาน : การเดินทางจากประเทศจีนสู่ประเทศไทย

1.2 ชุมชนจีนยูนนานในประเทศไทย

1.2.1 บ้านสันติชล

1.2.2 บ้านรุ่งอรุณ

1.2.3 บ้านรักไทย

1.3 ชุมชนชาวจีนยูนนานบ้านสันติชล

1.3.1 บริบทชุมชน

1.3.2 วัฒนธรรม วิถีชีวิต

1.3.3 ประเพณี ความเชื่อและพิธีกรรม

1.3.4 ภูมิปัญญาด้านสุขภาพ

1.3.4 อาชีพของชาวจีนยูนนานบ้านสันติชล

ตอนที่ 2 ผลการวิเคราะห์ข้อมูลที่ได้จากแบบสอบถาม

ตอนที่ 3

3.1 ผลการวิเคราะห์ข้อมูลที่ได้จากการจัดเวที

เวทีที่ 1 เวทีสร้างความเข้าใจ

เวทีที่ 2 เวทีวิเคราะห์และสังเคราะห์ประวัติศาสตร์

เวทีที่ 3 เวทีการฝึกอบรมภาคทฤษฎีท้องถิ่นจีนยูนนาน

เวทีที่ 4 การศึกษาดูงานศูนย์เรียนรู้ต้นแบบ

เวทีที่ 5 การวิเคราะห์ ออกแบบและวางแผนการผลิตสื่อ

3.2 ผลการวิเคราะห์ระบบการบริหารจัดการศูนย์เรียนรู้ชุมชนจีนยูนนาน

3.2.1 การจัดการด้านสถานที่ของศูนย์เรียนรู้

3.2.2 การจัดการด้านทรัพยากรบุคคล

- 3.2.3 มัคคุเทศก์นำชมภายในศูนย์
- 3.2.4 บุคลากรที่ประจำอยู่ภายในศูนย์
- 3.2.5 การเก็บค่าเข้าชมศูนย์
- 3.2.6 การบริหารรายรับ รายจ่าย
- 3.2.7 การจัดการด้านเวลา การเปิดและปิดศูนย์

ตอนที่ 1 ประวัติศาสตร์ วัฒนธรรม ประเพณี วิถีชีวิต กิจกรรมในรอบปีและอาชีพ

1. ข้อมูลองค์ความรู้ชุมชนจีนยูนนาน

1.1 ประวัติศาสตร์ชาวจีนยูนนาน : การเดินทางจากประเทศจีนสู่ประเทศไทย

จีนยูนนานหรือจีนฮ่อ คือ อพยพจากจีนกลาง (ทงช.) กองพล 93 ก็กมินตั๋ง ที่อพยพหลบหนีภัยสงครามมาจากมณฑลยูนนาน ทางตอนใต้ของประเทศจีนแผ่นดินใหญ่ ตั้งแต่ครั้งหลังสงครามโลกครั้งที่ 2 เนื่องจากความขัดแย้งทางการเมืองภายในประเทศ จึงจำเป็นต้องถอยหนีเพื่อหลบภัยทางการเมือง เข้าสู่ดินแดนประเทศพม่า ลาว เวียดนาม ก่อนที่จะเข้าสู่ประเทศไทย บริเวณแนวชายแดนไทยพม่าด้านจังหวัดเชียงราย เชียงใหม่และแม่ฮ่องสอน โดยสามารถแบ่งระยะเวลาของความเป็นมาได้เป็น 3 ช่วง คือ 1) ช่วงก่อนสงครามโลกครั้งที่ 2 2) ช่วงสงครามโลกครั้งที่ 2 และ 3) ช่วงหลังสงครามโลกครั้งที่ 2 ซึ่งมีรายละเอียดแต่ละช่วงดังต่อไปนี้

ช่วงก่อนสงครามโลกครั้งที่ 2

ย้อนรอยการเดินทางที่ยาวไกลของกองพล 93 จากจีนแผ่นดินใหญ่สู่ประเทศไทยและจังหวัดแม่ฮ่องสอน จีนได้ชื่อว่าเป็นผู้ให้กำเนิด วัฒนธรรมตะวันออก ซึ่งแพร่หลายในเอเชียตะวันออก คือ ญี่ปุ่น เกาหลีและเวียดนาม ประเทศจีนเป็นประเทศที่มีพื้นที่ใหญ่เป็นอันดับสามของโลก รองมาจากสหภาพโซเวียตและประเทศแคนาดา ตามลำดับ โดยมีพื้นที่ 9,560,000 ตารางกิโลเมตร มีประชากรมากกว่า 1,000 ล้านคนซึ่งมากที่สุดในโลก ประเทศจีนจึงถือเป็นตลาดอันกว้างใหญ่ไพศาล ที่ไม่จำกัดในการรองรับสินค้าจากนานาอารยประเทศ จีนจึงเป็นประเทศที่เหมาะสมแก่การลงทุนก้อนใหญ่ของประเทศมหาอำนาจ

ในช่วง 5 ปีสุดท้ายของคริสต์ศตวรรษที่ 19 ประเทศจีนตกอยู่ในสภาวะที่ระส่ำระสายอ่อนแอ จากการถูกรุกรานจากชาวต่างชาติที่อาศัยความอ่อนแอของราชวงศ์แมนจูเพื่อขยายสัมปทานในผลประโยชน์ของตนผ่านการทำสนธิสัญญากับรัฐบาลแมนจูที่ครอบครองประเทศอยู่ในขณะนั้น บางประเทศขอสัมปทานที่ดินจีนแห่งละ 99 ปี จนเรียกกันว่าเป็นการ ผ่าแดงโมจิน

ปี พ.ศ. 2454 ดร.ซุนยัตเซน หรือ ซุน จง ซาน ได้ปฏิวัติการปกครอง ซึ่งทำให้ราชวงศ์ซิงสิ้นสุดลงและถือเป็นการสิ้นสุดการปกครองในระบบราชวงศ์

ปี พ.ศ. 2455 เปลี่ยนระบอบการปกครองมาปกครองในระบอบสาธารณรัฐ เมื่อวันที่ 29 เดือน 3 ของจีน ค.ศ.1912 ซึ่งตรงกับวันที่ 10 ตุลาคม พ.ศ. 2455 (สิริ เปรมจิตต์, 2515)

หลังการปฏิวัติ ดร.ซุนยัตเซน ได้จัดตั้งพรรคการเมืองขึ้น ชื่อว่า ก๊กมินตั๋ง (ก๊ก หมายถึง ประเทศ มิน หมายถึงประชาชน ตั๋ง หมายถึง พรรค หรืออาจเรียกว่า พรรคชาติประชาชน) โดยตั้งอยู่ที่เมืองกวางตุ้งตั้งอยู่ทางตอนใต้ของประเทศจีน โดยในขณะนั้นมีอุดมการณ์ คือควรให้มีการเปลี่ยนแปลงระบอบการปกครอง จากระบอบสมบูรณาญาสิทธิราชย์มาเป็นการปกครองในระบอบประธานาธิบดี ในวันที่ 10 เดือนตุลาคม พ.ศ.2455 ตลอดระยะเวลาของการปกครองแบบใหม่ในช่วงแรกไม่ราบรื่นอย่างที่ ดร.ซุนยัตเซน ตั้งใจไว้เพราะระบอบการปกครองในระบบราชวงศ์มานานกว่า 2,000 ปี ยังคงฝังลึกอยู่ในชาวจีนมากหน้าซ้ำยังเกิดความคิดที่ขัดแย้งกันเองภายในพรรค

ช่วงสงครามโลกครั้งที่ 2

ในช่วงสงครามโลกครั้งที่ 2 (พ.ศ. 2480 - 2488) ประเทศญี่ปุ่นพยายามขยายอิทธิพลเข้ามาในประเทศจีน จากสงครามกลางเมืองในประเทศและความขัดแย้งในประเทศ จากเหตุการณ์ดังกล่าว จึงเป็นโอกาสของญี่ปุ่นที่จะทำการยึดครองเพื่อแสวงหาทรัพยากรและขยายอิทธิพลทางการค้าให้มากขึ้นเพื่อให้ทัดเทียมกับชาติมหาอำนาจตะวันตก

ญี่ปุ่นดำเนินการทางการเมืองโดยอาศัยเหตุผลของความแตกต่างทางแนวความคิด ที่ประเทศจีนมีระบอบการปกครองแบบประธานาธิบดี และประธานาธิบดีเจียง ไค เชกมีท่าทีเข้าร่วมกับฝ่ายพันธมิตร คือ สหรัฐอเมริกา ซึ่งเป็นฝ่ายตรงข้ามกับประเทศญี่ปุ่นในขณะนั้น เมื่อสถานการณ์เอื้ออำนวยญี่ปุ่นจึงเริ่มประกาศสงครามเข้ารุกรานประเทศจีน โดยเปิดฉากแนวรบจากทางทิศตะวันออกของประเทศจีนก่อน

ตอนนั้นประธานาธิบดีเจียง ไค เชก ในฐานะผู้นำพรรคก๊กมินตั๋ง และผู้นำการปกครองของประเทศจีนต้องรับศึก 2 ด้าน คือ สงครามภายในประเทศกับพรรคคอมมิวนิสต์จีนและยังต้องคอยระวังศึกภายนอกจากการล่าอาณานิคมของกองทัพญี่ปุ่นอีก

ปี พ.ศ. 2480 เกิดการปะทะกันระหว่างกองทัพของญี่ปุ่นและของจีนที่สะพานมาร์โกโปโล (หลูโกวเจียว) ญี่ปุ่นมาพร้อมกับอาวุธยุทโธปกรณ์ที่ทันสมัยกว่าจึงเป็นผลให้กองกำลังก๊กมินตั๋ง ของนายพลเจียง ไค เชก ไม่สามารถต้านทานกองกำลังที่แข็งแกร่งของกองทัพญี่ปุ่นเพื่อรักษาฐานที่มั่นเอาไว้ได้ จนสร้างความเสียหายแก่ชีวิตและทรัพย์สินของพี่น้องประชาชนชาวจีนอย่างมากมาย ส่งผลให้กองกำลังก๊กมินตั๋ง ของนายพลเจียง ไค เชก จำเป็นต้องล่าถอยลงมาสวมทับกับกองกำลังหลักทางภาคใต้ของประเทศ ในเขตพื้นที่ 3 มณฑลคือ มณฑลยูนนาน มณฑลเสฉวน และมณฑลกุ้ยโจว ซึ่งขณะนั้นก็ถูกกองกำลังญี่ปุ่นที่เดินทัพผ่านประเทศไทย รัฐบาลของพม่ามุ่งหน้าเข้ามาเพื่อหวังโจมตีประเทศจีนจากทางตอนใต้ทิศทาง

ในขณะที่ญี่ปุ่นทำการรบเพื่อเข้ายึดครองที่มั่น 3 มณฑลของจีนอยู่นั้น ญี่ปุ่นก็จำเป็นต้องประกาศยุติการรบและยอมรับการเป็นประเทศผู้พ่ายสงคราม เนื่องจากถูกกองทัพของอเมริกาใช้เครื่องบินทิ้งระเบิดปรมาณูถล่มเมืองฮิโรชิมาและเมืองนางาซากิ จนเกิดความพินาศสูญเสียชีวิต กองทัพญี่ปุ่นต้องยอมขอยุติสงครามในที่สุด

ในส่วนของประเทศจีนตอนนั้นต้องตกอยู่ในสภาวะตกต่ำสุดขีด เพราะประชากรส่วนใหญ่ของประเทศตกอยู่ในภาวะอดอยากแร้นแค้น เนื่องจากการทำสงครามที่ยาวนานกับญี่ปุ่นกองทัพขาดแคลนงบประมาณ จนมีคำสั่งให้ส่งผลต่อทหารที่ประจำการในกองทัพก็กินตั้งเคลื่อนกำลังแยกย้ายกลับไปอยู่ประจำ ณ ที่ตั้งเดิมของแต่ละมณฑลที่เคยประจำการอยู่ เกิดการฉ้อราษฎร์บังหลวงอย่างมาก ทำให้เกิดช่องว่างระหว่างคนรวยกับคนจนมากขึ้น ความไม่ยุติธรรมในสังคม คนจนถูกเอารัดเอาเปรียบแผ่ขยายทั่วประเทศจีน กองกำลังเหมา เจ๋อตง ที่รวบรวมผู้คนตั้งมั่นอยู่ทางตอนเหนือของประเทศ จึงอาศัยโอกาสนี้ปลุกกระแสโฆษณาชวนเชื่อ ตามแนวทางลัทธิคอมมิวนิสต์ที่ทำให้ความสำคัญกับชนชั้นกรรมากร คนยากจนให้ทุกคนมีสิทธิเท่าเทียมกันในสังคม ปลดแอกชนชั้นสูงที่เอารัดเอาเปรียบคนจนให้หมดสิ้นไปจากสังคมจีนและแนวคิดนี้ก็ได้รับการตอบรับเป็นอย่างดีจากประชาชนจีน

ยุคหลังสงครามโลกครั้งที่ 2

เมื่อสงครามโลกครั้งที่ 2 ยุติลง เมื่อปี พ.ศ. 2488 เกิดสงครามกลางเมืองการปฏิวัติแย่งชิงประชาชนขึ้นในประเทศจีน กองกำลังทหาร เหมา เจ๋อตง อาศัยความได้เปรียบที่ได้รับการสนับสนุนจากประเทศรัสเซียช่วยให้กองกำลังของพรรคคอมมิวนิสต์สามารถเข้ายึดครองพื้นที่ของก๊กมินตั๋งได้อย่างไม่ยากนัก ขณะนั้นกองกำลังก๊กมินตั๋ง ของนายพลเจียง ไค เชก ต่างถอยร่นลงไปในทางภาคใต้ของประเทศ และบางส่วนได้ลงเรือแยกย้ายไปตั้งฐานกำลังที่เกาะฟอร์โมซาหรือเกาะไต้หวันในปัจจุบัน ด้วยมองว่าเป็นเกาะที่อยู่ห่างจากประเทศจีนแผ่นดินใหญ่ น่าจะเป็นที่ปลอดภัยจากการโจมตีของกำลังพลพรรคคอมมิวนิสต์ได้

ฝ่ายพรรคคอมมิวนิสต์ได้สถาปนา สาธารณรัฐประชาชนจีนขึ้นที่กรุงปักกิ่ง เมื่อวันที่ 21 กันยายน พ.ศ. 2492 มี เหมา เจ๋อตง เป็นประธานพรรคคอมมิวนิสต์ และเรียกประเทศว่า “สาธารณรัฐประชาชนจีนคอมมิวนิสต์ : The People Republic of China Communist ” โดยมีนายโจว เอน ไหล เป็นนายกรัฐมนตรีต่างประเทศ รวมระยะเวลา 4 ปี

หลังสงครามโลกครั้งที่ 2 การปฏิวัติจีนเป็นผลสำเร็จ หลังการรบขึ้นแตกหักในที่มั่นสุดท้ายของ ก๊กมินตั๋ง ณ มณฑลเจียงซู ด้วยการเปิดแนวรบด้วยกำลังทหารฝ่ายละ 5 - 6 แสนนาย โดยฝ่ายกองกำลังทหารของพรรค ก๊กมินตั๋ง เป็นฝ่ายพ่ายแพ้และเริ่มถอยร่นแยกย้ายกันหลบหนีตามแต่โอกาสและสถานการณ์จะเอื้ออำนวย

กองทัพจีนคณะชาติได้จัดวางกำลังไว้ในมณฑลยูนนาน 2 กองทัพ คือกองทัพที่ 8 และ กองทัพที่ 26 ที่เมืองคุนหมิงและเมืองเม้งสือตามลำดับ (ส่วนกองพล 93 ที่เป็นกลุ่มที่เข้ามาอาศัยใน จังหวัดแม่ฮ่องสอนนั้น เป็นหน่วยที่ขึ้นตรงกับกองทัพที่ 26) โดย 2 กองทัพนี้มีการจัดทำกรรพ หน่วงเวลากับกองทัพปลดแอกประชาชนจีนเพื่ออำนวยความสะดวกให้กองกำลังส่วนใหญ่ขนย้ายเข้าสู่เกาะฟอร์ โมซาได้สะดวก แต่ในที่สุดกองทัพที่ 8 และกองทัพที่ 26 ก็ถูกตีแตกจนต้องถอยร่นไปรวมกันที่ เมืองเม้งสือ และในที่สุดจีนคอมมิวนิสต์ก็ตีกองทัพทั้ง 2 แตกอีกครั้ง กลายเป็นกองทัพที่ 26 และ กองทัพที่ 5 จนทำให้กองทัพทั้ง 2 ต้องหลบหนีออกนอกประเทศตามแนวชายแดน

กองทัพที่ 26 แยกย้ายเข้าไปในประเทศลาวและประเทศเวียดนาม อีกส่วนหนึ่งแตกพ่าย เข้ามาทางรัฐฉานประเทศพม่า แต่มีการกดดันด้วยกำลังทหารจากฝ่ายพม่าเพื่อกวาดต้อนกองกำลัง ทหารจีนคณะชาติกองพล 93 อย่างหนักแต่ก็ยังคงมีกองกำลังจีนคณะชาติที่กำเนิดจากราชฎร อาสาสมัครชาวยูนนานจัดกำลังใหม่ในรูปกองทัพที่ 1-5 ยื่นหยัดต่อสู้คอมมิวนิสต์ต่อไปในรัฐฉาน ของพม่าโดยตั้งกองบัญชาการใหญ่ที่เมืองเชียงลับในรัฐฉาน อาศัยการหาเลี้ยงกองทัพโดยการ รับจ้างล่าเถิงฝิ่นเป็นกองคาราวานโดยได้กระทำการดังกล่าวในอาณาบริเวณรอยต่อ 3 ประเทศคือ ไทย ลาว พม่า จนได้ถูกขนานนามว่า สามเหลี่ยมทองคำ มาจนถึงปัจจุบัน

ส่วนกองทัพที่ 5 ของนายพลด้วน เป็นกองทัพเดียวที่ไม่กระทบกระเทือนจากการกวาดล้าง ครั้งนี้นักมาก นัก นอกจากนี้ยังมีส่วนกองทัพที่ 3 กองพล 12 และกองพล 13 ซึ่งมีฐานที่มั่นบนดอยตุง จ.เชียงราย รอดพ้นจากการโจมตีไปด้วย กองทัพที่ 3 กองทัพที่ 5 จึงเดินทางเข้าสู่แนวชายแดน ประเทศไทยจากดอยตุงสู่ดอยสามเส้า อ.แม่จัน จ.เชียงราย แล้วเดินทางต่อไปยังบ้านถ้ำจ๊อบ อ.ฝาง จ.เชียงใหม่ และ ดอยแม่สลอง จ.เชียงราย อีกส่วนหนึ่งของกองพล 14 กองทัพที่ 3 ของนายพลหลี เหวิน ฝาน ที่ข้ามไปฝั่งลาวก็เดินทางผ่านมาทางบ้านกว๊านและต่อมาที่บ้านจัมป้อ อ.เชียงของ จ.เชียงราย และได้วางกำลังบนดอยผาหม่นที่บ้านผาตั้ง ซึ่งตัวนายพลหลี เหวิน ฝาน แม่ทัพที่ 3 ก็ อพยพเข้าไทย ด้าน อ.เชียงของ ก่อนที่จะย้ายมาสมทบกับกองกำลังส่วนใหญ่ที่บ้านถ้ำจ๊อบ อ.ฝาง จ.เชียงใหม่ ในเวลาต่อมา แล้วไม่ยอมเคลื่อนย้ายออกจากประเทศไทยอีกเลย

ในปี พ.ศ.2504 หลังจากกองทัพที่ 1,2 และ 4 ถูกอพยพกลับไปไต้หวันโดยการช่วยเหลือ ของสหประชาชาติในครั้งที่ 2 เสร็จสิ้นแล้วก็เหลือกองทัพที่ 3 และกองทัพที่ 5 รวมทั้งจีนฮ่ออพยพ ได้มีการเคลื่อนย้ายพลเรือนเข้าสู่ประเทศไทยและมีการรวมตัวกันจัดเป็นกองกำลังติดอาวุธลักษณะ คล้ายทหาร ได้ทำความหนักใจแก่รัฐบาลไทยเป็นอย่างยิ่ง เนื่องจากรัฐบาลไทยต้องคอยระวังปัญหา ความเข้าใจผิดจากประเทศเพื่อนบ้านโดยเฉพาะพม่า อาจเกิดความเข้าใจผิดคิดว่ารัฐบาลไทย สนับสนุนกลุ่มผู้อพยพเหล่านี้เข้าไปดำเนินการที่ผิดกฎหมายตามแนวชายแดนพม่า

ตั้งแต่ปี พ.ศ.2493 – พ.ศ.2510 หลังจากสหประชาชาติมีมติให้ถอนทหารจีนออกจากพม่า และขอให้รัฐต่างๆ งดเว้นการช่วยเหลือกองพล 93 ยังผลให้กองทัพเงินที่เหลือได้ชักชวนชนกลุ่ม น้อยกลุ่มต่างๆ จัดตั้งกองกำลังอิสระของตนขึ้นและรายได้สำคัญที่นำมาเลี้ยงและสร้างกองทัพก็คือ การค้ายาเสพติด การเก็บค่าภาษีค่าผ่านด่านในเขตอิทธิพลที่ตนเองดูแลอยู่ แหล่งรายได้สำคัญที่ นำมาซึ่งเงินทองมหาศาลและชื่อเสียงในฐานะกลุ่มอิทธิพลผู้ค้าฝิ่นบริเวณสามเหลี่ยมทองคำ แต่ อย่างไรก็ตามบริเวณดินแดนสามเหลี่ยมทองคำนอกจากจะเป็นแหล่งผลประโยชน์ของกองทัพก็ ก็นับตั้งแต่ยังเป็นเขตช่องสุ่มของกลุ่มอิทธิพลอิสระกลุ่มย่อยอื่นๆ ที่มีกำลัง 50 – 100 คนถืออาวุธ สงครามตั้งเป็นกลุ่มอิทธิพลอีกหลายกลุ่มที่วางกำลังยึดพื้นที่ตามช่องทางต่างๆ ทำการค้าสิ่งผิด กฎหมายตามแนวชายแดนไทยพม่าเป็นชนกลุ่มน้อยไทยใหญ่ กะเหรี่ยง คะฉิ่น มูเซอ แทบทุกกลุ่ม มักจะไม่มีที่อยู่เป็นหลักแหล่งและไม่มีหน่วยงานใดรับผิดชอบจึงสับสนวุ่นวายกันไปหมดมีการฆ่า ฟัน การจับปล้น การค้าของเถื่อน ค้ายาเสพติดให้โทษ ทุกกลุ่มหลบซ่อนอยู่ในป่าเขามีอาวุธพร้อมแต่ ไม่ค่อยเป็นที่รู้จักของคนทั่วไปนัก ดังนั้นเมื่อมีการกระทำผิดครั้งใดคนส่วนใหญ่ที่ไม่ทราบข้อมูล จะต้องเหมารวมว่าเป็นกลุ่มของกองพล 93 (กองทัพที่ 3 , 5) แทบทั้งสิ้น

ช่วงวันที่ 26 – 30 กรกฎาคม พ.ศ.2510 เกิดเหตุการณ์ปะทะกันเพื่อแย่งชิงฝิ่นดิบที่บ้าน กว๊านเขตประเทศลาวตรงข้ามอำเภอเชียงแสนจังหวัดเชียงราย ระหว่างทหารจีนกองพล 93 กองทัพ ที่ 3 และกองทัพที่ 5 กับกลุ่มติดอาวุธจีนฮ่ออิสระของราชายาเสพติด ขุนล่า (นายจางซีฟู) มีการใช้ อาวุธต่อสู้กันที่รุนแรงจนเป็นเหตุให้ทางการลาวจำเป็นต้องนำเครื่องบินทิ้งระเบิด เพื่อสร้างความ เสียหายให้กับกองกำลังทั้งสองฝ่ายจนฝ่ายกองพล 93 ต้องหลบหนีเข้ามาในเขตที่บ้านห้วยน้ำขุ่น ตำบลหัวเวียง อำเภอเชียงแสน จังหวัดเชียงราย และไม่ยอมปลดอาวุธให้ทางการตำรวจของไทยจน สุดท้ายต้องส่งทหารจากกองทัพบุกเข้าไปสกัดกั้นปลดอาวุธและปิดพรมแดนเข้าออก กองทัพที่ 3 และกองทัพที่ 5 ของกองพล 93 ต้องเดือดร้อนเพราะขาดเสบียงอาหารจึงต้องยินยอมปฏิบัติตาม คำสั่งของทางการไทย โดยกองกำลังต้องออกไปจากเขตประเทศไทยภายใน 3 เดือน เหลือไว้เพียง นายทหารที่รับหน้าที่ซื้อเสบียงเท่านั้นหลังเกิดเหตุการณ์ไม่สงบรัฐบาลไทยเริ่มคุมเข้มกับการ เคลื่อนไหวของกองพล 93 มากยิ่งขึ้น

ในปี พ.ศ.2511 ปัญหาเรื้อรังหลายประการที่มีผลกระทบจากกองทัพอิสระ กองพล 93 ได้ สร้างปัญหาตามแนวชายแดนโดยไม่ได้ตั้งใจ ทางกรไทยจำเป็นต้องเจรจากับรัฐบาลได้หวั่นให้เข้า มาช่วยเหลือรับผิดชอบแก้ปัญหาหลายครั้งแต่ก็ไม่สำเร็จ ทั้งนี้อาจเป็นเพราะรัฐบาลได้หันตั้ง เงื่อนไขกับกลุ่มอิสระกองทัพที่ 3 และกองทัพที่ 5 รุนแรงเกินไป นอกจากนี้พบว่าเหตุผลที่กอง กำลังทหารจีนไม่ยอมอพยพกลับไปยังเกาะไต้หวันเนื่องจาก เหตุผล 5 ประการ ได้แก่

1) เกาะไต้หวันเป็นเกาะเล็ก ๆ อาจจะมีปัญหาพื้นที่ทำกินไม่เพียงพอ 2) ไต้หวันมีสภาพเป็นเกาะไม่เคยชินเหมือนอยู่ในชายแดนไทยพม่าที่มีป่าเขาเหมือนในมณฑลยูนนาน 3) ผู้บังคับบัญชาระดับสูงไม่ให้ไปเนื่องจากเป็นนักรบคนสนิทและมีความสามารถในการรบ 4) พ่อแม่พี่น้องและครอบครัวยังอยู่ที่มณฑลยูนนาน ต้องรบให้ชนะจะได้กลับบ้านไปอยู่กับครอบครัว และ 5) ใครคิดจะทรยศต่อเพื่อนร่วมสาบาน สมควรตาย

หลังจากที่กองกำลังของทหารจีนคณะชาติ (ทจช.) กองทัพที่ 3 และกองทัพที่ 5 ได้เดินทางเข้ามาสู่พื้นที่ดอยแม่สลอง เขตอำเภอแม่จัน บ้านแม่แอบ เขตอำเภอเชียงแสนและบ้านผาตั้ง เขตอำเภอเชียงของ จังหวัดเชียงราย เชียงใหม่พื้นที่บ้านเมืองแหง บ้านเปียงหลวง บ้านแกน้อยเขตอำเภอเชียงดาว บ้านเมืองนะใต้ (หนองอุก) บ้านถ้ำจ๊อบ (บ้านกั่วเคาะ) บ้านสันมะกอกและบ้านหลวง เขตพื้นที่อำเภอฝาง บ้านเมืองงาม เขตอำเภอแม่สาย และบ้านรักไทย บ้านนาป่าแบก เขตอำเภอเมือง โดยได้กระจายตัวอาศัยอยู่ตามดอยสูงในเขต 3 จังหวัดดังกล่าว แต่ต้องอยู่อาศัยอย่างผิดกฎหมายและเกิดการปะทะกันกับกองกำลังของไทย หลังจากความพยายามเจรจามานานกว่า 2 ปี จนกระทั่งเมื่อวันที่ 6 ต.ค.2513 คณะรัฐมนตรีมีมติเห็นชอบตามข้อเสนอของกองบัญชาการทหารสูงสุดผ่านสภาความมั่นคงของชาติเห็นควรให้ กองกำลังของทหารจีนคณะชาติ (ทจช.) กองทัพที่ 3 และกองทัพที่ 5 อาศัยอยู่ในประเทศไทย โดยกองบัญชาการทหารสูงสุดส่วนหน้า (บก.04) ได้ประสานรายละเอียดกับผู้ว่าราชการจังหวัดเชียงใหม่และเชียงราย โดยกลุ่มอิสระจะต้องยินยอมปฏิบัติตามคำสั่งของเจ้าหน้าที่ที่รับผิดชอบและอยู่ภายใต้กฎหมายไทย รวมทั้งมอบอาวุธให้อยู่ในความควบคุมของทางราชการแต่ให้คงมีอาวุธเหลือไว้บ้างเพื่อใช้ป้องกันตัวและทรัพย์สินกับยังให้นายพล ต้วน ซีเหวิน และนายพลหลี่ เหวินฝาน ควบคุม ทหารจีนคณะชาติ (ทจช.) พลัดถิ่นในฐานะผู้อพยพต่อไปตามเดิม เพื่อให้การควบคุมบังคับบัญชาเป็นไปโดยแน่นแฟ้นให้โยกย้ายกำลังบางส่วนไปเข้าที่ทำการบริเวณดอยผาหม่น เพื่อใช้เป็นกำลังป้องกันการแทรกซึมของคอมมิวนิสต์ แต่ยังไม่ได้อำนาจการกิจให้โดยแน่นอน การปฏิบัติการให้อยู่ภายใต้การควบคุมของกองบัญชาการทหารสูงสุดส่วนหน้า (บก.04) เพื่อไม่ให้ทหารจีนคณะชาติ (ทจช.) กลุ่มอิสระเรียกร้องสิทธิเกินขอบเขตหรือเพื่อป้องกันพรรคคอมมิวนิสต์ไทยอาศัยเป็นข้อกล่าวอ้างว่ารัฐบาลไทยนำทหารต่างชาติเข้ามาปราบปรามกองกำลังต่างๆ

นอกจากนี้ทางการไทยได้จัดทำและสำรวจสำมะโนประชากร ทะเบียนบ้านและประวัติบุคคลให้ถูกต้องแน่นอนพร้อมทั้งสำรวจจำนวนอาวุธยุทโธปกรณ์ที่มีอยู่ทั้งสิ้นแล้วออกบัตรอนุญาตชั่วคราวในการเดินทางจากพื้นที่หนึ่งไปอีกพื้นที่หนึ่งตามที่ทางราชการกำหนด ทางราชการได้ให้การช่วยเหลือสนับสนุนทหารจีนคณะชาติ (ทจช.) ให้มีอาชีพทางการเกษตรและการเลี้ยงสัตว์และตั้งเงื่อนไขอย่างเข้มงวดรัดกุมเพื่อขจัดปัญหาการค้ายาเสพติดตามแนวชายแดนด้วย

และเมื่อวันที่ 10 ธ.ค. พ.ศ.2513 กองกำลังทหารจีนคณะชาติได้ถูกแปรทัพมาเป็นพลเรือนผู้อพยพลี้ภัย การเคลื่อนย้ายผู้อพยพทหารจีนคณะชาติ (ทจช.) จากบ้านถ้ำจ้อบ จังหวัดเชียงใหม่ ของนายพล หลี่ เหวิน ฝาน 300 คน และผู้อพยพจากดอยแม่สลอง จังหวัดเชียงราย ของนายพล ด้วน ซี เหวิน จำนวน 200 คน เคลื่อนที่ผ่านดอยยาว ก่อนเข้าสู่ดอยผาหม่น อันเป็นพื้นที่จัดตั้งบ้านผาตั้งในเวลาต่อมา ซึ่งในขณะนั้นพื้นที่บริเวณดังกล่าวล้วนเป็นเขตเป้าหมายที่จะทำการยึดครองโดยพรรคคอมมิวนิสต์ทั้งสิ้นและในส่วนของกำลังบางส่วนก็ได้กระจายตัวอยู่ในพื้นที่ของจังหวัดแม่ฮ่องสอน (จากเวทีสังเคราะห์ประวัติศาสตร์ของชาวชาวจีนยูนนานจังหวัดแม่ฮ่องสอนเมื่อวันที่ 23 เมษายน พ.ศ. 2553 ณ บ้านรุ่งอรุณ ต.ห้วยผม อ.เมือง จ.แม่ฮ่องสอน)

จากการเดินทางเข้ามาสู่ประเทศไทยของกองกำลังทหารจีนคณะชาติกองทัพบกที่ 3 และกองทัพบกที่ 5 ได้ผ่านอุปสรรคนานัปการ ไม่ว่าจะเป็น การเดินทางอันเหน็ดเหนื่อยด้วยหนทางที่ยาวไกล ความเจ็บป่วยระหว่างการเดินทาง ความอดอยากเร้นแค้นเนื่องจากขาดพื้นที่ทำกิน เป็นต้น แต่หลังจากได้เดินทางเข้ามาสู่ผืนแผ่นดินไทยทำให้กองกำลังดังกล่าวคิดจะตั้งหลักปักฐานอยู่ในผืนแผ่นดินทองที่อุดมสมบูรณ์ภายใต้ร่มพระโพธิสมภาร

1.2 ชุมชนจีนยูนนานในประเทศไทย

หลังจากที่กองพล 93 ได้เดินทางเข้ามาในประเทศไทยก็ได้กระจายตัวไปอยู่ตามพื้นที่ส่วนต่าง ๆ ของภาคเหนือโดยเฉพาะบริเวณจังหวัดแม่ฮ่องสอน ซึ่งประกอบด้วยกลุ่มชนหลากหลายชาติพันธุ์ รวมถึงกลุ่มของชาวจีนยูนนานจากกองพล 93 ด้วย การตั้งรกรากในจังหวัดแม่ฮ่องสอนของชุมชนจีนยูนนานนั้นมี 3 หมู่บ้าน ดังนี้

1.2.1 บ้านสันติชล

นับตั้งแต่มีการเปลี่ยนแปลงการปกครองในจีนแผ่นดินใหญ่ นับตั้งแต่ปี พ.ศ. 2493 เป็นต้นมาได้มีคนจีนนับแสนนับหมื่นคนอพยพหลบหนีออกนอกประเทศเพื่อหาสถานที่อยู่ใหม่โดยการอพยพหลายเส้นทางเนื่องจากจีนเป็นประเทศที่กว้างใหญ่ไพศาลเส้นทางอพยพจึงขึ้นกับความสะดวกและลักษณะทางภูมิประเทศ

บรรพบุรุษของชาวจีนในหมู่บ้านเกือบทั้งหมดอพยพมาจากมณฑลยูนนานซึ่งมีพื้นที่ติดต่อกับพม่าโดยมีการอพยพผ่านเข้าพม่าก่อนมาเมืองไทย ซึ่งปัจจุบันจะเห็นว่ายังมีชาวจีนยูนนานจำนวนไม่น้อยตั้งถิ่นฐานอยู่ในประเทศพม่าและปัญหาเสียดินในหมู่บ้านก็มีที่มาจากชาวบ้านในหมู่บ้านที่มีญาติพี่น้องอยู่ในประเทศใกล้เคียง

จากการสนทนากับผู้รู้ในชุมชนแบบการสนทนากลุ่ม พบว่า ชาวจีนยูนนานได้อพยพเข้ามาในเมืองไทยด้วยสาเหตุหลายประการแต่เหตุผลหลักที่สำคัญคือ ต้องการลี้ภัยจากปัญหาความไม่สงบ

ทางการเมืองภายในประเทศจีน สงครามกลางเมืองระหว่างพรรคก๊กมินตั๋งของ เจียง ไค เชก กับ พรรคคอมมิวนิสต์จีนของเหมา เจ๋อ ตุง จนก่อให้เกิดการปฏิวัติทางการเมืองครั้งยิ่งใหญ่

พิสมัย หล่ออริยวัฒน์และคณะได้กล่าวถึงความเป็นมาของชุมชนจีนยูนนานบ้านสันติชลไว้ ซึ่งสามารถสรุปความได้ว่า

เมื่อปี พ.ศ.2493 เป็นต้นมามีการอพยพของกลุ่มคนชาวจีนยูนนานจากปัญหาด้านการเมืองภายในประเทศจีนโดยการเดินเท้าเข้าสู่บริเวณภาคเหนือของประเทศไทย โดยเฉพาะจังหวัด เชียงราย เชียงใหม่และแม่ฮ่องสอน

สำหรับในจังหวัดแม่ฮ่องสอน มีชุมชนชาวจีนยูนนาน 3 ชุมชน คือ บ้านรักไทย บ้านรุ่งอรุณ และบ้านสันติชล ทั้ง 3 ชุมชนมีการเชื่อมโยงกันทั้งด้านชาติพันธุ์ ด้านวัฒนธรรมประเพณี เป็นต้น

หมู่บ้านสันติชล ตั้งอยู่ หมู่ 5 ตำบลเวียงใต้ อำเภอปาย จังหวัดแม่ฮ่องสอน แต่เดิมชื่อของ หมู่บ้านสันติชลคือ บ้านน้ำสุจิน (หนั่งผู้ชวิน) ซึ่งเป็นหมู่บ้านบริวารของบ้านน้ำสุ ประชากรร้อยละ 90 เป็นชาวจีนอพยพ และอีกร้อยละ 10 เป็นชนเผ่าลีซู

บริเวณพื้นที่หมู่บ้านสันติชลได้มีการตั้งถิ่นฐานในปี พ.ศ. 2518 โดยคนจีนชื่อนาย เล่าล่อ ล่อจ่า มาจากบ้านคอยผีหลู หมู่ที่ 9 ตำบลแม่นาเติง อำเภอปาย จังหวัดแม่ฮ่องสอน ซึ่งได้มาหา ทำเลที่ตั้งบ้านใหม่ หลังจากที่ได้ส่งบุตรจำนวน 3 คนมาเรียนหนังสือที่ตัวอำเภอปาย แต่บุตรไม่ ยอมเรียนถ้าบิดามารดาไม่ย้ายมาอยู่ด้วย ดังนั้นนายเล่าล่อและครอบครัวทั้งหมดจึงย้ายจากบ้านผีหลู มาเข้าบ้านอยู่ใกล้ๆ มัสยิดอำเภอปายอยู่ แต่โดยวิถีชีวิตที่เดิมผูกพันกับการเกษตร จึงจำเป็นต้องหา ทำเลที่ตั้งซึ่งเหมาะกับการทำเกษตร

นายเล่าล่อจึงไปปรึกษาเพื่อนคนจีนที่อพยพมาจากเมืองจีนด้วยกันซึ่งได้แต่งงานกับชาวเขา เผ่าละหู่ที่บ้านหมอแปง หมู่ที่ 4 ตำบลแม่นาเติง อำเภอปาย จังหวัดแม่ฮ่องสอน ทั้งสองได้เดินสำรวจทำเลที่ตั้งบ้านใหม่จนมาถึงลำห้วยม่วงก้อน โดยด้านหน้าเป็นแม่น้ำและด้านหลังเป็นภูเขา ซึ่งตรงกับหลักฟงชู่ นายเล่าล่อจึงชักชวนคนจีนครอบครัวอื่นให้ย้ายมาอยู่ด้วยกันมากขึ้นเรื่อยๆ ในขณะนั้นได้ภายในชุมชนมีการปลูกข้าวและข้าวโพดเป็นหลักแต่นายเล่าล่อเห็นว่าการปลูก ข้าวโพดและข้าวไม่อาจหารายได้ที่เพียงพอมาสู่ครอบครัวได้ จึงคิดทำสวนลิ้นจี่ขึ้น โดยซื้อกล้า พันธุ์มาจากชุมชนชาวจีนยูนนานบ้านยาง อำเภอฝาง จังหวัดเชียงใหม่ เมื่อเพื่อนบ้านเห็นว่าสวน ลิ้นจี่นั้นขายได้ราคาดี จึงทำให้ครอบครัวอื่น ๆ จึงปลูกด้วย ตั้งแต่นั้นมาบ้านสันติชลจึงกลายเป็น แหล่งปลูกลิ้นจี่มากที่สุดในจังหวัดแม่ฮ่องสอน

ตอนหลัง น้ำสุลีขอ แยกเป็นหมู่ 7 ตำบลเวียงใต้ และเปลี่ยนชื่อใหม่เป็น บ้านใหม่ สหสัมพันธ์ ในปี พ.ศ. 2535 พันเอกปัญญา เทพวัลย์ ผู้บังคับการกองพันทหารราบที่ 5 กรมทหาร ราบที่ 7 ร่วมกับทหารในหน่วยงานและชาวบ้านในหมู่บ้านช่วยกันพัฒนาหมู่บ้าน ทำระบบประปา

ภูเขาและเปลี่ยนชื่อหมู่บ้านใหม่เป็น บ้านสันติชล มีความหมายว่าแม่น้ำแห่งสันติ ตามทำเลที่ตั้งของหมู่บ้าน

สภาพโดยทั่วไปของชุมชน

สันติชลเป็นหมู่บ้านที่มีธรรมชาติ และทิวทัศน์อันสวยงาม ป่าไม้ที่ยังคงความอุดมสมบูรณ์ เนื่องจากเป็นแหล่งต้นน้ำลำธาร ยังผลให้เกิดความหลากหลายทางชีวภาพ (Biodiversity) อุดมไปด้วยพันธุ์ไม้นานาชนิด รวมถึงสัตว์ปีก แมลง และผีเสื้อที่สวยงาม ซึ่งชาวบ้านใช้ไม้จากป่าแห่งนี้ทำที่อยู่อาศัยและใช้สอยในด้านต่าง ๆ สมุนไพรจากป่าใช้ในการรักษาโรค

นอกจากธรรมชาติที่สวยงามแล้ว วิถีชีวิตของชนชาวจีนยูนนานก็น่าสนใจ โดยเฉพาะกิจกรรมในแต่ละเดือนที่มีความแตกต่างกัน และการอาศัยอยู่ในบ้านดิน เป็นต้น เพราะต้องอพยพเดินทางไกล เนื่องด้วยความขัดแย้งทางการเมืองในแผ่นดินเกิด ต้องมีชีวิตที่ยากลำบาก ต่อสู้กับอุปสรรคนานาประการกว่าจะมาพบชีวิตที่สงบสุขในแผ่นดินไทย ชุมชนจึงมีความรัก ความสามัคคีกันอย่างเหนียวแน่น

ลักษณะทางภูมิศาสตร์

ที่ตั้ง

บ้านสันติชล ตั้งอยู่ทางทิศตะวันตกของอำเภอปาย อยู่ห่างจากตัวอำเภอเมืองปาย ประมาณ 4.5 กิโลเมตร บนพิกัด MB-374418 โดยมีอาณาเขตติดต่อกับพื้นที่ต่าง ๆ ดังนี้

ทิศเหนือ	ติดต่อกับ หมู่บ้านหมอแปง อำเภอปาย จังหวัดแม่ฮ่องสอน
ทิศใต้	ติดต่อกับ เขตอนุรักษ์ป่าหนองกระทิง
ทิศตะวันออก	ติดต่อกับ บ้านน้ำฮู อำเภอปาย จังหวัดแม่ฮ่องสอน
ทิศตะวันตก	ติดต่อกับ เขตอนุรักษ์ป่าคอยจิกจ้อง

พื้นที่

บ้านสันติชลตั้งอยู่บนที่ราบเชิงเขา มีพื้นที่ประมาณ 1.8 ตารางกิโลเมตรมีลำน้ำห้วยก้อนและลำห้วยป่าเป่า ล้อมรอบ ลักษณะดินเป็นดินแดงมีความเหนียวในบางพื้นที่และบางพื้นที่เป็นดินดำร่วนซุยซึ่งเหมาะแก่การทำการเกษตร พื้นที่เกษตรภายในหมู่บ้านมีทั้งหมด 800 ไร่ ด้านหลังของหมู่บ้านเป็นเนินเขาอันอุดมสมบูรณ์เป็นต้นกำเนิดของต้นน้ำและความหลากหลายทางชีวภาพ ซึ่งชาวบ้านได้ใช้ผืนป่าแห่งนี้ในการหาของป่าเพื่อการดำรงชีวิต

สภาพทางการปกครองหมู่บ้าน

จากการสัมภาษณ์แบบไม่เป็นทางการกับผู้นำคนปัจจุบัน คือนายบุญหล่อ หล่อ อริยวัฒน์ (สัมภาษณ์เมื่อวันที่ 10 มกราคม 2553) ทำให้ได้ทราบว่า ชาวชุมชนบ้านสันติชลมีความเชื่อมั่นและปฏิบัติตามคำสั่งของผู้นำชุมชนอย่างเคร่งครัดเพราะถือว่าผู้นำได้สืบทอดมาจากบรรพบุรุษที่ได้นำพาพวกเขาเหล่านั้นเข้ามาสู่ประเทศไทยและนอกจากนี้ยังเชื่อว่าจะนำพาชีวิตตนเองและครอบครัวก้าวสู่ชีวิตที่ดีขึ้นตามลำดับซึ่ง นอกจากนี้บุญหล่อยังบอกว่าเหตุที่ต้องมีผู้นำชุมชนนั้นเนื่องจากบ้านสันติชลเป็นหมู่บ้านบริวารรวมทั้งมีความแตกต่างทางวิถีชีวิตและวัฒนธรรม ชาวบ้านจึงเลือกผู้นำชุมชน (ส่วยจ่าง) ตัวเองขึ้นมา เพื่อเป็นตัวแทนติดต่อกับหน่วยงานภายนอกและปกครองลูกบ้าน จะเห็นว่าผู้นำจะได้รับความเคารพนับถือมาก ไม่มีคำตอบแทน เมื่อมีเหตุการณ์ไม่ปกติต่าง ๆ เกิดขึ้น ชาวบ้านจะแจ้งให้ผู้นำรับทราบเพื่อพิจารณาแก้ไข จึงจะเห็นได้ว่าชุมชนเงินมักอยู่อย่างสงบ ไม่ค่อยมีปัญหาขัดแย้งในชุมชน นอกจากนี้จะมีผู้นำชุมชนแล้วยังมีผู้ใหญ่บ้านที่ได้รับการแต่งตั้งตามกฎหมาย คือ นายเสงี่ยม วงศ์หล้า อายุ 43 ปี

ลำดับผู้นำตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน มีดังต่อไปนี้

ลำดับที่ 1 นายสาม ล่อจ่า (บุตรชายคนโตของนายเลาล่อ ล่อจ่า) หลังจากเป็นผู้นำได้ 2 ปีก็แต่งงานและย้ายไปอยู่ที่อื่น

ลำดับที่ 2 นายเหาะ แซ่ฉา เสียชีวิตในเดือนกรกฎาคม พ.ศ. 2545

ลำดับที่ 3 นายบุญหล่อ หล่ออริยวัฒน์ เป็นผู้นำหมู่บ้านตั้งแต่เดือนกันยายน พ.ศ.2545 – ปัจจุบัน นอกจากนี้ผู้นำคนปัจจุบันยังได้แต่งตั้งผู้ช่วยและตำแหน่งอื่นๆ

ผู้ช่วยผู้นำคนปัจจุบัน นายณุมิต เลาดี

เหรียญญหมู่บ้าน นายเซียวเหลา แซ่ลี

หัวหน้ากลุ่มเยาวชน นายหย่าคอ แซ่จาง

ผู้นำด้านพิธีกรรมต่างๆ (เมี่ยวถี) นายไกรคอ แซ่จื่อ

ที่ปรึกษาอาวุโสหมู่บ้าน นายเหวินซิง แซ่ลี

นายสังคย แซ่ย่าง

ครูใหญ่โรงเรียนจีน นายยิวปิง แซ่หลิว

ภายในหมู่บ้านมีการแบ่งเขตดูแล โดยยึดตามเขตบ้าน 10 กลุ่ม แต่ละกลุ่มจะเลือกหัวหน้าขึ้นมาดูแล ดังนี้

หัวหน้ากลุ่มที่ 1 นายหย่งจ่าง แซ่หลู่

หัวหน้ากลุ่มที่ 2 นายเอียงเหลียง แซ่หยิง

หัวหน้ากลุ่มที่ 3 นายสามารถ แซ่หยาง

หัวหน้ากลุ่มที่ 4 นายรักยิต เลาหมู่
 หัวหน้ากลุ่มที่ 5 นายเถียวจิง แซ่เหลียง
 หัวหน้ากลุ่มที่ 6 นายกวางหมิง แซ่เหลียง
 หัวหน้ากลุ่มที่ 7 นายหย่าคอ แซ่จาง
 หัวหน้ากลุ่มที่ 8 นายสมชัย แซ่เถาะ
 หัวหน้ากลุ่มที่ 9 นายจิงหว่า แซ่เหลียง
 หัวหน้ากลุ่มที่ 10 นายพิชิต แซ่หล่อ

กฎระเบียบของหมู่บ้าน

ภายหลังการปราบปรามยาเสพติดให้หมดสิ้นไป เพื่อความเป็นระเบียบเรียบร้อย ง่ายต่อการดูแลหมู่บ้านร่วมกับหน่วยทหารชุดประจำการหมู่บ้าน ได้ร่วมกันทำประชาคมหมู่บ้านและตั้งกฎระเบียบหมู่บ้านขึ้นมาเมื่อวันที่ 30 เมษายน พ.ศ.2547 ดังนี้

1. คนต่างถิ่นมาพักบ้านใคร ให้เจ้าของบ้านรับผิดชอบและแจ้งหัวหน้ากลุ่มบ้านและลงบันทึกไว้ ถ้ามีปัญหาใดๆ เกิดขึ้นให้เจ้าบ้านนั้นรับผิดชอบ โดยเฉพาะถ้าเกิดคดีเกี่ยวกับอาชญากรรม ฆาตกรรมหรือยาเสพติด เจ้าบ้านที่ให้คนนั้นๆ มาพักค้างต้องย้ายออกจากหมู่บ้านทั้งครอบครัว
2. ผู้ที่ไม่มีหลักฐานประจำตัวใดๆ หรือมีบัตรแต่ไม่อนุญาตให้ออกนอกเขตอย่างถูกต้อง ไม่อนุญาตให้มาพักค้างในหมู่บ้านไม่ว่าจะเป็นญาติของใครก็ตาม
3. ผู้ที่ต้องการย้ายครอบครัวมาอาศัยในหมู่บ้านสันติชล ไม่ว่าจะเป็ญาติใครต้องมีคนรับรอง 3 ครอบครัวและเสียเงินให้หมู่บ้านเป็นจำนวน 5,000 บาทเพื่อเป็นค่าบำรุงหมู่บ้าน เพราะที่ผ่านมามีอาชญากรรมเกิดจากน้ำพักน้ำแรงของคนในชุมชน และทั้ง 3 ครอบครัวจะต้องช่วยดูแลความปลอดภัยของครอบครัวที่มาอยู่ใหม่ เมื่อทำผิดกฎหมายต้องมาแจ้งกรรมการหมู่บ้านทันที ถ้าไม่แจ้งและทางคณะกรรมการสืบทราบเอง ทั้ง 3 ครอบครัวและครอบครัวที่มาใหม่จะต้องถูกนำส่งดำเนินคดีตามกฎหมาย และครอบครัวต้องถูกไล่ออกจากหมู่บ้านทันทีและถ้าคดีนั้นเกี่ยวข้องกับยาเสพติดจะทำการยึดทรัพย์สินทั้งหมดด้วย
4. หากกรณีตรวจพบคนในครอบครัวติดยาเสพติดให้แจ้งคณะกรรมการหมู่บ้านเพื่อส่งไปบำบัด ถ้าไม่ยอมรับการบำบัดต้องถูกส่งตัวไปดำเนินการตามกฎหมาย หากพบว่าหัวหน้าครอบครัวติดยาเสพติดเอง จะให้โอกาสบำบัดรักษา ถ้าไม่เลิก จะไล่ออกจากหมู่บ้านทั้งครอบครัวแต่ไม่ยึดทรัพย์สิน
5. หากมีการทะเลาะวิวาท ทำลายทรัพย์สินที่เป็นสิ่งสาธารณะในหมู่บ้านหรือประพฤติดนไม่เหมาะสม ต้องชดใช้ค่าเสียหาย ถ้าไม่จ่ายจะต้องถูกส่งดำเนินคดีตามกฎหมาย แต่มีการคาดโทษ

ไว้ ถ้าเกิดเหตุทำนองเดียวกัน 3 ครั้ง ทางหมู่บ้านจะให้ลงประชามติพิจารณาโทษว่าเห็นควรให้อยู่ในหมู่บ้านต่อไปหรือไม่ ถ้ามีมติไม่ให้อยู่ต้องออกจากหมู่บ้านแต่จะไม่ยึดทรัพย์สิน

6. ทุกครั้งที่มีการประชุมหมู่บ้านแต่ละครอบครัวต้องส่งตัวแทนเข้าร่วมประชุมบ้านละ 1 คน ถ้าไม่เข้าร่วมประชุมต้องเสียค่าปรับครั้งละ 100 บาท ถ้าไม่มีเงินค่าปรับต้องทำงานให้หมู่บ้าน 1 แรงงานหัวหน้ากลุ่มบ้านต้องตรวจรายชื่อลูกบ้านทุกครั้งเวลาประชุม

7. กรณีเกณฑ์แรงงานทำงานเพื่อส่วนรวม ซึ่งแบ่งตามกลุ่มบ้าน ให้หัวหน้ากลุ่มคุมกำลังคนมาทำงาน ตามที่ได้รับมอบหมาย ครอบครัวละ 1 คน ถ้าครอบครัวนั้นมาไม่ได้จะจ้างแรงงานมาทำแทนหรือจ่ายเป็นค่าแรงจำนวน 100 บาทแทนก็ได้และให้หัวหน้ากลุ่มนำเงินนั้นมาส่งที่เหรียญึกหมู่บ้าน

8. หากมีความจำเป็นต้องออกนอกพื้นที่ ขอให้ทำตามที่กฎหมายกำหนด ถ้าไม่ทำเวลามีปัญหาจะไม่มีใครไปช่วยเหลือ

9. กรณีมีคนตายต้องมาแจ้งที่ผู้นำหมู่บ้านภายใน 24 ชั่วโมงและถ้าคลอดบุตรต้องแจ้งภายใน 15 วันตามกฎหมายกำหนด จะได้ไปแจ้งที่ว่าการอำเภอต่อไป

10. บ้านที่อยู่อาศัยที่สร้างจากเงินบริจาคของมูลนิธิคนจีนโพ้นทะเล (ไต้หวัน) ถ้าเจ้าบ้านขายต้องคืนเงินให้หมู่บ้าน ซึ่งบ้านแต่ละรุ่นจำนวนไม่เท่ากัน (บ้านที่อยู่ที่เหรียญึก) ให้คืนเงินเฉพาะครั้งแรกเท่านั้น (พิสมัย หล่ออริยวัฒน์และคณะ, 2552)

เส้นทางคมนาคม

เส้นทางเข้าสู่บ้านสันติชลเป็นถนนคอนกรีต สามารถเดินทางเข้าสู่ตัวหมู่บ้านได้ 3 เส้นทาง ได้แก่

เส้นทางที่ 1 จากทางหลวงหมายเลข 1095 สายแม่มาลัย – ปาย ผ่านมาถึงทางแยกเลี้ยวเมืองเลยสะพานบ้านทุ่งแกง เลี้ยวซ้ายเข้าสู่เส้นทางเลี้ยวเมืองประมาณ 3 กิโลเมตรแล้วซ้ายเข้าทางเข้าบ้านน้ำฮูอีกประมาณ 2.5 กิโลเมตร ซึ่งจะมีป้ายบอกเส้นทางด้านซ้ายมือตรงขึ้นไปจนผ่านวัดน้ำฮู แล้วตรงขึ้นไปจนถึงป้ายบ้านใหม่สหสัมพันธ์และเลี้ยวซ้ายข้ามสะพานก็จะถึงหมู่บ้านสันติชล

เส้นทางที่ 2 จากทางหลวงหมายเลข 1095 ผ่านตัวอำเภอปาย ผ่านค่ายทหารร้อย 7 พัน 5 เลี้ยวเข้าทางด้านซ้ายมือเส้นทางเข้าสู่โรงเรียนราชประชานุเคราะห์ที่ 22 ประมาณ 6 กิโลเมตรโดยเส้นทางจะผ่านโรงเรียนราชประชานุเคราะห์ที่ 22 เข้าสู่หมู่บ้านหมอแปง ข้ามวัดหมอแปงตรงมุมตรงข้ามกำแพงวัด จะเจอทางเข้าด้านซ้ายมือ เลี้ยวซ้ายเข้าไปแล้วตรงไปเรื่อย ๆ จนถึงบ้านใหม่สหสัมพันธ์ ผ่านออกมาจนถึงด้านหน้าหมู่บ้าน จะพบหมู่บ้านสันติชลอยู่ทางด้านขวามือ

เส้นทางที่ 3 จากตัวเมืองผ่านโรงพยาบาลอำเภอปาย ตรงขึ้นมาเรื่อย ๆ ผ่านหมู่บ้านห้วยนา ถึงสี่แยกถนนเลี้ยวเมืองให้ตรงไปผ่านเข้าหมู่บ้านน้ำสุตรงขึ้นไปเรื่อยๆ จนถึงหมู่บ้านสันติชลโดยระยะทางประมาณ 4.5 กิโลเมตร

ข้อมูลทางเศรษฐกิจและสังคม

ประชากร

จากการสำรวจครั้งล่าสุดด้วยการเดินเท้าสำรวจและถ่ายรูปเป็นรายครอบครัวเมื่อเดือนสิงหาคม พ.ศ.2548 มีจำนวน 190 หลังคาเรือน ประชากรทั้งสิ้น 1,071 คน โดยแยกเป็นเพศชายจำนวน 529 คน เพศหญิงจำนวน 542 คน นอกจากนี้ยังสามารถแยกตามทะเบียนบ้านได้ดังนี้

ทร.14 มีสัญชาติไทย จำนวน 264 คน ทร.13 ไม่ได้รับสัญชาติไทย จำนวน 807 คน จำแนกได้ดังนี้ (อ้างไว้ในพิสมัย หล่ออริยวัฒน์และคณะ, 2552)

จีนฮ่ออิสระ	205 คน
จีนฮ่ออพยพ	133 คน
อดีตทหารจีนคณะชาติ	48 คน
บัตรชุมชนพื้นที่สูง	284 คน
ผู้ไม่มีหลักฐาน	137 คน
รวม	807 คน

อาชีพ

ภายหลังการปราบปรามยาเสพติดอย่างเด็ดขาดจากรัฐบาลไทย ชาวบ้านส่วนใหญ่ก็กลับมาใช้ชีวิตเกษตรกรรมดั้งเดิม พืชเศรษฐกิจที่สำคัญได้แก่ ลิ้นจี่ ส้ม ลำไย ลูกท้อ ข้าว กระเทียม ถั่วเหลือง ข้าวโพด เป็นต้น ส่วนสัตว์เลี้ยงที่สำคัญได้แก่ หมู และไก่กระดูกดำ

นอกจากนี้ยังมีการรวมกลุ่มอาชีพเสริมต่างๆ คือ กลุ่มคนเลี้ยงไก่กระดูกดำ สำหรับใช้จำหน่ายให้ร้านอาหารจีนยูนนานของชุมชน กลุ่มปลูกผักปลอดสารพิษ กลุ่มผลิตปุ๋ยชีวภาพและกลุ่มเย็บปักถักร้อย ทำของที่ระลึก (ทำเฉพาะช่วงฤดูกาลท่องเที่ยวของอำเภอปาย คือ ช่วงฤดูหนาว)

การศึกษา

ภายในหมู่บ้านมีเฉพาะโรงเรียนจีน เปิดสอนวันจันทร์ – วันศุกร์ ตั้งแต่เวลา 18.00 น. – 21.00 น. วันเสาร์ ตั้งแต่เวลา 09.00 – 12.00 น. วันอาทิตย์หยุด 1 วัน

นักเรียนทั้งหมด 272 คน ครูจำนวน 10 คน เปิดสอนตั้งแต่ระดับชั้นอนุบาลถึงระดับมัธยมศึกษาปีที่ 3 ภาษาที่ใช้ในการสอนได้แก่ ภาษาจีนกลาง และภาษาอังกฤษ (สอนเฉพาะการ

สนทนาชั้นละ 1 วัน) วิชาที่สอนได้แก่ ภาษาศาสตร์ คณิตศาสตร์ สังคมศึกษา ส่วนการเรียนภาษาไทย เด็กทุกคนในหมู่บ้านจะได้เรียนหนังสือไทย โดยกระจายเรียนตามโรงเรียนต่าง ๆ ดังนี้

- โรงเรียนบ้านใหม่สหสัมพันธ์ ตั้งอยู่หมู่ 7 ตำบลเวียงใต้ อำเภอปาย
- โรงเรียนบ้านน้ำฮู ตั้งอยู่หมู่ที่ 5 ตำบลเวียงใต้ อำเภอปาย
- โรงเรียนอนุบาลปาย ตั้งอยู่หมู่ที่ 8 ตำบลเวียงใต้ อำเภอปาย
- โรงเรียนปายวิทยาคาร ตั้งอยู่หมู่ที่ 4 ตำบลเวียงใต้ อำเภอปาย

เยาวชนส่วนใหญ่ในหมู่บ้านจบการศึกษาตั้งแต่ระดับประถมศึกษาปีที่ 6 และมัธยมศึกษาปีที่ 3

การสาธารณสุข

หมู่บ้านอยู่ในเขตรับผิดชอบของโรงพยาบาลปาย เนื่องจากตั้งอยู่ในเขตตำบลเวียงใต้ โรคที่พบบ่อย ๆ ได้แก่ โรคระบบทางเดินหายใจ (หวัด) ส่วนกลุ่มผู้สูงอายุขึ้นมักพบว่าเพศชายและเพศหญิงมีความดันโลหิตสูงและไขมันในเส้นเลือดสูง เนื่องจากอาหารที่บริโภคส่วนใหญ่มีไขมันอิ่มตัวสูง แนวโน้มเพศชายจะป่วยเป็นโรคระบบทางเดินหายใจมากขึ้นในอนาคตเนื่องมาจากร้อยละ 80 เป็นผู้สูบบุหรี่

ศาสนาและความเชื่อ

ในหมู่บ้านมีสำนักสงฆ์ 1 แห่ง โบสถ์นิกายโปรเตสแตนต์ 1 แห่ง ศาลเจ้าพ่อ 1 แห่ง และศาลเจ้าเมือง 1 แห่ง ชาวบ้านร้อยละ 80 มีความเชื่อในการนับถือบรรพบุรุษแบบดั้งเดิม เช่น พิธีศพงานแต่งงาน ตรุษจีน เชนม้ง ไหว้พระจันทร์ ไหว้เจ้า พิธีกรรมเหล่านี้จะทำโดยหมอผี (เมี้ยวถี)

สาธารณูปโภคพื้นฐาน

ถนน เป็นถนนคอนกรีตตลอดทั้งสายทั้งภายในและภายนอกหมู่บ้าน

การสื่อสาร มีโทรศัพท์สาธารณะ 1 หมายเลข และโทรศัพท์บ้าน 15 เลขหมาย นอกจากนี้ก็มีโทรศัพท์เคลื่อนที่และหอบรรยายข่าวหมู่บ้าน

ครอบครัวโดยส่วนใหญ่ มีโทรทัศน์และเครื่องเสียงใช้

ระบบไฟฟ้า ทุกครัวเรือนมีไฟฟ้าใช้แต่มีปัญหาหากกระแสไฟฟ้าขัดข้องบ่อย โดยเฉพาะในฤดูฝน

ระบบประปาหมู่บ้าน หมู่บ้านใช้ประปาภูเขา โดยชุมชนร่วมกันจัดสร้างขึ้นมาโดยอาศัยแหล่งน้ำจากลำห้วยม่วงก้อน

การกำจัดขยะ ดำเนินการจัดเก็บโดยเทศบาลตำบลปาย

1.2.2 บ้านรุ่งอรุณ

หมู่บ้านรุ่งอรุณเดิมชื่อหมู่บ้านแม่สุขะจีน มีที่ตั้งอยู่ติดอยู่กับถนนสายหลักหมายเลข 1095 (แม่ฮ่องสอน – ปางมะผ้า - ปาย) อยู่ห่างจากตัวจังหวัดแม่ฮ่องสอนมาทางทิศเหนือประมาณ 30 กิโลเมตร ใช้เวลาการเดินทางด้วยรถโดยสาร 1 ชั่วโมงและอยู่ห่างจากอำเภอปางมะผ้ามาทางทิศตะวันตกประมาณ 24 กิโลเมตร ใช้เวลาเดินทางด้วยรถโดยสาร 1 ชั่วโมง นับได้ว่าหมู่บ้านรุ่งอรุณเป็นหมู่บ้านกลางที่ตั้งอยู่ระหว่างบ้านรักไทยและบ้านสันติชล ลักษณะทางภูมิศาสตร์ของหมู่บ้านตั้งอยู่บริเวณที่ราบเชิงเขาและตามลำห้วยแม่สุขะเป็นแนวยาวทางทิศตะวันออก - ตะวันตก

ความเป็นมาของหมู่บ้านจากการค้นคว้าเอกสารของปียวุฒิ โลสุยะ สรุปความได้ว่าหมู่บ้านเกิดจากกองกำลังโกกั้งที่หนีจากการกวาดล้างของทหารพม่า (โกกั้ง คือ คนจีนยูนนานเผ่าหนึ่งที่แตกแยกออกมาในช่วงของการเปลี่ยนแปลงการปกครองในจีนแผ่นดินใหญ่และอพยพหลบหนี มาตั้งอยู่ในเมืองโกกั้งของสภาพเมียนมาร์) ได้ปรึกษารือกันว่าประเทศไทยเป็นประเทศที่สงบและไม่มีการสู้รบ ทุกคนจึงตัดสินใจว่าจะตั้งถิ่นฐานอยู่ที่บ้านแม่สุขะจีนในอดีตและได้มีการคัดเลือกผู้นำหมู่บ้านขึ้นในตอนนั้นผู้นำหมู่บ้านคนแรกชื่อว่า เสี่ยวเจี้ยว แซ่แซ่ จากนั้นมาทุกคนก็ได้อะไรทำสวนที่บริเวณดอยหลุกดองเพื่อเอาผลผลิตมาเลี้ยงครอบครัว ซึ่งทุกคนต่างก็พอกินพอใช้อยู่กันอย่างมีความสุข

ต่อมาในปี พ.ศ.2517 นายขุนแสง ได้เข้ามาในหมู่บ้านและมีกองกำลังติดอาวุธมาด้วยส่วนหนึ่ง ซึ่งตอนนั้นมาในนามของพ่อค้าหินแสง (หยก / อัญมณี) หลังจากนั้นได้มีกองคาราวานของกลุ่มพ่อค้าหินแสงกลุ่มต่างๆ เข้ามาทำการค้ากับชาวบ้านในหมู่บ้าน ชาวบ้านก็เอาข้าวและถั่วเหลืองขายให้กับกลุ่มพ่อค้า เมื่อชาวบ้านมีมาเป็นของตนเอง จึงได้ไปรับจ้างบรรทุกข้าว งาม ถั่วและอื่น ๆ ให้กับหมู่บ้านใกล้เคียง จากนั้นมาชาวบ้านส่วนใหญ่ก็หันมาทำงานรับจ้างขนส่งสินค้าและค้าขาย บางส่วนก็ได้เปลี่ยนอาชีพจากการทำไร่ทำสวนมาเป็นงานรับจ้าง โดยอาศัยมาในการทำมาหากิน ขุนแสงเองก็มองเห็นว่าเด็กในหมู่บ้านควรจะมีการเรียนรู้หนังสือ จึงได้มีการประสานกับรัฐบาลไทยทำให้โรงเรียนไทยในหมู่บ้านเกิดขึ้น ต่อมารัฐบาลไทยได้ประกาศห้ามกองกำลังติดอาวุธเข้ามาอยู่ในประเทศไทย ขุนแสงจึงได้เดินทางออกจากหมู่บ้านข้ามไปตั้งถิ่นฐานอยู่ที่เมืองใหม่ ประเทศพม่า ส่วนชาวบ้านในหมู่บ้านก็ได้ยึดการเลี้ยงม้า ปลูกผัก ผลไม้ และทำไร่ทำสวนเป็นอาชีพและอยู่อย่างนี้มาประมาณ 10 กว่าปี จนกระทั่งความเป็นอยู่ของชาวบ้านดีขึ้นเรื่อย ๆ จึงมีการเปลี่ยนม้ามาเป็นรถยนต์และรถจักรยานยนต์ ทุกคนก็มีความสุขและมีชีวิตที่ดีและอยู่กันอย่างมีความสุข

ต่อมาได้มียาเสพติดเข้ามาในพื้นที่โดยมีฐานอยู่ที่บ้านไม้ซางหนามแพร่ขยายเข้ามาในชุมชน ทำให้คนในหมู่บ้านบางส่วนหลงผิด สาเหตุที่ทำให้คนในชุมชนหลงไปยุ่งเกี่ยวกับยาเสพติดก็เพราะต้องการเงินและเป็นวิธีที่สบาย หน่วยงานราชการต่างๆ ก็ยังเข้ามาไม่ถึง ส่วนชาวบ้านเอง

ไม่ได้มีบัตรประจำตัวประชาชน ไม่มีความรู้ไม่มีที่ทำกิน ในหมู่บ้านเองก็ไม่มีใครที่พอจะมีความรู้ทางด้านกฎหมาย การติดต่อกับทางการเป็นไปด้วยความยากลำบาก ด้วยความไม่เข้าใจในการสื่อสารภาษา จึงเป็นช่องให้ถูกเอารัดเอาเปรียบจากเจ้าหน้าที่ของรัฐบางคนที่ประพฤติมิชอบและเป็นเงื่อนไข ทำให้ชุมชนหมดหนทางเลือกตกเป็นทาสของยาเสพติด พวกค้ายาที่อาศัยโอกาสนี้มาหลอกลวงให้คนในหมู่บ้านช่วยขนฝิ่นและเก็บรักษายาเสพติดโดยแลกกับค่าตอบแทนที่สูง

จนกระทั่งปี พ.ศ.2546 เมื่อรัฐบาลประกาศสงครามกับยาเสพติด กลุ่มขบวนการที่เข้าไปยุ่งเกี่ยวกับยาเสพติดได้หลบหนีออกจากหมู่บ้านไป หลังจากนั้นเจ้าหน้าที่ทหารและฝ่ายปกครองก็ได้เข้ามาจัดระเบียบหมู่บ้านใหม่ มีการสำรวจสำมะโนประชากรจัดระเบียบการเข้าอยู่อาศัยและการเข้าออกพื้นที่ พร้อมทั้งได้แต่งตั้งผู้นำและคณะกรรมการหมู่บ้านขึ้นอย่างเป็นทางการ โดยมีทหารคอยให้คำแนะนำในด้านต่างๆ ซึ่งทำให้เกิดความร่วมมือระหว่างเจ้าหน้าที่ทหารและชาวบ้านตามลำดับอย่างเป็นรูปธรรม เมื่อทางการเจ้าหน้าที่ทหารได้เข้ามาจัดระเบียบในหมู่บ้านใหม่และตกลงร่วมกันที่จะเปลี่ยนชื่อเป็น บ้านรุ่งอรุณในปัจจุบัน (ปิยวุฒิ โลสุยะ, 2547)

1.2.3 บ้านรักไทย

บ้านรักไทยมีภูมิประเทศเป็นภูเขาสูงสลับซับซ้อน มีป่าหญาสลับกับป่า เบญจพรรณปกคลุมอยู่ทั่วไป อากาศหนาวเย็นตลอดทั้งปี ในตอนนั้นมีเพียงชาวเขาเผ่าม้ง 4-5 ครอบครัว ประกอบอาชีพทำไร่ฝิ่นและข้าวโพด ปลูกพืชผักกระจายตัวแยกกันอยู่ห่างกันในบริเวณเชิงเขา คอยต้องมอก (เรียกตามภาษาคนพื้นเมืองไทยใหญ่ที่อยู่บริเวณนี้มาก่อน) ยอดเขาที่สูงที่สุดใกล้หมู่บ้านรักไทย ซึ่งเป็นทิวเขาบริวารทิวเขาถนนธงชัย แนวแบ่งเขตแดนธรรมชาติที่ทอดยาว กั้นพรมแดนไทย-พม่า และทอดขวางเป็นแนวยาวจากจังหวัดแม่ฮ่องสอนไปจนถึงจังหวัดเชียงราย ในช่วงหลังเมื่อมีคนเข้ามาอยู่ในพื้นที่นี้มากขึ้น คนพื้นเมืองเหล่านั้นได้เรียกชื่อบริเวณบ้านรักไทยว่า บ้านแม่่อใหม่ สันนิษฐานว่าน่าจะมีความมุ่งหมายให้คล้องจองกับบ้านแม่่อหลวงที่อยู่ตรงข้ามบ้านแม่่อใหม่ แห่งนี้ในเขตพม่า (แม่่อ เป็นคำที่มาจากภาษาไทยใหญ่ บางครั้งคนไทยใหญ่เรียกหมู่บ้านนี้ว่าไท้งเยี้ยว ซึ่ง ไท้ง หมายถึง ท่ง เยี้ยว หมายถึง ยุ่งฉางเก็บข้าว) เนื่องจากบริเวณหมู่บ้านแห่งนี้เคยเป็นที่ปลูกข้าวไร่และมีที่ราบเล็กน้อยเหมาะแก่การสร้างยุ้งฉางเก็บข้าวหลังฤดูเก็บเกี่ยว ก่อนหมู่บ้านแม่่อใหม่ (บ้านรักไทย) จะกลายมาเป็นหมู่บ้านกักมันตั้ง อดีตทหารจีนคณะชาติ (ทจช.) กองพล 93 ในปัจจุบันนั้น

เมื่อประมาณ พ.ศ.2504 หลังจากอดีตทหารจีนคณะชาติ (ทจช.) กองพล 93 กองทัพที่ 3 นายพลหลีเหวินผานหรือนายพลหลี และ ทพที่ 5 ของนายพลด้วนซีเหวิน หรือนายพลด้วน มีความจำเป็นต้องนำกำลังทหารจีนคณะชาติ เข้ามาหลบภัยทางการเมืองบริเวณแนวชายแดนไทย

ทัพที่ 3 ของนายพลหลี่ มีฐานบัญชาการใหญ่ที่บ้านถ้ำจ๊อบ อำเภอฝาง จังหวัดเชียงใหม่ ส่วนทัพที่ 5 ของนายพลด้วน มีฐานบัญชาการใหญ่ที่ดอยแม่สลอง อำเภอแม่จัน จังหวัดเชียงราย ในการเข้าสู่พื้นที่เป้าหมายได้มีการกำหนดให้มีการวางตำแหน่งกองกำลังแยกออกเป็นชุดเล็ก ๆ เพื่อให้สามารถเฝ้าระวังป้องกันตนเองและการแบ่งออกเป็นชุดเล็ก ๆ ช่วยให้ง่ายและสะดวกต่อการบริหารจัดการ เลี่ยงถูกกองทัพตนเองให้อยู่รอดได้ การกระจายกำลังเป็นกองร้อยแยกกันไปประจำบริเวณแนวตะเข็บชายแดนไทย – พม่า เพื่ออาศัยความทุรกันดารและเสี่ยงภัยในพื้นที่บริเวณแนวตะเข็บชายแดน เก็บภาษีค่าผ่านด่านและการให้ความคุ้มครองแก่พ่อค้า การาวานสินค้า ประเภทเสื้อผ้า หยก วัวควายและผ้าถุง ที่เดินทางไปมาค้าขายระหว่างประเทศไทยและพม่า รวมทั้งเป็นการเฝ้าระวังป้องกัน การบุกรุกโจมตีของพรรคคอมมิวนิสต์พม่าด้วย

ต่อมาทหารจีนคณะชาติและครอบครัวได้แสวงหาทำเลที่อุดมสมบูรณ์ไว้รองรับจำนวนประชากรที่เพิ่มมากขึ้นและช่องทางการค้าที่จะได้เงินมาสนับสนุนกองทัพ จากการถูกทลายฐานทัพที่บ้านหินแตกของขุนสำ จึงเป็นเหตุให้ขุนสำได้มีการเคลื่อนย้ายกองกำลังหลบมารวมกับกองกำลังอีกส่วนหนึ่งที่บ้านหัวเมือง (เขตพม่าตรงข้ามตำบลห้วยผาของไทย) และได้เปลี่ยนแนวมาขยายอิทธิพลในบริเวณแนวชายแดนใกล้หมู่บ้านรักไทยหวังช่วงชิงพื้นที่ทำกินของกองพล 93 ในเขตพม่า

ตั้งแต่ปี พ.ศ. 2527 – 2528 เป็นต้นมา กองพล 93 ได้วางกำลังเพื่อทำธุรกิจคุ้มครองสินค้า ตั้งแต่บ้านหัวสะ ดอยกลาง ริมฝั่งแม่น้ำสาละวินและบริเวณบ้านแม่ฮ่อหลวงเข้ามาจนถึงดอยตอมมอก ใกล้หมู่บ้านรักไทย มักจะถูกกองกำลังขุนสำลักลอบเข้ามาโจมตีเพื่อหวังเข้าก่อวุ่นและช่วงชิงพื้นที่ทำกินและใช้เส้นทางอำนวยความสะดวกในการลำเลียงฝิ่นและเฮโรอีน ซึ่งได้เข้ามาตั้งโรงงานผลิตใกล้หมู่บ้านรักไทยขณะนั้น เพื่อเป็นการลดอิทธิพลและจำกัดเส้นทางลำเลียง ยาเสพติดของกลุ่มขุนสำ รัฐบาลไทยจึงได้ขอความช่วยเหลือไปยังกองพล 93 ฐานปฏิบัติการใหญ่จากบ้านถ้ำจ๊อบของนายพลหลี่เหวินผาน เพื่อส่งกำลังทหารเข้ามาเสริมแนวชายแดนด้านนี้เพิ่มมากขึ้น

เมื่อกองกำลังทุกส่วนมีความพร้อมรบตามแผนในเช้าวันที่ 4 ของการปิดล้อมแนวหน้าที่น่าโดยกองพล 93 ก็เริ่มบุกเข้าโจมตีพร้อมกับการยิงปืนใหญ่สนับสนุนสามด้าน คือ บริเวณด้านทิศตะวันตกของหมู่บ้าน ผ่านตรวจคนเข้าเมืองบริเวณยอดเขาด้านทิศตะวันออกของสำนักสงฆ์บ้านรักไทยและกองบัญชาการกองพล 93 (ลานจอดเฮลิคอปเตอร์เก่า) ยุทธการครั้งนี้ใช้เวลาทำการรบประมาณ 1 วัน ก็สามารถยึดฐานดอยตอมมอกคืนจากกองกำลังขุนสำเอาไว้ได้โดยกองกำลังขุนสำทั้ง 200 นายได้เสียชีวิตหมด หลังปฏิบัติการครั้งนี้เป็นผลให้การแผ่ขยายอิทธิพลของกองกำลังขุนสำต้องสิ้นสุดลงจนต้องย้ายฐานการผลิตออกไปอยู่ใกล้เขตบ้านนามนตรงข้ามตำบลห้วยผาของไทยในปัจจุบัน ต่อมาในปี พ.ศ. 2529 ได้มีมติคณะรัฐมนตรี ลงวันที่ 8 พฤษภาคม พ.ศ. 2529 ได้มี

มติให้ส่งมอบการปกครองหมู่บ้านอพยพให้อยู่ในการดูแลของกระทรวงมหาดไทย แต่ในส่วนการดูแลรักษาความสงบและการพัฒนาหมู่บ้านให้คงอยู่ในความรับผิดชอบของหน่วยเฉพาะกิจ 327 เหมือนเดิมและได้กำหนดให้หมู่บ้านแม่่อใหม่ (รักไทย) เป็นหมู่บ้านตามลักษณะการปกครองท้องถิ่น ปี พ.ศ. 2475 แยกออกจากหมู่ 4 บ้านนาป่าแปก โดยกำหนดให้เปลี่ยนชื่อจากบ้านแม่่อใหม่ เป็น หมู่บ้านรักไทย หมู่ 6 ตำบลหมอกจำแป่ อำเภอเมือง จังหวัดแม่ฮ่องสอน นายอนันต์ มีชำนาญ ได้แต่งตั้งให้นายจำเรณู ทวีอภิธิดีสิริหรือที่ชาวบ้านรักไทยมักจะเรียกว่าท่านเจ้าฟ้า เลาหย่าง เป็นผู้ใหญ่บ้านคนแรกตั้งแต่นั้นเป็นต้นมา

นับตั้งแต่ปี พ.ศ. 2516 เป็นต้นมาครอบครัวผู้อพยพอดีตทหารจีนคณะชาติก็เริ่มมีการทยอยโยกย้ายจากจังหวัดเชียงใหม่เข้าสู่บ้านรักไทย จังหวัดแม่ฮ่องสอน ก็เริ่มมีการก่อตัวทยอยเคลื่อนย้ายเข้าอย่างช้า ๆ ด้วยเหตุผลที่ต้องการนำบุตรและภรรยามาใช้ชีวิตสร้างครอบครัวอยู่ใกล้ ๆ กับสามีอย่างพร้อมหน้าพร้อมตาถึงแม้ในความเป็นจริงแล้วพวกเขาและลูกหาเช้าจะได้เห็นหน้าสามีทุกวันอย่างที่คาดหวังไว้ (สมศักดิ์ คงแดง, 2548)

ชุมชนทั้ง 3 ล้วนเป็นชุมชนที่เคยถูกสังคมนอกมองว่าเป็นหมู่บ้านยาเสพติดทั้งสิ้น ชุมชนจึงร่วมมือกันในการเปิดชุมชนให้เป็นชุมชนท่องเที่ยวโดยอาศัยการท่องเที่ยวโดยชุมชนและงานวิจัยเพื่อท้องถิ่นเข้ามาขับเคลื่อน จนมาเกิดความร่วมมือกันในการจัดตั้งศูนย์การเรียนรู้ชุมชนเพื่อสร้างความเข้าใจระหว่างบุคคลภายนอกกับชุมชนให้มีความเข้าใจไปในทิศทางที่ถูกต้อง นอกจากนี้ยังเป็นการสร้างรายได้จากการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนอีกด้วย

1.3 วัฒนธรรมและอาชีพของชาวจีนยูนนานบ้านสันติชล

จากการลงพื้นที่เก็บข้อมูลของผู้วิจัยโดยวิธีการสังเกต วิธีการสัมภาษณ์กับผู้รู้ในชุมชนผ่านกระบวนการสนทนากลุ่ม พบว่า คนในชุมชนมีการสืบทอดวิถีการดำรงชีวิตจากบรรพบุรุษจนถึงปัจจุบันอย่างต่อเนื่อง ซึ่งบรรพบุรุษมีรากฐานการดำรงชีวิตอยู่ในมณฑลยูนนาน ทางตอนใต้ของสาธารณรัฐประชาชนจีน อันมีลักษณะภูมิประเทศเป็นภูเขาสูงสลับซับซ้อน อากาศหนาวเย็นและมีเมฆปกคลุมตลอดทั้งปี ตรงกับคำว่า หยุนหนาน ซึ่งแปลว่า เมฆได้ ตามลักษณะภูมิประเทศ

ทำให้วิถีชีวิตของชาวจีนยูนนานต้องต้องอยู่กับธรรมชาติเป็นหลัก ไม่ว่าจะเป็นด้านการแต่งกาย การประกอบอาชีพ อาหารการกิน วัฒนธรรมและความเชื่อ เป็นต้น

ถึงแม้ว่าจะได้อพยพย้ายถิ่นฐานเข้ามาสู่ประเทศไทยวิถีชีวิตที่ยังต้องอาศัยธรรมชาติก็ยังคงสืบทอดมา ดังจะเห็นได้จากการทำเกษตรยังคงถูกสืบทอดกันมาจากรุ่นสู่รุ่น ประกอบกับลักษณะที่ตั้งของหมู่บ้านสันติชลในปัจจุบันที่มีความอุดมสมบูรณ์ทั้งป่าไม้ แม่น้ำ และอากาศที่เหมาะสมกับการทำการเกษตร ทำให้มีการปลูกไม้ผล พืชผักต่างๆ เช่น ลูกท้อ ลิ้นจี่ ลำไย ข้าว และถั่วเหลือง

เป็นต้น ซึ่งผลผลิตที่ได้ก็นับว่ามีคุณภาพไม่แพ้สินค้าเกษตรจากแหล่งอื่นๆ นอกจากนี้ยังมีการเลี้ยงสัตว์เศรษฐกิจ ได้แก่ หมู และไก่กระดุกดำเพื่อบริโภคและเพื่อการค้าขาย

นอกจากการยังชีพด้วยการเกษตรแล้วชาวจีนยูนนานยังมีการแปรรูปผลผลิตทางการเกษตรที่ได้รับการถ่ายทอดวิธีการแปรรูปตามภูมิปัญญาของชาวจีนยูนนานที่สืบทอดกันมา อาทิเช่น การทำผักดองหลากหลายชนิด และการแปรรูปถั่วเหลืองเป็นอาหารประเภทต่างๆ เป็นต้น

ด้วยวิถีชีวิตที่เกี่ยวข้องกับธรรมชาติเป็นหลักจึงทำให้มีความเชื่อเรื่องสิ่งลี้ลับ เทพเจ้า นอกจากนี้ยังมีความผูกพันและการนับถือบรรพบุรุษอย่างไม่เสื่อมคลาย เพราะคนจีนยูนนานถือว่าการกตัญญูจะทำให้เกิดความเจริญรุ่งเรืองในชีวิตในทุกด้าน

สำหรับการนับถือศาสนา ชาวจีนยูนนานมีการนับถือศาสนาหลัก ๆ ต่อไปนี้ ศาสนาพุทธ นิกายมหายาน ศาสนาคริสต์ และศาสนาอิสลาม ด้วยลักษณะนิสัยของชาวจีนยูนนานบ้านสันติชลที่มีธรรมาศัยเป็นมิตร การดำเนินชีวิตที่เรียบง่ายและอยู่กันแบบพึ่งพาอาศัยกันและกันและยังมีความสามัคคีกันเป็นอย่างมาก อันเนื่องมาจากการการย้ายถิ่นฐานเข้ามาอยู่ต่างแดน เป็นผลทำให้ชุมชนชาวจีนยูนนานมีความเจริญเติบโตด้วยความมั่นคงและมีความสุขในผืนแผ่นดินไทย

วัฒนธรรมของชาวจีนยูนนานบ้านสันติชล สามารถจัดไว้เป็นหมวดต่างๆ ได้ 7 ด้าน ดังนี้

1.3.1 วัฒนธรรมทางด้านภาษาของชาวจีนยูนนาน

ชุมชนจีนยูนนานบ้านสันติชลมีภาษาที่ค่อนข้างหลากหลาย ได้แก่ ภาษาจีนกลาง ภาษาไทยใหญ่ ภาษาไทยภาคเหนือ (คำเมือง) และภาษาลีซอ ทั้งนี้สืบเนื่องมาจากบริเวณที่ตั้งของหมู่บ้านอยู่ติดกับกลุ่มชาติพันธุ์อื่นๆ เช่น หมู่บ้านลีซอ เป็นต้น จึงทำให้เกิดการผสมกลมกลืนระหว่างชาติพันธุ์อื่นๆ แต่ถึงอย่างไรก็ตามภาษาจีนก็ยังคงอยู่อย่างเหนียวแน่นกับชาวจีนยูนนานเสมอมา สำหรับภาษาจีนที่ใช้สื่อสารกันในชีวิตประจำวัน คือภาษาพูดที่เรียกว่า อีนหนานหว่า ซึ่งมีความแตกต่างไปบ้างจากการออกเสียงและคำศัพท์จากภาษาจีนกลาง (แมนดาริน) แต่ก็ถูกจัดอยู่ในตระกูลภาษาจีน – ทิเบต ลูกหลานชาวจีนยูนนานยุคปัจจุบันสามารถสื่อสารได้มากกว่า 2 ภาษา คือ ภาษาจีนอีนหนานหว่า ซึ่งได้รับการถ่ายทอดจากบิดามารดา ภาษาจีนกลาง ได้รับการถ่ายทอดจากโรงเรียนจีนที่ตั้งอยู่ภายในชุมชนนอกจากนี้ยังมีการสอนภาษาอังกฤษด้วย และภาษาไทย ได้จากการถ่ายทอดจากนักท่องเที่ยวและโรงเรียน นอกจากภาษาไทยภาคกลางยังสามารถสื่อสารด้วยภาษาคำเมือง รวมถึงภาษาของกลุ่มชาติพันธุ์ใกล้เคียง ได้แก่ ภาษาลีซอและภาษาไทยใหญ่

ซึ่งนับว่าความรู้ภาษาเป็นประโยชน์อย่างมากต่อเยาวชนเพราะเยาวชนบางส่วนของชุมชนที่ได้รับการศึกษามีความรู้สามารถไปขายแรงงานภายนอกชุมชนและต่างประเทศได้อย่างภาคภูมิใจ

ในหมู่บ้านมีโรงเรียนสอนภาษาจีน 1 แห่ง ซึ่งเป็นโรงเรียนขนาดเล็ก ตั้งอยู่ภายในหมู่บ้าน ซึ่งมีพื้นที่ไม่มากนัก เริ่มก่อตั้งในปีพุทธศักราช 2528 จากความร่วมมือของคนภายในชุมชนและ

ได้รับการสนับสนุนจากมูลนิธิเพื่อคนจีนโพ้นทะเลของประเทศไทย ได้วัน ตั้งแต่นั้นมาก็มีการปรับปรุงเรื่อยมาจนถึงปัจจุบัน ซึ่งภายในโรงเรียนมีอาคารเรียน 1 อาคาร ห้องประชุมที่สามารถจุคนได้ 350 คน ห้องพักครู ห้องน้ำจำนวน 10 ห้อง สนามกีฬาพร้อมไฟสปอร์ตไลท์ และระบบน้ำประปาภายในโรงเรียน

โรงเรียนจีนเปิดสอนวันจันทร์ – เสาร์ โดยช่วงเวลาการเปิดสอนแบ่งเป็น 2 ช่วง ได้แก่ ระหว่างวันจันทร์ถึงวันศุกร์ เปิดสอนเวลา 18.00 – 21.00 น. และวันเสาร์เปิดสอนเวลา 09.00 – 12.00 น. และหยุดทุกวันอาทิตย์ จำนวนนักเรียนทั้งหมด 272 คน มีครูอาจารย์ทั้งสิ้น 13 คน เปิดสอนตั้งแต่ระดับอนุบาลจนถึงชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 ภาษาที่ใช้ในการเรียนการสอนได้แก่ ภาษาจีนกลาง (แมนดาริน) และภาษาอังกฤษ สอนเฉพาะการสนทนาชั้นละ 1 วัน (วิชาที่เปิดสอน ได้แก่ วิชาภาษาศาสตร์ คณิตศาสตร์ วิชาประวัติศาสตร์ วิชาสังคมศึกษา

เยาวชนส่วนใหญ่ในชุมชนจบการศึกษาตั้งแต่ระดับประถมศึกษาปีที่ 6 และมัธยมศึกษาปีที่ 3 และมีเพียงบางส่วนเท่านั้นที่ได้รับการศึกษาในระดับอุดมศึกษาเนื่องจากปัญหาการไม่ได้รับสัญชาติไทย

ปัจจุบันโรงเรียนสอนภาษาจีนของชุมชนไม่ได้รับการรับรองจากกระทรวงศึกษาธิการของไทยแต่ความสำคัญของโรงเรียนไม่ได้ดับทบทลงไปแต่อย่างใดเพราะนอกจากจะถ่ายทอดความรู้ให้กับคนภายในชุมชนแล้วยังมีบทบาทต่อสังคมในพื้นที่โดยรอบด้วย เพราะมีการเปิดโอกาสให้นักเรียนที่ไม่ใช่ชาวจีนยูนนานสามารถมาเล่าเรียนในโรงเรียนได้แต่นักเรียนทุกคนจะต้องจ่ายค่าบำรุงการศึกษา เพื่อเป็นค่าตอบแทนครูและเป็นค่าบำรุงรักษาสถานที่ ครูภายในโรงเรียนมีทั้งครูที่มาจากประเทศจีนโดยตรงของมูลนิธิของประเทศไทยและครูอาสาสมัครที่เต็มใจช่วยเหลือชาวจีนด้วยการมาสอนหนังสือ ทำให้เยาวชนในชุมชนได้เรียนภาษาของตนเอง เกิดความรักและหวงแหนรวมถึงมีการสืบทอดให้คงอยู่สืบไป และนอกจากนี้ยังสามารถถ่ายทอดความรู้ด้านภาษาจีนสู่ชุมชนภายนอกสำหรับบุคคลที่สนใจอยากเรียนรู้ภาษาจีนอีกด้วย นับว่าเป็นการต่อยอดทางการศึกษาสำหรับเยาวชนชาวจีนในสังคมไทยให้สามารถดำรงชีวิตอยู่ในประเทศไทยได้อย่างเป็นปกติสุข

3.2 วัฒนธรรมทางด้านอาหารของชาวจีนยูนนาน

อาหารของชาวจีนยูนนานได้รับการสืบทอดจากบรรพบุรุษที่อยู่ในมณฑลยูนนานทางตอนใต้ของประเทศจีน ด้วยลักษณะภูมิประเทศที่เป็นภูเขาสลับซับซ้อน มีอากาศหนาวเย็นตลอดทั้งปี ทำให้อาหารส่วนใหญ่จึงมีส่วนผสมของไขมันหลัก เพื่อให้ความอบอุ่นแก่ร่างกายและมีการดื่มน้ำชา จากพันธุ์ชาหลากหลายชนิด น้ำชาในวัฒนธรรมของชาวจีนมีความเชื่อว่า มีส่วนช่วยเกี่ยวกับระบบ

ทางทางเดินอาหารและระบบไหลเวียนโลหิตของร่างกายนอกจากนี้ยังเชื่อว่าสามารถสลายไขมันได้จากอาหารที่อุดมไปด้วยไขมันอีกด้วย

อาหารจีนยูนนานบ้านสันติชลมีความคล้ายคลึงกับอาหารจีนยูนนานในชุมชนชาวจีนยูนนานแห่งอื่นๆ เนื่องจากมีแหล่งต้นกำเนิดเดียวกัน ไม่ว่าจะเป็นวิธีการปรุงอาหาร เครื่องปรุงและส่วนประกอบคล้ายคลึงกันหรืออาจจะแตกต่างกันไปบ้างเพียงเล็กน้อย เช่น เคล็ดลับเฉพาะการทำหมั่นโถวในตระกูล เป็นต้น แต่เนื่องจากอาหารจีนยูนนานบ้านสันติชลมีการให้บริการแก่นักท่องเที่ยวในรูปแบบของร้านอาหารชุมชน รายการอาหารก็มีการปรับให้มีความเหมาะสมมากขึ้นรวมถึงเน้นด้านความสะดวกในทุกขั้นตอนอีกด้วย รายการอาหารที่นี้ก็มีตั้งแต่ ขาหมูน้ำแดง หมั่นโถวทอด ผักพริกไทยไก่ดำ เห็ดหอมผัดน้ำมันหอย เห็ดหูหนูผัดกรอบ แพะแดดเดียว ปลาหนังซีอิ๊ว ปลาหนังมะนาว ผัดถั่วงูอรุณ ผัดขยอกผักแม้ว ผัดขยอกถั่วงู เต้าหู้ทอดทรงเครื่อง ผัดผักรวมมิตร กว๊านเตี้ยยูนนาน ขาหมูพันปี เป็นต้น นอกจากนี้ยังมีบริการเครื่องดื่มและผลไม้ตามฤดูกาลอีกด้วย

จากการสังเกตพบว่า ร้านอาหารชุมชนจีนยูนนานบริเวณศูนย์การเรียนรู้ชุมชนจะมีร้านอยู่ทั้งหมด 2 ร้าน เพื่อรองรับลูกค้าที่มาใช้บริการอย่างหนาแน่นโดยเฉพาะช่วงวันหยุดยาว โดยเฉพาะในช่วงเวลากลางวันจะมีจำนวนลูกค้าเยอะมากที่สุด ลูกค้าส่วนใหญ่เป็นลูกค้าชาวไทยและมีลูกค้าชาวตะวันตกเพียงเล็กน้อย เนื่องจากว่าหากต้องการรับประทานอาหารแบบชาวจีนยูนนานต้องมาที่บ้านสันติชลเท่านั้นจึงจะได้สัมผัสรสชาติอาหารจีนยูนนานต้นตำรับที่แท้จริงและหาได้เพียงแห่งเดียวในอำเภอปายอีกด้วย ในการปรุงอาหารตามต้นตำรับอาหารของจีนนั้นจะมีเครื่องปรุงสมุนไพรจีนเป็นส่วนประกอบด้วยเสมอ นอกจากนี้ยังมีผักดองเป็นเครื่องปรุงในอาหารบางประเภทที่มีไขมันมากด้วย ดังจะเห็นได้จากภาพด้านล่าง

ตัวอย่างแสดงภาพอาหารจีนยูนนานบ้านสันติชล

หมั่นโถวทอดและนึ่ง

ก๋วยเตี๋ยวจีนยูนนาน

ออเคิร์ฟเย็นจีนยูนนาน

ไก่ดำตุ๋นยาจีน

ย่ำสาวน้อยยูนนาน

สำหรับอาหารจีนยูนนานที่สำคัญ เครื่องปรุงและวิธีการปรุง

ขาหมูจีนยูนนาน

1. หมูพันปี (ชินซัง)

เครื่องปรุงประกอบด้วย

หมูสามชั้น ผักกาดคอง สูตรจีน เครื่องเทศจีน ซีอิ้วดำ น้ำอ้อย

วิธีการทำ

นำหมูสามชั้นที่เตรียมไว้ล้างด้วยน้ำสะอาด จากนั้นนำมาต้มให้สุก เมื่อเนื้อหมูสุกได้ที่แล้ว แล้วให้นำมาทอดให้กรอบอีกครั้ง ให้สังเกตเนื้อหมูมีสีเหลืองพอประมาณ นำขึ้นมาให้สะเด็ดน้ำมัน จากนั้นนำเนื้อหมูที่สะเด็ดน้ำมันแล้วนำมาแช่ในน้ำเปล่าให้นุ่มจนได้ที่ นำเนื้อที่นุ่มแล้วมาซอยเป็นแผ่นบางๆ พอดีคำ เรียงใส่จานให้สวยงาม นำผักกาดคองและเครื่องปรุงทั้งหมดที่เตรียมไว้ นำมาโปะลงบนเนื้อหมูที่ซอยไว้ในจานแล้ว นำไปนึ่งประมาณ 30 นาที เนื้อที่ได้จะมีความนุ่มพอดี เวลาเสิร์ฟให้อาเจียนมาปิดปากด้วยแล้วยกถักกันแล้วคว่ำถ้วยลง

2. ขาหมูน้ำแดง (ต้าตุ้ง)

เครื่องปรุงประกอบด้วย

ขาหมู จิง ปากอ เฉากอ (ปากอและเฉากอต้องบดก่อน) เหล้า เหลือ เครื่องปรุงรส

วิธีการทำ

นำขาหมูที่เตรียมไว้ต้มในน้ำร้อนให้สุก พอได้ที่แล้วนำออกมาพักให้เย็น จากนั้นตั้งกะทะให้น้ำมันเดือดแล้วใส่ขาหมูลงทอดให้เหลืองพอกรอบ แล้วจึงนำขึ้นมาล้างน้ำให้สะอาด นำขาหมูมาหมักด้วยเครื่องเทศ (ส่วนผสมที่เตรียมไว้) ใช้เวลาประมาณ 30 นาที ระหว่างนั้นให้คั่วปากอ - เฉากอ และจิงให้หอมแล้วเทใส่หม้อตุ๋น ตามด้วยขาหมูที่หมักไว้แล้ว ทำการตุ๋นจนขาหมูเปื่อยแล้วตักเสิร์ฟ

3. หมั่นโถว (หมั่นทิว)

เครื่องปรุงประกอบด้วย

แป้งสาลี ยีสต์ น้ำตาล น้ำมัน

วิธีการทำ

เอายีสต์ผสมในน้ำอุ่น ในอัตราส่วนแป้ง 2 กิโลกรัมต่อยีสต์ 1 ช้อนโต๊ะ โดยเทแป้งลงในภาชนะสำหรับนวดผสมกับยีสต์ให้เข้ากันแล้วเติมน้ำตาล จากนั้นผสมให้เข้ากันจนจนน้ำตาลละลายแล้วใส่น้ำมัน เมื่อนวดแป้งจนส่วนผสมเข้ากันแล้วให้ทิ้งไว้ 30 นาทีจนแป้งขึ้นฟูได้ที่ แล้วจึงนำกลับมานวดอีกครั้ง จากนั้นปั้นให้เป็นลูกกลมๆ แล้วจึงนำไปนึ่งจนสุก การนึ่ง 1 ครั้งใช้เวลาประมาณ 15 นาที

4. ไก่คำตันยาจีน (ตุ้งจี)

เครื่องปรุงประกอบด้วย

ไก่ดำ ยาจีน จิง ปากอ เฉากอ เกลือ เครื่องปรุงรส

วิธีการทำ

สับไก่เป็นชิ้นพอคำใส่ซามเตรียมไว้ ทูบจิงและเครื่องเทศที่บดแล้วใส่ตามลงไป เติมน้ำมันพืชพอประมาณ เติมน้ำร้อนให้ท่วมไก่ นำไปนึ่งจนไก่นิ่มก็สามารถนำมารับประทานได้

5. ไช่คั๊ส (ตั้งจวิน)

เครื่องปรุงประกอบด้วย

ไช่ไก่ หมูแดงสับละเอียด จิงซอย หอมแดงซอย ต้นหอม เครื่องเทศจีน

วิธีการทำ

นำไช่ตอกใส่จานภาชนะให้เรียบร้อย ดิจนขึ้นฟองตั้งกระทะทำแผ่นไช่ 1 แผ่นใช้ไช่ 1 ส่วน /2 ฟอง เอาหมูสับมาผสมกับส่วนผสมตอกไข่ดิบใส่ด้วยเพื่อที่จะให้จับตัวกันนำหมูลงบนแผ่นไช่ เกลือให้ทั่วแผ่นไช่ ม้วนเข้าหากันนำไปทอดในน้ำมันที่ร้อนปานกลางจนเหลืองนำมาชอยเป็นชิ้น เวลาชอยให้ชอยเฉียง เป็นอันเสร็จขั้นตอน

นอกจากเมนูตำหรับอาหารข้างต้นแล้ว ชาวจีนยูนนานยังขึ้นชื่อเรื่องการถนอมอาหารและการแปรรูปอาหารเป็นอย่างดีและมีรสชาติที่อร่อย อันเป็นผลสืบเนื่องจากการตั้งสมมุติฐานและวิธีการถ่ายทอดจากรุ่นสู่รุ่นอยู่อย่างต่อเนื่อง ตัวอย่างเช่น ผลไม้ดอง เช่น ลูกท้อดอง สาลี่ดอง มะม่วงดอง หรือลูกพุดดองเป็นต้น นอกจากผลไม้แล้วยังมีการนำพืชผักมาดองด้วย เช่น ผักกาดดอง หน่อไม้ดอง หน่อไม้แห้ง เต้าหู้ยี้ เต้าหู้แห้ง เป็นต้น

ตำหรับการถนอมอาหารด้วยภูมิปัญญาท้องถิ่นชาวจีนยูนนาน ส่วนผสมและวิธีการทำดังนี้

1. เนื้อแห้งยูนนาน (กางปา)

เครื่องปรุงประกอบด้วย

ปากอ เฉากอ ฮัวเจา พริกป่น เมล็ดผักชี เมล็ดยี่ห่วย เกลือ เนื้อหมูหรือเนื้อวัว เหล้าขาว

วิธีการทำ

นำเนื้อที่เตรียมไว้ โดยการแล่เอาไขมันและเอ็นออกให้หมด นำเครื่องเทศมาตำให้ละเอียดแล้วเทลงบนเนื้อ ตามด้วยเหล้าขาว พริกป่นและเกลือ ผสมให้เข้ากัน หมักไว้ 1 คืน หลังจากนั้นนำไปตากแห้งจนแน่ใจว่าแห้งสนิท เวลาจะรับประทานก็เพียงแต่หั่นเป็นชิ้นบางๆ นำไปทอดจนเหลืองกรอบ

2. ผักกาดคอง (ยิงไข่)

เครื่องปรุงประกอบด้วย

ผักกาด พริกป่น เกลือ น้ำอ้อย โซดา ปาก๋อ เฉาก๋อ เมล็ดผักชี เมล็ดยี่ห่วย

วิธีการทำ

นำผักกาดไปตากแดดพอประมาณ แล้วนำมาหั่นเป็นชิ้นยาวประมาณ 2 นิ้ว นำไปคลุกด้วยเกลือแล้วหมักทิ้งไว้ 2 วันแล้วนำมาล้างน้ำเปล่าจนสะอาด ซอระวังอย่าให้ผักกาดโดนน้ำมันเด็ดขาด หลังจากนั้นคั้นน้ำออกให้แห้งแล้วจึงนำส่วนผสมที่เตรียมไว้คลุกเคล้าให้เข้ากัน เสร็จแล้วนำไปใส่ถังที่เตรียมไว้ปิดให้สนิท ทิ้งไว้จนมีรสเปรี้ยวและออกสีเหลือง ซึ่งสามารถเก็บไว้

รับประทานได้นานหลายเดือน

3. เต้าหู้ยี้

เครื่องปรุงประกอบด้วย

เต้าหู้ขาว เหล้าขาว จิงชอย ปาก๋อ เฉาก๋อ ฮัวเจา พริกป่น เกลือ

วิธีการทำ

นำเต้าหู้ขาวหั่นให้เป็นชิ้นสี่เหลี่ยม แล้วนำไปตากแดดให้พอเหลือง หลังจากนั้นนำไปลงถึงหรือกล่องที่คลุมด้วยฟางแห้งแล้วทิ้งไว้ให้มึกลิ่นจนแล้วจึงนำออกมาคลุกเคล้ากับส่วนผสมที่เตรียมไว้ให้เข้ากัน แล้วจึงนำไปใส่ไว้ในโถหรือไหที่สะอาด ปิดให้มิดชิดสามารถเก็บไว้ได้นาน

3.3 วัฒนธรรมด้านที่อยู่อาศัย

สถาปัตยกรรมการก่อสร้างที่พัทลุงมีต้นแบบมาจากที่พัทลุงเดิมที่เคยอาศัยอยู่ในมณฑลยูนนาน เป็นที่พัทแบบชั้นเดียว มีหน้าต่างระบายอากาศ วัสดุที่ใช้ในการก่อสร้างเป็นวัสดุจากธรรมชาติใกล้ตัวที่หาได้ง่าย แต่เนื่องจากสภาพที่หนาวเย็นตลอดทั้งปีรวมทั้งตั้งอยู่ในแถบเทือกเขาสูงสลับซับซ้อนการตัดไม้ทำลายป่าเป็นเรื่องยาก ด้วยภูมิปัญญาของชาวจีนยูนนานจึงได้นำดินที่มีอยู่ในทุกบ้านมาเป็นวัสดุหลักในการสร้างบ้าน ผลลัพธ์ที่ได้

คือ ได้บ้านที่อบอุ่นในฤดูหนาว และความเย็นสบายในฤดูร้อนด้วยคุณสมบัตินี้เองจึงทำให้ภูมิปัญญาเกี่ยวกับบ้านดินถูกถ่ายทอดจากรุ่นสู่รุ่น

หัวใจของบ้านอยู่ที่ ฐิความเหนียวของดินให้พอดี ไม่เหนียวมากหรือร่วนมาก เพราะถ้าเหนียวมากอัตราการหดตัวจะสูง ดินจะแตกเขอะ หากดินร่วนซุยมาก เมื่อโดนน้ำฝนหรือความชื้นสูงจะละลายได้ง่าย

อุปกรณ์ในการสร้างบ้านดิน ได้แก่ ดินเหนียว ฟางแห้ง หญ้าคา เสาไม้ต้นยูคาลิปตัส ไม้ไผ่ โดยเฉลี่ยระยะเวลาการสร้างบ้านดินจะใช้เวลาตั้งแต่ 7 วันจนถึง 2 เดือนขึ้นอยู่กับขนาดของบ้านที่ต้องการ วิธีการสร้างบ้านดิน จะต้องตีโครงสร้างไม้ไผ่ ตามรูปแบบที่ได้กำหนดไว้ เสาไม้ยูคาลิปตัสที่เตรียมไว้ใช้ยึดกับโครงสร้างไม้ไผ่ จำนวนเสาจะมากหรือน้อยก็ขึ้นอยู่กับขนาดของบ้านที่ต้องการ ส่วนฟางข้าวจะใช้ยึดกับกับไม้ไผ่ ดินที่เตรียมไว้ก็จะมายึดกับฟางข้าวเป็นทอด ๆ ดินที่ใช้ก็จะใช้ฉาบผนังตามโครงสร้างไม้ไผ่ที่เตรียมไว้

เหมือนกับการฉาบปูนคอนกรีต หญ้าคาที่เตรียมไว้ใช้ฝังในส่วนของหลังคา ในส่วนของการเตรียมดินนั้น การสร้างบ้านดินจะใช้ดินเหนียวหมักไว้กับน้ำในอัตราส่วนที่พอเหมาะ ทั้งไว้ 24 ชั่วโมง ส่วนวิธีตรวจสอบความเหนียวของดินนอกจากการใช้มือสัมผัสแล้วต้องอาศัยความสามารถส่วนบุคคลและความชำนาญด้วย ซึ่งในปัจจุบันบ้านดินในชุมชนจีนยูนนานบ้านสันติชลจะมีพบเห็นเพียงบางส่วน ซึ่งคนที่มีฐานะไม่ค่อยดีเท่านั้นที่จะยังอยู่อาศัยกับบ้านดิน สำหรับคนที่มีฐานะทางเศรษฐกิจดี การก่อสร้างบ้านยังคงรักษารูปแบบของบ้านชั้นเดียวไว้ แต่จะใช้วัสดุใหม่ในการก่อสร้างสมัยใหม่เกือบทั้งหมด ไม่ใช้ดินและหญ้าคาหรือวัสดุธรรมชาติในการก่อสร้างมากนัก ใช้ก้อนคอนกรีต หลังคากระเบื้อง เทพื้นด้วยปูนคอนกรีตและปูพื้นด้วยพระเบื้องแผ่น ถึงแม้ว่าที่อยู่อาศัยจะมีการปรับเปลี่ยนไปแต่ทุกหลังคาเรือนยังคงเอกลักษณ์ความเป็นคนจีนไว้ด้วยโคมไฟจีนแขวนไว้หน้าบ้าน บ้านดินนี้จะพบได้ภายในศูนย์วัฒนธรรมจีนยูนนาน

ภาพแสดงบ้านดินของชาวจีนยูนนานบ้านสันติชล

3.4 วัฒนธรรมด้านจิตรกรรมภาพเขียนและประติมากรรม

ในชุมชนไม่มีสิ่งใดบ่งบอกถึงความเก่าแก่ของงานศิลปะ ส่วนใหญ่เป็นสิ่งที่ทำขึ้นมาใหม่ แต่ยังมีการใช้ภูมิปัญญาดั้งเดิมตามต้นฉบับและพรสรรค์ของผู้สร้างสรรค์งาน คนในชุมชนมีน้อยรายที่มีความสามารถในวิชาเหล่านี้ บุคคลที่มีความถนัดทางด้านนี้มีเพียงคนเดียวคือ นายหยี่หลาซื่อ ซึ่งมีความสามารถในงานศิลปะ ด้านการแกะสลัก เขียนภาพพู่กัน วาดรูป เป็นต้น นอกจากนี้ยังมีการเขียนตัวอักษรจีนตามสถานที่สำคัญของชุมชนด้วย

ในส่วนของสถาปัตยกรรมซึ่งเป็นผลงานศิลปะที่มีรูปทรงสามมิติ เกิดจากการปั้น หล่อ แกะสลัก วัสดุ ประติมากรรมมี 3 ประเภท คือ ประติมากรรมรูปเคารพ ประติมากรรมตกแต่งและ ประติมากรรมเพื่อประโยชน์ใช้สอยในชีวิตประจำวัน ซึ่งไม่ค่อยพบเห็นในชุมชนมากนัก ที่มีอยู่ก็เป็นการก่อสร้างขึ้นมาใหม่ ซึ่งส่วนใหญ่เป็นประติมากรรมที่ใช้ในการตกแต่งสถานที่ อาทิเช่น รูปปั้นมังกรภายในศูนย์วัฒนธรรมจีนยูนนานแห่งนี้ รูปปั้นที่ตกแต่งป้ายด้านหน้าของหมู่บ้านและรูปปั้นในวัดไทยซึ่งมีเพียง 1 แห่งในหมู่บ้าน

ภาพแสดงประติมากรรมภายในหมู่บ้านสันติชล

3.5 นาฏศิลป์การแสดงและการละเล่นของชุมชน

เป็นการแสดงออกถึงความเป็นชนชาติที่มีความเจริญรุ่งเรือง ความมั่งคั่งของท่ารายรำ ตามจังหวะและทำนอง ตลอดจนการแสดงเพื่อสื่อความหมายด้วยบทเจรจาทำทางและคำร้องที่เป็น ภาษาของตน ทำให้ผู้ชมเกิดความสนุกสนานและเกิดอารมณ์คล้อยตาม

ภายในชุมชนยังมีการสืบทอดและปฏิบัติกันมา ซึ่งส่วนใหญ่มักจะพบในช่วงงานเฉลิมฉลองและประเพณีไปหาเทศกาลต่างๆ ของชุมชนซึ่งต้องมีการแสดงการละเล่นในงานเหล่านี้ เพื่อต้องการต้อนรับแขกผู้มาร่วมงานและสร้างสุนทรีภาพที่ดีเกิดความสนุกสนานกันในงาน นาฏศิลป์การแสดงและการละเล่นของชุมชนที่ยังคงรักษาไว้อยู่ คือ การรำพัดจีน การแสดงศิลปะ ชุนนาน การละเล่นต่าโก ต่าโลโล (การร้องเพลงโบราณ) การยิงหน้าไม้ การเล่นชิงช้า กังฟู และการเล่นลูกข่าง

ภาพแสดงการยิงหน้าไม้

การละเล่นและวิธีการทำลูกข่างมีดังต่อไปนี้

วิธีทำลูกข่าง

นำไม้มาเหลาให้เป็นทรงกระบอก โดยความกว้างยาวประมาณ 5 – 10 เซนติเมตร เพราะอยู่ในระดับทรงตัวได้ดี กระยะประมาณครึ่งหนึ่งของทรงกระบอกโดยเหลาครึ่งหนึ่งให้แหลมบริเวณเนื้อไม้ทิ้ง ไม่ควรเหลาให้บางมากเพราะถ้าเหลาบางเวลาหมุนทำให้รับน้ำหนักของส่วนหัวไม้ไหว ส่วนเนื้อไม้ที่นำมาทำลูกข่าง นิยมใช้ไม้เนื้อแข็งไม่ใช่ไม้เนื้ออ่อนเพราะเวลาลูกข่างหมุนจะทำให้บริเวณที่แหลมด้านและขยุ้ยได้ง่าย โดยไม้ที่นิยมมาใช้ทำลูกข่างคือ ป้างเหล้ง (ไม้กอก) เลียงหุ้ง (ไม้แดง) และไม้หนั้วป้างลงซู้ (ไม่มีในประเทศไทย) เพราะไม้เหล่านี้เป็นไม้เนื้อแข็ง เหนียว และไม่กรอบ ไม่ขยุ้ยง่าย การทำลูกข่างทุกครั้งจะต้องปลอกเปลือกไม้ออกก่อนเหลา ถ้าได้ไม้ขนาดใหญ่นำเอาเฉพาะแกนกลางของไม้ จะทำให้ได้เนื้อไม้ที่แข็งแรงกว่าไม้ธรรมดาเป็นเท่าตัว

วิธีการเล่น

นำเชือกมามัดกับไม้บริเวณปลายไม้โดยไม้ยาวประมาณ 45 เซนติเมตร เชือกยาว 15–20 เมตร นำเชือกมาพันบริเวณส่วนหัวของลูกข่างไว้ให้หมด โดยลูกออกไปแล้วดึงไม้ที่ผูกกับเชือกไว้ เวลาลูกลงพื้นลูกจะหมุน ระยะเวลาการหมุนสามารถหมุนได้ประมาณ 0.5–5.0 นาที ขึ้นอยู่กับความสมดุลของลูกข่างที่สร้างมาและแรงเหวี่ยงของคนเล่นที่มีมากน้อยเพียงไร

การเล่นเป็นกลุ่ม

จะแบ่งผู้เล่นออกเป็นสองข้างเท่าๆ กัน จากนั้นก็นำลูกข่างมาเทียบขนาดของแต่ละคู่ เหมือนมวย ขนาดใหญ่คู่ขนาดใหญ่ ขนาดเล็กคู่ขนาดเล็ก หลังจากแบ่งคู่เสร็จก็จะเล่นดังนี้

จะมีการแบ่งฝ่ายให้เท่ากัน เทียบขนาดของลูกข่างของแต่ละคู่ให้เท่ากัน โดยขีดเส้นเป็นเส้นขนานความห่างประมาณ 3–7 เมตร และฝ่ายหนึ่งจะไปหมุนลูกข่างรอบบนเส้นบนอีกฝ่ายจะใช้ลูกข่างของตนตี ถ้าตีโดนแล้วลูกข่างที่โดนตีดับถือว่าคนตีชนะ ถ้าตีไม่โดนคนตีแพ้ ตีโดนแล้วไม่ดับลูกข่างยังหมุนอยู่ถือว่าคนตีแพ้ ตีโดนแล้วไม่ดับลูกข่างยังหมุนอยู่ลูกข่างฝ่ายไหนหมุนนานกว่ากันถือว่าเป็นผู้ชนะ ผู้ที่แพ้ต้องเป็นฝ่ายไปหมุนลูกข่างบนเส้นให้อีกฝ่ายตี

การแข่งขัน

การเล่นคนเดียวหรือสองคนจะมีการแข่งขันกันก่อน โดยการแข่งหมุนลูกข่างว่าข้างใดจะหมุนได้นานกว่ากัน

ช่วงเวลาในการเล่นลูกข่าง

การเล่นลูกข่างส่วนมากจะเล่นในวัยเด็กอายุ 8–15 ปี นิยมเล่นกันในช่วงตรุษจีน เพราะว่าช่วงตรุษจีนมีงานรื่นเริงมากมาย ผู้ใหญ่ก็จะจับกลุ่มกันเล่นไฟนกกระจอก วัยรุ่นหนุ่มสาวก็จะไปเล่นต่าเป่า เหลือพวกเด็ก ๆ ก็จะ去玩ลูกข่างกัน ซึ่งลูกข่างนั้นจะมีการเตรียมไว้ล่วงหน้าและมีการทดลองเล่นก่อนตรุษจีนประมาณ 2 เดือน เพื่อทดสอบว่าลูกข่างหมุนดีหรือไม่ สนามที่เล่นกว้างพอหรือไม่ มีเพื่อนขนาดใกล้เคียงกับของเราหรือเปล่า เพื่อที่จะนำมาเปรียบคู่ของเราเวลาเล่น โดยช่วงเวลาที่เล่นจะอยู่ราวเดือนพฤศจิกายน – กุมภาพันธ์ของทุกปี

เกร็ดความรู้เรื่องลูกข่าง

ลูกข่างธรรมดาทั่วไปจะมีสีตามธรรมชาติของสีเนื้อไม้ ถ้าอยากได้สีสันสดใสเป็นสีด้าเข้มให้นำลูกข่างที่ตัดเสร็จแล้วไปฝังดินไว้ประมาณ 7 วันก่อนนำออกมาเล่น และควรมีลานกว้างเพื่อสะดวกต่อการเล่นและควรเป็นพื้นพื้นดินเท่านั้นถึงจะหมุนดี

3.6 วัฒนธรรมด้านการแต่งกาย

เครื่องแต่งกายของชาวจีนยูนนานไม่ได้แตกต่างจากของประเทศจีนทั่วไป โดยมีชุดที่สำคัญ 3 ชุดดังนี้

1. ชุดกี่เพ้า

เป็นชุดที่ดัดแปลงมาจากชุดของหญิงชาวแปดกองธงในสมัยราชวงศ์ชิง กี่เพ้าเป็นเครื่องแต่งกายที่เกิดจากการหลอมรวมเป็นหนึ่งในชนชาติต่างๆ ของจีนและถือเป็นมรดกทางวัฒนธรรมการแต่งกายของชาวจีน กี่เพ้าเป็นงานตัดเย็บที่รวมเอาศิลปะหลายแขนงไว้ด้วยกัน ไม่ว่าจะเป็น

หัตถกรรมการปักลวดลาย ภาพดอกไม้และนกหรือภาพอื่นๆ ซึ่งล้วนสะท้อนให้เห็นถึงเอกลักษณ์ทางวัฒนธรรมของจีน หากดูตามความหมายของตัวอักษรจีน จีผาวหรือกี่เพ้า นั้น โดยมากมักหมายถึงชุดเสื้อคลุมยาว จี แปลว่า ธง ผา แปลว่า ชุดเสื้อคลุมยาว ชุดกี่เพ้าในปัจจุบันเป็นชุดที่ออกแบบไปตามแฟชั่นมากขึ้น แต่สีของชุดกี่เพ้าก็ยังคงเป็นสีแบบชุดกี่เพ้าโบราณ เช่น ชุดกี่เพ้าที่ใช้สีแดงสด สีเขียวสดและสีฟ้าสดตัดกับสีแดงและสีดำ นอกจากนี้ยังมีการนำผ้าหลายชนิดมาใช้ในการตัดเย็บและมีรูปแบบหลากหลายให้เลือก ไม่ว่าจะเป็นชุดกี่เพ้าสั้น ชุดกี่เพ้ายาว ชุดกี่เพ้าจะนิยมใส่ในเทศกาลที่สำคัญ เช่น เทศกาลตรุษจีน ซึ่งสีแดงและสีชมพูจะเป็นที่นิยมอย่างมาก

2. ชุดจีเหม่ยจ้าวาง

เป็นชุดที่ผู้หญิงชาวจีนยูนนานจะสวมใส่ในชีวิตประจำวันซึ่งทำจากผ้าที่ระบายความร้อนได้ดีและแห้งง่าย โดยปกติดูชุดจีเหม่ยจ้าวางจะแยกกระหว่างเสื้อและกางเกง ซึ่งเสื้อจะเป็นแขนงูดและกางเกงจะเป็นกางเกงขาวยาว คอปกแบบจีน แลลายเสื้อผ้าและกางเกงมักจะเป็นลวดลายเดียวกัน

3. ชุดจงซานจาง

เป็นเครื่องแต่งกายสำหรับผู้ชายชาวจีนยูนนาน ซึ่งคอปกจะเป็นขอบปกแบบจีน แขนยาว แต่ในปัจจุบันได้ดัดแปลงให้เหมาะสมกับสภาพอากาศของจังหวัดแม่ฮ่องสอนที่ค่อนข้างร้อนกว่าในประเทศจีน จึงมีการดัดแขนเสื้อแบบสั้นด้วย ชุดนี้มักใส่ในงานสำคัญต่างๆ เช่น วันตรุษจีน เป็นต้น

3.7 การประกอบอาชีพและการรวมกลุ่มอาชีพของชาวจีนยูนนานบ้านสันติชล

อาชีพของชาวจีนยูนนานบ้านสันติชล มีดังนี้

1.ด้านการเกษตร ชาวจีนยูนนานบ้านสันติชลมีความรู้ในเรื่องทำการเกษตรจากบรรพบุรุษ และเนื่องจากสภาพภูมิประเทศที่เอื้ออำนวยในการทำเกษตร จึงให้อาชีพหลักของชุมชนคือการเกษตร ที่ดินส่วนใหญ่ไม่มีโฉนด สปก. แต่ชุมชนได้บุกเบิกมาตั้งแต่เมื่อ 30-40 ปีมาแล้ว โดยวิธีการปลูกจะเป็นการปลูกแบบหมุนเวียนพืชไร่ตลอดทั้งปีในพื้นที่กว่า 2,000 ไร่ ซึ่งโดยส่วนใหญ่จะปลูกข้าวมากที่สุดถึง 1 ใน 5 ของพื้นที่ทั้งหมด ซึ่งพันธุ์ข้าวที่ใช้เป็นข้าวพันธุ์เกษตรโดยศูนย์วิจัยข้าวของโครงการหลวง อ.ปางมะผ้า จ.แม่ฮ่องสอน เป็นผู้แจกจ่ายโดยพื้นที่ในการทำเกษตรดังต่อไปนี้

ช่วงเดือนมกราคม – เดือนกุมภาพันธ์ จะเป็นช่วงเก็บเกี่ยวกระเทียม หรือที่เรียกว่าการถอนกระเทียม และในช่วงเวลาเดียวกันต้นลิ้นจี่กำลังออกดอกก็จะต้องมีการใส่ปุ๋ยต้นลิ้นจี่ด้วย

ช่วงปลายเดือนมีนาคม – ปลายเดือนเมษายน เป็นช่วงเวลาแห่งการเก็บลิ้นจี่

ช่วงเดือนมิถุนายน จะเป็นช่วงการเตรียมพื้นที่ในการปลูก ข้าวไร่ ปลูกถั่วเหลือง และข้าวโพด

ช่วงเดือนสิงหาคม – กันยายน เป็นช่วงการเตรียมพื้นที่ปลูกข้าวโพดรอบที่ 2 และยังมีการเตรียมพื้นที่ปลูกหอมหัวใหญ่ด้วย

เดือนตุลาคม เตรียมพื้นที่ปลูกกระเทียม

เดือนพฤศจิกายน เป็นฤดูกาลเก็บเกี่ยวทั้งข้าวไร่ ข้าวโพด และถั่วเหลือง

นอกจากนี้ยังมีการปลูกพืชผักสวนครัวหลังบ้าน ซึ่งได้แก่ มะนาว ผักกวางตุ้ง ผักบ้านเกิด (ขุยเชียง) ถัวยูนนาน และ ฟักทอง จนเกิดกลุ่มการรวมกลุ่มผักปลอดสารพิษภายในชุมชนอีกด้วย

หลังจากที่เก็บเกี่ยวผลผลิตแต่ละครัวเรือนก็นำมาขายบริเวณตลาดกลางหมู่บ้าน อีกส่วนหนึ่งก็ส่งพืชผักให้ร้านอาหารจีนยูนนานบริเวณศูนย์การเรียนรู้ นอกจากนี้ก็มีพ่อค้าจากตัวอำเภอปายมารับสินค้าทางเกษตรไปขายถึงตลาดภายในตัวอำเภออีกด้วย

2.การเลี้ยงสัตว์ ชาวจีนยูนนานทุกหลังคาเรือนจะเลี้ยงไก่ดำไว้หลังบ้านของตน เช่นเดียวกันกับการปลูกพืชสวนครัว ซึ่งได้รวมตัวกันในชุมชนภายใต้ชื่อกลุ่มเลี้ยงไก่กระดูกดำโดยจัดจำหน่ายให้กับร้านอาหารภายในชุมชน

3.อาชีพเสริมต่าง ๆ เช่น กลุ่มเย็บรองเท้าเงิน โดยการเย็บรองเท้าเงินจะมีการเย็บตลอดทั้งปี โดยมีการรวมตัวกัน ซึ่งหลังจากที่เย็บเสร็จแล้วก็จะส่งขายที่ร้านค้าบริเวณหน้าศูนย์การเรียนรู้ รองเท้าเงินเป็นรองเท้าที่ตัดเย็บมาจากผ้า หลากสี สวยงาม เป็นงานของแม่บ้านคราว่างเว้นภารกิจเกษตร พวกเธอก็จะมานั่งรวมกลุ่มเย็บรองเท้า เมื่อก่อนนำมาใช้ในครอบครัว แต่ช่วงหลังก็สามารถนำมาจำหน่ายสร้างรายได้ให้กับครอบครัวเป็นอย่างดี โดยมีขั้นตอนและวิธีการทำดังนี้ต้องนำเยื่อไม้

ไผ่ที่ตากแห้งนำมาตัดเป็นรูปขนาดพอดีเท้า ส่วนนี้จะใช้เป็นแกนกลางพื้นของรองเท้าและนำผ้าตัดขนาดเท่ากันมาประกบ ความหนาพอสมควรประมาณ เกือบ 1 เซนติเมตร นำมาเย็บรวมกันทั้งแผ่น การเย็บรองเท้ามีการเย็บแบบคัน ไซ้เข็มใหญ่ๆ กับด้ายเส้นหนาๆ ปักขึ้น ลง ถี ตะเยียด แน่นๆ เพื่อให้ทรงรูปแข็งแรงของรองเท้า ขั้นตอนนี้ใช้เวลานาน และใช้ความอดทนสูงมาก ที่นิ้วของทุกคนที่เย็บจะมีปลอกเหล็กสวมเพื่อกันเข็มตำ และขั้นตอนที่สำคัญอีกขั้นตอนหนึ่ง คือการประกอบรองเท้า โดยใช้ผ้าที่เย็บพอดีเท้า มาเย็บติดเป็นสายและที่รัดส้น เป็นแบบของยูนนาน ขนานแท้ ชาวจีนยูนนาน ถือว่า เชื้อไม้ไผ่ที่ใช้เป็นวัสดุรองพื้นรองเท้าจะช่วยดูดซับความชื้น กลิ่น ได้ดี และทำให้รองเท้าคงรูปถือว่าเป็น "ภูมิปัญญา" ของคนจีนยูนนาน อย่างหนึ่ง นอกจากนี้ยังมีกลุ่มทำ เสื้อผ้าชุดจีนยูนนาน เป็นต้น ในอนาคตผู้นำชุมชนบ้านสันติชลจะส่งเสริมให้เกิดการรวมกลุ่มทำ โคมไฟแขวนแบบจีนขึ้นภายในหมู่บ้าน กิจกรรมการท่องเที่ยวโดยชุมชนผ่านศูนย์การเรียนรู้ ชุมชนจีนยูนนานบ้านสันติชลจะเป็น สิ่งหนึ่งที่ผลักดันให้เกิดการนำสินค้าที่ผลิตโดยชุมชนนำมา จำหน่ายให้นักท่องเที่ยว เพื่อสร้างรายได้ให้กับชุมชน และเป็นการอนุรักษ์วิถีภูมิปัญญาดั้งเดิมของ ชุมชนเองถือว่าเป็นการ เพิ่มมูลค่าให้กับผลผลิตชุมชน

ภาพแสดงรองเท้าจีนยูนนาน

4.อาชีพที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยว

บ้านสันติชลตั้งอยู่ใกล้กับตัวอำเภอป่าและด้วยความมีเอกลักษณ์ชาวจีนที่ยังคงมีความเหนียวแน่นจึงทำให้ชุมชนเปิดเป็นชุมชนท่องเที่ยวอย่างเป็นทางการเมื่อปี พ.ศ.2545 เป็นต้นมา จนถึงปัจจุบัน (ปี พ.ศ.2553) นักท่องเที่ยวได้หลั่งไหลเข้าไปเที่ยวที่บ้านสันติชลเป็นจำนวนมาก โดยเฉพาะอย่างยิ่งช่วงฤดูกาลท่องเที่ยวตั้งแต่เดือนพฤศจิกายนจนถึงเดือนกุมภาพันธ์ ซึ่งงานวิจัยชิ้นนี้ก็มีส่วนช่วยในการพัฒนาการท่องเที่ยวและอาชีพของชุมชนเพื่อให้เป็นการท่องเที่ยวโดยชุมชนเพื่อชุมชนและการจัดการโดยชุมชน ซึ่งอาชีพที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยว อาทิเช่น

มัลลเทศก์ชุมชน ร้านขายชา ร้านขายอาหารจีนยูนนาน ร้านขายของที่ระลึกจีนยูนนาน เป็นต้น และเมื่อศูนย์การเรียนรู้ชุมชนจีนยูนนานได้แล้วเสร็จก็จะเพิ่มรายได้ให้กับชุมชนได้อีกทาง คือ การให้เยาวชนมาเป็นมัลลเทศก์ชุมชนนำชมบริเวณศูนย์วัฒนธรรมและให้เยาวชนประจำจุดต่างๆ บริเวณศูนย์ฯ การแวงชิงช้าจีนยูนนานซึ่งคิดราคาคนละ 25 บาท เป็นต้น

4. ภูมิปัญญาด้านสุขภาพ ความเชื่อเรื่องสาเหตุของการเจ็บป่วย วิธีการรักษาโรคและสมุนไพรที่ใช้

โดยทั่วไปแล้วเมื่อชาวบ้านเจ็บป่วยหรือไม่สบาย จะมองหาสาเหตุของโรคว่าเป็นเพราะอากาศเปลี่ยนแปลงหรือถูกน้ำฝนบ่อย ๆ และหากไม่สบายแบบตัวร้อน ลูกตาแดง พุดไม่รู้เรื่องจะมองว่าเป็นเพราะผีเข้า

วิธีการรักษาโรคตามวิถีทางของชาวจีนยูนนาน มีดังนี้

1. การรักษาโรคด้วยพลังลมปราณ หรือเรียกง่าย ๆ ว่าการกดจุด (การเมะ) การรักษาโรคด้วยวิธีนี้สามารถรักษาสมดุลในร่างกายให้ร่างกายตามความเชื่อของคนจีนยูนนานที่ว่า การที่เราเจ็บป่วยนั้นเกิดจากพลังหยินหยางภายในร่างกายเกิดความไม่สมดุลขึ้น ลมปราณจะช่วยกระจายให้พลังในร่างกายไหลเวียนได้เป็นปกติ อาการของโรคต่างๆ จึงค่อยบรรเทาดีขึ้นตามลำดับ ซึ่งโรคที่สามารถรักษาด้วยพลังลมปราณ ได้แก่ โรคหัวใจ โรคกระเพาะอาหาร โรคไต ปวดหลัง ปวดเอว เส้นเอ็น ไมเกรน ไทรอยด์ เส้นพริก กระดูกหัก ซึ่งต้องมีค่ารักษาโดยเริ่มต้นที่ 100 บาท

ภาพแสดงการรักษาโรคด้วยพลังลมปราณ

2. กว้าซา เป็นวิธีรักษาอาการปวดเมื่อยกล้ามเนื้อหรือมีไข้ โดยการใช้อุปกรณ์ในการถูผิวหนังควบคู่ไปกับการทายาหม่อง หรือยาคลายเส้น ปกติใช้แก้วหรือเงินชุบตรงบริเวณลำคอ ด้านหลังลงมาหาต้นคอ แผ่นหลัง ไหล่ หรือ กระดูกด้นคอด้านหน้าจนมีลักษณะจำเลือดแดงตามบริเวณร่างกายที่รู้สึกเจ็บปวด เชื่อว่าเป็นการรักษาจะทำให้อาการปวดเมื่อยกล้ามเนื้อหรือเป็นไข้มีอาการดีขึ้น

3. หลาโหลกว้าง เป็นวิธีรักษาโดยการใช้ความร้อน ทำให้อุปกรณ์ในการรักษาร้อนแล้วใช้วางทาบบนผิวหนัง บริเวณที่มีอาการเจ็บปวด เพื่อให้อาการเหล่านั้นทุเลาดีขึ้น โดยมีวิธีการคือ การใช้ผ้าพันกับไม้ไผ่แล้วนำไปชุบน้ำมัน จุดไฟเผาให้ไหม้ จากนั้นนำไม้พันผ้านี้อัดเข้าไปในแก้วนํ้าที่เป็นภาชนะแก้ว ทิ้งให้ความร้อนกระจายตัวให้แก้วเกิดความร้อน แล้วดึงไม้พันผ้าออก ในขณะเดียวกันก็นำแก้วที่ร้อนเข้าทาบบนจุดตามร่างกายที่มีอาการปวดเมื่อยอย่างรวดเร็วแล้วคลึงให้ความร้อนจากแก้วกระจายเข้าสู่ผิวหนังบริเวณนั้น เชื่อว่าอาการเจ็บปวดจะหาย

4. ซาโกโถ้ง เป็นการรักษาอาการบวมตามจุดต่างๆ ของร่างกายโดยการนำไม้ไผ่ปล้องเล็กยาวประมาณ 1 คืบมาต้มในนํ้าร้อนจัด ให้ไม้ไผ่ร้อนไปทั้งลำ แล้วนำขึ้นมาจุ่มบริเวณจุดที่มีอาการบวมเป่งของผิวหนัง เป็นการดูดสิ่งสกปรกและความเจ็บปวดภายในออกมาแล้วจะทำให้อาการบวมทุเลาลงและหายในที่สุด โดยการทำการรักษาหลายครั้ง

5. ฉวางแง้ เป็นการรักษาอาการเวียนหัว คลื่นไส้ โดยวิธีการนวดไล่ความเจ็บปวดหรือเลือดลมให้ออกมาทางปลายนิ้วแล้วนำด้ายมาพันรัดนิ้วตั้งแต่ข้อมือเข้าสู่ปลายนิ้วมือแต่ละนิ้ว จากนั้นใช้เข็มเจาะด้านหลังของนิ้วมือแต่ละนิ้ว ทีละนิ้ว แล้วบีบเลือดออกมา เชื่อว่าเป็นการขับเลือดพิษในร่างกายให้ออกมาจากนอกร่างกาย แล้วจะทำให้อาการเหล่านั้นดีขึ้น

6. วิธีการรักษาโรคงูสวัด ข้าวสาร 1 ถ้วย กรวยดอกสี่ถ้วยเอาสำลีใช้แทนดอก ร่มขาว 4 อัน จักจ๋า (ธงเล็กๆ) 4 ก้าน เงินแล้วแต่จะใส่ ขั้นตอนการรักษา หมอจะนำสิ่งของที่เตรียมไว้ เช่น ข้าวสาร 1 ถ้วย กรวยดอกสี่ถ้วย เอาสำลีใช้แทนดอก ร่มขาว 4 อัน จันจ๋า (ธงเล็กๆ) 4 ก้านและนำเงินจำนวนหนึ่ง จัดทำให้เรียบร้อยและไปไหว้พระพร้อมกับกล่าวให้สิ่งศักดิ์สิทธิ์ครูบาอาจารย์มาช่วยในการรักษา คนไข้จะบอกชื่อ หมอจะกลั่นลมหายใจและท่องคาถาทำ 3 ครั้ง หรือ 7 ครั้งลงในนํ้า ส่วนนํ้าให้นำไปล้างหน้าจะทำให้อาการหายเป็นปกติ

ในส่วนอาการเจ็บป่วยเล็กๆ น้อย เช่น อาการเวียนหัว หน้ามืด อากาศอึดอัด วิธีการรักษาอาการดังกล่าวให้หายได้ ถึงแม้ว่าจะดิงซาแล้วก็ตาม ชาวบ้านจะไปหาหมอนามัยเพื่อตรวจสอบอีกครั้งบางรายไปรักษาที่โรงพยาบาล หากกลับมาแล้วยังไม่หายจะรักษารูปแบบอื่นต่อไป เช่น การไปหาหมอผี เป็นต้น

นอกจากวิธีการรักษาตามวิธีการข้างต้นแล้ว ชาวจีนยูนนานบ้านสันติชลก็มีการใช้สมุนไพร และมีศาสตร์การบำบัดโรค ซึ่งมีการสืบทอดและเรียนรู้มาจากบรรพบุรุษต่อๆ กันมา สมุนไพรจีน ที่ชุมชนนิยมใช้รักษาสุขภาพได้แก่ ฟู่ฟิง ตังกุย ยาขับลม และชางจี (ยาแก้ร้อนใน)

5. ประเพณี ความเชื่อและ พิธีกรรม

ชาวจีนยูนนานในชุมชน หมู่บ้านสันติชลมีการสืบสานประเพณี และพิธีกรรมจากบรรพบุรุษไว้เป็นอย่างดี อันเนื่องมาจากความเชื่อที่ยึดมั่นปฏิบัติมาโดยตลอดเพื่อความอยู่เย็นเป็นสุขในการดำเนินชีวิต ชาวบ้านส่วนใหญ่มีความเชื่อในการนับถือบรรพบุรุษดั้งเดิม โดยให้ความเคารพนับถือผู้อาวุโสในหมู่บ้าน มีความสัมพันธ์ที่เหนียวแน่นในกลุ่มเครือญาติ ผู้นำชุมชนและชาวบ้านทุกคน เมื่อจะประกอบกิจกรรมใดๆ ภายในชุมชน จะมีการปรึกษารื้อกับผู้อาวุโสของชุมชนทุกครั้ง ภายในชุมชนจะมีผู้อาวุโสซึ่งดูแลพิธีกรรมต่างๆ ของชุมชนด้านความเชื่อของชาวจีน ซึ่งไม่มีความเกี่ยวข้องกับศาสนาแต่อย่างใด ซึ่งมีบุคคลที่เรียกว่า เมี้ยวถี คือนายไค่กอและนายหย่าง เส่าเตอ มีการทำนายเรื่องการดูไข่และนายเป้อหลงที่มีความรู้ด้านพิธีกรรมและความเชื่อ โดยมีพิธีกรรมที่ชุมชนได้ยึดถือปฏิบัติ อาทิเช่น พิธีงานศพ พิธีแต่งงาน ตรุษจีน สารทจีน เชนเม้ง ไหว้พระจันทร์ ไหว้เจ้า ซึ่งในหมู่บ้านมีศาลเจ้าพ่อ 1 แห่งและศาลเจ้าเมือง 1 แห่ง ในด้านศาสนายังมีผู้เลื่อมใสและศรัทธาในศาสนาพุทธและศาสนาคริสต์บางส่วน ซึ่งในหมู่บ้านมีศาสนสถานสำหรับการประกอบพิธีกรรมทางศาสนา คือ สำนักสงฆ์ นิกายมหายาน 1 แห่ง โบสถ์คริสต์ นิกายโปรเตสแตนต์ 1 แห่ง ซึ่งได้สร้างใหม่แทนที่ของเก่าที่ชำรุดเสียหายหมดจากอุทกภัยเมื่อครั้งวันที่ 13 ส.ค. พ.ศ.2548 ที่ผ่านมา

ประเพณีและวัฒนธรรมที่ยังคงปฏิบัติกันสืบมาจนถึงปัจจุบันของชุมชน ซึ่งสามารถเรียกได้ว่า ปฏิทินรอบปีชาวจีนยูนนาน จะมีประเพณีต่างๆ ดังนี้

ตาราง แสดงปฏิทินกิจกรรมรอบปี บ้านสันติชล

เดือน	ประเพณี เทศกาลหรือวันสำคัญ
เดือนมกราคม	วันส่งท้ายปีเก่า
เดือนกุมภาพันธ์	วันตรุษจีน
เดือนมีนาคม	วันไหว้ศาลเจ้าเมือง (เอ๋อซี่ปา)
เดือนเมษายน	วันเชนเม้ง
เดือนพฤษภาคม	-
เดือนมิถุนายน	วันไหว้ศาลเจ้าพ่อและไหว้สวน (โอปาเจ)
เดือนกรกฎาคม	วันระลึกถึงคุณครู (ปะจ่าง)
เดือนสิงหาคม	วันสารทจีน

เดือนกันยายน	วันไหว้พระจันทร์
เดือนตุลาคม	-
เดือนพฤศจิกายน	วันไหว้บรรพบุรุษ (ซื่อยาเจ)
เดือนธันวาคม	-

ทั้งนี้เกือบทุกงานจะมีการละเล่นพื้นบ้าน คือ ตาโก่ (การเดินรำประกอบดนตรีของชนเผ่าจื๋นยูนนาน)

จากเวทีประวัติศาสตร์ 3 ชุมชนและการสัมภาษณ์ผู้รู้ในชุมชน มีรายละเอียดของประเพณีวันสำคัญดังต่อไปนี้

เทศกาลตรุษจีนหรืองานประเพณีขึ้นปีใหม่จีน ตรงกับ ปลายเดือนมกราคมถึงต้นเดือนกุมภาพันธ์

เทศกาลตรุษจีนเป็นเทศกาลที่สำคัญที่สุดของชาวจีน เป็นวันขึ้นปีใหม่ตามปฏิทินจีน เช่นเดียวกับสงกรานต์หรือปีใหม่ไทย ทุกคนต่างให้ความสำคัญอย่างยิ่งต่างหยุดงาน และสถาบันการศึกษาจะหยุดเพราะเป็นช่วงปิดเทอมฤดูหนาว ห้างร้านต่างๆ ก็จะพากันปิด

ก่อนจะถึงวันขึ้นปีใหม่ประมาณ 10 วันชาวบ้านจะเช็ดทำความสะอาดบ้านเรือนแล้วซักเสื้อผ้าเครื่องนุ่งห่มบางครอบครัวก็ไปซื้อเสื้อผ้าใหม่และของขวัญให้กับญาติพี่น้อง นอกจากนี้ยังมีการเตรียมข้าวปลาอาหารเพื่อไว้ไหว้เจ้าและทุกบ้านจะต้องมีการดำข้าวปุก คนจื๋นยูนนานเรียกว่า ปาปา คือการนำเอาข้าวเหนียวที่นึ่งสุกมาตำให้ละเอียดแล้วทำเป็นแผ่นๆ วางบนใบตองแล้วจะโรยลงบนหน้าของปาปา หรือไม่โรยก็ได้ ปาปาจะใช้รับประทานในช่วงวันขึ้นปีใหม่

คืนก่อนวันปีใหม่ คือวันสุดท้ายของปีชาวจีนทุกบ้าน ในช่วงเช้า ผู้ชายจะหาต้นสนมาปลูกหน้าบ้านให้ตรงกับหน้าประตูบ้านหากไม่มีต้นสนก็จะหาดัดต้นสนมาแทน ต้นสนจะตัดเฉพาะส่วนยอดความยาวประมาณ 1.5 เมตร แล้วนำไม้ไผ่ยาวประมาณ 1 เมตร ปักลงดินแล้วนำต้นสนมาปักใส่ไม้ไผ่จากนั้นทำที่จุดแล้วจุดธูปเทียนส่วนฝ่ายหญิงก็จะจัดเตรียมอาหารเช่นไหว้ต่างๆ และอาหารสำหรับต้อนรับแขกและญาติๆ นอกจากนี้ผู้อาวุโสในชุมชนเล่าให้ฟังว่าสาเหตุที่ปลูกต้นสนเนื่องจากมีความเชื่อที่เล่าสืบต่อกันมาว่า สมัยก่อนตอนมองโกลมาแย่งชิงเมืองจีนและยึดการปกครองจากคนจีนนั้น ทหารมองโกลตามฆ่าชาวจีนเป็นหลายร้อยล้านคน จึงมีชาวจีนมากมายพาครอบครัวหนีภัยมาและมีแม่เฒ่าคนหนึ่งเอาลูกคนโตแบกบนหลังส่วนคนเล็กให้เดินแล้วลากแขนพากันหนีภัยมาพบกองทัพของมองโกลที่พักอยู่ระหว่างทางผู้นำกองทัพมองโกลที่เห็นเหตุการณ์ จึงถามหญิงที่พาลูกหนีมาว่า ทำไมถึงแบกคนโตและให้คนเล็กเดิน แม่เฒ่าตอบว่า เด็กคนโตที่เขาแบกเป็นเด็กกำพร้า พ่อแม่ตายหมด เหลือเขาเพียงคนเดียวน่าสงสารมาก ดังนั้นเขาจึงให้ลูกตัวเองที่ตัวเล็กกว่าเดินและเขาหอมแบกเด็กคนนั้น แม่ทัพเห็นว่าผู้หญิงคนนั้นมีจิตใจงาม มีใจเมตตากรุณา จึง

บอกแม่เต่าว่าไม่ต้องหนีไปไหน กลับไปบ้านแล้วให้เอาต้นสนมาปลูกไว้หน้าบ้านทหารมองไกล จะไม่ฆ่าแล้วแม่ทัพก็ออกคำสั่งลูกน้องว่า ถ้าพบบ้านไหนมีต้นสนปลูกไว้หน้าบ้านให้ยกเว้นบ้านนั้น แม่เต่าได้ยินจึงรีบวิ่งไปหมู่บ้านแล้วจึงบอกให้ทุกบ้านปลูกต้นสนไว้หน้าบ้าน ทหารมองไกลจะไม่ฆ่า ชาวบ้านจึงบอกต่อๆ กันไป แล้วพากันปลูกต้นสนไว้ที่หน้าบ้านทันที ซึ่งตรงกับตอนเย็นของวันปีใหม่

เมื่อข้าศึกมาถึงในหมู่บ้านได้เห็นทุกบ้านปลูกต้นสนหน้าบ้านจึงไม่ได้ฆ่าใครเหลือแต่บ้านแม่เต่าที่ไม่ได้ปลูกต้นสน ทหารจึงพาแม่เต่าไปหาแม่ทัพ แม่ทัพจึงถามว่าทำไมไม่ไปบอกให้บ้านอื่นปลูกแต่บ้านตัวเองไม่ปลูก แม่เต่าตอบว่าถ้าเขาปลูกบ้านเดียวคนอื่น ๆ จะต้องถูกฆ่าตายหมดเหลือบ้านเขาหลังเดียวอยู่ในหมู่บ้านไม่ได้ ดังนั้นเขาจึงไปบอกให้คนอื่นปลูก ถ้าจะฆ่าก็ให้ฆ่าเขา แม่ทัพได้ประทับใจในน้ำใจและจิตใจของแม่เต่าที่ยอมเสียสละเพื่อคนอื่น จึงยกเลิกตามฆ่าชาวจีน (แต่ยังปกครองจีนอยู่) ตั้งแต่นั้นมาเมื่อถึงวันปีใหม่ ชาวจีนจึงนิยมนำต้นสนมาปลูกหน้าบ้านแล้วจุดธูปเทียนและยึดถือเป็นประเพณีสืบมาจนถึงปัจจุบัน เรื่องนี้เป็นตำนานที่ถูกเล่าสืบต่อกันมาเรื่อยๆ

ในช่วงเย็นของคืนก่อนวันสิ้นปีจะต้องนำของที่เตรียมไว้ในภาชนะมาไหว้ดิน เพราะคนจีนเชื่อว่าทุกอย่างมาจากดิน เช่น ของกิน ของใช้ การเกษตร โดยในพิธีในการนำไก่มาเช่นไหว้ กล่าวขอบคุณดินที่ให้ประโยชน์มาตลอดปี แต่ถ้าบ้านไหนมีอาชีพก่อสร้างก็จะไหว้เครื่องมือก่อสร้าง และทำพิธีไหว้เทพแห่งการก่อสร้าง โดยมีเป้าหมายเพื่อให้เกิดความปลอดภัยและความเจริญรุ่งเรืองในหน้าที่ หลังจากที่ได้ไหว้เสร็จก็จะเปลี่ยนคำกลอนที่เป็นอักษรจีน ตามปกติหน้าประตูบ้าน เสาบ้านของคนจีนจะมีคำกลอนติดอยู่โดยจะเป็นข้อความที่เกี่ยวกับโชคลาภติดอยู่ หลังจากนั้นจะทำการเป่ากระดาษเงินกระดาษทอง ตามประตูบ้านทับคำกลอน เพื่อความเป็นสิริมงคลและกิจกรรมสุดท้ายที่ทุกคนต้องทำคือ อาบน้ำ เพื่อชำระสิ่งไม่ดีของปีที่แล้วออกจากร่างกาย หากใครไม่อาบน้ำจะมีความเชื่อว่าปีใหม่ที่มาเยือนนั้นจะพาลดสิ่งที่ดี สิ่งมงคล โชคลาภต่างๆ ที่จะเข้ามาในชีวิตในทุกๆ 4 ปี ของวันที่ 30 ก่อนตรุษจีนจะมีอยู่ปีหนึ่งที่มี 29 วันของเดือนสุดท้าย โดยคนจีนจะเรียกว่าปีชุนและจะนับวันที่ 29 ว่าเป็นวันที่ 30 ทุกคนจะนิยมไม่นอนเพราะเชื่อว่าคนที่ไม่นอนจะมีอายุยืนยาวก่อนจะถึงปีใหม่

วันที่ 1 ของตรุษจีน

ในตอนเช้ามืดของวันที่ 1 ของวันตรุษจีนลูกชายคนโตของครอบครัวจะไปเปิดประตูบ้านเป็นคนแรกและจะมีการกล่าวประโยคมงคลเพื่อเรียกลาภ ทรัพย์สินเงินทองให้เข้าบ้าน จากนั้นจะไปล้างหน้า แล้วตั้งบัวลอย 1 ถ้วย ประทัด 1 ห่อ ชา 1 ถ้วย ธูป 8 ดอก เทียน 1 เล่ม ไปไหว้ศาลเจ้า

สิ่งที่ต้องระวังอย่างมากในวันตรุษจีนวันที่ 1 คือ ต้องกินเจ ไม่ฆ่าสัตว์ ไม่กินเนื้อ ไม่ดื่มเครื่องดื่มประเภทแอลกอฮอล์ทุกชนิด ผู้หญิงจะไม่ทำงานในวันนี้ เพราะผู้หญิงทำงานหนักมา

ตลอดปี ในวันที่ 1 ของวันตรุษจีนต้องพักห้ามเข้าห้องโถงของบ้านตัวเองและบ้านคนอื่น เพราะว่า จะนำสิ่งไม่ดีมาให้ ต้องแต่งตัวด้วยชุดใหม่และสามารถเล่นกิจกรรมต่างๆ ได้

วันที่ 2 ของตรุษจีน

วันนี้ถือเป็นวันไหว้โดยในช่วงเวลาเช้ามืดก่อนพระอาทิตย์ขึ้นจะนำหมู ไก่ เพื่อเตรียมไหว้ เจ้า นำหมู ไก่ เหล้า 1 ขวดและชา 1 ถ้วย มาทำพิธี หลังจากนั้นนำของที่เตรียมไว้ไปศาลโดยจะเริ่ม จุดธูปเทียน อันเชิญมาคัมสุรา รับประทานอาหาร แล้วจุดประทัด หลังจากไหว้ศาลเจ้าเรียบร้อยแล้ว ก็จะกลับมาไหว้ไฟดินต่ที่บ้านของตน ในช่วงสายจะไหว้ศาลหมู่บ้านหรือศาลมังกรและศาล บรรพบุรุษ โดยเริ่มจากชาวบ้านทุกคนจะรวบรวมเงินกันเพื่อซื้อหมูมาบูชาญนอกจากนั้นจะนำ ข้าวสารอาหารแห้ง ข้าวปุกและเครื่องเซ่นไหว้ ได้แก่ หมู ไก่ และจะมีการจุดธูปเทียนทุกบ้าน บ้านละ 1 เล่ม รูปไม้จำกัจำนวน

เด็กที่มีอายุไม่เกิน 1 ขวบ ต้องนำมาคำนับศาลมังกรและศาลบรรพบุรุษโดยต้องนำไก่มา เป็นเครื่องเซ่นไหว้ ซึ่งหมอดิประจำหมู่บ้านจะเป็นผู้ทำพิธีกรรมต่างๆ และกล่าวขอบคุณมังกร เพราะเป็นผู้คุมน้ำและศาลบรรพบุรุษที่ให้มีคนสืบสกุลในหมู่บ้าน ของเซ่นไหว้ที่เสร็จจากการไหว้ เจ้าแล้ว อันได้แก่ หมู ไก่ จะนำมาปรุงอาหารให้ทั้งครอบครัวร่วมรับประทานอาหารกัน หลังจาก รับประทานอาหารเย็นเสร็จจะต้องเล่นไฟนกระจอก ไฟเก้า เพื่อแสดงถึงความมั่งคั่งจากการเก็บ เกี่ยวผลผลิตของปีที่แล้วมา

วันที่ 3 ของตรุษจีน

ในวันนี้จะถือว่าเป็นวันแห่งการเที่ยวและสนุกสนานกับกิจกรรมต่างๆ โดยจะมีการละเล่น ต่างๆ ในช่วงตรุษจีน การเล่นลูกข่าง การเล่นด่าเปา เล่นไฟนกระจอก และไฟเก้า นอกจากนี้หาก ครอบครัวไหนมีฐานะดีก็มักจะเดินทางไปท่องเที่ยวต่างจังหวัด

ความสำคัญของวันตรุษจีน

วันตรุษจีนเป็นช่วงเวลาแห่งเป็นการได้กลับมาพบปะพี่น้องและคนในครอบครัว เป็น โอกาสในการตอบแทนบุญคุณผู้ใหญ่และบรรพบุรุษ เพราะเทศกาลตรุษจีนถือเป็นวันที่สำคัญที่สุด สำหรับคนจีนซึ่งจะมีทั้งการให้และการรับ จะเป็นวันที่เด็กๆ รอคอยที่จะได้รับซองอั่งเปาจาก ผู้ใหญ่ หนุ่มสาวเองก็จะได้มีโอกาสได้ใกล้ชิดกันในเทศกาล นอกจากนี้ยังช่วยสร้างความสามัคคี ในชุมชน ช่วยรักษาประเพณีอันดีงามการละเล่นต่างๆ ไว้ เช่น การเล่นลูกข่างและด่าเปา เป็นต้น และยังช่วยสร้างงานและเพิ่มรายได้จากการจำหน่ายสินค้าในช่วงเทศกาลนี้ด้วย

วันไหว้ศาลเจ้าเมือง หรือ วันเอ๋อฮั๊ปปา ตรงกับเดือนมีนาคม

ก่อนเดือนเซ่งเม้งชาวจีนยูนนานจะมีการไหว้ศาลเจ้าเมืองซึ่งเป็นศาลเจ้าประจำของหมู่บ้าน โดยชาวบ้านมีความเชื่อว่าจะทำให้เกิดความเป็นสิริมงคลแก่ชุมชน ซึ่งการเซ่นไหว้จะเริ่มขึ้น

ในช่วงเช้าแต่ไม่เกินตอนบ่ายของวัน เครื่องเช่นไห้ว ประกอบด้วย หมู ไก่ และผลไม้จำพวกส้ม กล้วยและองุ่น และเหล้า ซึ่งหมอผีประจำหมู่บ้านจะเป็นผู้ทำพิธีกรรมต่างๆ หลังจากเสร็จสิ้น พิธีกรรมก็แยกย้ายกันกลับบ้านตนเอง

วันเซ่งเม้งหรือ การไหว้สุสาน ตรงกับปลายเดือนมีนาคม – ต้นเดือนเมษายน

ตรงกับช่วงปลายเดือนมีนาคมแต่ไม่เกินวันที่ 5 เมษายน แล้วแต่ครอบครัวไหนจะเลือก ไหว้ โดยดูตามปฏิทินจีน ถ้าเดือนใดตรงกับเดือน 2 จะไหว้หลังเซ่งเม้ง แต่ถ้าตรงกับเดือน 3 จะไหว้ ก่อนวันเซ่งเม้ง

เซ่งเม้งเกิดจากความเชื่อและปฏิบัติสืบทอดติดต่อกันมาเป็นเวลาช้านาน เซ่งเม้งเป็นการทำ พิธีเพื่อระลึกถึงบรรพบุรุษที่เสียชีวิตโดยเชื่อว่าเป็นการรำลึกถึงบุญคุณของบรรพบุรุษ วันนี้ทุกคน ในครอบครัวจะได้พบปะกัน สิ่งของที่เอาไปทำบุญเช่นไห้วนั้นแล้วแต่ฐานะของครอบครัวนั้นๆ คนที่มีฐานะดีจะสั้หมู จั๋งงานใหญ่โตและเชิญแขกมาร่วมงานสิ่งของจะประกอบไปด้วย หมู ไก่ ผลไม้ น้ำส้ม น้ำชา น้ำหวาน แยกที่ไปร่วมงานจะนำของไปร่วมด้วยได้แก่ นมข้น สับปะรด กระบอง ฐูปเงินฝี เอาไปวางหน้าฮวงซุ้ย (หลุมฝังศพ) แล้วจุดธูปไหว้ 3 ครั้ง ส่วนเจ้าภาพจะนำเอา ขนมน กาแฟ ผลไม้ น้ำส้ม น้ำหวาน น้ำชา ไปเซ่นไหว้หน้าฮวงซุ้ย แล้วกล่าวเรียกชื่อแซ่ของผู้ตาย ให้มารับของเช่นไห้วของลูกหลาน จะมีการฆ่าหมูและไก่จะมีการกระทำเหมือนกันกับการไหว้ศาล เจ้าหน้าทุกอย่าง การจัดประกอบพิธีจะจัดขึ้นทั้งที่บ้านและที่ศาลเจ้า การจัดงานที่บ้าน จัดขึ้นเพื่อ รำลึกถึงบรรพบุรุษทั้งฝ่ายบิดามารดา โดยใช้รูปหรือป้ายชื่อเป็นตัวแทนสำหรับการไหว้ ส่วนที่ศาล เจ้า ประกอบพิธีเพื่อไหว้เทพเจ้าให้คุ้มครองบรรพบุรุษและครอบครัว ในการทำพิธีจะจุดธูปจุด เทียนตามด้วยการจุดประทัด

และเป็นการทำพิธีอันสุดท้ายของวันเซ่งเม้ง

ขั้นตอนการประกอบพิธีที่สุสานจะเริ่มจากการทำความสะอาดสุสาน ตามด้วยการจุดธูป หน้าสุสานและรอบสุสานและจุดเทียน เครื่องเช่นไห้วประกอบด้วยหมู ไก่และผลไม้ จุดประทัด และ เผากระดาษเงินกระดาษทอง ซึ่งแต่ละครอบครัวก็จะเตรียมทำอาหารสุกไว้เพื่อเชิญครอบครัว และญาติพี่น้องไปร่วมรับประทานอาหาร หลังรับประทานอาหารจะนำน้ำไปราดรอบสุสานและนำ เหล้าที่ฝังไว้ในสุสานออกมาเปลี่ยนใหม่

หมายเหตุ ให้นำสิ่งที่มีสีดำ เช่น เขม่ากันหม้อทาหน้าให้กันซึ่งมีความเชื่อว่าจะทำให้สิ่งชั่วร้ายที่อยู่บริเวณสุสานจำหน้าไม่ได้

วันระลึกถึงคุณครู หรือวันบะจ่าง ตรงกับเดือนพฤษภาคม

พอถึงวันนี้ ชาวจีนส่วนใหญ่จะทำขนม ภาษาจีนเรียกว่า จุงจือปาปา และนำไปเซ่นไหว้และ นำไปทิ้งในน้ำ

มีตำนานกล่าวถึงการนำขนมไปทิ้งในน้ำ ว่าสมัยก่อนชาวจีนส่วนมากไม่รู้หนังสือ เหมือนกับคนหูหนวกตาบอด คนที่อ่านออกเขียนได้มีเพียงไม่กี่คน หนึ่งในไม่กี่คนนั้นมีอาจารย์ชื่อ โกงซือ ซึ่งท่านมาสอนหนังสือให้กับชาวจีน ทำให้ชาวจีนมีความรู้มากขึ้นคนรู้หนังสือมีเพิ่มขึ้น และเขายังเขียนประวัติศาสตร์ของจีนไว้มากมาย ดังนั้นชาวจีนสมัยก่อนเคารพนับถืออาจารย์โกงซือเป็นอย่างมาก เมื่อวันที่ 5 ของเดือน 5 อาจารย์โกงซือได้กระโดดน้ำฆ่าตัวตาย คงเป็นเพราะเมื่อชีวิตที่ไม่มีอิสระ ต้องอยู่ภายใต้การปกครองของมองโกลชาวจีนรู้ข่าวจึงรีบทำขนม จูจื่อปาปา คือ เอาข้าวเหนียวแช่น้ำให้เปื่อยแล้วห่อใบตองจูจื่อ คล้ายๆ กับใบไม้กวาดดอกหญ้า ถ้าในกรณีที่ไม่มีการใช้ใบไม้กวาดดอกหญ้าแทน ห่อให้มีเหลี่ยมเป็นสี่เหลี่ยมและบอกกล่าวว่าขอให้อย่า ฟู กุ้ง ฟู ปลา สัตว์ทั้งหลายที่อยู่ในน้ำมากินขนมที่พวกเขาทิ้งให้และขออย่าไปกินตัวอาจารย์ ขอให้อาจารย์ลอยไปตามสายน้ำไปสู่สุคติ สาเหตุที่เลือกใช้ใบตองห่อขมนั้น เพราะใบตองคล้ายกับผ้ามัดเอวของ อาจารย์โกงซือ ซึ่งประเพณียังคงปฏิบัติกันสืบต่อมาจนถึงปัจจุบัน

วันไหว้ศาลเจ้าพ่อและวันไหว้สวน หรือวันโอปาเจ ตรงกับเดือนมิถุนายน

วันไหว้ศาลเจ้าขันทอนและการจัดทำเหมือนพิธีกรรมอื่นๆ คือใช้หมู ไก่และเหล้าในการ เช่นไหว้ ชาวจีนเชื่อว่าการไหว้ศาลเจ้าพ่อจะช่วยให้เกิดความเจริญงอกงามในการทำมาหากิน ถือเป็นการเริ่มต้นในฤดูกาลทำการเกษตร ในส่วนของวันไหว้สวน เจ้าของสวนจะนำไก่ไปทำพิธีและขอพรเองภายในที่สวนของตนเองโอปาเจโอปาเจหมายถึงการนำผ้าชุบน้ำมันแล้วจุดไฟเพื่อให้ความอบอุ่น แต่นัยที่สำคัญน่าจะเป็นการไล่สัตว์ร้ายเช่น งู หรือแมลงอื่นๆ ภายในบ้านก่อนเริ่มต้นฤดูกาลทำไร่ทำนาและทำสวน นอกจากนี้ยังมีการอธิษฐานขออย่าให้มีสัตว์มารบกวนไร่สวน เช่น แมลงที่จะมาทำลายพืชผลทางการเกษตร และขอให้ได้ผลผลิตดี ๆ

วันสารทจีน ช่วงประมาณกลางเดือนสิงหาคม

คนจีนยูนนานมีความเชื่อว่า บรรพบุรุษที่ตายแล้วจะกลับมาเยี่ยมบ้านประมาณเดือน 7 ซึ่งจะต้องมีการไปเชิญวิญญาณ โดยผู้ที่จะไปเชิญวิญญาณบรรพบุรุษจากศาลเจ้ามาอยู่บ้านจะต้องเป็นผู้ชาย เพราะเป็นผู้สืบสกุล สำหรับผู้หญิงถ้าแต่งงานออกไปแล้วต้องการที่จะทำพิธีห้ามเชิญเข้าไปในบ้านของลูกผู้หญิงจะสามารถทำแค่บูชานอกบ้าน เพราะบรรพบุรุษจะไม่ไปอยู่กับคนที่ไม่ใช่สืบสกุล

สารทจีนจึงเป็นประเพณีเชิญวิญญาณพ่อ แม่ ตา ยาย มาเลี้ยงในบ้าน คนที่เสียชีวิตไปนานจะรับเลี้ยงแค่ 3 วันและต้องส่งกลับก่อนวันที่ 12 คนที่เสียชีวิตไม่นานจะรับเลี้ยง 7-15 วัน จึงจะส่งวิญญาณกลับ

ขั้นตอนการรับวิญญาณคือก่อนอื่นจะต้องหาฤกษ์ยามไปรับบรรพบุรุษจากเจ้าก่อนจะอันเชิญมาประทับในบ้าน บริเวณห้องโถง โดยเอาน้ำเย็นหนึ่งแก้วใส่ถาด รูป 3 ก้านไปที่ประตูรั้วบ้าน

แล้วเรียกชื่อ – แซ่ ของผู้ตาย จุดธูปแล้วยกธูปไปในบ้าน นำน้ำเย็นและธูป (ธูปภาษาจีนเรียกว่า เซียง) ที่จุดไปวางไว้บนหิ้งคูกเข้ากัมไห่ แล้วเตรียมอาหารมาเลี้ยง จะมีข้าวสวย 3 ถ้วย กับข้าว 3 อย่าง เหล้า 1 แก้ว น้ำชา 1 แก้ว จัดข้าวใส่ถาดไปวางบนหิ้งแล้วเผาเงินผี (เงินผีภาษาจีนเรียกว่า จิ้งจื่อ) เลี้ยงวันละ 2–3 ครั้ง

พิธีกรรมรับบรรพบุรุษ

เตรียมโต๊ะตั้งหน้าบริเวณที่บูชาฟาดินในบ้าน นำอาหาร เครื่องดื่ม ผลไม้ที่จะใช้ต้อนรับ บรรพบุรุษ ตัดหอยกกล้วยมา 3 ท่อน ยาวประมาณ 5 เซนติเมตร เพื่อใช้เป็นที่พักธูปที่จะจุดบูชา สาเหตุที่ใช้กล้วยเพราะเวลาทิ้งจะทิ้งพร้อมกันธูปเลย ในวันที่ได้ฤกษ์จะต้องออกไปจุดกระดาดเงินกระดาดทอง บริเวณหน้าหรือหลังบ้านแล้วกล่าวคำอัญเชิญบรรพบุรุษเข้าบ้าน จุดธูปและเทียน เป็นอันเสร็จพิธี ธูปที่จุดต้องจุดต่อกันอย่างสม่ำเสมอไม่ให้ดับตลอด 24 ชั่วโมง

การเตรียมเนื้อหมู เนื้อวัวหรือไก่ นำไปปรุงอาหารแล้วนำมาบูชาให้บรรพบุรุษมี 1 อย่างขึ้นไป นิยมนำปลาที่ใส่อยู่ในถังมาไหว้บรรพบุรุษ เพราะเชื่อว่าถ้าสามารถหาปลามาได้ จะทำให้ลูกหลานตระกูลนั้นฉลาด นอกจากนี้ยังมีการนำข้าวโพดดิบพร้อมกันมาไหว้ เปรียบกัน ข้าวโพดเป็นปิ่นและเปรียบฝักข้าวโพดเป็นกระสุน ให้ผีบรรพบุรุษใช้เป็นอาวุธป้องกันตนเองยาม เดินทางกลับ เพราะเชื่อว่าระหว่างการเดินทางจะมีผีเร่ร่อนมาแย่งสมบัติที่ลูกหลานเผาให้

ก่อนจะถึงวันส่งวิญญาณจะต้องเตรียมกระดาดเงินกระดาดทองพับเป็นรูปทองแท่งเป็น กล่องๆ ไว้ ตอนเย็นหลังเลี้ยงอาหาร จะนำน้ำเย็นวางบนหิ้งพร้อมกระดาดเงินกระดาดทอง ธูป เทียนที่เตรียมไว้ นำออกมาหน้าประตูตรงไปที่รับวิญญาณแล้วจุดธูปเทียน เผากระดาดเงินกระดาดทองที่เตรียมไว้พร้อมทั้งให้เทน้ำเย็น ตอนเผากระดาดเงินกระดาดทองต้องบอกด้วยว่า ลูกหลานคนใด ชื่อ – แซ่ อะไรทำบุญให้ และก่อนจะเลี้ยงอาหารจะต้องจุดธูปทุกครั้ง การที่จุดธูปนั้นเป็นความ เชื่อว่า เป็นสื่อกลางในการติดต่อกับวิญญาณของผู้ตาย

พิธีกรรมส่งบรรพบุรุษ

ในพิธีกรรมส่งวิญญาณนั้นลูกหลานทุกคนจะต้องอยู่กันพร้อมหน้า แล้วนำอาหารจำนวน เพียงเล็กน้อยพร้อมกับผลไม้ใส่ถาด จุดธูปแล้วอัญเชิญกลับ ซึ่งจะตรงกับจุดที่ได้อัญเชิญวิญญาณมา พร้อมทั้งกล่าวคำอาลัยเผากระดาดเงินกระดาดทอง เผาธูปและอุปกรณ์ที่ไม่ใช่ให้ทิ้งไปพร้อมกับกันกล้วย หลังจากนั้นต้องเรียกลูกหลานเข้าบ้านพร้อมเรียกขวัญทุกคนเข้าบ้านด้วย จากนั้นไป จุดธูปเทียนที่ศาลเจ้าในตอนเย็น เพื่อให้ผีบรรพบุรุษไปค้างที่ศาลเจ้าก่อนกลับไปยังที่ของตน

ความสำคัญของสารทจีน

สารทจีนเป็นวันแห่งการแสดงความกตัญญูต่อบรรพบุรุษรำลึกถึงชาติตระกูล ความกตัญญู และการตอบแทนบุญคุณต่อบรรพบุรุษ รวมถึงเป็นวันรวมญาติและยังช่วยรักษาประเพณีอันดีงามแสดงถึงความเชื่อและความศรัทธา นอกจากนี้เป็นการส่งเสริมการท่องเที่ยวในหมู่บ้าน

วันไหว้พระจันทร์ ช่วงเดือน กันยายน

การไหว้พระจันทร์เป็นประเพณีที่สืบทอดกันมาโดยมีวัตถุประสงค์ คือ ทำพิธีเพื่อระลึกถึงผู้ที่เสียชีวิตในการปฏิบัติ ทำให้เกิดความรู้สึกภาคภูมิใจในอิสรภาพและชัยชนะและนอกจากนี้ยังทำให้ครอบครัวได้มีโอกาสอยู่ร่วมกัน ก่อนวันไหว้พระจันทร์ชาวจีนต้องจัดหาซื้อขนม ผลไม้ น้ำสัมน้ำหวาน เท้าที่เป็นไปได้เตรียมไว้สำหรับเซ่นไหว้พระจันทร์ เครื่องเซ่นไหว้ โดยเฉพาะมีดังนี้ ขนมไหว้พระจันทร์ ผลไม้ เครื่องดื่ม รูปและเทียน อาหารคาว หวาน เครื่องดื่มแอลกอฮอล์ ขนมอื่น ๆ เช่น ลูกอม

วันที่ 15 เดือน 8 ตอนหัวค่ำเริ่มเวลาประมาณ 17.00 น.เป็นต้นไป ชาวบ้านจะเตรียมขนมผลไม้ที่จัดเตรียมไว้ใส่จาน ยกโต๊ะไปวางหน้าบ้าน เอาของที่เตรียมไว้ไปจัดเรียงกันบนโต๊ะและจุดธูปเทียนบูชาไหว้ 3 ครั้ง แล้วเผาเงินผิและเทียนชาลงบนพื้นดินหน้าโต๊ะ ไหว้อีก 3 ครั้งก็เป็นอันเสร็จพิธี รับประทาน 10-15 นาที ก็เก็บของที่เซ่นไหว้มาเลี้ยงกัน คนเฒ่า เด็กหนุ่ม เด็กสาว จะไปเที่ยวหากันไปกินขนมที่บ้านกันอย่างสนุกสนาน

วันไหว้พระจันทร์มีความเป็นมาจาก สมัยที่มองโกลปกครองประเทศจีน โดยคนจีน 10 หลังคาเรือนจะมีชาวมองโกล 1 คน คอยอยู่ทั่วเมืองและสำหรับสืบหลังคาเรือนนั้นใช้มีดเพียงด้ามเดียว ชาวจีนไม่ชอบการปกครองของมองโกล อยากได้อิสระคืนจึงคิดจะต่อต้านมองโกล ดังนั้นจึงคิดว่าวันที่ 15 เดือน 8 พระจันทร์เต็มดวง จะมีการเซ่นไหว้พระจันทร์ เพราะฉะนั้นก่อนถึงวันที่ 15 จะมีการส่งขนมให้ญาติพี่น้องและเพื่อนๆ ชาวจีนจึงพากันทำขนมที่มีกระดาดรองพื้นขนมและเขียนตัวหนังสือนัดหมายไว้บนกระดาดที่มีความหมายว่าวันที่ 15 เดือน 8 ตอนพระจันทร์เต็มดวงจะต่อสู้มองโกล โดยจะใช้มีดที่เขาให้ 10 หลังคาเรือนต่อหนึ่งด้ามนั้นฆ่ามองโกลที่พวกเราและฆ่าหัวหน้านองโกล

พอถึงวันที่ 15 เดือน 8 จัดงานเซ่นไหว้พระจันทร์ ขณะที่ชาวจีนเอามีดตัดขนมจึงเห็นหนังสือนัดหมาย พอถึงเวลาจึงลงมือฆ่าพวกมองโกลที่คุมเขาและไปฆ่าหัวหน้านองโกลจนสำเร็จ ดังนั้นวันที่ 15 เดือน 8 เป็นวันชัยชนะและเพื่อรำลึกถึงวันนั้นจึงจัดเป็นวันไหว้พระจันทร์จนถึงปัจจุบัน

วันไหว้บรรพบุรุษหรือวันซ้อยาเจ ช่วงประมาณเดือนพฤศจิกายน

เป็นการไหว้บรรพบุรุษรอบที่ 2 ของปี การที่ไหว้บรรพบุรุษรอบที่ 2 นั้นเพราะครั้งแรกจะไหว้ช่วงเดือนเมษายนและหลังจากนั้นอีกประมาณ 7 เดือนหญ้าจะขึ้นปกคลุมบริเวณสุสาน ประกอบกับช่วงเดือนนี้อากาศจะหนาวและแห้ง ต้นหญ้าจะแห้งอาจทำให้เกิดไฟป่าลุกลามไหม้สุสานและพื้นที่บริเวณโดยรอบได้ การไหว้บรรพบุรุษรอบที่ 2 จึงเป็นเหมือนการทำความสะอาดบริเวณรอบสุสานให้มีความสะอาดและป้องกันไฟไหม้ป่า ซึ่งการทำความสะอาดสุสานนับว่าเป็นการกตัญญูทดแทนที่ต่อบรรพบุรุษ เครื่องเช่นไหว้บรรพบุรุษก็จะประกอบด้วย หมู ไก่ ผลไม้และเหล้า อุปกรณ์ที่ต้องเตรียมไปด้วยได้แก่ มีด จอบ เสียม เพื่อไว้ใช้ในการถางหญ้าและทำความสะอาด

6. ประเพณี วัฒนธรรม ความเชื่อและพิธีกรรมที่เกี่ยวข้องในชีวิตประจำวัน

นอกเหนือจากเทศกาลวันสำคัญในรอบปีแล้วยังมีงานที่สำคัญที่เกี่ยวข้องกับวิถีชีวิตของชาวจีนยูนนาน อันได้แก่ งานแต่งงานแบบจีน งานศพแบบจีน และพิธีงัดเก็ก

งานแต่งงานแบบจีนยูนนาน

การแต่งงานในชุมชนจะมีหลากหลายลักษณะของที่มา ของการแต่งงานที่เกิดจากการมีความหลากหลายของเชื้อชาติ เผ่าพันธุ์ และความมีฐานะ สำหรับคนจีนจะแบ่งตามฐานะดังนี้

เริ่มจากการสู่ขอสำหรับคนที่มีฐานะต่างกัน ส่วนใหญ่จะหนีตามกันมา แล้วจึงกลับมาขอขมาผู้ใหญ่ของฝ่ายหญิงและคู่ญาติแต่งงาน และจัดพิธีแต่งงานทั่วไปตามประเพณีจีน การแต่งกายเจ้าบ่าวจะแต่งชุดสูทหรือชุดสุภาพขึ้นอยู่กับฐานะ มีพวงมาลัยซึ่งใช้แทนพลาสติกและใส่ทองตามฐานะเช่นกันและเจ้าสาวจะแต่งชุดกี่เพ้าหรือชุดสุภาพขึ้นอยู่กับฐานะ มีพวงมาลัย ทำจากพลาสติกคล้องคอ

สำหรับหนุ่มสาวที่มีฐานะเท่าเทียมกัน ฝ่ายชายจะจัดผู้ใหญ่ไปขอฝ่ายหญิงตามปกติและคู่ญาติจัดพิธีแต่งงานซึ่งพิธีการแต่งงานของคนจีนที่นี่จะใช้เวลาปกติ 3 วัน วันแรกสำหรับเตรียมงานโดยการเตรียมงานทั้งบ้านเจ้าบ่าวและเจ้าสาว วันที่สองสำหรับงานแต่งฝ่ายชายนำขบวนขันหมากไปที่บ้านเจ้าสาว ซึ่งขันหมากจะประกอบไปด้วยสิ่งของต่างๆ ได้แก่ สับปะรด 2 กระป๋อง นมข้น 2 กระป๋อง เหล้า 2 ขวด ชา 2 ถ้วย ข้าว 2 ถ้วยเล็ก เกี๊ยว 2 ถ้วยเล็ก ขนมปัง 2 ถ้วย ฟ้ายาว 4 เมตร 2 ผืนและสินสอดทองม้วน สิ่งของทั้งหมดจะต้องห่อด้วยผ้าสีแดงหรือมีสีแดงคาด จากนั้นจึงแยกเป็นอุปกรณ์เป็น 2 ถาดจำนวน 4 คน ถาดแรกจะใส่อาหาร ขนมต่าง ๆ ส่วนถาดที่สองจะใส่ผ้าสองผืนไว้ที่สองจะเป็นเงินค่าน้ำนมของฝ่ายเจ้าบ่าวที่จะต้องให้ฝ่ายเจ้าสาวที่เลี้ยงดูเจ้าสาวมาตลอดก็ขึ้นอยู่กับฝ่ายเจ้าบ่าวเช่นกัน จำนวนเงินที่ให้โดยประมาณ 5,000 / 8,000 / 10,000 บาท ในขบวนแห่ขันหมากจะต้องมีผู้ใหญ่ 3 คู่ที่แต่งงานกันมาแล้วมีชีวิตคู่ที่อบอุ่นและหนุ่มสาวอีก 3 คู่ จำนวนอาจจะมากกว่า

นี้ก็ไม่ได้ไม่ควรน้อยกว่า 3 คู่ มิฉะนั้นจะถือว่าเป็นอัปมงคล เมื่อขบวนแห่ขันหมากไปที่บ้านเจ้าสาวที่บ้านเจ้าสาวจะมีประตูกัน ประตูจะมากหรือน้อยขึ้นอยู่กับทางฝ่ายเจ้าสาว ฝ่ายเจ้าบ่าวจะผ่านประตูแต่ละประตูจะต้องให้อั่งเปา (เงินใส่ซองแดง) แก่ผู้กันประตูเสียก่อนเมื่อเข้าไปในบริเวณบ้านของฝ่ายเจ้าสาวแล้วจึงให้เจ้าบ่าวและเจ้าสาวกราบไหว้ฟ้าดินเสียก่อน จากนั้นเข้าไปกราบไหว้เทพเจ้าที่เฝ้าประตูบ้านทั้งชายและขวา จึงจะเข้าไปที่ห้องโถงในบ้านของเจ้าสาวเพื่อทำพิธีกราบไหว้บรรพบุรุษของฝ่ายเจ้าสาว จากนั้นจึงกราบไหว้พ่อแม่และญาติผู้ใหญ่ฝ่ายเจ้าสาวซึ่งพ่อแม่ผู้ใหญ่ก็จะเตรียมอั่งเปาให้แก่เจ้าบ่าวเจ้าสาว เมื่อเสร็จสิ้นเจ้าบ่าวและเจ้าสาวจะให้ญาติพี่น้องหรือหลานๆ เข้ามาไหว้ โดยเจ้าสาวเจ้าบ่าวก็นั่งอั่งเปาให้ หลังจากเสร็จสิ้นพิธีกรรมแล้วทั้งสองฝ่ายจึงร่วมรับประทานอาหาร เมื่อรับประทานอาหารเสร็จทางเจ้าบ่าวจะเชิญเจ้าสาวไปร่วมพิธีอย่างเป็นทางการที่บ้านเจ้าบ่าวอีกครั้ง โดยอาหารสำหรับใช้ในการแต่งงานจะใช้อาหารที่จัดเป็นเลขคู่ มีด้วยกัน 6 – 8 อย่างดังนี้ข้าวไก่ (เหลียวจี้) ซูซู ขาหมู ไก่ตุ๋นยาจีน หมูพันปี (ชินจิง) ออร์เคิร์ฟ (ฟิงผิง) ไช่ซัดไส้ (ตังจวิน) ลาบจีน โดยการรับประทานอาหารทั้งหมด 4 มื้อ คือ เช้า กลางวัน เย็น และตอนดึก ในตอนบ่ายเมื่อขบวนของทั้งเจ้าบ่าวและเจ้าสาวมาถึงที่บ้านเจ้าบ่าว ตรงประตูบ้านจะมีหมอผีทำพิธีกรรมเรียกสิ่งมงคลและกล่าวคำอวยพรให้กับเจ้าบ่าวและเจ้าสาว

ในช่วงเวลากลางคืนก็จะมีงานรื่นเริงต่าง ๆ งานรื่นเริงที่ใช้สำหรับงานแต่งงานจะเป็นแบบดั้งเดิมเรียกว่า ต่ากวอ ซึ่งเป็นการร่ายโดยใช้จังหวะเท้า มีเครื่องดนตรีที่เรียกว่า ชว่งจือ มีลักษณะคล้ายกับขอมีสามสาย การแสดงร่ายเป็นวงกลม มีกลุ่มการแสดงโดยเฉพาะของหมู่บ้าน มาช่วยงานและเป็นผู้เดินรำโดยให้บ่าวสาวให้เกียรติร่วมเดินรำก่อนที่จะให้ผู้ร่วมงานสนุกสนานด้วยกันทั้งคืน ปัจจุบันบางครั้งก็มีดิสโก้เทคนาคเล็ก ซึ่งเป็นการนำเอาวัฒนธรรมสมัยใหม่เข้ามาช่วยให้งานมีความสนุกสนานมากขึ้น เช่น ต่ากวอ เล่นไฟ และมีงานเลี้ยงตอนกลางคืนอีกครั้ง จึงจะเป็นอันเสร็จพิธีงานแต่งงาน

งานศพ

การจัดงานศพของคนจีนของคนจีนยูนนานก็มีลักษณะคล้ายกับการจัดงานศพของคนจีนโดยทั่ว ๆ ไป คือเมื่อมีคนตาย ญาติผู้ตายจะแจ้งให้หมู่บ้านทราบและจะประกาศให้มาช่วยงานตามพิธีดังนี้

พิธีอาบน้ำศพ

การอาบน้ำศพ หลังจากการอาบน้ำศพเสร็จแล้วจะนำเสื้อผ้ามาใส่ให้ศพ โดยจะเลือกชุดที่ดีที่สุดใส่ให้กับศพ แล้วแต่งหน้าศพให้ดูดี มีดอกไม้และเท้า จากนั้นจึงเอาเงินใส่ปากของผู้ตาย หันหัวไปทางประตูออกของบ้านใช้ผ้าคลุม โดยจะนำเครื่องมือที่เป็นเหล็กมาทับศพไว้

พิธีไหว้ศพ

ญาติของผู้ตายจะนำเอาไก่สุกไปไหว้ศาลเจ้าเมือง และควั่นเวลาเอาศพใส่โลง ภายในโลงจะต้องปูกระดาษเงิน กระดาษทอง ใช้ต้นหนามและไก่ที่ยังมีชีวิตกวาดไปกวาดมาที่โลง แล้วจึงปล่อยไก่อ้วนนั้นไป นอกจากนี้การใช้ต้นหนามและไก่อวดโลงศพยังเชื่อว่าเป็นที่อยู่อาศัยของวิญญาณคนตายด้วย จากนั้นจึงเอาศพใส่โลงและให้ญาติของผู้ตายได้ดูหน้าเป็นครั้งสุดท้าย ก่อนจะปิดฝาโลง

จากนั้นจะตั้งเครื่องเช่นไหวศพ โดยการจตุรูป ไม่กำหนด เทียน 2 เล่ม ไก่สุก 1 ตัว ข้าวสาร 1 ถ้วย ผลไม้และอาหารไหวต่าง ๆ และลูกหลานของผู้ตายจะใช้ผ้าขาวคลุมหัวหรือเป็นชุดขาวทั้งชุดที่ตัดเย็บด้วยผ้าดิบขาว นั่งอยู่ข้างๆ โลงศพ เพื่อรอค่านับศพพร้อมกับผู้ที่เข้ามาไหว้ศพ ตลอดจนพิธีที่ตั้งศพไว้ที่บ้าน

พิธีฝังศพ

การที่จะนำศพออกไปฝัง จะต้องควั่นเวลาที่เหมาะสม โดยจะใช้ทายาทของผู้ตายไปหาฮวงจุ้ย (ลมกับน้ำ) ตอนจะฝัง ซึ่งมีผู้อาวุโสเป็นคนนำพาไปหาโดย ใช้ไข่ไก่เป็นเครื่องมือ โดยใช้วิธีกลับหลัง ถ้าไข่ไม่แตกบริเวณใดแสดงว่าไม่ชอบบริเวณนั้น ซึ่งจะต้องเดินหาทั่วบริเวณคอย ถ้าไข่แตกบริเวณใดแสดงว่าบริเวณนั้นคือ ฮวงจุ้ย ต้องใช้ไข่ไก่ที่ได้จากพื้นบ้าน นำไข่มาครอบกับถ้วย แล้วจุดเทียนไว้ก่อน 1 คืน

ตอนนำศพออกจากประตูบ้าน จะต้องกลับหัวให้ทางเท้าออกจากประตูบ้านก่อน เมื่อพ้นบริเวณบ้าน ลูกหลานจะทอดตัวนอนต่อๆ กัน โดยหันศีรษะไปทางเส้นทางที่จะนำศพไปฝังและเพื่อเป็นสะพานให้ศพข้ามไป โดยการนำสะพานต้องให้ลูกหลานหรือคนในตระกูลเดียวกันเป็นสะพาน วิธีการทำสะพานคนที่อาวุโสที่สุดจะอยู่หน้าและถือรูปไข่ 1 ดอก ลูกหลานก็จะอยู่ตามหลัง โดยนอนหมอบต่อกันเป็นสะพานและให้คนแบกข้ามไป ถ้าคนที่อยู่ข้างหลังถูกศพผ่านไปถึงรับหมอบต่อคนข้างหน้าต้องทำอย่างน้อย 3 รอบ โดยรอบสุดท้ายคนสุดท้ายที่ทำสะพานจะต้องหันศีรษะกลับเข้าหมู่บ้าน สาเหตุที่ต้องทำสะพานมีความเชื่อว่าเป็นการอัญเชิญวิญญาณและศพออกจากบ้านและเป็นการแสดงความอาลัย คนที่ทำสะพานจะเป็นชายหรือหญิงก็ได้ บางพิธีอาจจะใช้เฉพาะผู้ชาย จากนั้นจึงนำศพไปที่จัดเตรียมไว้ฝัง จากนั้นหันหลังกลับให้กับหลุมศพและกำดินโยนข้ามศีรษะไปที่หลุมฝังศพคนละ 3 ครั้งเช่นกัน จากนั้นจึงทำการกลบดินฝังศพให้เรียบร้อย

พิธีงเต็ก

คือพิธีกรรมของคนจีนที่จัดทำขึ้นเพื่อให้บรรพบุรุษของตนเองไปจุติใหม่ โดยถ้าคนเพิ่งตายก็สามารถทำพิธีได้ทันที แต่ถ้าคนตายไปนานแล้วหลายปีจึงค่อยมาจัดพิธีงเต็กใหม่นั้นจะต้องมีการดูฤกษ์ยามก่อน ระยะเวลาการจัดงานนั้นขึ้นอยู่กับเจ้าภาพจะเป็นผู้กำหนดอาจจะเป็น 3 วัน

7 วัน 10 วัน หรือเป็นเดือน ขึ้นอยู่กับฐานะทางเศรษฐกิจของเจ้าภาพ ค่าใช้จ่ายแต่ละครั้งเสียค่าใช้จ่ายเป็นแสนขึ้นไป ขึ้นอยู่กับระยะเวลาของการประกอบพิธีกรรม จำนวนม้า กวาง ปราสาท หรือ อุปกรณ์อำนวยความสะดวกของคนตาย รวมไปถึงค่าใช้จ่ายของซินแซผู้ประกอบพิธีกรรม สิ่งของหรืออุปกรณ์ที่ใช้ในพิธีงเด็ก มีดังต่อไปนี้ 1) ปราสาทการทำปราสาทเพื่อนำไปเผาบริเวณที่จะฝังศพ โดยมีความหมายว่าบริเวณพื้นที่ที่ฝังศพได้รับการจับจองหรือซื้อไว้ให้คนตายได้อาศัยอยู่ในปรโลก ซึ่งคนที่ซื้อที่ดินให้คนตายอยู่โดยการสร้างปราสาทนั้นจะต้องเป็นลูกชายหรือหลานชายเท่านั้น คนจีนจึงให้ความสำคัญกับการมีลูกชายไว้สืบสกุลเป็นอย่างมาก เพราะถ้าไม่มีลูกชายเวลาตายไปก็จะมีผีแผ่ดินของตนเองให้อาศัยอยู่ตามความเชื่อ การทำปราสาทของฝ่ายหญิงนั้นเปรียบเสมือนการโอนเงินไปให้คนตายใช้ในปรโลก หากมีหญิง 2 คน ก็จะต้องสร้างปราสาท 2 ดัน ตามจำนวนของลูกผู้หญิงที่มีอยู่ แต่ปราสาทที่ลูกผู้หญิงจัดทำให้ฝ่ายพ่อแม่นั้นไม่สามารถแลกเปลี่ยนผืนดินอาศัยอยู่ได้ 2) ม้า ม้าแดง ม้าดำ หรือม้าขาว โดยส่วนมากมักจะใช้ 3 สี่นี้เป็นหลักแต่จะทำเพียง 2 ตัว เพราะมีความเชื่อว่าตัวแรกจะให้คนตายใช้เป็นพาหนะสำหรับขึ้นไปปรโลก ส่วนอีกตัวหนึ่งจะใช้สำหรับบรรทุกสิ่งของสัมภาระของคนตาย กล่าวคือม้าสองตัวนี้ ตัวหนึ่งใช้ขี่อีกตัวจะใช้บรรทุกสิ่งของ 3) คนรับใช้จะจัดทำขึ้นเพื่อไปรับใช้คนตายในปรโลก จะจัดทำขึ้น 3 คน โดยคนที่ 1 จะมีหน้าที่ดูแลม้า ชูม้าม้าของผู้ตาย ส่วนคนที่ 2 จะแบ่งเป็นเพศชายคนและเพศหญิงคน มีหน้าที่คุ้มครองคนตายเวลาเดินทางไปยังปรโลก เพื่อไม่ให้วิญญาณเร่ร่อนเหล่านั้นมาแย่งชิงสมบัติของคนตายซึ่งมีอยู่จำนวนมาก โดยคนคุ้มครองคนตาย 2 คนนั้นจะได้รับการปลุกเสกจากซินแซให้มีพลังหรือมีฤทธิ์มากกว่าภูตผีธรรมดา 4) กวางเหลือ้งโดยมากแล้วนิยมทำกวางเพราะกวางเป็นสัตว์ที่มีความสง่างามกว่าสัตว์โดยทั่วไป แต่ไม่จำเป็นต้องเป็นกวางเสมอไป แต่สามารถทำเป็นสัตว์อื่นแทนได้ เช่น ช้าง ม้า วัว ควาย กล่าวคือ กวางเหลือ้งถูกสร้างขึ้นมาเพื่อประดับบารมีของผู้ตาย ยิ่งสร้างมากเท่าไร แสดงว่าตอนมีชีวิตอยู่ยังมีบารมีมากเท่านั้น

พิธีกรรมและความเชื่อที่มีในชุมชน

นอกจากเหนือจากพิธีกรรมข้างต้นชาวจีนยูนนานยังมีความเชื่อเกี่ยวกับสิ่งเหนือธรรมชาติ ซึ่งได้แก่ 1) พิธีเรียกขวัญโดยทั่วไปมักใช้เมื่อมีคนไม่สบาย ไม่ว่าเด็กไม่ว่าผู้ใหญ่ เชื่อว่ามีสิ่งเหนือธรรมชาติทำให้เจ็บป่วย 2) พิธีไล่เคียว หรือพิธีอุทิศส่วนกุศลให้คนตาย มีความคล้ายคลึงกันกับวันเซ่งเม้งเพียงแต่ว่าไล่เคียวจะจัดแบบเล็ก ๆ เช่น อาจจะเผาแค่กระดาษเงินกระดาษทองให้ 3) การเลี้ยงผีบ้านบรรพบุรุษ มักจะใช้กรณีที่มีคนไม่สบาย หมอผีประจำชุมชนจะเป็นผู้ทำพิธีให้ ใช้ทำดาใช้ไก่ต้ม 1 ตัวกับเหล้าขาว 1 ขวด เป็นเครื่องเซ่นไหว้ และ 4) พิธีกรรมการดูไข้ไก่หรือกวางขาว เป็นพิธีที่เกี่ยวข้องกับความไม่สบายกายไม่สบายใจแต่พิธีกรรมนี้เริ่มสูญหายไป พิธีกรรมและความ

เชื่อในชุมชนของชาวจีนยูนนานบ้านสันติชลจะซ่องเกี่ยวกับความเจ็บป่วยของคนภายในชุมชนโดยส่วนใหญ่

ตารางแสดง ทำเนียบผู้รู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นสาขาต่างๆ ของชุมชนจีนยูนนานบ้านสันติชล

ความถนัด / ความเชี่ยวชาญ	ชื่อผู้รู้
1. ด้านการตัดเย็บ	นางสาวสุรีย์ ่องอาจคำ , นางฟูหลาน
2. แกะสลัก เขียนพู่กัน วาดรูป	นายหยี่หลาซื่อ
3. จักสาน	นายเลอวู
4. คนตรี	นางฟูเม้ย
5. สมุนไพร	นางจูเหมย สมุนไพรต่อกระดูก แม่หม่ากั๋ง สมุนไพรทำให้มีลูก นางเล่าเหมย
6. พิธีกรรม	นายไค่ค้อ นายหย่างเสาเตอ การดูแลสุขภาพ นายเปือหล่ง

ตอนที่ 2 ผลการวิเคราะห์ข้อมูลที่ได้จากแบบสอบถาม

จากการรวบรวมข้อมูลเพื่อสำรวจความต้องการรูปแบบการถ่ายทอดองค์ความรู้ผ่านศูนย์การเรียนรู้ชุมชนเพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวและพัฒนาอาชีพโดยชุมชนชาวจีนยูนนานบ้านสันติชล โดยใช้แบบสอบถามในการเก็บรวบรวมจากนักท่องเที่ยวจำนวนทั้งสิ้น 306 คน โดยข้อมูลส่วนนี้จะได้นำไปใช้เป็นแนวทางในการจัดตั้งศูนย์การเรียนรู้ชุมชนชาวจีนยูนนานบ้านสันติชล เพื่อหารูปแบบการถ่ายทอดองค์ความรู้ผ่านศูนย์การเรียนรู้ชุมชน และได้นำเสนอผลการวิเคราะห์ข้อมูล ดังนี้

ส่วนที่ 1 ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม

ส่วนที่ 2 ความต้องการรูปแบบการถ่ายทอดองค์ความรู้ผ่านศูนย์การเรียนรู้ชุมชนชาวจีนยูนนาน

ส่วนที่ 3 ข้อเสนอแนะ

ส่วนที่ 1 ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม

ตารางที่ 1 แสดงจำนวนและร้อยละของผู้ตอบแบบสอบถาม จำแนกตามเพศและอายุ

อายุ	ชาย		หญิง		รวม	
	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ
ต่ำกว่า 20 ปี	13	8.3	10	6.7	23	7.5
21-30 ปี	71	46.7	56	36.7	128	41.7
31-40 ปี	36	23.3	43	28.3	79	25.8
41-50 ปี	23	15.0	20	13.3	43	14.2
51-60 ปี	5	3.3	15	10.0	20	6.7
ตั้งแต่ 60 ปีขึ้นไป	5	3.3	8	5.0	13	4.2
รวม	153	100.0	153	100.0	306	100.0

จากตารางที่ 1 พบว่า ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่มีอายุ 21-30 ปี คิดเป็นร้อยละ 41.7 รองลงมาคืออายุ 31-40 ปี คิดเป็นร้อยละ 25.8 รองลงมาอายุ 41-50 ปี คิดเป็นร้อยละ 14.2 รองลงมาอายุ 51-60 ปี คิดเป็นร้อยละ 6.7 และอายุตั้งแต่ 60 ปีขึ้นไป คิดเป็นร้อยละ 4.2 ตามลำดับ

ตารางที่ 2 แสดงจำนวนและร้อยละของผู้ตอบแบบสอบถาม จำแนกตามระดับการศึกษา

ระดับการศึกษา	ชาย		หญิง		รวม	
	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ
มัธยมศึกษา/ปวช.	43	28.3	36	23.3	79	25.8
ปริญญาตรี	66	43.3	71	46.7	138	45.0
อนุปริญญา/ปวส./ปวท.	28	18.3	10	6.7	38	12.5
สูงกว่าปริญญาตรี	15	10.0	36	23.3	51	16.7
รวม	153	100.0	153	100.0	306	100.0

จากตารางที่ 2 พบว่า ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่มีระดับการศึกษาปริญญาตรี คิดเป็นร้อยละ 45.0 รองลงมาคือ มัธยมศึกษา/ปวช. คิดเป็นร้อยละ 25.8 รองลงมาคือ สูงกว่าปริญญาตรี คิดเป็นร้อยละ 16.7 และระดับอนุปริญญา /ปวส./ปวท.คิดเป็นร้อยละ 12.5 ตามลำดับ

ตารางที่ 3 แสดงจำนวนและร้อยละของผู้ตอบแบบสอบถาม จำแนกตามอาชีพ

อาชีพปัจจุบัน	ชาย		หญิง		รวม	
	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ
รับราชการ/พนักงาน						
รัฐวิสาหกิจ	18	11.7	20	13.3	38	12.5
ประกอบธุรกิจส่วนตัว/ค้าขาย	51	33.3	56	36.7	107	35.0
รับจ้างทั่วไป	31	20.0	38	25.0	69	22.5
ข้าราชการบำนาญ	5	3.3	3	1.7	8	2.5
นักเรียน/นักศึกษา	36	23.3	31	20.0	66	21.7
อื่นๆ ได้แก่ พนักงานบริษัท	13	8.3	5	3.3	18	5.8
รวม	153	100.0	153	100.0	306	100.0

จากตารางที่ 3 พบว่า ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่มีอาชีพประกอบธุรกิจส่วนตัว/ค้าขาย คิดเป็นร้อยละ 35.0 รองลงมาคือ อาชีพรับจ้างทั่วไป คิดเป็นร้อยละ 22.5 อาชีพนักเรียน/นักศึกษา คิดเป็นร้อยละ 21.7 รองลงมาคือ อาชีพรับราชการ/พนักงานรัฐวิสาหกิจ คิดเป็นร้อยละ 12.5 รองลงมาคือ พนักงานบริษัท คิดเป็นร้อยละ 5.8 ตามลำดับ

ตารางที่ 4 แสดงจำนวนและร้อยละของผู้ตอบแบบสอบถาม จำแนกตามรายได้เฉลี่ยต่อเดือน

รายได้เฉลี่ยต่อเดือน	ชาย		หญิง		รวม	
	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ
ไม่มีรายได้	20	13.3	18	11.7	38	12.5
ต่ำกว่า 5,000 บาท	8	5.0	3	1.7	10	3.3
5,000 - 10,000 บาท	33	21.7	28	18.3	61	20.0
10,001 - 15,000 บาท	26	16.7	8	5.0	33	10.8
15,001 - 20,000 บาท	26	16.7	28	18.3	54	17.5
20,001 - 25,000 บาท	8	5.0	15	10.0	23	7.5
25,001 - 30,000 บาท	18	11.7	26	16.7	43	14.2
มากกว่า 30,000 บาท	15	10.0	28	18.3	43	14.2
รวม	153	100.0	153	100.0	306	100.0

จากตารางที่ 4 พบว่า ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่มีรายได้เท่ากับ 5,000-10,000 บาท/เดือน คิดเป็นร้อยละ 20.0 รองลงมา คือ 15,001-20,000 บาท/เดือน คิดเป็นร้อยละ 17.5 รองลงมา รายได้ 25,001-30,000 บาท/เดือน และรายได้ มากกว่า 30,000 บาท/เดือน เท่ากัน คิดเป็นร้อยละ 14.2 รองลงมา คือ 10,001 - 15,000 บาท/เดือน คิดเป็นร้อยละ 10.8 รองลงมา คือ 20,001 - 25,000 บาท/เดือนคิดเป็นร้อยละ 7.5 และต่ำกว่า 5,000 บาท/เดือน คิดเป็นร้อยละ 3.3 ตามลำดับ

ส่วนที่ 2 ความต้องการรูปแบบการถ่ายทอดองค์ความรู้ผ่านศูนย์การเรียนรู้ชุมชนจีนยูนนาน

ตารางที่ 5 แสดงระดับความคิดเห็นของผู้ตอบแบบสอบถามต่อรูปแบบการถ่ายทอดองค์ความรู้ผ่านศูนย์การเรียนรู้ชุมชนจีนยูนนาน

รายการประเมิน	ค่าเฉลี่ย	ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน	แปลผล
1. ความต้องการด้านเนื้อหาและกิจกรรมภายในศูนย์การเรียนรู้			
1.1 ท่านต้องการให้มีการนำเสนอประวัติศาสตร์ความเป็นมาของชุมชนชาวจีนยูนนานตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน	4.3	0.7	มาก
1.2 ท่านต้องการเห็นการนำเสนอข้อมูลด้านอาชีพ ด้านวัฒนธรรม ด้านกิจกรรมและประเพณี และด้านการแสดงการเล่นต่างๆ ภายในชุมชน	4.3	0.7	มาก
1.3 ท่านต้องการเห็นการจัดแสดงกิจกรรมหรือเทศกาลในรอบปีของชุมชน เช่น เดือนพฤศจิกายนมีเทศกาล ซือยาเจ	4.3	0.7	มาก
1.4 ท่านต้องการเห็นการจัดแสดงตารางทำเนียบผู้ที่มีความรู้ในด้านต่างๆ ของชุมชน	3.9	0.9	มาก
1.5 ท่านต้องการเห็นการมีส่วนร่วมของนักท่องเที่ยวและผู้สนใจในกิจกรรมต่างๆ ของชุมชน เช่น การทดลองชงชา หรือการใส่ชุดพื้นเมืองถ่ายรูปเป็นที่ระลึก เป็นต้น (เป็นสิ่งที่ควรจะมี)	4.4	0.7	มาก
2. ความต้องการด้านการจัดบริการสิ่งอำนวยความสะดวกภายในศูนย์การเรียนรู้			
2.1 ท่านเห็นด้วยหากมีการจัดการบริการด้านสื่อสิ่งพิมพ์ เช่น วารสารท่องเที่ยว เป็นต้น	4.1	0.8	มาก
2.2 ท่านเห็นด้วยหากมีการจัดบริการด้านยืม/คืน สื่อบางชนิดสำหรับผู้ประสงค์จะยืมสื่อความรู้ไปศึกษาค้นคว้านอกศูนย์การเรียนรู้ เช่น หนังสือประวัติศาสตร์ชุมชน เป็นต้น	3.9	1.0	มาก

ตารางที่ 5 (ต่อ)

รายการประเมิน	ค่าเฉลี่ย	ส่วนเบี่ยงเบน มาตรฐาน	แปลผล
2.3 ท่านเห็นด้วยให้มีการนำเทคโนโลยีสมัยใหม่มาใช้ในการ นำเสนอเรื่องราวต่างๆ เช่น เครื่องเล่นวีดิทัศน์ ช่วยในการ ถ่ายทอดเรื่องราวต่างๆ	3.9	0.9	มาก
2.4 ท่านเห็นด้วยหากมีภาคเอกชนที่ท้องถิ่นให้ความรู้ประจำศูนย์	4.2	0.9	มาก
2.5 ท่านเห็นด้วยหากมีตู้น้ำดื่มทั้งร้อนและเย็นไว้บริการ	4.0	1.1	มาก
2.6 ท่านเห็นด้วยกับการมีบอร์ดนิทรรศการแนะนำกิจกรรม ต่างๆ	4.0	0.8	มาก
2.7 ท่านเห็นด้วยให้มีบริการโต๊ะ – เก้าอี้ไว้สำหรับนั่งพัก ภายในอาคาร	4.3	0.8	มาก
2.8 ท่านเห็นด้วยกับการติดตั้งพัดลมและพัดลมระบายอากาศ	4.0	1.0	มาก
2.9 ท่านเห็นด้วยให้มีเจ้าหน้าที่อำนวยความสะดวกประจำศูนย์	4.3	0.8	มาก
2.10 ท่านเห็นด้วยให้มีคู่มือแนะนำศูนย์การเรียนรู้ชุมชน	4.2	0.8	มาก
2.11 ท่านเห็นด้วยหากมีการจัดจำหน่ายวีดิทัศน์ (แผ่นซีดี) เกี่ยว กับประวัติศาสตร์ ความเป็นมาของชาวจีนยูนนานบ้านสันติชล การเล่น การแสดง สถานที่สำคัญในหมู่บ้านและภูมิปัญญา ท้องถิ่น เป็นต้น	3.9	0.9	มาก
3. ความต้องการด้านการพัฒนาศูนย์การเรียนรู้ชุมชนจีน ยูนนานในด้านต่าง ๆ			
3.1 ท่านเห็นว่าชุมชนควรมีส่วนร่วมในการกำหนดรูปแบบ กิจกรรม เนื้อหาเรื่องราวต่างๆ ภายในศูนย์การเรียนรู้ชุมชน ร่วมกับผู้มาเยี่ยมชม/นักท่องเที่ยว	4.2	0.8	มาก
3.2 ท่านเห็นว่าในหน่วยงานภาครัฐให้การสนับสนุนในด้าน ต่างๆของศูนย์การเรียนรู้ชุมชน เช่น การประชาสัมพันธ์ เป็น ต้น	4.3	0.8	มาก
3.3 ท่านเห็นว่าควรมีการจัดกิจกรรมหมุนเวียนตามเดือนต่างๆที่ มีเทศกาลสำคัญของชาวจีนยูนนาน	4.2	0.9	มาก

ตารางที่ 5 (ต่อ)

รายการประเมิน	ค่าเฉลี่ย	ส่วนเบี่ยงเบน มาตรฐาน	แปลผล
3.4 ท่านเห็นว่าอาคารศูนย์การเรียนรู้มีการปรับปรุงให้มี โครงสร้างที่แข็งแรงใช้วัสดุที่หาได้ภายในท้องถิ่นผสมผสาน กับเทคโนโลยีใหม่	3.9	1.0	มาก
3.5 ท่านเห็นว่าการพัฒนาในด้านต่างๆของศูนย์การเรียนรู้ ชุมชน ต้องอยู่ภายใต้วิถีชีวิตความเป็นอยู่ของคนในชุมชน โดย ไม่เปลี่ยนแปลงไปตามจำนวนนักท่องเที่ยว	4.3	0.8	มาก
รวม	4.14	0.85	มาก

จากตารางที่ 5 พบว่า ความคิดเห็นต่อรูปแบบการถ่ายทอดองค์ความรู้ผ่านศูนย์การเรียนรู้
ชุมชนจินยูนนานในแต่ละด้าน มีรายละเอียดดังนี้

ความต้องการด้านเนื้อหาและกิจกรรมภายในศูนย์การเรียนรู้ พบว่า นักท่องเที่ยวต้องการให้
มีการนำเสนอประวัติศาสตร์ความเป็นมาของชุมชนชาวจินยูนนานตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน
ต้องการเห็นการนำเสนอข้อมูลด้านอาชีพ ด้านวัฒนธรรม ด้านกิจกรรมและประเพณี และด้านการ
แสดงการละเล่นต่างๆ ภายในชุมชน ต้องการเห็นการจัดแสดงกิจกรรมหรือเทศกาลในรอบปีของ
ชุมชน เช่น เดือนพฤศจิกายนมีเทศกาล ซ้อยาเจ เป็นต้น ต้องการเห็นการจัดแสดงตารางทำเนียบผู้ที่
มีความรู้ในด้านต่างๆ ของชุมชน และต้องการเห็นการมีส่วนร่วมของนักท่องเที่ยวและผู้สนใจใน
กิจกรรมต่างๆของชุมชน เช่น การทดลองชงชา หรือการใส่ชุดพื้นเมืองถ่ายรูปเป็นที่ระลึก เป็นสิ่งที่
ควรจะมีในระดับมาก

ความต้องการด้านการจัดการบริการสิ่งอำนวยความสะดวกภายในศูนย์การเรียนรู้ พบว่า
เห็นด้วยหากมีการจัดการบริการด้านสิ่งพิมพ์ เช่น วารสารท่องเที่ยว เห็นด้วยหากมีการ
จัดบริการด้านยืม/คืน สื่อบางชนิด สำหรับผู้ที่ประสงค์จะยืมสื่อความรู้ไปศึกษาค้นคว้านอกศูนย์การ
เรียนรู้ เช่น หนังสือประวัติศาสตร์ชุมชน เห็นด้วยให้มีการนำเทคโนโลยีสมัยใหม่มาใช้ในการ
นำเสนอเรื่องราวต่าง ๆ เช่น เครื่องเล่นวีดิทัศน์ ช่วยในการถ่ายทอดเรื่องราวต่างๆ เห็นด้วยหากมี
มัคคุเทศน์ท้องถิ่นให้ความรู้ประจำศูนย์ เห็นด้วยหากมีตู้น้ำดื่มทั้งร้อนและเย็นไว้บริการ เห็นด้วย
กับการมีบอร์ดนิทรรศการแนะนำกิจกรรมต่างๆ เห็นด้วยให้มีบริการโต๊ะ – เก้าอี้ไว้สำหรับนั่งพัก
ภายในอาคาร เห็นด้วยกับการติดตั้งพัดลมและพัดลมระบายอากาศ เห็นด้วยให้มีเจ้าหน้าที่อำนวยความสะดวกประจำศูนย์ เห็นด้วยให้มีคู่มือแนะนำศูนย์การเรียนรู้ชุมชนและเห็นด้วยหากมีการจัด

จำหน่ายวีดีทัศน์ (แผ่นซีดี) เกี่ยวกับประวัติศาสตร์ ความเป็นมาของชาวจีนยูนนานบ้านสันติชล การละเล่น การแสดง สถานที่สำคัญในหมู่บ้านและภูมิปัญญาท้องถิ่น เป็นต้น ในระดับมาก

ความต้องการด้านการพัฒนาศูนย์การเรียนรู้ชุมชนยูนนานในด้านต่าง ๆ พบว่า นักท่องเที่ยวเห็นด้วยว่าชุมชนควรมีส่วนร่วมในการกำหนดรูปแบบกิจกรรม เนื้อหาเรื่องราวต่างๆ ภายในศูนย์การเรียนรู้ชุมชนร่วมกับผู้มาเยี่ยมชม/นักท่องเที่ยว เห็นว่าในหน่วยงานภาครัฐให้การสนับสนุนในด้านต่างๆของศูนย์การเรียนรู้ชุมชน เช่น การประชาสัมพันธ์ เป็นต้น เห็นว่าควรมีการจัดกิจกรรมหมุนเวียนตามเดือนต่างๆที่มีเทศกาลสำคัญของชาวจีนยูนนาน เห็นว่าอาคารศูนย์การเรียนรู้มีการปรับปรุงให้มีโครงสร้างที่แข็งแรงใช้วัสดุที่หาได้ภายในท้องถิ่นผสมผสานกับเทคโนโลยีใหม่และเห็นว่าการพัฒนาในด้านต่างๆของศูนย์การเรียนรู้ชุมชน ต้องอยู่ภายใต้วิถีชีวิตความเป็นอยู่ของคนในชุมชน โดยไม่เปลี่ยนแปลงไปตามจำนวนนักท่องเที่ยว ในระดับมาก

ส่วนที่ 3 ข้อเสนอแนะ

ตารางที่ 6 แสดงจำนวนและร้อยละของผู้ตอบแบบสอบถาม จำแนกตามรูปแบบการถ่ายทอดองค์ความรู้ด้านต่างๆของชาวจีนยูนนาน บ้านสันติชลผ่านศูนย์การเรียนรู้

ท่านคิดว่ารูปแบบการถ่ายทอดองค์ความรู้ด้านต่างๆ ของชาวจีนยูนนาน บ้านสันติชล ผ่านศูนย์การเรียนรู้ควรมีลักษณะใด	จำนวนร้อยละ	
1. เป็นห้องแสดงวัฒนธรรมและภูมิปัญญาท้องถิ่น	176	21.1
2. เป็นห้องอินเตอร์เน็ตชุมชน	51	6.1
3. เป็นห้องวิชาการชุมชน	59	7.0
4. เป็นห้องเรียนรู้กลุ่มอาชีพชุมชน	97	11.6
5. เป็นร้านค้าชุมชน	102	12.2
6. เป็นลานกิจกรรมชุมชน	143	17.1
7. เป็นห้องสมุดชุมชน/ห้องสมุดประชาชน	56	6.7
8. เป็นที่อ่านหนังสือชุมชน	33	4.0
9. ลักษณะผสมผสานทุกรูปแบบเข้าไว้ด้วยกัน	110	13.1
10. อื่นๆ (โปรดระบุ)	8	0.9
รวม	834	100.0

จากตารางที่ 6 พบว่าผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่เลือกรูปแบบการถ่ายทอดองค์ความรู้ด้านต่างๆของชาวจีนยูนนาน บ้านสันติชลผ่านศูนย์การเรียนรู้ ควรมีลักษณะเป็นห้องแสดงวัฒนธรรมและภูมิปัญญาท้องถิ่นคิดเป็นร้อยละ 21.1 เป็นลานกิจกรรมชุมชน คิดเป็นร้อยละ 17.1 และลักษณะผสมผสานทุกรูปแบบเข้าไว้ด้วยกัน คิดเป็นร้อยละ 13.1 ตามลำดับ

ตารางที่ 7 แสดงจำนวนและร้อยละของผู้ตอบแบบสอบถาม จำแนกตามความคิดเห็นเกี่ยวกับการจัดตั้งศูนย์การเรียนรู้ชุมชนจะมีส่วนช่วยในการส่งเสริมการท่องเที่ยวและช่วยในการพัฒนาอาชีพในชุมชนจันทนนาน บ้านสันติชล

ท่านคิดว่าการจัดตั้งศูนย์การเรียนรู้ชุมชนจะมีส่วนช่วยในการส่งเสริมการท่องเที่ยวและช่วยในการพัฒนาอาชีพในชุมชนจันทนนาน บ้านสันติชล หรือไม่	ชาย		หญิง		รวม	
	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ
1. มีส่วนช่วย	150	98.3	150	98.3	300	98.0
2. ไม่มีส่วนช่วย	3	1.7	3	1.7	6	2.0
รวม	153	100.0	153	100.0	306	100.0

จากตารางที่ 7 พบว่าผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่คิดว่าการจัดตั้งศูนย์การเรียนรู้ชุมชนจะมีส่วนช่วยในการส่งเสริมการท่องเที่ยวและช่วยในการพัฒนาอาชีพในชุมชนจันทนนาน บ้านสันติชล คิดเป็นร้อยละ 98.0

ตารางที่ 8 แสดงจำนวนและร้อยละของผู้ตอบแบบสอบถาม จำแนกตามการนำเสนอเรื่องราวต่างๆ ที่ต้องการเห็นภายในศูนย์การเรียนรู้ชุมชนจันทุนาน บ้านสันติชล

เมื่อท่านเดินเข้ามาภายในศูนย์การเรียนรู้ชุมชนฯ ท่านอยากเห็นอะไร	จำนวน	ร้อยละ
1. การนำเสนอเรื่องราวต่างๆ ด้วยภาพถ่าย	173	27.7
2. การนำเสนอเรื่องราวต่างๆ ด้วยบอร์ดนิทรรศการ	92	14.7
3. การนำเสนอเรื่องราวต่างๆ ด้วยซุ้มกิจกรรมต่างๆ	145	23.3
4. การนำเสนอเรื่องราวต่างๆ ด้วยภาพเคลื่อนไหว	105	16.7
5. การนำเสนอเรื่องราวต่างๆ ด้วยเอกสารแผ่นพับ	99	15.9
6. อื่นๆ (โปรดระบุ)	10	1.6
รวม	625	100.0

จากตารางที่ 8 พบว่าผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่ต้องการให้ศูนย์การเรียนรู้มีการนำเสนอเรื่องราวต่างๆภายในศูนย์การเรียนรู้ชุมชนจันทุนาน บ้านสันติชล โดยนำเสนอเรื่องราวต่างๆ ด้วยภาพถ่าย คิดเป็นร้อยละ 27.7 การนำเสนอเรื่องราวต่างๆ ด้วยซุ้มกิจกรรมต่างๆ คิดเป็นร้อยละ 23.3 และการนำเสนอเรื่องราวต่างๆ ด้วยภาพเคลื่อนไหว คิดเป็นร้อยละ 16.7

ตารางที่ 9 แสดงจำนวนและร้อยละของผู้ตอบแบบสอบถาม จำแนกตามความคิดเห็นเกี่ยวกับการเก็บค่าบำรุงศูนย์การเรียนรู้ชุมชนจันทุนนาน บ้านสันติชล

หากจะมีการเก็บค่าบำรุงศูนย์การเรียนรู้ชุมชน ท่านคิดอย่างไร	ชาย		หญิง		รวม	
	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ
1. เห็นด้วยให้มีการเก็บ	105	68.3	105	68.3	210	68.6
2. ไม่เห็นด้วยให้มีการเก็บ	48	31.7	48	31.7	96	31.4
รวม	153	100.0	153	100.0	306	100.0

จากตารางที่ 9 พบว่า ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่เห็นด้วยเกี่ยวกับการเก็บค่าบำรุงศูนย์การเรียนรู้ชุมชนจันทุนนาน บ้านสันติชล คิดเป็นร้อยละ 68.6

ตารางที่ 10 แสดงจำนวนและร้อยละของผู้ตอบแบบสอบถาม จำแนกตามความคิดเห็นเกี่ยวกับอัตราค่าบำรุงศูนย์การเรียนรู้ชุมชนจินตนาถ บ้านสันติชลที่เหมาะสม

ท่านเห็นว่าอัตราค่าบำรุงศูนย์ที่เหมาะสมควรอยู่ในระดับใด	ชาย		หญิง		รวม	
	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ
1. ต่ำกว่า 10 บาท	28	18.3	23	15.0	51	16.7
2. 11 - 20 บาท	82	53.3	74	48.3	156	50.8
3. 21 - 30 บาท	5	3.3	26	16.7	31	10.0
4. 31 - 40 บาท	23	15.0	13	8.3	36	11.7
5. 41 - 50 บาท	15	10.0	18	11.7	33	10.8
6. 51 บาทขึ้นไป	0	0.0	0	0.0	0	0.0
รวม	153	100.0	153	100.0	306	100.0

จากตารางที่ 10 พบว่า ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่เห็นว่าอัตราค่าบำรุงศูนย์ที่เหมาะสมควรอยู่ในระดับ 11 - 20 บาท คิดเป็นร้อยละ 50.8 รองลงมาคือระดับต่ำกว่า 10 บาท คิดเป็นร้อยละ 16.7 และระดับ 31 - 40 บาท คิดเป็นร้อยละ 11.7 ตามลำดับ

ตารางที่ 11 แสดงจำนวนและร้อยละของผู้ตอบแบบสอบถาม จำแนกตามความคิดเห็นเกี่ยวกับการจัดตั้งศูนย์การเรียนรู้ของชุมชนจันทุนน่าน บ้านสันติชล

ท่านเห็นด้วยหรือไม่หากชุมชนจันทุนน่าน บ้านสันติชลจะมีการจัดตั้งศูนย์การเรียนรู้ชุมชนขึ้น	ชาย		หญิง		รวม	
	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ
เห็นด้วย	153	100.0	150	98.3	303	99.2
ไม่เห็นด้วย	0	0.0	3	1.7	3	0.8
รวม	153	100.0	153	100.0	306	100.0

จากตารางที่ 11 พบว่า ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่เห็นด้วยที่ชุมชนจันทุนน่านบ้านสันติชล จะมีการจัดตั้งศูนย์การเรียนรู้ชุมชนขึ้น คิดเป็นร้อยละ 99.2

ผลที่ได้จากการเก็บแบบสอบถามโดยนักท่องเที่ยวพบว่า นักท่องเที่ยวโดยส่วนใหญ่ถึงร้อยละ 99.2 เห็นหากชุมชนจันทุนน่านบ้านสันติชลจะมีการจัดตั้งศูนย์การเรียนรู้ชุมชนจันทุนน่านขึ้น นักท่องเที่ยวอยากเห็นรูปแบบการถ่ายทอดองค์ความรู้ด้านต่าง ๆ ของชาวจันทุนน่านบ้านสันติชลผ่านศูนย์การเรียนรู้ จัดเป็นห้องแสดงวัฒนธรรมและภูมิปัญญาท้องถิ่นถึงร้อยละ 21.10 โดยร้อยละ 27.7 อยากเห็นการนำเสนอเรื่องราวต่างๆ ภายในศูนย์ฯ ผ่านภาพถ่าย

ซึ่งทางชุมชนได้นำข้อมูลที่ได้จากนักท่องเที่ยวไปประกอบการหารูปแบบการถ่ายทอดองค์ความรู้ผ่านศูนย์การเรียนรู้ชุมชน และความต้องการของชุมชน โดยอยู่บนพื้นฐานความเป็นไปได้ และศักยภาพของชุมชนเป็นหลัก

ตอนที่ 3 ผลการวิเคราะห์ข้อมูลที่ได้จากการจัดเวที

กระบวนการดำเนินการวิจัย

กระบวนการดำเนินงานวิจัยเพื่อให้ได้มาซึ่งองค์ความรู้เพื่อการจัดตั้งศูนย์การเรียนรู้ชุมชนเพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวและพัฒนาอาชีพโดยชุมชนชาวจีนยูนนาน บ้านสันติชล ตำบลเวียงใต้ อำเภอปาย จังหวัดแม่ฮ่องสอน เพื่อสอดคล้องกับแนวทางการท่องเที่ยวโดยชุมชน โดยเมื่อปี พ.ศ. 2552 ชุมชนจีนยูนนานบ้านสันติชลได้รับทุนสนับสนุนจากสำนักงานสนับสนุนการวิจัย (สกว.) ทำการวิจัยเกี่ยวกับการแปรรูปถั่วเหลืองด้วยภูมิปัญญาของชาวจีนยูนนาน ภายหลังจากที่โครงการวิจัยเรื่องถั่วเหลืองสิ้นสุดลงผู้นำชุมชน คือ นายบุญหล่อ หล่ออริยวัฒน์ จึงคิดจะรวบรวมองค์ความรู้ด้านต่างๆ ของชาวจีนยูนนานให้เป็นแหล่งความรู้แก่ผู้สนใจและนักท่องเที่ยว เพราะชุมชนนี้ตั้งอยู่ใกล้กับอำเภอปายและความมีเอกลักษณ์เฉพาะตัวจึงทำให้เกิดโครงการวิจัยเพื่อจัดตั้งศูนย์การเรียนรู้ชุมชนชาวจีนยูนนานขึ้น ต่อมาผู้วิจัยและพี่เลี้ยง (Node) จึงได้มีการลงพื้นที่และได้มีการกำหนดตำแหน่งผู้ช่วยนักวิจัยและตั้งกลุ่มวิจัยขึ้นจากคนในชุมชนรวมทั้งจัดทำโครงการวิจัยเพื่อขอพิจารณาอนุมัติโครงการและงบประมาณในการดำเนินงานวิจัยจากสำนักงานสนับสนุนการวิจัย สำนักงานภาค ภายหลังจากการได้รับอนุมัติงบประมาณตามโครงการที่เสนอขอเวทีวิจัยจึงเริ่มต้นขึ้น โดยมีระยะเวลาตั้งแต่วันที่ 1 เดือนมกราคม – วันที่ 31 เดือนธันวาคม พ.ศ. 2553

เวทีที่ 1 เวทีการประชุมแกนนำในพื้นที่เพื่อทำความเข้าใจในโครงการวิจัยและแผนการปฏิบัติงานวิจัยร่วมกัน

เมื่อวันที่ 1 เมษายน พ.ศ. 2553 เวลา 10.00 น. โดยใช้อาคารศูนย์วัฒนธรรมกลางบ้านสันติชล หมู่ 5 ตำบลเวียงใต้ อำเภอปาย จังหวัดแม่ฮ่องสอน มีวัตถุประสงค์การประชุม 1) เพื่อทบทวนคำถามวิจัย การนำเสนอรูปแบบการวิจัย ความเป็นมา วัตถุประสงค์ของโครงการวิจัยและประโยชน์จากโครงการวิจัยที่ชุมชนจะได้รับ 2) เพื่ออธิบายขั้นตอนกระบวนการวิจัยให้ทีมวิจัยได้รับทราบและแลกเปลี่ยนความรู้ร่วมกัน 3) เพื่อแนะนำทีมงานวิจัย พี่เลี้ยงทีมวิจัยและแนวทางการประสานความร่วมมือกับหน่วยงานในพื้นที่

ผลจากการดำเนินงาน

การประชุมในครั้งนี้มีผู้เข้าร่วมประชุมทั้งสิ้น จำนวน 40 คน ประกอบด้วยทีมวิจัยหลักจากหมู่บ้านรุ่งอรุณ ทีมวิจัยหลักจากหมู่บ้านสันติชลและชาวบ้านจากบ้านสันติชล ตัวแทนจากสถาบันการท่องเที่ยวโดยชุมชน และวิทยาลัยชุมชนแม่ฮ่องสอน อำเภอปาย ขาดเพียงแต่ทีมวิจัยหลักบ้านรักไทย ที่ไม่สามารถเข้าร่วมประชุมได้

สรุปผลจากการประชุม

การทบทวนคำถามวิจัย ชุมชนจะได้อะไรเมื่อสิ้นสุดโครงการวิจัย ทั้งทีมวิจัยและผู้เข้าร่วมประชุมก็ได้ทราบคำถามวิจัยโครงการรวมถึงทราบรูปแบบของการวิจัยซึ่งเป็นรูปแบบของกระบวนการวิจัยเพื่อท้องถิ่นแบบมีส่วนร่วม ความเป็นมาที่จะต้องการสร้างภาพลักษณ์ให้คนภายนอกชุมชนมีทัศนคติที่ดีต่อชาวจีนยูนนานและวัตถุประสงค์ของโครงการวิจัยซึ่งผลสุดท้ายชุมชนยูนนานทั้ง 3 ชุมชนจะได้องค์ความรู้ประวัติศาสตร์ วัฒนธรรมและอาชีพของชาวจีนยูนนานที่เป็นระบบ ได้รูปแบบการจัดการศูนย์การเรียนรู้ชุมชนยูนนาน ได้ต้นแบบศูนย์การเรียนรู้ชุมชนต้นแบบบ้านสันติชลขึ้น และจะได้กลุ่มเยาวชนนักสื่อความหมายท้องถิ่นยูนนานซึ่งทุกคนที่เข้าร่วมการประชุมก็ต่างเห็นด้วย เพราะเห็นว่าประโยชน์จากการจัดตั้งศูนย์ฯ สำเร็จจะเป็นผลให้คนภายนอกชุมชนได้เข้าใจความเป็นชาวจีนยูนนานมากขึ้นในแนวทางที่ถูกต้องมากขึ้น นอกจากนี้ยังก่อให้เกิดการทำงานร่วมกันของทั้ง 3 ชุมชน เกิดการพัฒนาการท่องเที่ยวชุมชนยูนนานในพื้นที่จังหวัดแม่ฮ่องสอนอย่างมีทิศทางเดียวกัน นำมาซึ่งเกิดการประสานความร่วมมือหน่วยงานในพื้นที่และระดับจังหวัดเพื่อร่วมกันพัฒนาการท่องเที่ยวโดยชุมชนในพื้นที่แม่ฮ่องสอนและยังเป็นการส่งเสริมอาชีพที่มีอยู่ในชุมชนให้ได้รับการยกระดับสู่แนวทางการท่องเที่ยวโดยชุมชนด้วย

ทีมวิจัยและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องได้ทราบแนวทางการดำเนินงานวิจัยและสิ่งที่ต้องทำร่วมกันในภาพรวมของ แผนการดำเนินงานในระยะเวลา 12 เดือน ได้แก่ การรวบรวมข้อมูลด้านประวัติศาสตร์ความเป็นมาของชุมชนรวมถึงบริบทของชุมชนทั้ง 3 การไปศึกษาการจัดการศูนย์การเรียนรู้ชุมชนต้นแบบอื่น ๆ และการสัมภาษณ์ความต้องการของนักท่องเที่ยวสรุปผลที่ได้เพื่อนำมาเป็นข้อมูลประกอบการหารูปแบบความต้องการการถ่ายทอดองค์ความรู้ผ่านศูนย์การเรียนรู้ชุมชนยูนนาน

เวทีที่ 2 เวทีวิเคราะห์และสังเคราะห์ข้อมูลด้านประวัติศาสตร์ความเป็นมาของ 3 ชุมชนยูนนานเครือข่ายจังหวัดแม่ฮ่องสอน

เมื่อวันที่ 23 เมษายน พ.ศ. 2533 จัดขึ้นที่บ้านรุ่งอรุณ ต.ห้วยผา อ.เมือง จ.แม่ฮ่องสอน โดยมีวัตถุประสงค์ เพื่อสังเคราะห์ข้อมูลด้านประวัติศาสตร์ วัฒนธรรม ประเพณี อาหาร วิถีชีวิต พิธีกรรมและอาชีพของชาวจีนยูนนานให้เป็นชุดข้อมูลเดียวกัน

สรุปผลการดำเนินการ

เวทีการประชุมนี้ประกอบด้วยผู้รู้ของชุมชนทั้ง 3 จำนวน 10 ท่าน อายุของผู้รู้เฉลี่ย 80 ปีขึ้นไป รวมถึงผู้รู้ในแต่ละชุมชนมานั่งถกเถียงกันในเรื่องของประวัติศาสตร์ของการเดินทางจากประเทศ

จีนมาสู่ประเทศไทยจนมาถึงยังจังหวัดแม่ฮ่องสอนจนเกิดการตกผลึกข้อมูลที่เห็นตรงกัน เวทีนี้เองเป็นการใช้กระบวนการสามเส้าตามแนวทางของการหาความน่าเชื่อถือของข้อมูลของการวิจัยเชิงคุณภาพ นอกจากข้อมูลด้านการเดินทางแล้วยังมีการพูดคุยในเรื่องของการตั้งรกรากของชาวจีนยูนนานทั้ง 3 ชุมชน เมื่อข้อมูลตกผลึกก็ได้จัดทำเป็นเอกสารประวัติศาสตร์การเดินทางของชาวจีนยูนนานผู้จังหวัดแม่ฮ่องสอน 1 ฉบับ และได้นำมาใช้ประกอบการนำเสนอเรื่องราวในเวทีจัดทำสื่อต่อไป

เวทีที่ 3 เวทีการฝึกอบรมมัคคุเทศก์ท้องถิ่นชาวจีนยูนนาน

เมื่อวันที่ 27 – 29 สิงหาคม พ.ศ. 2553 ณ อาคารกลางศูนย์วัฒนธรรมบ้านสันติชล ตำบลเวียงใต้ อำเภอปาย จังหวัดแม่ฮ่องสอน วัตถุประสงค์ของการฝึกอบรม 1) เพื่อสร้างนักสื่อความหมายท้องถิ่นที่มีความรู้เกี่ยวกับความเป็นมาของตนเองด้วยความถูกต้องด้านประวัติศาสตร์ วัฒนธรรมด้านต่างๆ รวมถึงขนบธรรมเนียมประเพณี 2) เพื่อสร้างงานสร้างรายได้ให้กับเยาวชนโดยไม่ต้องไปขายแรงงานในต่างจังหวัด คุณชนันชัย มุ่งจิต เจ้าหน้าที่ประสานการวิจัยเพื่อท้องถิ่นจังหวัดแม่ฮ่องสอน กล่าวว่า “อยากให้ผู้เข้าร่วมการฝึกอบรมมีความเข้าใจความเป็นมาของชาวจีนยูนนาน ผู้เข้าร่วมการฝึกอบรมมีทักษะการสื่อสารแก่นักท่องเที่ยวอย่างถูกต้อง มีความต่อเนื่องในการดำเนินงานจากรุ่นสู่รุ่นและเยาวชนมีรายได้เสริมจากการเป็นมัคคุเทศก์ชุมชน”

การดำเนินการตามวัตถุประสงค์

ทางทีมวิจัยได้ประสานขอความร่วมมือไปยังวิทยาลัยชุมชนแม่ฮ่องสอนและสถาบันการท่องเที่ยวโดยชุมชน ขอวิทยากรมาฝึกอบรมในครั้งนี้ โดยได้เชิญมา 2 ท่านได้แก่

คุณฉนวน รุ่งเมธพร เจ้าหน้าที่ฝ่ายพัฒนาศักยภาพและฝึกอบรมสถาบันการท่องเที่ยวโดยชุมชน และ คุณสุภาวิณี ทรงพรพาณิชย์ เจ้าหน้าที่ฝ่ายประมวลองค์ความรู้ด้านการท่องเที่ยวโดยชุมชนและงานพัฒนาชุดความรู้ในการฝึกอบรม สถาบันการท่องเที่ยวโดยชุมชน และในครั้งนี้ได้รับเกียรติจาก ดร.ประพันธ์ รักเรียน จากวิทยาลัยชุมชนแม่ฮ่องสอน อ.ปาย ร่วมสังเกตการณ์ในครั้งนี้ด้วย กลุ่มผู้เข้ารับการฝึกอบรมประกอบด้วยเยาวชนจากหมู่บ้านสันติชล จำนวน 15 คน และหมู่บ้านรุ่งอรุณจำนวน 5 คน รวมทั้งหมด 20 คน การอบรม 3 วัน แบ่งเป็น ภาคทฤษฎีจำนวน 2 วัน โดยกิจกรรมประกอบด้วย

วันที่หนึ่ง

1.กิจกรรมทำแบบทดสอบก่อนอบรมหรือ PRE-TEST

วิธีการดำเนินกิจกรรม

- แจกแบบทดสอบให้ผู้เข้าร่วมอบรมคนละ 1 ฉบับ

2. กิจกรรมแนวความคิดรวบยอดของการท่องเที่ยวโดยชุมชน

วิธีการดำเนินกิจกรรม

- แบ่งกลุ่มตามหมู่บ้าน ซึ่งประกอบด้วย หมู่บ้านรุ่งอรุณและบ้านสันติชล
- ส่งตัวแทนกลุ่มเล่าประวัติศาสตร์การก่อเกิดการท่องเที่ยวในหมู่บ้านของตนเองโดยย่อ

3. ฟังบรรยายหัวข้อบรรยายการเชื่อมโยงของชุมชนกับกิจกรรมการท่องเที่ยว

4. กิจกรรมการจับคู่คุณภาพของดีในชุมชน ผ่านภาพนิ่ง

วิธีการดำเนินกิจกรรม

- แบ่งกลุ่มตามหมู่บ้าน ซึ่งประกอบด้วย 2กลุ่มใหญ่ ได้แก่ หมู่บ้านสันติชลและหมู่บ้านรุ่งอรุณ
- ให้แต่ละกลุ่มช่วยกันบอกของดีในชุมชนของตนเองทีละหมู่บ้านจนครบ ซึ่งของดีแต่ละหมู่บ้านตามความคิดของผู้เข้าร่วมรับการฝึกอบรม

ตารางแสดงของดีของชุมชน

ของดีบ้านสันติชล	ของดีบ้านรุ่งอรุณ
จุดชมทะเลหมอกหุบไหล่ , บ้านดิน , อาหารจีนยูนนาน , ซิงช้าจีนยูนนาน, สวนยางพารา , รองเท้าจีน , การละเล่นต่าง ๆ เช่น การยิงธนู เป็นต้น , พลังลมปราณ , รูปปั้นมังกรจีนหน้าหมู่บ้าน, ชาและกาแฟปลอดสารพิษ	น้ำตกชูซ่า , ศาลเจ้าแม่กวนอิม , สวนหย่อม , การเย็บรองเท้าจีน , อาหารแปรรูป , การแสดงพื้นเมือง , คอนเสิร์ตพื้นเมือง , ถ้ำผีแมน , ถ้ำสามตา

5. การฟังบรรยายการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชนตามหลักการ SMS

ความหมายของ SMS

S = SAFETY หมายถึงการประเมินเรื่องของความปลอดภัย

หน้าที่อย่างแรกของมัคคุเทศก์ท้องถิ่นคือด้านการรักษาความปลอดภัยแก่นักท่องเที่ยว หมายความว่านักท่องเที่ยวจะสนุกกับการท่องเที่ยวหรือไม่หรือพวกเขาพอใจกับการบริการที่ทางชุมชนเสนอให้ก็ตาม ถ้าพวกเขาป่วยหรือได้รับอันตราย มันอาจส่งผลต่อความน่าเชื่อถือของชุมชนของเรา

M = MEANING หมายถึง การสื่อความหมาย

มัลคูลเทร็คท็องถิ่นเปรียบเสมือนเป็นทูตของชุมชน เป็นสะพานระหว่างชุมชนและนักท่องเที่ยวหนึ่งในหน้าที่หลักของมัลคูลเทร็คท็องถิ่นคือการทำให้นักท่องเที่ยวได้รับประสบการณ์ที่ตรงใจ จากวัฒนธรรมท้องถิ่น วิถีชีวิตและสิ่งแวดล้อมและเข้าใจว่า ทำไมสิ่งเหล่านี้จึงมีความสำคัญกับชุมชน

S = SERVICE หมายถึง การวางแผนบริการ

มัลคูลเทร็คท็องถิ่นจะต้องดูความต้องการของนักท่องเที่ยว รวมทั้งเป็นผู้ควบคุมมาตรฐานของอาหาร เครื่องดื่ม ที่พัก การเดินทาง ห้องน้ำ และความสะดวกสบายต่าง ๆ ระหว่างโปรแกรม รวมทั้งจัดการสิ่งจำเป็นต่าง ๆ ที่เกี่ยวกับการบริการ

วิธีดำเนินกิจกรรม SMS

5.1 วิทยากรยกตัวอย่างสถานการณ์ 1 ตัวอย่าง เป็นกิจกรรมการเดินป่าขึ้นเขาหลวง จังหวัดนครศรีธรรมราช แล้วให้แต่ละคนบอกถึงจุดเสี่ยงและวิธีการแก้ปัญหา ตามหลักการ SMS

5.2 วิทยากรแจกกระดาษการ์ดคนละ 1 แผ่นให้ผู้เข้าร่วมทำกิจกรรม *คุณคือจุดอ่อน* โดยให้แต่ละคนวิเคราะห์หาจุดอ่อนของตนเองในการพูดในที่สาธารณะ ผลปรากฏว่าผู้เข้าร่วมโดยส่วนใหญ่ตอบว่า รู้สึกประหม่า ขาดความมั่นใจ ไม่กล้าแสดงออก พูดไม่ชัด พูดติดขัด และตื่นเต้นตามลำดับ และวิทยากรก็ให้หาแนวทางการแก้ปัญหาดังกล่าว สรุปเป็นแนวทางได้ตามลำดับดังนี้ ฝึกซ้อมพูดกับเพื่อนๆ ทำสมาธิก่อนพูดทุกครั้ง ฝึกอ่านออกเสียง เตรียมข้อมูลที่จะพูด และเสริมสร้างความมั่นใจ

5.3 วิทยากรได้กล่าวสรุปและทบทวนความหมาย ความสำคัญของหลักการ SMS อีกครั้ง

วันที่สอง

1. ฟังการบรรยายหัวข้อหลักการเป็นมัลคูลเทร็คชุมชนและได้สรุปหลักการของการเป็นมัลคูลเทร็คท้องถิ่น มีดังนี้

1. เข้าใจและรับผิดชอบในกฎเกณฑ์และภาระหน้าที่
2. คาดคะเนอันตราย วางแผนเพื่อจัดการให้โปรแกรมมีความปลอดภัย
3. ประเมินค่าได้โดยผสมผสานและนำเสนอความรู้แก่นักท่องเที่ยว
4. ตอบสนองความต้องการของนักท่องเที่ยวโดยใช้ประสาทสัมผัสทั้ง 5
5. ตระหนักและเข้าใจใน重要性ของความสัมพันธ์ระหว่างวิถีชีวิตท้องถิ่น รูปแบบการวางแผน เตรียมการและจัดการบริการแก่นักท่องเที่ยว
6. เติร์มงานร่วมกับมัลคูลเทร็คจากภายนอกหรือผู้นำทัวร์จากบริษัททัวร์

7. รับฟังบรรยายบทบาทและหน้าที่ของไคด์ สรุปความได้ว่า ไคด์คือ ผู้นำทาง ผู้ให้ข้อมูล ผู้รักษาความปลอดภัยและผู้ให้บริการ

8. รับฟังบรรยายกลไกการท่องเที่ยว สรุปความได้ว่า ผู้ที่เกี่ยวข้องกับธุรกิจการท่องเที่ยว ได้แก่ นักท่องเที่ยว -บริษัทนำเที่ยว -ไคด์ – ไคด์ชุมชน -ชุมชน โดยบทบาทของไคด์ทั่วไปกับไคด์ท้องถิ่นมีดังนี้

ตารางแสดงบทบาทหน้าที่ของมัคคุเทศก์ทั่วไปและมัคคุเทศก์ท้องถิ่น

มัคคุเทศก์ทั่วไป	มัคคุเทศก์ท้องถิ่น
1. ทำหน้าที่แปลภาษา	1.นำเสนอชุมชนเอง
2.ประสานงานกับมัคคุเทศก์ท้องถิ่น	2.บอกกติกาของหมู่บ้าน
3.ดูแลนักท่องเที่ยวเป็นหลัก	3.ช่วยประสานความสะดวกให้กับมัคคุเทศก์ทั่วไป

วันที่สาม

ภาคปฏิบัติ จำนวน1 วัน ประกอบด้วยกิจกรรมดังต่อไปนี้

กิจกรรมการฝึกปฏิบัติเป็นมัคคุเทศก์ชุมชนโดยใช้ทักษะการพูดในที่สาธารณะ สำหรับทักษะในการพูดในที่สาธารณะ สรุปได้เป็น 3ขั้นตอนดังนี้

1.การเตรียมตัวก่อนที่จะพูด

1.1ต้องรู้ว่าจะพูดให้ใครฟัง

1.2จะพูดเรื่องอะไร รายละเอียด /จุดเน้น /ตัวอย่าง

1.3จะพูดนานแค่ไหน

2.การลำดับเรื่องราวในการพูด

2.1การเกริ่นนำเป็นการนำเข้าสู่เรื่องที่จะพูด

2.2ความสำคัญของเรื่องที่จะพูดว่ามีความสำคัญอย่างไร

2.3การสรุปหรือการย้ำเพื่อให้เกิดการตระหนักหรือเห็นคุณค่า

3.วิธีการพูด

3.1เริ่มพูด ทักทาย แนะนำตัวด้วยอาการและท่าทางที่เป็นมิตร

3.2เรื่องที่จะพูด จะต้อง

-บอกกรอบการพูดเป็นลำดับก่อนหลัง

-ลำดับการพูด เกริ่นนำ / ข้อมูล /ตัวอย่าง /สรุป

-เสริมมุขตลกสร้างบรรยากาศ

-เปิดช่องให้ซักถาม

3.3การจบการพูด

- ต้องสรุปเรื่องราวที่พูดมาทั้งหมดให้เห็นความสำคัญ

- จะไปจุดไหนต่อหรือจะไปไหนต่อ หรือจะทำอะไรต่อไป

- กล่าวขอบคุณ

หลังจากนั้นผู้เข้าร่วมการฝึกอบรมได้จับฉลากลำดับการพูดก่อนหลัง ซึ่งในครั้งนี้อยู่เหลือเยาวชนผู้เข้าร่วมอบรมจำนวน 18 คน บางเรื่องสามารถหาไปสถานที่จริงได้ เช่น ชิงช้า หรือ ตัวล่อ เป็นต้น โดยตลอดทั้งภาคบ่าย ผู้เข้าร่วมได้เริ่มฝึกภาคปฏิบัติ โดยมีการให้คำแนะนำจากวิทยากรและจากผู้เข้าร่วมอบรม โดยจากการฝึกปฏิบัติพบว่า

- ส่วนใหญ่จำเรื่องราวที่จะพูดไม่ได้

- ขาดการเรียงลำดับขั้นตอน

- การพูดยังติดขัดไม่เป็นธรรมชาติ

- การเชื่อมโยงประเด็นในการพูดยังไม่สมบูรณ์

- ไม่ถนัดในเรื่องที่จะพูด

ผลของการดำเนินงาน มีดังต่อไปนี้

1. เยาวชนผู้เข้าร่วมอบรมมีความรู้เกี่ยวกับความเป็นมาของตนเองด้วยข้อมูลด้านประวัติศาสตร์ที่ได้รับการสังเคราะห์ข้อมูลจากผู้อาวุโสของทั้ง 3 ชุมชนและนอกจากนี้ข้อมูลด้านต่างๆ ของชาวจีนยูนนานได้รับการกลั่นกรองหาข้อมูลดีจนข้อมูลตกผลึกและทั้ง 3 ชุมชนเห็นชอบในความถูกต้องร่วมกันหลังจากนั้นข้อมูลได้รับการตรวจทานอีกครั้งจากผู้นำชุมชนและนำไปจัดพิมพ์เป็นเอกสารต่อไป ในช่วงภาคทฤษฎีวิทยากรได้ให้ความรู้ด้านต่างๆ อาทิเช่น ความรู้ด้านแนวคิดเรื่องการท่องเที่ยวโดยชุมชน การจัดการการท่องเที่ยว การจัดโปรแกรมท่องเที่ยวชุมชน เป็นต้น

2. หลังจากการฝึกอบรมจำนวน 3 วัน ผู้เข้าร่วมอบรมจำนวน 20 คนมีผู้สอบผ่านได้รับเกียรติบัตรและบัตรมัลกุเทศก์ท้องถิ่น จำนวน 16 คน ดังนี้ 1) นายธันวา แซ่ลี รหัส 01 / 2553 2) นายอาถึง แซ่จื้อ รหัส 2 / 2553 3) นายอาเป่า แซ่เจ้า รหัส 3 / 2553 4) นายอนุพงษ์ แซ่หลี รหัส 04 / 2553 5) นายชาคริต แซ่ลี รหัส 05 / 2553 6) นายสุรัช แซ่เจ้า รหัส 06 / 2553 7) นายมานะ แซ่ถิ่น รหัส 07 / 2553 8) นายมงคล แซ่ถ้ง รหัส 8 / 2553 9) นางสาวพินทอง แซ่ลี รหัส 9 / 2553 10) นางสาวแซวหยิน แซ่หม่อ รหัส 10 / 2553 11) นายอนาวิน แซ่เจ้า รหัส 11 / 2553 12) นางสาวอาเหมย ลือชัย รหัส 12 / 2553 13) นางสาวอาเหมย แซ่เจิง รหัส 13 / 2553

14) นางสาวลลิตา แซ่เจ็ง รหัส 14 / 2553 15) นางสาวดั่งจู่ แซ่หย่าง รหัส 15 / 2553 และ 16) นางสาวเสี่ยวหลั่น แซ่เกา รหัส 16 / 2553 ทำให้จากเวทีนี้ได้บันทึกสื่อความหมายจินตนาการที่พร้อมจะปฏิบัติหน้าที่ในฤดูกาลท่องเที่ยวประจำปี 2553 – 2554 เป็นการสร้างรายได้ให้กับเยาวชนในลำดับต่อไป

เวทีที่ 4 เวทีการศึกษาฐานศูนย์การเรียนรู้ต้นแบบ

การไปศึกษาศูนย์การเรียนรู้ชุมชนและพิพิธภัณฑ์ที่ประสบความสำเร็จ ประกอบด้วยผู้นำชุมชนบ้านสันติชล ตัวแทนจากวิทยาลัยชุมชนแม่ฮ่องสอน สาขาอำเภอปาย แก่นนำเยาวชน เจ้าหน้าที่จากสถาบันการท่องเที่ยวโดยชุมชนและหัวหน้าโครงการวิจัย จำนวน 12 คน ได้จัดรูปแบบการศึกษาฐานไว้ 2 วัน ระหว่างวันที่ 9 – 11 กันยายน พ.ศ. 2553 ในวันแรกไปพิพิธภัณฑ์การศึกษา โรงเรียนวัดโนนทัยพายัพ หอศิลปวัฒนธรรมเมืองเชียงใหม่ พิพิธภัณฑ์วัดเกตุการาม พิพิธภัณฑ์ชาวเขาเผ่าม้ง คอยปุย และวันที่สองไปหมู่บ้านแกะสลักไม้บ้านถวาย และหมู่บ้านทำร่มบ่อสร้าง ซึ่งวัตถุประสงค์ของการศึกษาฐานเพื่อทีมวิจัยและชุมชนเกิดการพัฒนาด้านความคิด และสามารถนำมาปรับใช้ในการจัดการศูนย์การเรียนรู้ของชุมชนได้อย่างเป็นรูปธรรม

1. พิพิธภัณฑ์การศึกษาโรงเรียนวัดโนนทัยพายัพ

พิพิธภัณฑ์การศึกษาโรงเรียนเจ้าหลวง โรงเรียนวัดโนนทัยพายัพ อ.เมืองเชียงใหม่ ตั้งอยู่ที่อาคารวัฒนา โรงเรียนสตรีวัดโนนทัยพายัพ เชียงใหม่ แสดงประวัติศาสตร์การศึกษา ตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน แสดงเรื่องภูมิปัญญาชาวบ้าน การถ่ายทอดองค์ความรู้ ประวัติศาสตร์การตั้งเมืองเชียงใหม่ ประวัติเจ้าหลวงเชียงใหม่ การก่อตั้งโรงเรียนหลวง การสถาปนาเป็นโรงเรียน

เรียนรู้ความสัมพันธ์ ระหว่างอาณาจักรล้านนา กับ สยามซึ่งเป็นแหล่งเรียนรู้งาน อนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมทุกด้าน โดยพิพิธภัณฑ์ดังกล่าวจะเป็นแหล่งเรียนรู้ของนักเรียนและประชาชนทั่วไปในลักษณะของพิพิธภัณฑ์ที่มีชีวิตโดยได้นำมโนทัศน์แนวคิดเศรษฐกิจพอเพียงของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวมาให้นักเรียนและผู้สนใจได้ศึกษา สำหรับพิพิธภัณฑ์การศึกษาโรงเรียนวัดโนนทัยพายัพ แบ่งเป็นห้องเรียนรู้ต่าง ๆ อาทิ การศึกษาในอดีตของไทย การศึกษาในคุ้มโรงเรียนเจ้าหลวง วัดโนนทัยนามพระราชทาน เจ้าหลวงเจ้าแผ่นดิน ภูมิปัญญาล้านนา เกียรติประวัติวัดโนนทัย และอุทยานการเรียนรู้กลางแจ้ง เนื้อหาที่จัดแสดงเป็นการเชื่อมโยงของประวัติความเป็นมาของโรงเรียน กับการเมืองการปกครองของอาณาจักรล้านนา อาคารจัดแสดงเป็น ชั้น 2 ห้องจะแยกเป็นหมวดหมู่ เช่น ห้องที่เกี่ยวกับกษัตริย์ไทยและห้องการเรียนรู้หนังสือของเจ้านายฝ่าย

เหนือในสมัยก่อน เป็นต้น นอกจากนี้ยังมีหุ่นขี้ผึ้งขนาดเท่าคนจริง จัดแสดงในส่วนต่าง ๆ เช่น หุ่นช่างฟ้อน หุ่นจำลองแสดงการประกอบอาชีพทำนา เป็นต้น หากต้องการเข้าชมท่านสามารถทำหนังสือติดต่อเข้ามาได้ ในกรณีที่มาเป็นหมู่คณะ เมื่อมาถึงจะมีเจ้าหน้าที่คอยให้การต้อนรับอยู่ด้านหน้าอาคาร หลังจากนั้นจะมีการพาเข้าชมวิถีทัศน์ในห้องฉายวิถีทัศน์ ความยาวประมาณ 5 นาที เมื่อชมวิถีทัศน์เรียบร้อยแล้วจะมีเจ้าหน้าที่พาเดินชมแต่ละห้องแต่ละส่วนของการจัดแสดงพร้อมมีมัคคุเทศก์ซึ่งได้แก่นักเรียนหรืออาจารย์จะมีการหมุนเวียนผลัดเปลี่ยนกันมาทำหน้าที่เป็นผู้คอยอธิบายให้ความรู้ นอกจากนี้ยังมีห้องทำกิจกรรมแบบมีส่วนร่วม เช่น การสอนเขียนตัวอักษรล้านนา นอกจากนี้กิจกรรมภายในอาคารยังมีกิจกรรมดูงานภายนอกสถานที่ด้วย เช่น การเดินชมไร่นาสวนผสมหลังโรงเรียน เป็นต้น

ระบบการบริหารจัดการภายในศูนย์

จะมีผู้รับบริจาคตามความสมัครใจ ซึ่งทางโรงเรียนได้มีการเปิดบัญชีธนาคารไว้สำหรับพิพธิภัณฑ์โดยตรง เพื่อการเบิกจ่ายได้สะดวก ซึ่งค่าใช้จ่ายส่วนใหญ่จะใช้ไปกับการดูแลรักษาความสะอาดอาคารสถานที่และหุ่นจำลอง รวมถึงค่าน้ำและค่าไฟ ซึ่งส่วนใหญ่รายรับและรายจ่ายไม่สมดุลกันแต่ทางโรงเรียนก็มีงบประมาณสนับสนุนในส่วนนี้บ้างบางส่วน

จุดเด่นของพิพธิภัณฑ์ คือ เรียบง่ายแต่ดูมีชีวิตชีวา

2. หอศิลปวัฒนธรรมเมืองเชียงใหม่

การออกแบบจัดแสดงนิทรรศการภายใน ได้กำหนดเนื้อหาการจัดแสดงออกเป็น 2 ส่วนคือการจัดแสดงนิทรรศการถาวรและการจัดแสดงนิทรรศการแบบหมุนเวียน หอศิลปวัฒนธรรมเมืองเชียงใหม่มีห้องนิทรรศการถาวรถึง 15 ห้องจัดแบ่งตามเนื้อหาสาระ นับตั้งแต่ยุคสมัยก่อนประวัติศาสตร์ ยุคของการสร้างบ้านแปงเมือง ล่วงเลยผ่านวันเวลาอันรุ่งเรืองและเสื่อมถอยเปลี่ยนแปลงจนกระทั่งเป็นเมืองเชียงใหม่ในปัจจุบัน นอกจากนี้ยังจัดแสดงเรื่องราววิถีชีวิต ภูมิปัญญา การเมืองการปกครองและเอกลักษณ์ทางวัฒนธรรมอันน่าภูมิใจของคนเชียงใหม่ ซึ่งทั้งหมดนี้นำเสนอด้วยแบบจำลองผสานสื่อที่ทันสมัย ทั้งสไลด์ วิดีทัศน์ ซอฟต์แวร์ หุ่นจำลอง บอร์ด

กราฟฟิกและภาพประกอบคำบรรยายที่ทันสมัยสวยงามน่าสนใจ เนื้อหาที่ใช้จัดแสดงส่วนใหญ่เล่าถึงประวัติศาสตร์ของการสร้างเมืองเชียงใหม่ วิถีชีวิต วัฒนธรรมและศิลปะของชาวเชียงใหม่รวมถึงความเป็นศูนย์กลางของอาณาจักรล้านนา ผ่านเทคโนโลยีต่าง ๆ อาทิเช่น จอภาพแบบสัมผัส โมเดลผังเมืองเชียงใหม่แบบ 15 ดแสดงค่อนข้างมากประมาณมิติ และจำนวนห้องจัด 3 ห้อง

ภายในหอศิลปวัฒนธรรมเมืองเชียงใหม่จะแบ่งการจัดแสดงออกเป็น 2 ชั้น เมื่อนักท่องเที่ยวเข้ามาชมจะเริ่มด้วยห้องวิถีทัศน์ เพื่อเกริ่นนำให้นักท่องเที่ยวได้เข้าใจภาพรวมของ

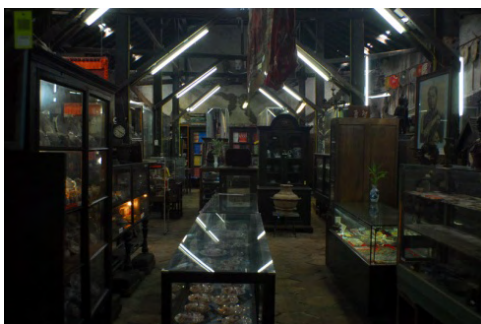
เชียงใหม่ รวมทั้งการก่อตั้งเมือง อิทธิพลของความเชื่อในลัทธิศาสนา ความสัมพันธ์ของเมือง
เชียงใหม่กับเมืองต่าง ๆ ในภูมิภาคอื่น นอกจากนั้นยังมีห้องเชียงใหม่ 100 ปี แสดงถึงความสัมพันธ์
ของเชียงใหม่กับสยาม ในส่วนชั้น 2 จัดแสดงประวัติและความสำคัญของอาคาร ต่อด้วยห้องประวัติ
เจ้าหลวงเชียงใหม่และสายสัมพันธ์ อาครชั้นบนด้านซ้ายจัดแสดงการตั้งถิ่นฐานของคนเมือง เริ่ม
จากการตั้งถิ่นฐานของพ่อค้าฝั่งแม่น้ำปิงเชื้อสายต่าง ๆ นอกจากนั้นยังมีการจำลองภาคในอดีตมาไว้
ห้องจำลองวิหารวัดในพระพุทธศาสนาอันเป็นวิถีชีวิตของชาวเชียงใหม่ ตั้งอยู่คู่กับห้องภูมิปัญญา
ท้องถิ่นแสดงวัฒนธรรมและพัฒนการด้านความคิดของชาวเชียงใหม่ ตลอดจนศิลปกรรมแขนง
ต่าง ๆ ซึ่งตลอดเวลากว่า 2 ชั่วโมงในการเข้าชมในหอศิลปวัฒนธรรมเมืองเชียงใหม่ นั้น จะทำให้
ทราบความเป็นมาของเมืองเชียงใหม่ตั้งแต่อดีตเริ่มแรกในการสร้างบ้านแปงเมืองจนถึงยุคสมัย
ปัจจุบันกว่า 700 ปีของอาณาจักรแห่งนี้ ปัจจุบันหอศิลปวัฒนธรรมเมืองเชียงใหม่เปิดให้ผู้สนใจ

เข้าชมในเวลา 08.30 - 17.00 น.ตั้งแต่วันอังคารถึงวันอาทิตย์ ไม่เว้นวันหยุดนักขัตฤกษ์ เมื่อ
มาถึงจะมีเจ้าหน้าที่ต้อนรับด้านหน้าก่อนเข้าชมและเข้าแถวซื้อบัตรผ่านประตู หลังจากนั้นจะมีการ
นำเข้าห้องเพื่อชมวิถีทัศน์ ระยะเวลาประมาณ 10 นาที จากนั้นจะมีมัคคุเทศก์นำชมห้องต่าง ๆ จน
ครบ พร้อมคำอธิบายแต่ละห้องสั้น ๆ กระชับ ระหว่างนั้นจะมีห้องสอนตัดชุด โดยผู้เข้าชม
สามารถลงมือปฏิบัติได้ด้วย ซึ่งจะมีเจ้าหน้าที่คอยดูแลและมีอุปกรณ์ให้

วิธีการบริหารจัดการภายในศูนย์

ใช้การเก็บบัตรค่าเข้าชม เด็กและเยาวชนราคาคนละ บาท 10 และผู้ใหญ่ราคาคนละ 20
บาท

3.พิพิธภัณฑ์วัดเกตการาม

ภาพแสดงการตกแต่งภายในตัวอาคาร

พิพิธภัณฑ์วัดเกตการาม ตั้งอยู่ที่ ต.วัดเกต อ.เมือง จ.เชียงใหม่ นอกจากในวัดจะมี
พิพิธภัณฑ์ให้ได้เยี่ยมชมกันแล้วก็มีเจดีย์ประจำคนเกิดปีจอให้ได้สักการะกราบไหว้กันอีกด้วย

พิพิธภัณฑ์นี้ก่อตั้งโดยเจตนารมณ์ของชาวมุขชนวัดเกตการามที่หวังว่าพิพิธภัณฑ์นี้จะเป็นแหล่งให้เยาวชนรุ่นหลังได้เรียนรู้เกี่ยวกับวิถีชีวิตคนล้านนาในอดีต และความเป็นมาของชุมชนวัดเกตซึ่งถือได้ว่าเป็นความภาคภูมิใจของชุมชนอย่างยิ่ง ทั้งนี้ชาวบ้านต่างเสียสละของเก่าของตนเองคนละเล็กคนละน้อยจนเกิดเป็นพิพิธภัณฑ์ในปัจจุบัน สืบเนื่องมาจากความหลากหลายของกลุ่มชาติพันธุ์บริเวณชุมชนวัดเกต อาทิเช่น ชาวตะวันตก คนจีน คนเมืองและอินเดีย เป็นต้น

ภายในอาคารจัดห้องแสดงออกเป็น 4 ส่วน คือส่วนบริเวณด้านหน้าจะเป็นพระพุทธรูป กลุ่มเครื่องใช้ในครัวเรือนและเครื่องดนตรีล้านนาด้านข้างจะมีภาพเก่าล้านนาในอดีต ส่วนบริเวณด้านในจะแบ่งเป็น 3 ห้อง คือ ห้องที่ 1 มีสิ่งของจำนวนมากสุด เช่น ผ้า หนังสือเก่า ถ้วยโลโอชาวม พัดลมผ้าติดเพดานและสิ่งของร่วมสมัยอื่นๆ ที่ไม่ได้ใช้งานแล้ว เป็นต้น ห้องที่ 2 ภาพเก่า พระพุทธรูป พระพิมพ์ ตุ๊กตาจีน เครื่องชั่งตวง เป็นต้น และห้องที่ 3 เน้นการแสดงวัตถุที่มีวัสดุเป็น ผ้า ฆ้องช้างเผือก ฆ้องมั่งกร ผ้ากำป (ผ้าคัมภีร์) เครื่องแต่งกายซึ่งเกี่ยวข้องกับกษัตริย์และราชวงศ์ที่ปกครองล้านนาเสียเป็นส่วนใหญ่ เป็นต้น พิพิธภัณฑ์เปิดให้เข้าชมทุกวัน ตั้งแต่ 10.00 - 16.30 น. การเข้าชมพิพิธภัณฑ์ไม่ยุ่งยากเพียงแต่ไปแจ้งความประสงค์กับผู้ดูแลจะเข้าชม ทั้งนี้ไม่มีผู้นำชมหรืออธิบายอย่างเป็นระบบ สามารถเดินชมได้ด้วยตนเอง

วิธีการบริหารจัดการภายในศูนย์

ใช้ผู้รับบริจาคตามแต่จิตศรัทธา

จุดที่น่าสนใจของพิพิธภัณฑ์วัดเกต คือ สามารถรวบรวมวัตถุสิ่งของโบราณไว้ได้เป็นจำนวนมาก และมีการจัดการโดยชุมชนเอง นอกจากนี้ของทุกชิ้นยังมีการติดตั้งหมายเลขเพื่อป้องกันการสูญหายและง่ายต่อการติดตาม แต่ขาดการจัดการนำเสนอและขาดการบำรุงรักษาเพราะมีฝุ่นละอองค่อนข้างมากรวมถึงนักสื่อความหมายประจำศูนย์ยังไม่มืออย่างเป็นระบบ

4.พิพิธภัณฑ์ชาวเขاب้านแม่วดอยปุย

พิพิธภัณฑ์แห่งนี้ก่อตั้งขึ้นในปี พ.ศ. 2527 โดยคุณยิ่งยศ หวางวนวัฒน์ ในขณะเป็นมรดาแหน่งพ่อหลวงบ้านดอยปุย จัดตั้งโดยใช้เงินทุนส่วนตัวและสร้างในที่ดินของตนเอง เนื่องจากท่านเห็นว่ามียักท่องเที่ยวเข้ามาซื้อของเก่าจำพวกเครื่องมือเครื่องใช้ในชีวิตประจำวันของคนม้ง จึงเกรงว่ารุ่นลูกหลานจะไม่ได้เห็นอีกต่อไป จึงเริ่มเก็บสะสมของต่าง ๆ ทั้งโดยวิธีขอรับบริจาคจากชาวบ้าน และใช้เงินทุนส่วนซื้อมา รูปแบบการนำเสนอหรือการจัดแสดงเป็นลักษณะพิเศษของพิพิธภัณฑ์แห่งนี้คืออาคารจัดแสดงที่ตั้งนั้นผสมกลมกลืนรวมกันไปกับบ้านของชาวบ้าน อาคารพิพิธภัณฑ์สร้างแบบง่าย ๆ เป็นกระท่อมไม้ไผ่มุงจากตามรูปแบบบ้านชาวม้ง โดยปลูกบนพื้นดินไม่ยกพื้น แบ่งเป็น 3 หลัง หลังแรก จัดแสดงนิทรรศการเกี่ยวกับวิถีชีวิตของชาวเขากลุ่มต่าง ๆ โดยมี

รูปถ่ายและแผ่นป้ายเล่าประวัติเรื่องราวของชาวเขาในไทย อาทิ ม้ง เย้า ลาหู่ อาข่า ผิดองเหลียง เป็นต้น และจัดแสดงเสื้อผ้า เครื่องดนตรี เครื่องใช้ไม้สอยในบ้าน เครื่องจักสาน อุปกรณ์เกี่ยวเนื่องกับการปลูก/กรีดยีน หน้าไม้ของชาวเขา **อาคารหลังที่สอง** เชื่อมติดกับหลังแรก จัดแสดงเครื่องมือเครื่องใช้ที่เกี่ยวข้องกับการทำการเกษตรของชาวเขา เช่น ครกตำข้าว โม่ข้าว โปดมั่ง เครื่องปั่นฝ้าย เป็นต้น และ**อาคารหลังที่สาม** เป็นบ้านตัวอย่างแสดงวิถีชีวิตชาวม้ง มีส่วนแทนบูซา ครวไฟ และห้องนอน นอกจากนี้ยังมีสวนพันธุ์ไม้เมืองหนาวเล็ก ๆ ให้นักท่องเที่ยวได้ชมด้วย นอกจากนี้บริเวณหน้าพิพิธภัณฑ์กลุ่มผู้หุงม้งรวมตัวกันนั่งเย็บปักผ้าและขายผลิตภัณฑ์แก่นักท่องเที่ยวด้วยรายได้จากการขายบัตรเข้าชม นอกเหนือจากเป็นค่าจ้างคนมาดูแลพิพิธภัณฑ์ เงินส่วนที่เหลือนำไปบริจาคช่วยเหลือทุนอาหารกลางวันเด็กนักเรียน และงานพัฒนาหมู่บ้าน (สัมภาษณ์พ่อหลวงยิ่งยศ หวางวนวัฒน์ ผู้นำชุมชนบ้านม้งคอยปุย เมื่อ 10 กันยายน พ.ศ.2553)

นอกจากภายในอาคารส่วนจัดแสดงยังมีกิจกรรมภายนอกตัวอาคาร คือ มีการให้เช่าชุดชาวเขาถ่ายรูปในคนละ ราคา 30 และ 50 บาท ในระหว่างทางเดินขึ้นชมพิพิธภัณฑ์มีกิจกรรมการยิงหน้าไม้ให้ได้ประลองฝีมือ รวมถึงมีกลุ่มสตรีชาวนั่งตัดเย็บชุดชาวเขากันแบบสด ๆ และมีการจัดสวนไม้ดอกไม้ประดับเมืองหนาวอย่างสวยงามและมีดอกไม้เป็นจุดดึงดูดความสนใจให้นักท่องเที่ยวได้เป็นอย่างดี

การบริหารจัดการภายในศูนย์

นักท่องเที่ยวจะต้องซื้อบัตรเข้าชมศูนย์คนละ 10 บาท เงินที่ได้จะถูกแบ่งสรรปันส่วนให้ชาวบ้านแต่ละส่วนได้อย่างเป็นธรรม ซึ่งเป็นการบริหารจัดการโดยชุมชนบ้านคอยปุย เพราะชาวบ้านทุกคนมีสิทธิ์ในการออกความเห็นและร่วมจัดการบริหารศูนย์แห่งนี้ได้

ภาพแสดงการจัดแสดงภายในอาคาร

ภาพแสดงเครื่องมือไม้สอยของชาวเขาเผ่าต่าง ๆ

สรุปผลที่ได้จากการศึกษาดูงานศูนย์การเรียนรู้ต้นแบบ

สรุปผลการศึกษาดูงานในจังหวัดเชียงใหม่ กลุ่มแกนจากการศึกษาดูงานทำให้ผู้นำชุมชน กำนานำเยาวชนเห็นพ้องตรงกันว่า จะนำวิธีการ รูปแบบการจัดการในแต่ละที่มาปรับใช้ให้เข้ากับศูนย์การเรียนรู้ชุมชนจีนยูนนานบ้านสันติชล โดยเริ่มจาก

ตัวอาคารหลักที่ใช้จัดแสดง

หลังจากที่ได้ไปศึกษาดูงาน ผู้นำชุมชน ชาวบ้านและแกนนำเยาวชน เห็นตรงกันว่า อาคารศูนย์การเรียนรู้ที่มีอยู่ในปัจจุบันค่อนข้างคับแคบและการออกแบบยังไม่รองรับการเป็นศูนย์การเรียนรู้ที่สมบูรณ์ ดังนั้น มติที่ประชุมจึงเห็นควรให้มีการจัดสร้างอาคารศูนย์การเรียนรู้ชุมชนใหม่ซึ่งได้รูปแบบมาจากการศึกษาดูงานด้านพิพิธภัณฑ์และศูนย์การเรียนรู้ชุมชนในจังหวัดเชียงใหม่มาปรับใช้ บนเนื้อที่กว่า 2 ไร่ ซึ่งจะเริ่มก่อสร้างได้ในเดือนมีนาคม พ.ศ. 2554 เป็นต้นไปและจะแล้วเสร็จสมบูรณ์ภายในสิ้นปีอย่างแน่นอน ซึ่งในฤดูกาลท่องเที่ยวประจำปี 2553 จะใช้อาคารศูนย์การเรียนรู้ชุมชนชั่วคราวในการจัดแสดงก่อนเพื่อเป็นการทดลองมัลติมีเดียที่ท้องถิ่นด้วย

การนำเสนอเรื่องราวภายในอาคาร

ตามมติที่ประชุมพบว่า ศูนย์การเรียนรู้จะนำเสนอเรื่องราวด้วยบอร์ดขนาดใหญ่ 7 บอร์ด และมีจอโปรเจกเตอร์ พร้อมเครื่องฉายผ่านคอมพิวเตอร์ฉายเรื่องราวต่างๆ เป็นภาพเคลื่อนไหว ทั้งนี้จะมีบริการมัลติมีเดียชุมชนในการนำชมและอธิบายตามจุดต่างๆ ด้วย

เวทีที่ 5 เวทีการวิเคราะห์ ออกแบบและวางแผนการผลิตสื่อ

หลังจากที่ได้ไปศึกษาดูงานศูนย์การเรียนรู้ต้นแบบทำให้ทางทีมวิจัยและชุมชน ต้องมาจัดทำกรวิเคราะห์ออกแบบและวางแผนการผลิตสื่อ จัดขึ้นเมื่อวันที่ 7 ตุลาคม พ.ศ. 2553 ณ อาคารกลางศูนย์วัฒนธรรมบ้านสันติชล ตำบลเวียงใต้ อำเภอปาย จังหวัดแม่ฮ่องสอน โดยมีวัตถุประสงค์

1. เพื่อให้ทีมวิจัยและผู้ที่เกี่ยวข้องมีความรู้ความเข้าใจเรื่องการผลิตสื่อที่เหมาะสมกับลักษณะศูนย์การเรียนรู้จีนยูนนานบ้านสันติชล

ผลการดำเนินงานตามวัตถุประสงค์

- 1.การจัดกิจกรรมการนำเสนอภายในศูนย์ฯ (Display) และบริเวณโดยรอบภายในตัวอาคาร นำเสนอผ่านบอร์ดให้ความรู้ ประกอบด้วย แผนที่แสดงเส้นทางการเดินทางจากมณฑลยูนนานสู่บ้านสันติชล แผนที่แสดงศูนย์การเรียนรู้ชุมชนบ้านสันติชลในภาพรวม ประวัติศาสตร์จีนยูนนาน การก่อตั้งบ้านสันติชลและแผนที่ชุมชนวัฒนธรรมของชาวจีนยูนนาน

วัฒนธรรมการแต่งกายของคนจีนยูนนาน กิจกรรมท่องเที่ยวบ้านสันติชล เช่น บ้านทำรองเท้า สวนครัวหลังบ้าน โรงเรียนจีน เป็นต้น และนอกจากนี้บริเวณรอบนอกอาคารจะมีการติดตั้งป้ายสื่อความหมายตามจุดต่างๆ ซึ่งนักท่องเที่ยวสามารถเดินชมด้วยตนเองและสามารถเข้าใจในสิ่งที่เห็นได้ด้วยตนเองในระดับเบื้องต้น ป้ายสื่อความหมายจะมีทั้งสิ้น 4 จุดดังนี้ ป้ายสื่อความหมายบ้านดิน ป้ายสื่อความหมายชิงช้าจีนยูนนาน ป้ายสื่อความหมายลานกังฟูและ ป้ายสื่อความหมายยี่งหน่าไม้

สรุปแนวทางการวางระบบการบริหารจัดการศูนย์เรียนรู้ชุมชนจีนยูนนานบ้านสันติชล

แนวทางการจัดการศูนย์การเรียนรู้ชุมชนจีนยูนนานฯ ชุมชนมีแนวความคิดที่จะนำสิ่งที่ได้จากการศึกษาดูงานในครั้งนี้มาประยุกต์ใช้กับศูนย์การเรียนรู้ชุมชนจีนยูนนานบ้านสันติชล ดังนี้

1. ข้อมูลที่จะนำไปจัดแสดงภายในศูนย์ ประกอบด้วย

1.1 ข้อมูลด้านวัฒนธรรม ใช้ชุดชาวจีนยูนนานจำนวน 3 ชุด คือ ชุดที่แสดงความสวยงาม ชุดผู้นำ ชุดทหารกองพล 93

1.1.1 ภาษาตัวหนังสือจีน คำที่สื่อถึงความหมายในทางที่ดีหรือ เป็นอักษรที่แสดงถึงศิลปะทางด้านภาษา

1.1.2 อาหารจีนยูนนาน

1.1.3 รองเท้าจีนยูนนาน ทั้งรองเท้าที่เย็บด้วยมือและรองเท้าที่สานด้วยไม้ไผ่

1.1.4 เครื่องดนตรี 2 ชนิดคือ กุ๋ก๋อ และ ขลุ่ยจีน

1.1.5 อุปกรณ์การป้องกันตัว คือ กระบอง 2 ท่อน

1.1.6 อุปกรณ์เครื่องใช้ต่างๆ ในชีวิตประจำวัน เช่น เครื่องไม้ หรือถ้วยชาม เป็นต้น

1.2 ด้านประเพณี ที่ได้ตกลงกันไว้ มี 3 ประเพณีสำคัญ ได้แก่

1.2.1 ประเพณีวันไหว้พระจันทร์ และรูปแบบของขนมไหว้พระจันทร์

1.2.2 ประเพณีวันตรุษจีน รูปแบบการนำเสนอใช้ข้อความและภาพถ่าย

1.2.3 วันเซ่งเม้งหรือวันชิงหมิงแจ้

โดยทั้ง 3 ประเพณีใช้รูปแบบข้อความในการสื่อความหมายรวมถึงภาพถ่ายแสดงตัวอย่างเครื่องเช่นไหว้ที่ถูกต้อง หรือภาพแสดงการรวมญาติ นอกจากนี้ยังมีการใช้ภาพการไหว้ศาลเจ้าเมืองและรูปภาพการไหว้ผู้นำหมู่บ้านหรือหมอผี

1.3 กิจกรรมภายในศูนย์ การจัดตกแต่งภายในควรจะมีภาพหรือสัญลักษณ์ที่เป็นจุดเด่นที่สรุปกันไว้คือ รูปมังกร/หงส์, สิงโต, ตัวอักษรจีน, โคมไฟจีน, และท่ามวยจีน

1.4 กิจกรรมภายนอกศูนย์การเรียนรู้ ประกอบด้วย ชิงช้ายูนนาน, จั๊มม้ารอบหมู่บ้าน, ยิงธนู ยี่งหน่าไม้, ฝึกเขียนตัวหนังสือจีน, ทำโคมไฟ, และของกินเล่นของชาวจีนยูนนาน

2. ในช่วงแรกจะยังไม่มี การเก็บค่าเข้าชม และคาดว่าต่อไปจะเก็บค่าเข้าชมคนละ 10 บาท

3. การศึกษาดูงานที่เกี่ยวข้องกับอาชีพที่บ้านถวายและบ่อสร้างผู้นำชุมชนนำโดยคุณบุญหล่อ หล่ออริยวัฒน์ จะนำความรู้เกี่ยวกับการแกะสลักไม้จากหมู่บ้านถวายฝึกสอนให้เยาวชนในชุมชนมาปรับใช้ในการแกะสลักดอกไม้สลักที่มีเป็นจำนวนมากหลังหมู่บ้านและนอกจากนี้ยังต้องมาพัฒนาอาชีพและการรวมกลุ่มอาชีพที่มีอยู่ในชุมชนต่อไป อาทิเช่น การจัดตั้งกลุ่มดูแลที่พักบ้านดิน กลุ่มเลี้ยงไก่ดำ กลุ่มเย็บรองเท้าจินยูนนาน เป็นต้น ซึ่งจะเห็นได้ว่าประโยชน์จากการศึกษาดูงานในครั้งนี้สามารถทำให้ชุมชนได้ถึงแนวทางการพัฒนาตนเองไปในทิศทางที่ชุมชนสามารถยืนอยู่ได้ด้วยตนเองอย่างแท้จริง

1. การจัดการด้านวัสดุอุปกรณ์ในการนำเสนอ

1.1 มีการจัดทำข้อมูลด้านเอกสาร แผ่นพับ โดยจะมีการจัดพิมพ์เอกสารเป็นแผ่นพับไว้ให้กับผู้ที่สนใจได้หยิบอ่าน

1.2 ชุดแสดงเครื่องแต่งกายชาวจินยูนนาน จะมีการให้เจ้าของชาวจินยูนนานไว้สำหรับนักท่องเที่ยวและผู้สนใจให้เช่าถ่ายรูป ค่าเช่าชุด 40 บาท เป็นการสร้างรายได้ให้กับชุมชนอีกทางหนึ่ง

1.3 สื่อภาพเคลื่อนไหว ภาพนิ่ง ทางผู้นำชุมชนได้จัดทำวีดิทัศน์ไว้ฉายให้กับผู้ที่เข้าชมศูนย์ ความยาวประมาณ 5 นาที ในส่วนของภาพนิ่งจะเป็นภาพของพิธีกรรมต่างๆ เช่น ภาพเครื่องเช่นไหว้ในเทศกาลต่างๆ

1.4 การทำสื่ออื่นๆ เช่น แผ่นวีดิทัศน์ จะทำไว้จำหน่ายให้กับผู้ที่สนใจซื้อเก็บไว้

2. การจัดการด้านทรัพยากรบุคลากร

2.1 มัคคุเทศก์นำชมภายในศูนย์ฯ จะใช้มัคคุเทศก์เยาวชนที่ผ่านการอบรมแล้ว โดยใช้ระบบหมุนเวียนตามลำดับ และบางส่วนก็จะประจำอยู่ตามจุดต่างๆ ภายในบริเวณศูนย์วัฒนธรรม ในช่วงแรกจะยังไม่มี การเก็บค่าบริการ โดยจะเป็นการรับบริจาคตามกำลังศรัทธา

2.2 บุคลากรที่ประจำอยู่ภายในศูนย์ฯ จะต้องเป็นคนในชุมชนทำบ้านสันติชลเท่านั้น ซึ่งจะมีกลุ่มที่ดูแลด้านศูนย์การเรียนรู้ชุมชนจินยูนนานฯ โดยเฉพาะ เป็นกลุ่มจำนวนประมาณ 10 – 15 คน ซึ่งผู้นำชุมชนจะเป็นผู้คัดสรรตามความเหมาะสมแล้วหมุนเวียนกันดูแลวาระละ 1 ปี

3. การจัดการด้านเงินทุน

3.1 การเก็บค่าเข้าชมศูนย์ฯ จะมีการจัดเก็บค่าเข้าชมคนละ 10 บาท เพื่อเป็นค่าบำรุงสถานที่ ค่าไฟและอื่นๆ

3.2 รายจ่ายประจำในแต่ละเดือน ค่าใช้จ่ายในแต่ละเดือนจะประกอบด้วย ค่าทำความสะอาด ค่าไฟและอื่นๆ ซึ่งรายได้จะมาจากการเก็บค่าเข้าชม

4. การจัดการด้านเวลา

4.1 เวลาการเปิดและปิดศูนย์ การเปิดให้บริการศูนย์ฯ ควรเปิดทุกวัน ไม่ต้องมีวันหยุดและได้กำหนดเวลาเปิดปิดศูนย์คือ 8.30 – 17.30 น. และมีเจ้าหน้าที่ผลัดเปลี่ยนกันอยู่ประจำศูนย์ตลอด เพื่อให้ความสะดวกแก่นักท่องเที่ยวและผู้สนใจเข้าชมทุกวัน

บทที่ 5

สรุปผลการวิจัย อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ

สรุป

การวิจัยเรื่อง “การจัดตั้งศูนย์เรียนรู้ชุมชนเพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวและพัฒนาอาชีพโดยชุมชนชาวจีนยูนนานบ้านสันติชล” ได้มุ่งเน้นการตอบคำถามการวิจัยอยู่ 2 ประการ คือ 1) ชุมชนจีนยูนนานทั้ง 3 ชุมชนจะสามารถจัดการระบบข้อมูลด้านประวัติศาสตร์ วัฒนธรรมและอาชีพได้อย่างไร และ 2) จะหารูปแบบในการสื่อสารองค์ความรู้ผ่านศูนย์การเรียนรู้ชุมชนจีน ยูนนานได้อย่างไร ภายใต้วัตถุประสงค์ทั้ง 4 ดังต่อไปนี้ คือ 1) เพื่อรวบรวมและจัดระบบองค์ความรู้ด้านประวัติศาสตร์ วัฒนธรรมและอาชีพของชาวจีนยูนนานบ้านสันติชล 2) ศึกษากระบวนการจัดตั้งศูนย์การเรียนรู้ชุมชนเพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวและการพัฒนาอาชีพโดย ชุมชนจีนยูนนาน 3) สำรวจความต้องการการถ่ายทอดองค์ความรู้ผ่านศูนย์การเรียนรู้ชุมชนจีนยูนนาน และ 4) เพื่อหาแนวทางการจัดการศูนย์การเรียนรู้ชุมชนจีนยูนนานบ้านสันติชล การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม(Participatory Action Research: PAR) ระหว่างนักวิจัย ผู้นำชุมชนชาวบ้าน และภาคีที่เกี่ยวข้อง กลุ่มเป้าหมายที่ใช้ในการศึกษาครั้งนี้ คือ ตัวแทนชาวจีนยูนนานบ้านสันติชล จำนวน 20 คน ประกอบด้วย กลุ่มผู้นำชุมชน ผู้รู้ ผู้อาวุโส จำนวน 5 คน ตัวแทนกลุ่มแกนนำกลุ่มท่องเที่ยวโดยชุมชน จำนวน 10 คน ตัวแทนกลุ่มชาวบ้าน จำนวน 5 คน ตัวแทนเจ้าหน้าที่จากวิทยาลัยชุมชนแม่ฮ่องสอน สาขาอำเภอปาย จำนวน 3 คน เจ้าหน้าที่ฝ่ายประสานงานศูนย์ประสานงานวิจัยเพื่อท้องถิ่นแม่ฮ่องสอน จำนวน 2 คน และกลุ่มตัวอย่างนักท่องเที่ยวที่เดินทางเข้ามาท่องเที่ยวในชุมชนจีนยูนนานบ้านสันติชล จำนวน 306 คน โดยวิธีการเลือกแบบบังเอิญ (Accidental Sampling) โดยอ้างอิงตารางกลุ่มตัวอย่างของ Kerjcie and Morgan (1970)

เครื่องมือที่ใช้ ประกอบด้วย 1) แบบสังเกตทั้งแบบมีโครงสร้างและไม่มีโครงสร้าง 2) แบบสัมภาษณ์ มี 2 ชุด ชุดที่ 1 ใช้กับผู้ที่มีความรู้ด้านประวัติศาสตร์ รากเหง้า ประเพณี วัฒนธรรมและอาชีพของชุมชนชาวจีนยูนนาน ชุดที่ 2 ใช้กับผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องในการจัดตั้งศูนย์การเรียนรู้ชุมชนจีนยูนนานบ้านสันติชล 3) แบบสอบถามนักท่องเที่ยวที่เข้ามาท่องเที่ยวในชุมชนจีนยูนนานบ้านสันติชล และ 4) การจัดเวที

การตรวจสอบข้อมูลและการวิเคราะห์ข้อมูล การวิเคราะห์ข้อมูลภาคสนามผู้วิจัยได้ทำการวิเคราะห์ข้อมูลควบคู่ไปพร้อมกับการศึกษาข้อมูลภาคสนาม การสังเกต การสัมภาษณ์ และการจัด

เวทีกิจกรรม เพื่ออธิบายข้อเท็จจริงต่างๆ ตลอดจนแปลความหมายตามเนื้อหาสาระ จากข้อมูลที่ได้รวบรวมมาแล้วตรวจสอบข้อมูลโดยวิธีการสามเส้า (Triangulation) จากแหล่งข้อมูลที่แตกต่างกัน ซึ่งได้จากภายในชุมชนบ้านสันติชลเอง นอกจากนี้ยังตรวจสอบกับอีก 2 ชุมชน คือ จินยูนนานบ้านรักไทยและชุมชนจินยูนนานบ้านรุ่งอรุณ เพื่อพิสูจน์ว่าข้อมูลที่ได้มีความถูกต้องและเชื่อถือได้ ข้อมูลที่ได้นำมาแยกแยะ ตามกิจกรรมและขอบเขตของการศึกษาวิจัยโดยยึดหลักเพื่อตอบวัตถุประสงค์ของการวิจัย การวิเคราะห์ข้อมูลจากแบบสอบถามนักท่องเที่ยว ใช้วิธีวิเคราะห์ข้อมูลด้วยสถิติเชิงพรรณนา ได้แก่ การแจกแจงความถี่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน

ผลการวิจัยสามารถสรุปได้ดังนี้

ข้อมูลทางประวัติศาสตร์ชุมชนจินยูนนานบ้านสันติชล

จินยูนนานหรือจีนฮ่อ คือ อดีตทหารจีนคณะชาติ (ทจช.) กองพล 93 ถักมินต้ง ที่อพยพหลบภัยหนีภัยสงครามมาจากมณฑลยูนนาน ทางตอนใต้ของประเทศจีนแผ่นดินใหญ่ ตั้งแต่ครั้งหลังสงครามโลกครั้งที่ 2 เนื่องจากความขัดแย้งทางการเมืองภายในประเทศ จึงจำเป็นต้องถอยหนีเพื่อหลบภัยทางการเมือง เข้าสู่ดินแดนประเทศพม่า ลาว เวียดนาม ก่อนที่จะเข้าสู่ประเทศไทย บริเวณแนวชายแดนไทยพม่าด้านจังหวัดเชียงราย เชียงใหม่และแม่ฮ่องสอน โดยในเขตจังหวัดแม่ฮ่องสอนมีชุมชนจินยูนนานทั้งหมด 3 ชุมชน ได้แก่ บ้านรุ่งอรุณ บ้านรักไทย และบ้านสันติชล

ข้อมูลสำหรับหมู่บ้านสันติชลซึ่งเป็นพื้นที่ศึกษาในครั้งนี้ หมู่บ้านสันติชลเป็นหมู่บ้านชาวจินยูนนานซึ่งตั้งอยู่ใกล้กับตัวอำเภอป่าเย็บ จังหวัดแม่ฮ่องสอน ซึ่งประชากรในหมู่บ้านยังคงเอกลักษณ์ของความเป็นคนจินยูนนาน ทั้งในวิถีชีวิตประเพณีวัฒนธรรมและอาชีพ

ชุมชนจินยูนนานบ้านสันติชลมีภาษาที่ค่อนข้างหลากหลาย ได้แก่ ภาษาจินยูนนาน ภาษาไทยใหญ่ ภาษาไทยภาคเหนือ (คำเมือง) และภาษาลีซอ แต่ภาษาหลักที่ใช้สื่อสารกันในชีวิตประจำวัน คือภาษาจีน ที่เรียกว่า อินหน่านหว่า

ชาวจินยูนนานบ้านสันติชलयังคงมีการทำอาหารและการแปรรูปอาหารตามแบบจินยูนนานดั้งเดิม โดย อาหารจีนชื่อได้แก่ ขาหมูน้ำแดง หมั่นโถวทอด ผัดพริกไทยไก่ดำ ผัดยอดฟักแม้ว ผัดยอดถั่วงอก ยำสาหร่าย ยำผักโอซุ่น (ยำสาหร่าย) ลาบยูนนาน ซุปยูนนาน แกงจืดสาหร่าย ไก่ดำตุ๋นยาจีน เต้าหู้หลอดทรงเครื่อง ผัดผักรวมมิตร ก๋วยเตี๋ยวยูนนาน ขาหมูพันปี เป็นต้นและการแปรรูปอาหาร เช่น เต้าหู้ยี้ และผักดอง

ในเรื่องของที่อยู่อาศัยชาวจีนยูนนานบ้านสันติชลยังคงมีการสร้างบ้านดินตามภูมิปัญญาของชาวจีนยูนนาน ซึ่งเป็นลักษณะเฉพาะที่มีต้นแบบจากที่พักอาศัยในมณฑลยูนนาน ประเทศจีน

แต่ถ้าจะกล่าวถึงวัฒนธรรมด้านจิตรกรรมภาพเขียนและประติมากรรมในชุมชนไม่มีสิ่งใดบ่งบอกถึงความเก่าแก่ของงานศิลปะ ส่วนใหญ่เป็นสิ่งที่ทำขึ้นมาใหม่ แต่ยังมีการใช้ภูมิปัญญาดั้งเดิมตามต้นฉบับและพรสวรรค์ของผู้สร้างสรรค์งาน อาทิเช่น รูปปั้นมังกรภายในศูนย์วัฒนธรรมจีนยูนนานและรูปปั้นที่ตกแต่งป้ายด้านหน้าของหมู่บ้าน

นาฏศิลป์การแสดงและการละเล่นของชุมชนที่ยังคงรักษาไว้อยู่ คือ การรำพัดจีน การแสดงศิลปะยูนนาน การละเล่นต่าโก ต่าโลโล (การร้องเพลงโบราณ) การยิงหน้าไม้ การเล่นชิงช้า กังฟู และการเล่นลูกข่าง

ชาวจีนยูนนานบ้านสันติชล ยังคงรักษาประเพณีการแต่งกายแบบชาวจีน ได้แก่ ชุดกี่เพ้า คือชุดเสื้อคลุมยาว แต่ในปัจจุบันเป็นชุดที่ออกแบบไปตามแฟชั่นมากขึ้น แต่สีของชุดกี่เพ้าก็ยังคงเป็นสีแบบชุดกี่เพ้าโบราณ ชุดจี๋เหมยจว้าง เป็นชุดที่ผู้หญิงชาวจีนยูนนานจะสวมใส่ในชีวิตประจำวันซึ่งทำจากผ้าที่ระบายความร้อนได้ดีและแห้งง่าย และชุดจงซานจงเป็นเครื่องแต่งกายสำหรับผู้ชายชาวจีนยูนนาน ซึ่งคอปกจะเป็นขอปกแบบจีน แขนยาว ชุดนี้มักใส่ในงานสำคัญต่าง ๆ เช่น วันตรุษจีน เป็นต้น

ชาวจีนยูนนานบ้านสันติชลส่วนใหญ่ประกอบอาชีพด้านการเกษตร การเลี้ยงสัตว์ อาชีพเสริมต่าง ๆ เช่น กลุ่มเย็บรองเท้าจีน และอาชีพที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยว อาทิเช่น มัคคุเทศก์ ชุมชน ร้านอาหาร ร้านขายอาหารจีนยูนนาน ร้านขายของที่ระลึกจีนยูนนาน

ในเรื่องของภูมิปัญญาด้านสุขภาพ ความเชื่อเรื่องสาเหตุของการเจ็บป่วย วิธีการรักษาโรคและสมุนไพรที่ใช้ ชาวจีนยูนนานบ้านสันติชลมีวิธีการรักษาโรคด้วย 1) พลังลมปราณ หรือเรียกว่า การกดจุด (การเมะ) ซึ่งเป็นการรักษาโรคด้วยวิธีการกดจุดในร่างกาย 2) การรักษาโดยวิธีกินยา เป็นวิธีการรักษาอาการปวดเมื่อยกล้ามเนื้อหรือมีไข้ ปกติใช้แก้หรือเงินชุดตรงบริเวณลำคอ ด้านหลัง 3) การรักษาโดยวิธีหยาโหลกว้าง เป็นวิธีการรักษาโดยการใช้ความร้อน ทำให้อุณหภูมิในการรักษาร้อนแล้วใช้วางทาบบนผิวหนัง บริเวณที่มีอาการเจ็บปวด เพื่อให้อาการเหล่านั้นทุเลาดีขึ้น 4) การรักษาโดยวิธีชาโกโทั้ง เป็นการรักษาอาการบวมตามจุดต่างๆ ของร่างกาย 5) การรักษาโดยวิธีฉวางเฉ่ เป็นการรักษาอาการเวียนหัว คลื่นไส้ โดยวิธีการนวดไล่ความเจ็บปวดหรือเลือดลม

ให้ออกมาทางปลายนิ้ว นอกจากนี้ยังมีการไปหาหมอผี และการใช้ยาสมุนไพรจีน ได้แก่ ฟู่ฟิง ดัง
กุย ยาขับลม และชางจิ (ยาแก้ร้อนใน)

ชุมชนชาวจีนยูนนานบ้านสันติชลมีประเพณี 12 เดือน ความเชื่อและพิธีกรรม ที่ชุมชนยังม
การปฏิบัติสืบทอดกันมา ได้แก่ วันตรุษจีน วันไหว้ศาลเจ้าเมือง (เอ๋อเย่ปา) วันเซ่งเม้ง วันไหว้ศาลเจ้า
พ่อและไหว้สวน (โอบาเจ) วันระลึกถึงคุณครู (บะจ่าง) วันสารทจีน วันไหว้พระจันทร์ วันไหว้
บรรพบุรุษ (ซื่อยาเจ) รวมถึงประเพณี วัฒนธรรม ความเชื่อและพิธีกรรมที่เกี่ยวข้องใน
ชีวิตประจำวัน นอกเหนือจากเทศกาลวันสำคัญในรอบปีแล้วยังมีงานที่สำคัญที่เกี่ยวข้องกับวิถีชีวิต
ของชาวจีนยูนนาน อันได้แก่ งานแต่งงานแบบจีน งานศพแบบจีน และพิธีกึ่งเด็ก (การอุทิศส่วน
บุญให้ผู้เสียชีวิต)

นอกจากเหนือจากพิธีกรรมข้างต้นชาวจีนยูนนานยังมีความเชื่อและการทำพิธีกรรม
เกี่ยวกับสิ่งเหนือธรรมชาติ ซึ่งได้แก่ 1) พิธีเรียกขวัญโดยทั่วไปมักใช้เมื่อมีคนไม่สบาย ไม่ว่าเด็กไม
ว่าผู้ใหญ่ เชื่อว่ามีสิ่งเหนือธรรมชาติทำให้เจ็บป่วย 2) พิธีไล่เคียว หรือพิธีอุทิศส่วนกุศลให้คนตาย
มีความคล้ายคลึงกันกับวันเซ่งเม้งเพียงแต่ว่าไล่เคียวจะจัดแบบเล็ก ๆ เช่น อาจจะทำแค่กระดาษเงิน
กระดาษทองให้ 3) การเลี้ยงผีบ้านบรรพบุรุษ มักจะใช้กรณีที่มีคนไม่สบาย หมอผีประจำชุมชน
จะเป็นผู้ทำพิธีให้ และ 4) พิธีกรรมการดูโช้ไก่หรือกวางขว เป็นพิธีที่เกี่ยวข้องกับความไม่สบาย
กายไม่สบายใจแต่พิธีกรรมนี้เริ่มสูญหายไป พิธีกรรมและความเชื่อในชุมชนของชาวจีนยูนนาน
บ้านสันติชลจะข้องเกี่ยวกับความเจ็บป่วยของคนภายในชุมชนโดยส่วนใหญ่

**กระบวนการจัดตั้งศูนย์การเรียนรู้ชุมชนเพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวและการพัฒนาอาชีพโดย ชุมชน
จีนยูนนาน**

นักวิจัยชาวบ้านและผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้อง ได้ร่วมกันจัดกระบวนการดำเนินงานวิจัย ให้ได้มา
ซึ่งองค์ความรู้เพื่อการจัดตั้งศูนย์การเรียนรู้ชุมชนเพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวและพัฒนาอาชีพโดย
ชุมชนชาวจีนยูนนาน บ้านสันติชล ตำบลเวียงใต้ อำเภอปาย จังหวัดแม่ฮ่องสอน โดยหน่วยงานที่
เกี่ยวข้องได้ทราบแนวทางการดำเนินงานวิจัยและสิ่งที่ต้องทำร่วมกันในภาพรวมของแผนการ
ดำเนินงานในระยะเวลา 12 เดือน กระบวนการดำเนินงานวิจัยได้แก่ 1) การรวบรวมข้อมูลด้าน
ประวัติศาสตร์ความเป็นมาของชุมชนรวมถึงบริบทของชุมชนทั้งสาม 2) การไปศึกษาการจัดการ
ศูนย์การเรียนรู้ชุมชนต้นแบบ 3) การสัมภาษณ์ความต้องการของท่องเที่ยวและ 4) การจัดเวทีที่ 5

เวที เพื่อนำผลสรุปที่ได้มาเป็นข้อมูลประกอบการหารูปแบบความต้องการการถ่ายทอดองค์ความรู้ผ่านศูนย์การเรียนรู้ชุมชนจีนยูนนานและแนวทางการจัดการศูนย์การเรียนรู้อย่างเป็นรูปธรรม

เวทีที่ 1 เวทีทำความเข้าใจในโครงการวิจัยและแผนการปฏิบัติงานวิจัยร่วมกัน

การประชุมในครั้งนี้มีผู้เข้าร่วมประชุมทั้งสิ้น จำนวน 40 คน ประกอบด้วยผู้วิจัย ทีมวิจัยหลักจากหมู่บ้านรุ่งอรุณ ทีมวิจัยหลักจากหมู่บ้านสันติชลและชาวบ้านจากบ้านสันติชล ตัวแทนจากสถาบันการท่องเที่ยวโดยชุมชน และวิทยาลัยชุมชนแม่ฮ่องสอน อำเภอปาย ขาดเพียงแต่ทีมวิจัยหลักบ้านรักไทย ที่ไม่สามารถเข้าร่วมประชุมได้ จัดขึ้นเมื่อวันที่ 1 เมษายน พ.ศ. 2553 เวลา 10.00 น. ณ บ้านสันติชล หมู่ 5 ตำบลเวียงใต้ อำเภอปาย จังหวัดแม่ฮ่องสอน วัตถุประสงค์การจัดเวทีมี 3 ประการ คือ 1) เพื่อทบทวนคำถามวิจัย การนำเสนอรูปแบบการวิจัย ความเป็นมา วัตถุประสงค์ของโครงการวิจัยและประโยชน์จากโครงการวิจัยที่ชุมชนจะได้รับ 2) เพื่ออธิบายขั้นตอนกระบวนการวิจัยให้ทีมวิจัยได้รับทราบและแลกเปลี่ยนความรู้ร่วมกัน และ 3) เพื่อแนะนำทีมงานวิจัย พี่เลี้ยงทีมวิจัยและแนวทางการประสานความร่วมมือกับหน่วยงานในพื้นที่

การดำเนินกิจกรรมใช้กระบวนการพูดคุยและแลกเปลี่ยนความคิดเห็นระหว่างกัน

ผลจากการประชุม

ทีมวิจัยและผู้เข้าร่วมประชุมก็ได้ทราบคำถามวิจัยโครงการรวมถึงทราบรูปแบบของการวิจัยซึ่งเป็นรูปแบบของกระบวนการวิจัยเพื่อท้องถิ่นแบบมีส่วนร่วม และเมื่อโครงการวิจัยสิ้นสุดลงทั้ง 3 ชุมชนจะได้องค์ความรู้ประวัติศาสตร์ วัฒนธรรมและอาชีพของชาวจีนยูนนานที่เป็นระบบ ได้รูปแบบการจัดการศูนย์การเรียนรู้ชุมชนจีนยูนนาน ได้ต้นแบบศูนย์การเรียนรู้ชุมชนต้นแบบบ้านสันติชลขึ้น และจะได้กลุ่มเยาวชนนักสื่อความหมายท้องถิ่นจีนยูนนาน ทีมวิจัยและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องได้ทราบแนวทางการดำเนินงานวิจัยและสิ่งที่ต้องทำร่วมกันในภาพรวมของ แผนการดำเนินงานในระยะเวลา 12 เดือน ได้แก่ การรวบรวมข้อมูลด้านประวัติศาสตร์ความเป็นมาของชุมชนรวมถึงบริบทของชุมชนทั้ง 3 การไปศึกษาการจัดการศูนย์การเรียนรู้ชุมชนต้นแบบอื่น ๆ

เวทีที่ 2 เวทีวิเคราะห์และสังเคราะห์ข้อมูลด้านประวัติศาสตร์ความเป็นของ 3 ชุมชนจีนยูนนานเครือข่ายจังหวัดแม่ฮ่องสอน

เวทีนี้จัดขึ้นเมื่อวันที่ 23 เมษายน พ.ศ. 2553 จัดขึ้นที่บ้านรุ่งอรุณ ต.ห้วยผา อ.เมือง จ.แม่ฮ่องสอน การประชุมนี้เป็นการประชุมแบบกระบวนการกลุ่ม ประกอบด้วยผู้รู้ของทั้ง 3 ชุมชน จำนวน 10

ท่าน ผู้รู้และทีมวิจัยหลักในแต่ละชุมชนมาแลกเปลี่ยนข้อมูลในเรื่องของประวัติศาสตร์ของการเดินทางจากประเทศจีนมาสู่ประเทศไทยจนมาถึงยังจังหวัดแม่ฮ่องสอนจนเกิดการตกผลึกข้อมูลที่ตรงกัน วัตถุประสงค์ของเวทีเพื่อสังเคราะห์ข้อมูลด้านประวัติศาสตร์ วัฒนธรรม ประเพณี อาหาร วิถีชีวิต พิธีกรรมและอาชีพของชาวจีนยูนนานให้เป็นชุดข้อมูลเดียวกัน

ผลการดำเนินการ

เอกสารประวัติศาสตร์การเดินทางของชาวจีนยูนนานสู่จังหวัดแม่ฮ่องสอน 1 ฉบับ และได้นำมาใช้ประกอบการนำเสนอเรื่องราวในเวทีจัดทำสื่อต่อไป

เวทีที่ 3 เวทีการฝึกอบรมมัคคุเทศก์ท้องถิ่นจีนยูนนาน

เวทีนี้มีผู้เข้าร่วมได้แก่ แกนนำเยาวชนบ้านรุ่งอรุณ 5 คน และแกนนำเยาวชนบ้านสันติชล 15 คน ทางทีมวิจัยได้ประสานขอความร่วมมือไปยังวิทยาลัยชุมชนแม่ฮ่องสอนและสถาบันการท่องเที่ยวโดยชุมชน ขอวิทยากรมาฝึกอบรมในครั้งนี้ โดยได้เชิญมา 2 ท่านได้แก่ คุณชนรุต มิ่งเมฆาพร เจ้าหน้าที่ฝ่ายพัฒนาศักยภาพและฝึกอบรมสถาบันการท่องเที่ยวโดยชุมชน และ คุณสุภาวิณี ทรงพรพาณิชย์ เจ้าหน้าที่ฝ่ายประมวลองค์ความรู้ด้านการท่องเที่ยวโดยชุมชนและงานพัฒนาชุดความรู้ในการฝึกอบรม สถาบันการท่องเที่ยวโดยชุมชน ในขณะเดียวกันได้รับเกียรติจาก ดร.ประพันธ์ รักเรียน ตัวแทนวิทยาลัยชุมชนแม่ฮ่องสอน อ.ปาย ร่วมสังเกตการณ์ในครั้งนี้ด้วย จัดขึ้นเมื่อวันที่ 27 – 29 สิงหาคม พ.ศ. 2553 ณ บ้านสันติชล ตำบลเวียงใต้ อำเภอปาย จังหวัดแม่ฮ่องสอน วัตถุประสงค์ของการฝึกอบรม 1) เพื่อสร้างนักสื่อความหมายท้องถิ่นที่มีความรู้เกี่ยวกับความเป็นมาของตนเองด้วยความถูกต้องด้านประวัติศาสตร์ วัฒนธรรมด้านต่างๆ รวมถึงขนบธรรมเนียม ประเพณี 2) เพื่อสร้างงานสร้างรายได้ให้กับเยาวชน โดยไม่ต้องไปขายแรงงานในต่างจังหวัด คุณชนนัย มุ่งจิต เจ้าหน้าที่ประสานการวิจัยเพื่อท้องถิ่นจังหวัดแม่ฮ่องสอน กล่าวว่า “อยากให้ผู้เข้าร่วมการฝึกอบรมมีความเข้าใจความเป็นมาของชาวจีนยูนนาน ผู้เข้าร่วมการฝึกอบรมมีทักษะการสื่อสารแก่นักท่องเที่ยวอย่างถูกต้อง มีความต่อเนื่องในการดำเนินงานจากฐานผู้รู้และเยาวชนมีรายได้เสริมจากการเป็นมัคคุเทศก์ชุมชน”

การอบรม 3 วัน แบ่งเป็น ภาคทฤษฎีจำนวน 2 วัน โดยกิจกรรมประกอบด้วย

วันที่หนึ่ง

1.ทำแบบทดสอบก่อนอบรมหรือ PRE-TEST

- แจกแบบทดสอบให้ผู้เข้าร่วมอบรมคนละ 1 ฉบับ

2. กิจกรรมแนวความคิดรวบยอดของการท่องเที่ยวโดยชุมชน

- แบ่งกลุ่มตามหมู่บ้าน ซึ่งประกอบด้วย หมู่บ้านรุ่งอรุณและบ้านสันติชล

- ส่งตัวแทนกลุ่มเล่าประวัติศาสตร์การก่อเกิดการท่องเที่ยวในหมู่บ้านของตนเองโดยย่อ

3. ฟังบรรยายหัวข้อบรรยายการเชื่อมโยงของชุมชนกับกิจกรรมการท่องเที่ยว

4. กิจกรรมการจับคู่ดูภาพหาของดีในชุมชน ผ่านภาพนิ่ง

- แบ่งกลุ่มตามหมู่บ้าน ซึ่งประกอบด้วย 2กลุ่มใหญ่ ได้แก่ หมู่บ้านสันติชลและหมู่บ้านรุ่งอรุณ

- ให้แต่ละกลุ่มช่วยกันบอกของดีในชุมชนของตนเองที่ละหมู่บ้านจนครบ ซึ่งของดีแต่ละหมู่บ้านตามความคิดของผู้เข้าร่วมรับการฝึกอบรม

5. การฟังบรรยายการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชนตามหลักการ SMS

วันที่สอง

1. ฟังการบรรยายหัวข้อหลักการเป็นมัคคุเทศก์ชุมชนและได้สรุปหลักการของการเป็นมัคคุเทศก์ท้องถิ่น มีดังนี้

1. เข้าใจและรับผิดชอบในกฎเกณฑ์และภาระหน้าที่

2. คาดคะเนอันตราย วางแผนเพื่อจัดการให้โปรแกรมมีความปลอดภัย

3. ประเมินค่าได้โดยผสมผสานและนำเสนอความรู้แก่นักท่องเที่ยว

4. ตอบสนองความต้องการของนักท่องเที่ยวโดยใช้ประสาทสัมผัสทั้ง 5

5. ตระหนักและเข้าใจในความสำคัญของความสัมพันธ์ระหว่างวิถีชีวิตท้องถิ่น รูปแบบการวางแผน เตรียมการและจัดการบริการแก่นักท่องเที่ยว

6. เตรียมงานร่วมกับมัคคุเทศก์จากภายนอกหรือผู้นำทัวร์จากบริษัททัวร์

7. รับฟังบรรยายบทบาทและหน้าที่ของไคด์ สรุปความได้ว่า ไคด์คือ ผู้นำทาง ผู้ให้ข้อมูล őrรักษาความปลอดภัยและผู้ให้บริการ

8. รับฟังบรรยายกลไกการท่องเที่ยว สรุปความได้ว่า ผู้ที่เกี่ยวข้องกับธุรกิจการท่องเที่ยว ได้แก่ นักท่องเที่ยว -บริษัทนำเที่ยว -ไคด์ -ไคด์ชุมชน -ชุมชน

วันที่สาม

ภาคปฏิบัติ จำนวน 1 วัน ประกอบด้วยกิจกรรมดังต่อไปนี้

กิจกรรมการฝึกปฏิบัติเป็นมัลลเทศก์ชุมชนโดยใช้ทักษะการพูดในที่สาธารณะ

เยาวชนผู้เข้าร่วมอบรมจำนวน 20 คน เริ่มฝึกภาคปฏิบัติ โดยมีการให้คำแนะนำจากวิทยากรและจากผู้เข้าร่วมอบรมด้วยกันเอง โดยจากการฝึกปฏิบัติพบว่า

- ส่วนใหญ่จำเรื่องราวที่จะพูดไม่ได้
- ขาดการเรียงลำดับขั้นตอน
- การพูดยังติดขัดไม่เป็นธรรมชาติ
- การเชื่อมโยงประเด็นในการพูดยังไม่สมบูรณ์
- ไม่นัดในเรื่องที่พูด

ผลของการดำเนินงาน

1. เยาวชนผู้เข้าร่วมอบรมมีความรู้เกี่ยวกับความเป็นมาของตนเองด้วยข้อมูลด้านประวัติศาสตร์ที่สังเคราะห์ข้อมูลจากผู้อาวุโสของทั้ง 3 ชุมชนแล้ว

2. หลังจากการฝึกอบรมจำนวน 3 วัน ผู้เข้าร่วมอบรมจำนวน 20 คนมีผู้สอบผ่านได้รับเกียรติบัตรและบัตรมัลลเทศก์ท้องถิ่น จำนวน 16 คน ดังนี้ 1) นายธันวา แซ่ลี รหัส 01 / 2553 2) นายอาถึง แซ่จื้อ รหัส 2 / 2553 3) นายอาเป่า แซ่เจ้า รหัส 3 / 2553 4) นายอนุพงษ์ แซ่หลี รหัส 04 / 2553 5) นายชาคริต แซ่ลี รหัส 05 / 2553 6) นายสุรัชย์ แซ่เจ้า รหัส 06 / 2553 7) นายมานะ แซ่ถิ่น รหัส 07 / 2553 8) นายมงคล แซ่ถั่ง รหัส 8 / 2553 9) นางสาวพินทอง แซ่ลี รหัส 9 / 2553 10) นางสาวแซวหิณ แซ่หม่อ รหัส 10 / 2553 11) นายอนาวิน แซ่เจ้า รหัส 11 / 2553

12) นางสาวอาเหมย ลือชัย รหัส 12 / 2553 13) นางสาวอาเหมย แซ่เจ็ง รหัส 13 / 2553 14) นางสาวลลิตา แซ่เจ็ง รหัส 14 / 2553 15) นางสาวดิงจู่ แซ่หย่าง รหัส 15 / 2553 และ 16) นางสาวเสี่ยวหลั่น แซ่เกา รหัส 16 / 2553 ทำให้จากเวทีนี้ได้บันทึกสื่อความหมายจินตนาการที่พร้อมจะปฏิบัติหน้าที่ในฤดูกาลท่องเที่ยวประจำปี 2553 – 2554 เป็นการสร้างรายได้ให้กับเยาวชนในลำดับต่อไป สำหรับเยาวชนที่สอบไม่ผ่านก็ต้องเข้ารับการอบรมในครั้งต่อไป

เวทีที่ 4 เวทีการศึกษาฐานศูนย์การเรียนรู้ต้นแบบ

การไปศึกษาศูนย์การเรียนรู้ชุมชนและพิพิธภัณฑ์ที่ประสบความสำเร็จ ประกอบด้วยผู้นำชุมชนบ้านสันติชล ตัวแทนจากวิทยาลัยชุมชนแม่ฮ่องสอน สาขาอำเภอปาย แกนนำเยาวชนเจ้าหน้าที่จากสถาบันการท่องเที่ยวโดยชุมชนและหัวหน้าโครงการวิจัย จำนวน 12 คน ได้จัดรูปแบบการศึกษาฐานไว้ 2 วัน ระหว่างวันที่ 9 – 11 กันยายน พ.ศ. 2553 ในวันแรกไปพิพิธภัณฑ์การศึกษา โรงเรียนวัดโนนทัยพายัพ หอศิลปวัฒนธรรมเมืองเชียงใหม่ พิพิธภัณฑ์วัดเกตุการาม พิพิธภัณฑ์ชาวเขาเผ่าม้ง คอยปุย และวันที่สองไปหมู่บ้านแกะสลักไม้บ้านถวาย และหมู่บ้านทำร่มบ่อสร้าง ซึ่งวัตถุประสงค์ของการศึกษาฐานเพื่อทีมวิจัยและชุมชนเกิดการพัฒนาด้านความคิด และสามารถนำมาปรับใช้ในการจัดการศูนย์การเรียนรู้ของชุมชนได้อย่างเป็นรูปธรรม

ผลที่ได้จากการศึกษาฐานศูนย์การเรียนรู้ต้นแบบ

กิจกรรมจะแบ่งเป็นกิจกรรมภายในและภายนอกอาคาร กิจกรรมภายในจะนำเสนอข้อมูลต่าง ๆ ผ่านภาพนิ่งและบอร์ดนิทรรศการ ทั้งนี้จะมีการติดตั้งเครื่องฉายโปรเจกเตอร์ด้วย ส่วนกิจกรรมภายนอกอาคารจะมีกิจกรรมการนั่งชิงช้าโยนนาน ยิงหน้าไม้ นั่งพอรอบหมู่บ้าน

เวทีที่ 5 เวทีการวิเคราะห์ ออกแบบและวางแผนการผลิตสื่อ

ทีมวิจัย ผู้นำชุมชนบ้านสันติชล ทั้งนี้ได้รับความอนุเคราะห์จากคุณปณต ประครองทรัพย์ เป็นผู้ออกแบบและผลิตสื่อให้ เมื่อวันที่ 7 ตุลาคม พ.ศ. 2553 ณ บ้านสันติชล ตำบลเวียงใต้ อำเภอปาย จังหวัดแม่ฮ่องสอน วัตถุประสงค์ของการจัดเวทีเพื่อให้ทีมวิจัยและผู้ที่เกี่ยวข้องมีความรู้ความเข้าใจเรื่องการผลิตสื่อที่เหมาะสมกับลักษณะศูนย์การเรียนรู้จินตนาการบ้านสันติชล

ผลสรุปจากเวทีการวิเคราะห์ ออกแบบและวางแผนการผลิตสื่อ

การจัดกิจกรรมการนำเสนอภายในศูนย์ฯ (Display) และบริเวณโดยรอบ ภายในตัวอาคารนำเสนอผ่านบอร์ดให้ความรู้ ประกอบด้วย แผนที่แสดงเส้นทางการเดินทางจากมณฑลยูนนานสู่

บ้านสันติชล แผนที่แสดงศูนย์การเรียนรู้ชุมชนบ้านสันติชลในภาพรวม ประวัติศาสตร์จีนยูนนาน การก่อตั้งบ้านสันติชลและแผนที่ชุมชนวัฒนธรรมของชาวจีนยูนนาน วัฒนธรรมการแต่งกายของคนจีนยูนนาน กิจกรรมท่องเที่ยวบ้านสันติชล เช่น บ้านทำรองเท้า สวนครัวหลังบ้าน โรงเรียนจีน เป็นต้น และนอกจากนี้บริเวณรอบนอกอาคารจะมีการติดตั้งป้ายสื่อความหมายตามจุดต่างๆ ซึ่งนักท่องเที่ยวสามารถเดินชมด้วยตนเองและสามารถเข้าใจในสิ่งที่เห็นได้ด้วยตนเองในระดับเบื้องต้น ป้ายสื่อความหมายจะมีทั้งสิ้น 4 จุดดังนี้ ป้ายสื่อความหมายบ้านดิน ป้ายสื่อความหมายชิงช้าจีนยูนนาน ป้ายสื่อความหมายลานกังฟูและ ป้ายสื่อความหมายยิงหน้าไม้

ความต้องการการถ่ายทอดองค์ความรู้ผ่านศูนย์การเรียนรู้ชุมชนจีนยูนนาน

จากการรวบรวมข้อมูลเพื่อสำรวจความต้องการการถ่ายทอดองค์ความรู้ผ่านศูนย์การเรียนรู้ชุมชนเพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวและพัฒนาอาชีพโดยชุมชนจีนยูนนานบ้านสันติชล โดยใช้แบบสอบถามกับนักท่องเที่ยว กลุ่มตัวอย่าง 306 คน ใน 4 เรื่อง คือ 1) ด้านเนื้อหาและกิจกรรมภายในศูนย์การเรียนรู้ 2) การจัดการสิ่งอำนวยความสะดวกภายในศูนย์การเรียนรู้ 3) ความต้องการการพัฒนาศูนย์การเรียนรู้ชุมชนจีนยูนนานในด้านต่าง ๆ และ 4) ด้านข้อเสนอแนะเกี่ยวกับรูปแบบการถ่ายทอดองค์ความรู้ผ่านศูนย์การเรียนรู้ชุมชน ห้องแสดงวัฒนธรรมและภูมิปัญญาท้องถิ่น ห้องอินเทอร์เน็ตชุมชน ห้องวิชาการชุมชน ห้องเรียนรู้กลุ่มอาชีพ ร้านค้าชุมชน ลานกิจกรรมชุมชน ห้องสมุดชุมชน / ห้องสมุดประชาชน ที่อ่านหนังสือชุมชน สามารถสรุปผลได้ดังนี้

1. ด้านความต้องการด้านเนื้อหาและกิจกรรมภายในศูนย์การเรียนรู้ชุมชน พบว่า นักท่องเที่ยวต้องการให้มีการนำเสนอประวัติศาสตร์ความเป็นมาของชุมชนชาวจีนยูนนานตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน และต้องการเห็นการมีส่วนร่วมของนักท่องเที่ยวและผู้สนใจในกิจกรรมต่างๆ ของชุมชน เช่น การทดลองชงชา การใส่ชุดพื้นเมืองชาวจีนยูนนานถ่ายรูปเป็นที่ระลึก ในระดับมากที่สุด นักท่องเที่ยวต้องการเห็นการนำเสนอข้อมูลด้านอาชีพ ด้านวัฒนธรรม ด้านกิจกรรมและประเพณี ด้านการแสดงการเล่นต่างๆ ภายในชุมชน การจัดแสดงกิจกรรมหรือเทศกาลในรอบปีของชุมชน และการจัดตารางแสดงทำเนียบผู้ที่มีความรู้ในด้านต่างๆ ของชุมชน ในระดับมาก

2. ความต้องการด้านการจัดการบริการสิ่งอำนวยความสะดวกภายในศูนย์การเรียนรู้ชุมชน พบว่า นักท่องเที่ยวเห็นด้วยกับการมีมีคฤหาสน์ที่ท้องถิ่นให้ความรู้ประจำศูนย์ การมีตู้น้ำดื่มที่ร้อนและเย็นไว้บริการ การติดตั้งพัดลมระบายอากาศ การมีคู่มือแนะนำศูนย์การเรียนรู้ชุมชน ในระดับ

มากที่สุด และเห็นด้วยกับ การจัดบริการด้านสื่อสิ่งพิมพ์ การจัดบริการด้านยืม - คืน สื่อบางชนิด สำหรับผู้ที่ประสงค์จะยืมสื่อความรู้ไปศึกษาค้นคว้านอกศูนย์การเรียนรู้ การนำเทคโนโลยี การมีบอร์ดนิทรรศการแนะนำกิจกรรมต่าง ๆ การมีบริการโต๊ะ – เก้าอี้ไว้สำหรับนั่งพักภายในอาคารและการจัดจำหน่ายแผ่นวีดิทัศน์ (แผ่นซีดี) เกี่ยวกับประวัติศาสตร์ความเป็นมาของชาวจีนยูนนานบ้านสันติชล การละเล่น การแสดง สถานที่สำคัญในหมู่บ้านและภูมิปัญญาท้องถิ่น ในระดับมาก

3. ความต้องการด้านการพัฒนาศูนย์การเรียนรู้ชุมชนชาวจีนยูนนานบ้านสันติชล ในด้านต่าง ๆ พบว่า นักท่องเที่ยวเห็นด้วยว่าชุมชนควรมีส่วนร่วมในการกำหนดรูปแบบกิจกรรม เนื้อหาเรื่องราวต่าง ๆ ภายในศูนย์การเรียนรู้ชุมชนร่วมกับผู้มาเยี่ยมชม / นักท่องเที่ยว การจัดกิจกรรมหมุนเวียนตามเดือนต่าง ๆ ที่มีเทศกาลสำคัญของชาวจีนยูนนาน การปรับปรุงอาคารศูนย์การเรียนรู้ให้มีโครงสร้างที่แข็งแรงใช้วัสดุที่หาได้ภายในท้องถิ่นผสมผสานกับเทคโนโลยีใหม่ การพัฒนาในด้านต่าง ๆ ของศูนย์การเรียนรู้ชุมชนต้องอยู่ภายใต้วิถีชีวิตความเป็นอยู่ของคนในชุมชน โดยไม่เปลี่ยนแปลงไปตามจำนวนนักท่องเที่ยวมากที่สุด และเห็นว่าหน่วยงานภาครัฐให้การสนับสนุนในด้านต่าง ๆ ของศูนย์การเรียนรู้ชุมชน เช่น การประชาสัมพันธ์ ในระดับมาก

4. รูปแบบการถ่ายทอดองค์ความรู้ผ่านศูนย์การเรียนรู้ชุมชนชาวจีนยูนนานที่นักท่องเที่ยวต้องการในแต่ละด้าน มีดังนี้

1. รูปแบบการถ่ายทอดองค์ความรู้ด้านต่าง ๆ ของชาวจีนยูนนานบ้านสันติชล ผ่านศูนย์การเรียนรู้ชุมชน ควรมีลักษณะเป็นห้องแสดงวัฒนธรรมและภูมิปัญญาท้องถิ่นในระดับมากที่สุด และในระดับมากควรเป็นลานกิจกรรมชุมชน และลักษณะผสมผสานทุกรูปแบบเข้าไว้ด้วยกัน ตามลำดับ

2. การจัดตั้งศูนย์การเรียนรู้ชุมชนจะช่วยส่งเสริมการท่องเที่ยวและช่วยพัฒนาอาชีพในชุมชนชาวจีนยูนนานบ้านสันติชล

3. ศูนย์การเรียนรู้ชุมชนควรมีการนำเสนอเรื่องราวต่าง ๆ ด้วยภาพถ่าย กิจกรรมต่าง ๆ และภาพเคลื่อนไหว

4. การจัดตั้งศูนย์การเรียนรู้ชุมชนจะมีส่วนช่วยส่งเสริมการท่องเที่ยวและช่วยพัฒนาอาชีพในชุมชนชาวจีนยูนนาน บ้านสันติชล

แนวทางการจัดการศูนย์เรียนรู้ชุมชนจันทุนน่านบ้านสันติชล

การจัดการศูนย์การเรียนรู้ชุมชนจันทุนน่านฯ ชุมชนมีแนวความคิดที่จะนำสิ่งที่ได้จากการศึกษา
ดูงานในครั้งนี้มาประยุกต์ใช้กับศูนย์การเรียนรู้ชุมชนจันทุนน่านบ้านสันติชล ดังนี้

1. การจัดการด้านสถานที่

จะสร้างอาคารแบบบ้านดินบนเนื้อที่กว่า 2 ไร่ ซึ่งจะเริ่มก่อสร้างในเดือนมีนาคม พ.ศ.
2554 เป็นต้นไปคาดว่าจะแล้วเสร็จสมบูรณ์ภายในสิ้นปี สำหรับในฤดูกาลท่องเที่ยวปี พ.ศ. 2553
จะใช้อาคารศูนย์การเรียนรู้ชุมชนชั่วคราวในการจัดแสดงก่อนเพื่อเป็นการทดลองมัลติเทคท์ท้องถิ่น
ด้วย

2. การจัดการด้านข้อมูล ประกอบด้วย

ข้อมูลที่จะนำไปจัดแสดงภายในศูนย์การเรียนรู้ชุมชน ประกอบด้วยข้อมูลด้านวัฒนธรรม
ด้านประเพณี ใช้รูปแบบการนำเสนอแบบข้อความ ภาพนิ่ง บอร์ดให้ขนาดใหญ่ 7 บอร์ด ในการ
สื่อความหมาย

3. การจัดการด้านวัสดุอุปกรณ์ในการนำเสนอ

3.1 การจัดทำข้อมูลด้านเอกสาร แผ่นพับ โดยจะมีการจัดพิมพ์เอกสารเป็นแผ่น
พับไว้ให้กับผู้ที่สนใจได้หยิบอ่าน

3.2 สื่อภาพนิ่งและเคลื่อนไหว ภาพพิธีกรรมต่าง ๆ จะถูกนำเสนอเป็นภาพนิ่ง
ส่วนภาพเคลื่อนไหว มีการจัดทำวีดิทัศน์ไว้นำเสนอให้กับผู้ที่เข้าชม ความยาวประมาณ 5 นาที

3.3 แผ่นวีดิทัศน์ มีการจัดทำไว้จำหน่ายให้กับผู้ที่สนใจซื้อเป็นของที่ระลึก

4 การจัดการกิจกรรมนำเสนอในศูนย์ (display) และบริเวณโดยรอบ

ภายในตัวอาคารนำเสนอผ่านบอร์ดให้ความรู้ ประกอบด้วย แผนที่แสดงเส้นทางการ
เดินทางจากมณฑลยูนนานสู่ประเทศไทยและบ้านสันติชล แผนที่แสดงบริเวณศูนย์การเรียนรู้
ชุมชนจันทุนน่านบ้านสันติชลในภาพรวม ประวัติศาสตร์จันทุนน่าน การก่อตั้งบ้านสันติชลและ
แผนที่ชุมชน วัฒนธรรมของชาวจันทุนน่านบ้านสันติชล กิจกรรมการท่องเที่ยวบ้านสันติชล

นอกจากนี้บริเวณรอบนอกอาคารจะมีการติดตั้งป้ายสื่อความหมายตามจุดต่าง ๆ ซึ่งนักท่องเที่ยวสามารถเดินชมด้วยตนเองและสามารถเข้าใจในสิ่งที่เห็นได้ด้วยตนเองในระดับเบื้องต้น

5. การจัดการด้านทรัพยากรบุคคล

5.1 มีมัคคุเทศก์นำชมภายในศูนย์การเรียนรู้ชุมชน จะใช้มัคคุเทศก์ ซึ่งเป็นเยาวชนที่ผ่านการอบรมและได้รับบัตรอนุญาตเป็นมัคคุเทศก์ชุมชนแล้ว มัคคุเทศก์จะถูกจัดการแบบหมุนเวียนกัน

5.2 บุคลากรที่ประจำอยู่ภายในศูนย์ จะต้องเป็นคนในชุมชนบ้านสันติชลเท่านั้น ซึ่งจะถูกจัดตั้งขึ้นในรูปแบบของการรวมกลุ่มประมาณ 10 – 15 คน แล้วสลับหมุนเวียนกันดูแลรักษา วาระละ 1 ปี

6. การจัดการด้านเงินทุน การเก็บค่าเข้าชมศูนย์ ในเบื้องต้นจะมีการเก็บค่าเข้าชมคนละ 10 บาท เพื่อใช้เป็นค่าบำรุงสถานที่ ค่าดูแลรักษาสถานที่ ค่าน้ำ ค่าไฟ รวมถึงรายจ่ายอื่น ๆ ในแต่ละเดือน ซึ่งรายได้หลักมาจากการเก็บค่าเข้าชม

7. การจัดการด้านเวลา เวลาการเปิดปิดศูนย์ การเปิดให้เข้าชมศูนย์การเรียนรู้ชุมชน ต้องเปิดทุกวันไม่เว้นวันหยุดและกำหนดเวลาเปิดปิดศูนย์การเรียนรู้ชุมชน คือ 8.30 น. – 17.30 น. ให้มีบุคคลพลัดเปลี่ยนกันอยู่ประจำศูนย์การเรียนรู้ชุมชนตลอดเวลา เพื่อให้ความสะดวกแก่นักท่องเที่ยวและผู้สนใจ

3. การศึกษาดูงานที่เกี่ยวข้องกับอาชีพที่บ้านถวายและบ่อสร้างผู้นำชุมชนนำโดยคุณบุญหล่อ หล่ออริวัฒน์ จะนำความรู้เกี่ยวกับการแกะสลักไม้จากหมู่บ้านถวายฝึกสอนให้เยาวชนในชุมชนมาปรับใช้ในการแกะสลักดอกไม้สักที่มีเป็นจำนวนมากหลังหมู่บ้านและนอกจากนี้ยังต้องมาพัฒนาอาชีพและการรวมกลุ่มอาชีพที่มีอยู่ในชุมชนต่อไป อาทิเช่น การจัดตั้งกลุ่มดูแลที่พักบ้านดิน กลุ่มเลี้ยงไก่ดำ กลุ่มเย็บรองเท้าจินยูนนาน เป็นต้น ซึ่งจะเห็นได้ว่าประโยชน์จากการศึกษาดูงานในครั้งนี้สามารถทำให้ชุมชนได้ถึงแนวทางการพัฒนาตนเองไปในทิศทางที่ชุมชนสามารถยืนอยู่ได้ด้วยตนเองอย่างแท้จริง

อภิปรายผล

การวิจัยครั้งนี้มีจุดมุ่งหมายเพื่อจัดตั้งศูนย์การเรียนรู้ชุมชน ด้วยการรวบรวมและจัดระบบองค์ความรู้ด้านประวัติศาสตร์ วัฒนธรรมและอาชีพของชาวจีนยูนนานบ้านสันติชล ศึกษากระบวนการจัดตั้งศูนย์การเรียนรู้ชุมชนเพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวและการพัฒนาอาชีพโดย ชุมชนจีนยูนนาน สำรวจความต้องการการถ่ายทอดองค์ความรู้ผ่านศูนย์การเรียนรู้ชุมชนจีนยูนนาน และหาแนวทางการจัดการศูนย์การเรียนรู้ชุมชนจีนยูนนานบ้านสันติชล ซึ่งผู้วิจัยจะอภิปรายผลการวิจัยในประเด็นต่าง ๆ ดังนี้

การรวบรวมและจัดระบบองค์ความรู้ด้านประวัติศาสตร์ วัฒนธรรม และอาชีพของชาวจีนยูนนานบ้านสันติชล ตำบลเวียงใต้ อำเภอปาย จังหวัดแม่ฮ่องสอน

ใช้วิธีจัดเวทีประวัติศาสตร์ชุมชนเพื่อแลกเปลี่ยนความรู้ระหว่างผู้วิจัย คนในชุมชนบ้านสันติชล คนในชุมชนบ้านรุ่งอรุณและคนในชุมชนบ้านรักไทย เพื่อนำข้อมูลที่ได้จากเวทีมาสังเคราะห์ให้ได้มาซึ่งองค์ความรู้ ทางประวัติศาสตร์และวัฒนธรรมและอาชีพชุมชนจีนยูนนานบ้านสันติชลร่วมกับข้อมูลทางด้านประวัติศาสตร์ที่ได้จากการค้นคว้าเอกสาร ดำเนินการวิจัย และการสัมภาษณ์ โดยข้อมูลที่ได้จากเอกสารและคำรณูกนำมาทำการตรวจสอบความเชื่อถือได้ของข้อมูลโดยวิธีตรวจสอบข้อมูลแบบสามเส้า (Triangulation) จากแหล่ง เอกสาร ดำเนินการวิจัย และการจัดเวทีประวัติศาสตร์จีนยูนนาน 3 ชุมชนในจังหวัดแม่ฮ่องสอน เพื่อพิสูจน์ว่าข้อมูลที่ได้มีความถูกต้องและเชื่อถือ (สุภางค์ จันทวานิช, 2543 : 129) ข้อมูลที่ได้ คือ ชาวจีนยูนนานมีวัฒนธรรมประเพณีที่น่าสนใจและหลากหลาย อันสามารถนำมาเป็นจุดขายในศูนย์การเรียนรู้ชุมชน เพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวและพัฒนาอาชีพ ด้านวัฒนธรรมและภูมิปัญญาชุมชน จีนยูนนาน มีวัฒนธรรมทางด้านภาษา วัฒนธรรมทางด้านอาหาร วัฒนธรรมด้านที่อยู่อาศัย วัฒนธรรมด้านจิตรกรรม ภาพเขียน นาฏศิลป์การแสดงและการละเล่น วัฒนธรรมด้านการแต่งกาย ด้วยวิสัยทัศน์ของผู้นำคนปัจจุบัน คือ คุณบุญหล่อ หล่ออริยวัฒน์ ที่มองเห็นว่าชุมชนบ้านสันติชลมีทุนทางวัฒนธรรมที่แข็งแกร่งจึงนำมาเป็นจุดพัฒนาขับเคลื่อนชุมชน จนทำให้ชุมชนมีความรักสามัคคีกันและสามารถแก้ปัญหาภายในชุมชนได้อย่างต่อเนื่อง จะเห็นได้จากการร่วมแรงร่วมใจในการพัฒนาชุมชนให้ปลอดจากยาเสพติดและเปิดเป็นหมู่บ้านท่องเที่ยวโดยชุมชนเมื่อปี พ.ศ. 2545 ซึ่งใช้ศักยภาพด้านวัฒนธรรมชุมชนเป็นจุดขายให้กับนักท่องเที่ยวและผู้สนใจได้ศึกษาเรียนรู้แลกเปลี่ยนระหว่างกัน ตรงกับบำรุง บุญปัญญา (2549) ที่ให้ความสำคัญต่อวัฒนธรรมในฐานะเป็น

สิ่งที่เป็นคุณค่าภายในชุมชนสามารถนำมาเป็นแนวทางในการพัฒนาชุมชนชนบทโดยอยู่บนพื้นฐานของการพึ่งพาตนเองของชุมชน นอกจากนี้มิ่งคล พนมมิตร (2551) ยังถือว่าวัฒนธรรมเป็นสิ่งที่สังคมปรับปรุงและรักษาไว้ให้เจริญ งอกงาม วัฒนธรรมเกิดจากการประพฤติปฏิบัติร่วมกันเป็นแนวเดียวกันอย่างต่อเนื่องของสมาชิกในสังคม สืบทอดเป็นมรดกทางสังคมต่อกันมาจากอดีตหรืออาจเป็นสิ่งประดิษฐ์คิดค้นสร้างสรรค์ขึ้นใหม่ หรืออาจรับเอาสิ่งที่เผยแพร่มาจากสังคมอื่นๆ ทั้งหมดนี้หากสมาชิกยอมรับและยึดถือเป็นแบบแผนประพฤติปฏิบัติร่วมกัน นอกจากด้านวัฒนธรรมที่แข็งแกร่งแล้ว อาชีพที่มาพร้อมกับการท่องเที่ยวก็ได้รับการพัฒนาด้วยดังจะเห็นได้จากการประกอบอาชีพและเกิดการรวมกลุ่มอาชีพของคนในชุมชนซึ่งทำเกษตรเป็นอาชีพหลัก ผลผลิตที่ได้ถูกส่งต่อให้ร้านอาหารภายในชุมชนซึ่งขายให้กับนักท่องเที่ยวหรือการที่หญิงสาวจีนยูนนานมีชื่อเสียงในด้านการเย็บรองเท้า ในอดีตที่เย็บไว้ใช้กันภายในครอบครัวแต่ปัจจุบันเมื่อนักท่องเที่ยวเข้ามาก็ได้รับความสนใจจากนักท่องเที่ยวซื้อกลับไปเป็นของที่ระลึกเป็นการสร้างรายได้ให้ชุมชน จนทำให้เกิดการรวมกลุ่มเย็บรองเท้าขึ้น และนอกจากนี้ คุณบุญหล่อ หล่ออรียวัฒน์ ยังจะส่งเสริมการรวมกลุ่มอาชีพและไม้สลักและการทำโคมจีนในอนาคตด้วย เพื่อให้สอดคล้องกับการที่ชุมชนเปิดเป็นชุมชนท่องเที่ยว ซึ่งทัศนีย์ สิงห์เจริญ (2549) ได้แบ่ง การพัฒนาอาชีพออกเป็น 3 ส่วน คือ

1. มีกระบวนการเป็นระบบซึ่งแต่ละขั้นตอนจะเชื่อมโยงกันอย่างสอดคล้องและมีเหตุผล ซึ่งจากผลการวิจัยนี้จะพบว่า ในชุมชนมีการปลูกผักสวนครัวหลังบ้าน ทำไร่นา เลี้ยงไก่ ผลผลิตที่ได้ก็ส่งให้กับร้านอาหารของชุมชนบริเวณศูนย์การเรียนรู้ ทำให้เห็นว่างานต่าง ๆ ในชุมชนบ้านสันติชล ได้ถูกเชื่อมโยงกันอย่างเป็นระบบและส่งผลที่พอใจต่อการดำเนินชีวิตของคนในชุมชนอย่างเป็นรูปธรรม

2. การพัฒนาอาชีพเป็นกระบวนการส่งเสริมการพัฒนาความรู้ทักษะขีดความสามารถ ศักยภาพและทัศนคติ นอกจากอาชีพด้านการเกษตรแล้วยังมีอาชีพด้านการตัดเย็บรองเท้าจีนยูนนานซึ่งได้มีการรวมกลุ่มขึ้น เพื่อพัฒนารูปแบบ รูปทรงและเกิดการรวมกลุ่มทางการตลาดส่งขายให้กับร้านค้าภายในบริเวณศูนย์การเรียนรู้ นอกจากนี้ยังมีการส่งเสริมจากผู้นำชุมชนให้มีการนำผู้รู้จากวิทยาลัยชุมชนหรือสถานศึกษาเข้ามาอบรมเพิ่มทักษะและให้ความรู้แก่กลุ่มต่าง ๆ ในชุมชน เพื่อพัฒนาขีดความสามารถและการแข่งขันด้านการตลาด

3. ความเจริญก้าวหน้า เนื่องจากบุคลากรส่วนใหญ่ต้องการความก้าวหน้าในหน้าที่การงาน หรือสาขาอาชีพที่ตนปฏิบัติงานอยู่การพัฒนาอาชีพจึงเป็นกระบวนการที่ช่วยส่งเสริมให้บุคลากรที่มีความมุ่งมั่น มีความสามารถและมีศักยภาพในการพัฒนา การเปิดชุมชนเป็นแหล่งท่องเที่ยวทำให้ ผู้นำชุมชนเล็งเห็นศักยภาพของเยาวชนในชุมชนและส่งเสริมพัฒนาความสามารถให้สามารถเป็น มัคคุเทศก์ท้องถิ่นนำเที่ยวบริเวณศูนย์การเรียนรู้ชุมชนและรอบหมู่บ้าน โดยได้เชิญวิทยากรจาก สถาบันการท่องเที่ยวโดยชุมชนและวิทยาลัยชุมชนแม่ฮ่องสอนมาให้ความรู้และมีการมอบเกียรติบัตรและบัตรมััคคุเทศก์ท้องถิ่นรับรอง จากจุดนี้เป็นการส่งเสริมให้เยาวชนเกิดความรักในชุมชน ของตนเอง

ในส่วนของกระบวนการจัดตั้งศูนย์การเรียนรู้ชุมชนเพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวและการ พัฒนาอาชีพโดยชุมชนจินยูนนานบ้านสันติชล ตำบลเวียงใต้ อำเภอปาย จังหวัดแม่ฮ่องสอน

ศูนย์การเรียนรู้จินยูนนานบ้านสันติชลเป็นศูนย์การเรียนรู้ที่เน้นการนำเสนอวัฒนธรรม ชุมชน มีการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ตลอดชีวิต กิจกรรมต่าง ๆ ที่จัดขึ้นบริเวณศูนย์ ฯ ต้องสอดคล้อง กับความต้องการของประชาชนภายในชุมชน กรมการศึกษานอกโรงเรียน (2539 - 2540) ให้ ความหมายของศูนย์การเรียนรู้ว่า หมายถึง ศูนย์รวมการจัดกิจกรรมการศึกษาตลอดชีวิตเพื่อกระจาย โอกาสทางการทางการศึกษาแก่ประชาชนให้กว้างขวางทั่วถึงและครอบคลุมทุกพื้นที่ตลอดจนเป็น แหล่งบริการชุมชนในการจัดกิจกรรมต่างๆ ที่สอดคล้องกับความต้องการของประชาชน กลมกลืน กับวิถีชีวิตของชุมชน ทนต่อการเปลี่ยนแปลงในยุคโลกาภิวัตน์ เพื่อก่อให้เกิดสังคมการเรียนรู้ และ การพึ่งตนเอง รวมทั้งเสริมสร้างวิถี ชีวิตที่เป็นประชาธิปไตย จากแนวคิดดังกล่าวได้นำมาเป็น แนวทางการจัดตั้งศูนย์การเรียนรู้ชุมชนบ้านสันติชล โดยได้ดำเนินการ 4 ประการ คือ 1) ได้รับความร่วมมือระหว่างชุมชนบ้านสันติชล กับวิทยาลัยชุมชนแม่ฮ่องสอน สาขาอำเภอปาย 2) มีการ คัดเลือกคณะกรรมการประจำศูนย์จากมติของชุมชนบ้านสันติชล 3) ศูนย์การเรียนรู้ชุมชนจินยูน นานไม่ได้มีลักษณะเป็นโรงเรียนและไม่จำเป็นต้องมีครูประจำศูนย์การเรียนรู้ แต่มีมััคคุเทศก์ชุมชน เป็นผู้สื่อความหมายแทน และ 4) การวางแผนการจัดการหรือการจัดกระบวนการต่าง ๆ ภายใน ศูนย์การเรียนรู้ขึ้นอยู่กับมติของชุมชนเป็นหลัก นอกจากนี้จากแนวคิดที่ว่า ศูนย์การเรียนรู้ชุมชน ควรยึดหลักการให้ชุมชนเป็นฐานในการจัดการศึกษาของชุมชนโดยผ่านกิจกรรมในศูนย์การเรียนรู้ ชุมชน

การจัดกิจกรรมการศึกษาในศูนย์การเรียนรู้ชุมชนมุ่งเน้นให้ประชาชนในชุมชนเกิดการเรียนรู้ทั้งแบบที่เป็นทางการและแบบที่ไม่เป็นทางการ ซึ่งชุมชนสันติชลสามารถสร้างสรรค์กิจกรรมภายใต้กรอบแนวคิดนี้ภายในชุมชนของตน ดังต่อไปนี้ 1) หลักสูตรการฝึกอบรมนักร้องความหมายจีนยูนนาน 2) การศึกษาอาชีพในชุมชน ซึ่งจัดในรูปการมีส่วนร่วมในกิจกรรมนั้น ๆ เช่น การทดลองปลูกผัก การทดลองเย็บรองเท้าจีนยูนนาน 3) การศึกษาตามอัธยาศัยโดยการให้บริการความรู้และข่าวสารข้อมูลในรูปแบบต่างๆ ที่นักท่องเที่ยวและคนในชุมชนสามารถเรียนรู้ได้ตลอดเวลา เช่น มีแผ่นพับ มีการนิทรรศการตามปฏิทินในรอบปี เสียงตามสายในชุมชน และรายการวิทยุและโทรทัศน์ เป็นต้น ในส่วนการจัดบริการในศูนย์การเรียนรู้ชุมชนจีนยูนนานจะมีสิ่งพิมพ์ ได้แก่ แผ่นพับ รวมทั้งบริการความรู้จากสื่อวีดิทัศน์ เทปคาสเซต คอมพิวเตอร์ นอกจากนี้ยังมีการจัดกิจกรรมวันสำคัญต่าง ๆ

กระบวนการสำคัญของการจัดตั้งศูนย์การเรียนรู้ชุมชนบ้านสันติชลใช้วิธีการปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม ดังที่ไพโรจน์ ชลารักษ์ อธิบายไว้ว่า กระบวนการวิจัยการมีส่วนร่วมของฝ่ายต่าง ๆ สามารถระบุได้ตามลำดับขั้นหรือกระบวนการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วมได้หลายขั้นตอน ซึ่งช่วยให้เห็นบทบาทหน้าที่ของผู้เข้าร่วมการวิจัยแต่ละฝ่ายได้อย่างชัดเจน และในทางปฏิบัติแล้ว กระบวนการวิจัยก็ต้องดำเนินไปโดยความร่วมมือกับทำกิจกรรมอย่างต่อเนื่องเป็นลำดับขั้นตอน ตั้งแต่ต้นจนจบสิ้นกระบวนการ ดังต่อไปนี้

1) ขั้นการศึกษาบริบท ชุมชนชาวจีนยูนนานในจังหวัดแม่ฮ่องสอน มีด้วยกัน 3 ชุมชน คือ ชุมชนบ้านสันติชล ชุมชนบ้านรุ่งอรุณและชุมชนบ้านรักไทย โดยชุมชนทั้ง 3 มีความโดดเด่นในด้านวัฒนธรรมชุมชน จนนำมาสู่การเชื่อมโยงข้อมูลด้านประวัติศาสตร์วัฒนธรรมและอาชีพผ่านศูนย์การเรียนรู้ชุมชน

เนื่องจากชุมชนชาวจีนยูนนานในแม่ฮ่องสอนมี 3 ชุมชน ผู้วิจัยจึงใช้แนวคิดของ สุภาภรณ์ จันทวานิช (2543) ที่ได้กล่าวถึงวิธีการ คัดเลือกชุมชน (Selecting Community) ว่า โดยทั่วไปแล้ว การคัดเลือกชุมชนจะยึดหลักการเลือกชุมชนที่มีโอกาสในการพัฒนา (Disadvantage Community) ซึ่งบ้านสันติชลมีศักยภาพเนื่องจากตั้งอยู่ใกล้กับตัวอำเภอป่าซาง การคมนาคมค่อนข้างสะดวกสบาย เปรียบเสมือนประตูสู่ความเป็นจีนยูนนาน เพื่อเป็นชุมชนต้นแบบให้กับอีก 2 ชุมชนอื่นด้วย

2) ขึ้นกำหนดปัญหา ปัญหาของชุมชนเกิดจากการภายในของคนในชุมชนทั้ง 3 ที่ต้องการชำระประวัติศาสตร์ความเป็นมา วัฒนธรรมและอาชีพของชาวจีนยูนนานให้เป็นไปในลักษณะแนวทางเดียวกัน

3) ขึ้นการวางแผนปฏิบัติงานวิจัย ได้ทำการจัดตั้งทีมวิจัยหลักคือผู้วิจัยและทีมวิจัยร่วมคือทีมวิจัยจากชุมชนทั้ง 3 ชุมชนละ 3 คน รวม 9 คน โดยมีแผนการวิจัย ขั้นตอนการเก็บรวบรวมข้อมูลแบ่งเป็น 2 ระยะ ดังนี้ ระยะที่ 1 ขั้นที่ 1 เก็บรวบรวมข้อมูลจากเอกสารงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง เอกสารของส่วนราชการ องค์กร เอกชน และจากในชุมชน ขั้นที่ 2 การสังเกตบริบท ต่าง ๆ ภายในชุมชน และการสัมภาษณ์ โดยการผ่านกระบวนการกลุ่ม (Focus group) กับกลุ่มตัวแทนชาวบ้านจีนยูนนานบ้านสันติชล บ้านรักไทย และบ้านรุ่งอรุณ พูดคุยกับผู้รู้หลัก และผู้อาวุโสในชุมชน โดยการสัมภาษณ์เชิงลึก เพื่อให้ได้ข้อมูลด้านประวัติศาสตร์ความเป็นมาของชุมชนรวมถึงบริบทของชุมชน ขั้นที่ 3 ใช้กระบวนการกลุ่ม การประชุมกลุ่มย่อย ในการประชุมร่วมกันระหว่างชุมชนกับผู้วิจัย ขั้นที่ 4 จัดเวทีชุมชนเพื่อวิเคราะห์ข้อมูล ขั้นที่ 5 จัดเวทีชุมชนเพื่อสังเคราะห์ข้อมูลจากขั้นที่ 2 เพื่อสร้างชุดข้อมูลให้เป็นไปในแนวทางเดียวกันระหว่างชุมชนชาวจีนยูนนาน ระยะที่ 2 ขั้นที่ 6 สัมภาษณ์นักท่องเที่ยวโดยใช้แบบสอบถามเพื่อสำรวจความต้องการรูปแบบการถ่ายทอดองค์ความรู้ผ่านศูนย์การเรียนรู้ชุมชนเพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวและพัฒนาอาชีพโดยชุมชนชาวจีนยูนนานบ้านสันติชล ที่เข้ามาเที่ยวภายในชุมชนจีนยูนนานบ้านสันติชล ระหว่างเดือนมกราคม – เดือนเมษายน พ.ศ. 2553 ขั้นที่ 7 ศึกษาฐานศูนย์การเรียนรู้ต้นแบบเพื่อนำข้อมูลที่ได้มาเป็นแนวทางในการจัดศูนย์การเรียนรู้ชุมชนบ้านสันติชล ขั้นที่ 8 นำข้อมูลที่ได้จากขั้นที่ 6 (แบบสอบถามนักท่องเที่ยว) มาแปรผลด้วยค่าสถิติและร้อยละและสรุปผลที่ได้เพื่อนำเป็นข้อมูลประกอบการหารูปแบบความต้องการถ่ายทอดองค์ความรู้ผ่านศูนย์การเรียนรู้ชุมชนจีนยูนนานบ้านสันติชล ขั้นที่ 9 นำข้อมูลจากขั้นที่ 8 มาประกอบกับผลจากกิจกรรมการศึกษาฐานและขั้นที่ 10 เกิดรูปแบบศูนย์การเรียนรู้ชุมชนบ้านสันติชลตามวัตถุประสงค์ที่ตั้งไว้

4) ขึ้นการติดตาม ตรวจสอบและปรับปรุง ในระหว่างการดำเนินการวิจัย ผู้วิจัยและชาวบ้านต่างร่วมกันในการติดตามและตรวจสอบการดำเนินกิจกรรมทุกกิจกรรม รวมทั้งให้ข้อมูลย้อนกลับ (feedback) ที่แสดงถึงความพึงพอใจและความสำเร็จของการดำเนินการวิจัยในแต่ละกิจกรรมด้วย

5) ขั้นการสรุปผลการวิจัย ในขั้นตอนนี้ นักวิจัยจะทำการสรุปผลการวิจัย และเรียบเรียงเป็นรายงานการวิจัยออกเผยแพร่ โดยชาวบ้านเข้ามีส่วนร่วมด้วยการให้ข้อมูลย้อนกลับผลของการวิจัยว่าพึงพอใจและได้ผลตามที่คาดหวังไว้หรือไม่

นอกจากนี้ สุรางค์ จันทวานิช (2533) ยังกล่าวว่า การวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม นั้น เป็นการผสมผสานความรู้เชิงทฤษฎีและระเบียบวิธีวิจัยของนักวิจัย และวัตถุประสงค์ของนักวิจัยและนักพัฒนา ควบคู่ไปกับการต้องการความรู้ และประสบการณ์ของผู้ถูกวิจัย ดังนั้นการดำเนินการและผลของการวิจัยจึงเป็นเรื่องที่เกี่ยวข้องกับบุคคลหลายฝ่าย ซึ่งในการวิจัยเชิงปฏิบัติการนี้ ต้องประกอบไปด้วยบุคคล 3 ฝ่าย คือ 1) บุคคลเป้าหมาย ได้แก่ ตัวแทนชาวจีนยูนนานบ้านสันติชล กลุ่มผู้นำชุมชน ผู้รู้ ผู้อาวุโส ตัวแทนกลุ่มแกนนำเครือข่ายการท่องเที่ยวโดยชุมชน ตัวแทนกลุ่มชาวบ้าน ตัวแทนเจ้าหน้าที่จากวิทยาลัยชุมชนแม่ฮ่องสอน สาขาอำเภอปาย เจ้าหน้าที่ฝ่ายประสานงาน ศูนย์ประสานงานวิจัยเพื่อท้องถิ่นแม่ฮ่องสอน และกลุ่มตัวอย่างนักท่องเที่ยวที่เดินทางเข้ามาท่องเที่ยวในชุมชนจีนยูนนานบ้านสันติชล 2) นักวิจัย เป็นผู้แทนของนักวิชาการที่มีความสนใจในการวิจัยและพัฒนา ซึ่งเป็นคนนอก นักวิจัยนี้ เป็นฝ่ายผู้รู้และเชี่ยวชาญเรื่องแนวความคิด ทฤษฎีและระเบียบวิธีการวิจัย และ 3) นักพัฒนา จากกองทุนสนับสนุนการวิจัย ฝ่ายงานวิจัยเพื่อท้องถิ่น เมื่อศูนย์การเรียนรู้ชุมชนจีนยูนนานบ้านสันติชลถูกสร้างขึ้น ศูนย์นี้จะทำหน้าที่เป็นแหล่งรวบรวมองค์ความรู้ทุกด้านของชาวจีนยูนนานในจังหวัดแม่ฮ่องสอน สอดคล้องกับความต้องการของชุมชนที่จะใช้ศูนย์การเรียนรู้ชุมชนเป็นสื่อกลางการเรียนรู้ระหว่างบุคคลภายในกับบุคคลภายนอกชุมชน ผ่านการท่องเที่ยวโดยชุมชน ขับเคลื่อนและแก้ปัญหาชุมชนด้วยตนเองได้ในที่สุด พงนา สวนศรี (2546) กล่าวถึงการท่องเที่ยวโดยชุมชนว่า 1) ชุมชนเป็นเจ้าของ 2) ชาวบ้านเข้ามามีส่วนร่วมในการตัดสินใจและกำหนดทิศทาง 3) ส่งเสริมความภาคภูมิใจในตนเอง 4) ยกระดับคุณภาพชีวิต 5) มีความยั่งยืนทางด้านสิ่งแวดล้อม 6) คงเอกลักษณ์และวัฒนธรรมท้องถิ่น 7) ก่อให้เกิดการเรียนรู้ระหว่างคนต่างวัฒนธรรม 8) เคารพในวัฒนธรรมที่แตกต่างและศักดิ์ศรีของความเป็นมนุษย์ 9) เกิดผลตอบแทนที่เป็นธรรมแก่คนท้องถิ่น และ 10) มีการกระจายรายได้สู่สาธารณะประโยชน์ของชุมชน พบว่า ศูนย์การเรียนรู้ชุมชนบ้านสันติชลมีชุมชนเป็นเจ้าของ โดยชาวบ้านมีส่วนร่วมในทุกขั้นตอนของการดำเนินการและชาวบ้านเป็นผู้ตัดสินใจ เกิดการเรียนรู้ระหว่างคนต่างวัฒนธรรมและมีการกระจายรายได้สู่ชุมชน โดยเท่าเทียมกัน ตรงกันกับ การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย (2540) ว่า การท่องเที่ยวโดยชุมชน คือ การท่องเที่ยวที่คำนึงถึงความยั่งยืนของสิ่งแวดล้อม สังคม และวัฒนธรรม กำหนดทิศทางโดย

ชุมชน จัดการ โดยชุมชนเพื่อชุมชนและชุมชนมีบทบาทเป็นเจ้าของมีสิทธิในการจัดการดูแลเพื่อให้เกิดการเรียนรู้แก่ผู้มาเยือน

สำรวจความต้องการการถ่ายทอดองค์ความรู้ผ่านศูนย์การเรียนรู้ชุมชนจีนยูนนาน บ้านสันติชล ตำบลเวียงใต้ อำเภอปาย จังหวัดแม่ฮ่องสอน

จากการตอบแบบสอบถามของนักท่องเที่ยวพบว่าโดยส่วนใหญ่อยากเห็นการถ่ายทอดองค์ความรู้เป็นห้องที่แสดงวัฒนธรรมและภูมิปัญญาท้องถิ่น ชาวบ้านสันติชลเองก็เห็นตรงกันกับความต้องการของนักท่องเที่ยว ในเรื่องที่มีความโดดเด่นในด้านวัฒนธรรมและภูมิปัญญาท้องถิ่น สุมาลิ สังข์ศรี (2546) ได้จำแนกประเภทศูนย์การเรียนรู้ชุมชนประเภทต่างออกเป็น 8 รูปแบบ ส่วนของห้องจัดแสดงวัฒนธรรมและภูมิปัญญาท้องถิ่น เป็นส่วนที่แสดงถึงการเรียนรู้เกี่ยวกับศิลปะ จารีต ประเพณีสำคัญในรอบปี วัฒนธรรมด้านต่าง ๆ อาทิเช่น วัฒนธรรมการแต่งกาย โดยจัดเป็นห้องรวมเครื่องแต่งกายแบบจีนยูนนาน วัฒนธรรมทางด้านภาษา วัฒนธรรมทางอาหารเป็นต้น และภูมิปัญญาท้องถิ่น เช่น ภูมิปัญญาการรักษาโรคด้วยพลังลมปราณและอุปกรณ์การทำการเกษตร เป็นต้น สิ่งเหล่านี้เป็นการแสดงออกถึงวิถีชีวิตของชุมชน ซึ่งมีอัตลักษณ์และความเชื่อประเพณีเป็นของท้องถิ่น

แนวทางการจัดการศูนย์การเรียนรู้ชุมชนจีนยูนนานบ้านสันติชล

กรมการศึกษานอกโรงเรียน (2540) ได้กล่าวถึงกระบวนการบริหารและการจัดการศูนย์การเรียนรู้ชุมชน โดยมีขั้นตอนดังนี้

1. สำรวจความต้องการทางการศึกษาของชุมชน
2. วิเคราะห์และจัดทำข้อมูลพื้นฐาน
3. จัดลำดับความสำคัญ / วิเคราะห์ความเหมาะสมและปัจจัยพื้นฐานในการสนับสนุน

การจัดกิจกรรมในศูนย์การเรียนรู้ชุมชน

4. ประสานงานกับองค์กรที่เกี่ยวข้อง
5. จัดทำแผนการดำเนินงานของศูนย์การเรียนรู้ชุมชน ร่วมกับคณะกรรมการศูนย์การเรียนรู้ชุมชน

6. ปฏิบัติตามแผน

7. นิเทศและติดตามผล

8. สรุปและรายงานผลการดำเนินงานต่อองค์การบริหารส่วนตำบลและศูนย์บริการ การศึกษานอกโรงเรียนอำเภอ

จากแนวคิดดังกล่าวผู้วิจัยเห็นว่ามีความสอดคล้องกันกับแนวทางการจัดการและการดำเนินงานศูนย์การเรียนรู้ชุมชนจินตุนาน บ้านสันติชล ตำบลเวียงใต้ อำเภอปาย จังหวัดแม่ฮ่องสอน เกิดขึ้นจากความต้องการของชุมชนที่ต้องการนำเสนอวัฒนธรรม ประเพณี วิถีชีวิต ชุมชนผ่านศูนย์การเรียนรู้ชุมชน โดยได้ผ่านการวิเคราะห์และสังเคราะห์ข้อมูลด้านประวัติศาสตร์ และวัฒนธรรมจนได้ชุดองค์ความรู้จินตุนานขึ้นมา ทั้งนี้ได้รับความร่วมมือจากวิทยาลัยชุมชนแม่ฮ่องสอน สาขาอำเภอปาย และสถาบันการท่องเที่ยวโดยชุมชน ในด้านวิทยากรและการอบรมให้ความรู้ อาทิเช่น การอบรมมัคคุเทศก์ท้องถิ่น นอกจากนั้นยังได้จัดทำแผนและปฏิบัติตามแผนในการบริหารจัดการด้านต่าง ๆ ตั้งแต่ส่วนตัวอาคารศูนย์จะตั้งอยู่กลางลานวัฒนธรรมชุมชนบนเนื้อที่ 2 ไร่ ตัวอาคารเป็นอาคารบ้านดิน ชั้นเดียว รูปแบบการแบ่งออกเป็น 2 ส่วนได้แก่ส่วนการจัดแสดงภายในอาคาร จัดเป็นห้องแสดงวัฒนธรรมด้านต่าง ๆ และห้องแสดงภูมิปัญญาท้องถิ่น ผ่านการนำเสนอด้วยรูปแบบป้ายสื่อความรู้ขนาดใหญ่ (ฟิวเจอร์บอร์ด) 7 แผ่น นอกจากนี้ยังมีการใช้คอมพิวเตอร์ใส่แผ่นวีดิทัศน์ (ซีดี) แนะนำชุมชนความยาวประมาณ 5 นาที ส่วนภายนอกอาคารจะเป็นกิจกรรมการมีส่วนร่วม ให้นักท่องเที่ยวและผู้ที่สนใจได้ลงมือปฏิบัติหรือมีส่วนร่วมในกิจกรรมด้านต่าง ๆ ของชุมชน อาทิเช่น ด้านการละเล่นต่าง ๆ ของชุมชน เช่น การยิงหน้าไม้ ซึ่งชาวมัยูนานและการจีพ้อชมชุมชน เป็นต้น ทั้งนี้จะมีกลุ่มมัคคุเทศก์เยาวชน เป็นผู้นำชมและให้ข้อมูลความรู้ด้านต่าง ๆ ของชุมชน ด้านการบริหารจัดการ บุคลากรที่เป็นผู้ดูแลจะเป็นการรวมกลุ่มจากชาวบ้านในชุมชน ประมาณ 10 – 15 คน ขึ้นเป็นกลุ่มภายใต้ชื่อ กลุ่มศูนย์วัฒนธรรมจินตุนานบ้านสันติชล ทั้งนี้ภายใต้การดูแลของผู้นำชุมชน และคนในชุมชนร่วมกันดูแลรักษา

ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะสำหรับการนำผลการวิจัยไปใช้

1. ในการเก็บรวบรวมข้อมูลจากแบบสัมภาษณ์ผู้เชี่ยวชาญ ผู้รู้ และผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับการจัดตั้งศูนย์การเรียนรู้ชุมชนจีนยูนนานบ้านสันติชล ซึ่งถือว่าเป็นบุคคลที่เกี่ยวข้องกับโดยตรง ดังนั้นเนื้อหาสาระที่ได้มาได้ผ่านวิเคราะห์และระดมความคิดร่วมกัน ดังนั้นการนำผลการวิจัยไปใช้จึงควรมีการพิจารณาตามเงื่อนไขที่เหมาะสม

ข้อเสนอแนะในการศึกษาครั้งต่อไป

1. ควรมีเปรียบเทียบแนวคิด ทฤษฎีหรืองานวิจัยที่เกี่ยวข้องในพื้นที่ต่างกันเพื่อนำผลมาเปรียบเทียบหาข้อแตกต่าง

บรรณานุกรม

- กมล สดุดะเสริญ. การวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วมของผู้ปฏิบัติงาน. กรุงเทพฯ: สำนักงานโครงการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์, 2537, หน้า 7.
- กรมการปกครองส่วนท้องถิ่น. มาตรฐานศูนย์การเรียนรู้ชุมชน. (2552). กรมการปกครองส่วนท้องถิ่น กระทรวงมหาดไทย. [ระบบออนไลน์].
แหล่งที่มา http://www.thailocaladmin.go.th/servlet/EbookServlet?_mode=detail&page=&ebookId=146. (12 สิงหาคม 2552).
- กรมการศึกษานอกโรงเรียน กระทรวงศึกษาธิการ. (2534). แนวปฏิบัติการศึกษานอกโรงเรียนในชุมชน. กรุงเทพฯ : ศรีเมืองการพิมพ์.
- กรมการศึกษานอกโรงเรียน กระทรวงศึกษาธิการ. (2538). ศูนย์การเรียนรู้ชุมชน (สรช.). กรุงเทพฯ : องค์การคำครูสภา.
- กรมการศึกษานอกโรงเรียน กระทรวงศึกษาธิการ. (2540). แนวทางการจัดตั้งศูนย์การเรียนรู้ (ฉบับปรับปรุง). กรุงเทพฯ : ครูสภาลาดพร้าว.
- กรมการศึกษานอกโรงเรียน กระทรวงศึกษาธิการ. (2541). คู่มือปฏิบัติงานสำหรับครู สรช. กรุงเทพฯ : อัดสำเนา.
- กรมการศึกษานอกโรงเรียน กระทรวงศึกษาธิการ. (2541). แนวทางการปฏิบัติงานของครูประจำศูนย์ศูนย์การเรียนรู้ชุมชน. กรุงเทพฯ : องค์การคำครูสภา.
- กองส่งเสริมปฏิบัติการ กรมการศึกษานอกโรงเรียน.(2535). ระเบียบว่าด้วยห้องสมุดประชาชน . กาญจนนา แก้วเทพ.(2530). การวิจัยเพื่อการพัฒนาสังคมไทยแนววัฒนธรรมชุมชน. บทความเสนอในการประชุมสัมมนาทางวิชาการวิจัย ประจำปี 2530 เรื่อง แนวคิดเชิงทฤษฎี. กาญจนนา แก้วเทพ. (2538). การพัฒนาแนววัฒนธรรมชุมชนโดยถียมมนุษย์เป็นศูนย์กลาง. สภาคาทอลิกแห่งประเทศไทย.
- กาญจนนา แก้วเทพ. (2538). เครื่องมือการทำงานแนววัฒนธรรมชุมชน. สภาคาทอลิกแห่งประเทศไทยเพื่อการพัฒนา. (สคพท.).
- กาญจนนา แก้วเทพ.(2545). สื่อและวัฒนธรรมศึกษากับสังคมไทย. วารสารรัฐศาสตร์สาร, ปีที่ 23 ฉบับที่3, 84 - 85.

การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย.(2540). *สรุปแนวทางการพัฒนาการท่องเที่ยวในระดับจังหวัดภาคเหนือ*.

เอกสารประกอบการวางแผนการท่องเที่ยว. เล่มที่ 2. กรุงเทพฯ: กองการวางแผนการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย.

การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย.(2544). *แผนแม่บทวาระแห่งชาติเพื่อการท่องเที่ยวที่ยั่งยืน*. วารสารธุรกิจท่องเที่ยว. ฉบับที่ 8 เดือนสิงหาคม. กรุงเทพฯ: การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย.

กมล สดประเสริฐ. *การวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วมของผู้ปฏิบัติงาน*, (กรุงเทพฯ: สำนักงานโครงการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์, 2537), หน้า 7.

ขนิษฐา กาญจนสินธุ์.(2536). *โครงสร้างและการเข้าถึงเครือข่ายเศรษฐกิจนอกระบบในชนบท*. วิทยานิพนธ์ปริญญาพัฒนศึกษาศาสตร์มหาบัณฑิต บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร.

เครือข่ายเยาวชนสืบสานภูมิปัญญา.(2552) *แนวคิดการพัฒนาศูนย์การเรียนรู้ชุมชน*. [ระบบออนไลน์].

แหล่งที่มา <http://www.seubsan.net/th/index.php/2008-06-14-04-16-08/tools/322-2009-09-07-08-37-53.html>.(28 กันยายน 2552).

จรงค์ อินทนต์.(2545). *การมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการท่องเที่ยว : กรณีศึกษาบ้านโป่งร้อน ตำบลใหม่พัฒนา อำเภอกะลา จังหวัดลำปาง*. วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตร (การจัดการอุตสาหกรรมการท่องเที่ยว) บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.

จตุพร วิศิษฐ์โชติอังกูร.(2550). *กระบวนการเรียนรู้สู่เส้นทางสีขาว*. เชียงใหม่ : สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.) สำนักงานภาค.

ฉัตรทิพย์ นาถสุภา. (2536). *วัฒนธรรมไทยกับขบวนการเปลี่ยนแปลงสังคม*. กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

ฉัตรทิพย์ นาถสุภา และ พรพิไล เลิศปรัชชา. (2537). *วัฒนธรรมหมู่บ้านไทย*.สถาบันพัฒนาชนบทมูลนิธิหมู่บ้าน สำนักพิมพ์สร้างสรรค์.

ฉลาดชาย รมิดานนท์. (2550). *อัตลักษณ์ วัฒนธรรม และการเปลี่ยนแปลง*.” [ระบบออนไลน์].

แหล่งที่มา http://www.soc.cmu.ac.th/~wsc/data/Identity28_3_05.pdf . (5 ธันวาคม 2552).

ไชยรัตน์ เจริญสินโอฬาร.(2542). *การเมืองเอกลักษณ์ในยุคโลกาภิวัตน์*. วาทกรรมการพัฒนา: อำนาจความรู้ ความจริง เอกลักษณ์ และความเป็นอื่น. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์วิภาษา.

ดวงทิพย์ แก้วประเสริฐ. (2543). *การพัฒนารูปแบบการจัดการศึกษาวิชาชีพในศูนย์การเรียนรู้ชุมชน* โดยผ่านองค์กรท้องถิ่น ตำบลน้ำโจ้ อำเภอแม่ทะ จังหวัดลำปาง. วิทยานิพนธ์ศึกษาศาสตร์มหาบัณฑิต บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.

ทิพย์ธิดา เกษะนันท์. (2541). **อัตลักษณ์ของวันรุ่นและการใช้สื่อคาราโอเกะ**. วิทยานิพนธ์นิเทศศาสตรมหาบัณฑิต, จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

ทวีทอง หงษ์วิวัฒน์. (2527). **การมีส่วนร่วมของประชาชน**. กรุงเทพฯ: ศูนย์ศึกษานโยบายสาธารณสุข มหาวิทยาลัยมหิดล.

ทัศนีย์ สิงห์เจริญ. (2549). **การปฐมนิเทศ การฝึกอบรม และการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์**. เอกสารประกอบการสอนมหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลรัตนโกสินทร์ วิทยาเขตวังไกลกังวล. [ระบบออนไลน์].

แหล่งที่มา <http://www.kkw.rmutr.ac.th/power point/unit%207>. (10 สิงหาคม 2552).

ทองอยู่ แก้วไทรสะ. (2543). **ทิศทางและเป้าหมายการดำเนินงานการศึกษานอกโรงเรียน**. วารสารการศึกษานอกโรงเรียน. กรุงเทพมหานคร: กรมการศึกษานอกโรงเรียน.

ธวัช ชลารักษ์. (2552). **ศูนย์การเรียนรู้ชุมชน**. [ระบบออนไลน์].

แหล่งที่มา <http://www.nfe.go.th/0405/NFE-note/learning.html>. (15 สิงหาคม 2552).

นภคณ นพรัตน์. (2551). **การมีส่วนร่วมของชุมชนในการพัฒนาการท่องเที่ยวแบบยั่งยืน:**

กรณีศึกษาเทศบาลตำบลเวียงใต้ อำเภอป่าปาย จังหวัดแม่ฮ่องสอน. การค้นคว้าแบบอิสระศิลปศาสตรมหาบัณฑิต (เศรษฐศาสตร์การเมือง) มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.

นภาพร หงษ์ทอง. (2547). **อัตบุคคลในทัศนะของฉกส ลากอง**. วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต (สาขาวิชาปรัชญา) มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ เชียงใหม่.

นิตยา เงินประเสริฐศรี. (2544). **การวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม**. วารสารสังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์ 2 : 7 (กรกฎาคม-ธันวาคม, 2544): หน้า 61-62 .

นิรันดร์ จงวุฒิเวศย์. (2550). **กถา พัฒนาการ**. กรมการพัฒนาชุมชน กระทรวงมหาดไทย : กรุงเทพมหานคร. พิมพ์ที่บริษัททำไทยเพรส จำกัด.

นำชัย ทนุผล. (2542). **แนวคิดและวิธีการจัดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ**. เอกสารประกอบการสอน. เชียงใหม่ : มหาวิทยาลัยแม่โจ้.

บุญเทียน ทองประสาน. (2531). **แนวคิดวัฒนธรรมชุมชนในงานพัฒนา**. กรุงเทพฯ: สภาคาทอเล็กแห่งประเทศไทยเพื่อการพัฒนาและการวิจัยเพื่อการพัฒนาสังคมไทย: แนวการพัฒนาเศรษฐกิจ แนววัฒนธรรมชุมชน แนวพุทธและแนวเศรษฐศาสตร์การเมือง. มปท.

บำรุง บุญปัญญา. (2549). **3 ทศวรรษ แนวคิดวัฒนธรรมชุมชน**. สุรินทร์: โครงการหนังสือดอกต้อป่า.

ประสิทธิ์ ลิปรีชา. (2547). **การสร้างและการสืบทอดอัตลักษณ์ของกลุ่มชาติพันธุ์ม้ง**. วาทกรรมอัตลักษณ์. กรุงเทพฯ: ศูนย์มานุษยวิทยาสิรินธร (องค์การมหาชน).

- ปาริชาติ วลัยเสถียร. (2549). รายงานวิจัยฉบับสมบูรณ์. กระบวนการเรียนรู้และจัดการความรู้ของชุมชน. สำนักงานกองทุนสร้างเสริมสุขภาพ (สสส.) และ สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.).
- ปาลิต ปราณจิตต์. (2545). การจัดการศึกษานอกโรงเรียนสายอาชีพของศูนย์บริการการศึกษานอกโรงเรียนอำเภอเมืองเชียงราย จังหวัดเชียงราย. วิทยานิพนธ์ศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.
- ปิยวุฒิ โลสุยะ. (2547). รายงานฉบับสมบูรณ์. โครงการวิจัยเพื่อท้องถิ่นเรื่องรูปแบบการจัดการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์และวัฒนธรรมชุมชนโดยชุมชนที่ได้รับผลกระทบจากปัญหาเสภาพติด บ้านรุ่งอรุณ อำเภอเมือง จังหวัดแม่ฮ่องสอน.
- ปรียาพร วงศ์อนุตรโรจน. (2535). จิตวิทยาการบริหารงานบุคคล. กรุงเทพฯ : พิมพ์ดี.
- พจมาน นิตย์ใหม่. (2550). รอยสัก : การสร้างอัตลักษณ์ที่ปรากฏบนเรือนร่างตน. การค้นคว้าอิสระ ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.
- พรธิดา วิเชียรปัญญา. (2547). การจัดการความรู้ : พื้นฐานและการประยุกต์ใช้. กรุงเทพมหานคร : เอ็กซ์เปอร์เน็ท.
- พันธ์ทิพย์ รามสูตร. (2540). การวิจัยเชิงปฏิบัติการอย่างมีส่วนร่วม. กรุงเทพฯ : สถาบันพัฒนาการสาธารณสุขอาเซียน มหาวิทยาลัยมหิดล, 2540, หน้า 60-63.
- พิสมัย หล่ออริยวัฒน์. (2552). แนวทางการพัฒนาศักยภาพในการจัดการผลผลิตจากถั่วเหลืองด้วยภูมิปัญญาชาวจีนยูนนานบ้านสันติชล อำเภอป่า จังหวัดแม่ฮ่องสอน. สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.).
- พิศิษฐ์ คุณวโรตม์. (2546). อัตลักษณ์และกระบวนการต่อสู้เพื่อชีวิตของผู้ติดเชื้อ HIV. อัตลักษณ์ชาติพันธุ์ และความเป็นชายขอบ. กรุงเทพฯ : ศูนย์มานุษยวิทยาสิรินธร (องค์การมหาชน),
- ไพโรจน์ ชลารักษ์. (2548). การวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม. วารสารราชภัฏตะวันตก 1 : 1 กรกฎาคม-ธันวาคม, 2548, หน้า 20-21.
- ภราเดช พัทฒวิเชียร. (2539). พัฒนาการท่องเที่ยวไทยในทิศทางที่ยั่งยืน. วารสารธุรกิจการท่องเที่ยว. ปีที่ 15. ฉบับที่ 2. เดือนเมษายน. กรุงเทพฯ : การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย.
- มงคล พนมมิตร. (2551). การดำรงอัตลักษณ์ของชุมชนกลุ่มน้อยในภาคเหนือ. วิทยานิพนธ์ศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.
- มิตรา สามารถ. (2543). รายงานผลการศึกษาวิจัย. การมีส่วนร่วมของชุมชนท้องถิ่นในการบริหารจัดการด้านการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ. พิมพ์ครั้งที่ 1. สถาบันดำรงราชานุภาพ สำนักงานปลัดกระทรวงมหาดไทย, หน้า 27 – 29.

รัตนา บุญมรรษะ.(2546). *พิธีมะเนากับตัวตนคนกะลั่น.อัตลักษณ์ ชาติพันธุ์ และความเป็นชายขอบ*.

กรุงเทพฯ: ศูนย์มานุษยวิทยาสิรินธร (องค์การมหาชน).

รุ่งทิพย์ ว่องปฏิบัติการ. (2547). *บทความประจำเดือนมิถุนายน 2547*. [ระบบออนไลน์].

แหล่งที่มา:<http://www.stou.ac.th/tourism/Acheive/June/Topic4.htm>. (18 สิงหาคม 2552).

ราไพพรรณ แก้วสุริยะ. (2545). *หลักการพัฒนากการท่องเที่ยวที่ยั่งยืน: เอกสารประกอบการบรรยาย* [ระบบออนไลน์].

แหล่งที่มา: <http://lib.dtc.ac.th/article/tourism/0007.pdf>.(10 สิงหาคม 2552).

วรรณิภา ทันเที่ยง (2550) . *แนวทางการจัดการศึกษาเพื่อพัฒนาอาชีพ : กรณีศึกษาศูนย์การเรียนรู้ชุมชนชาวไทยภูเขา แม่ฟ้าหลวง บ้านห้วยวอกจังหวัดเชียงใหม่.วิทยานิพนธ์ศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต (อาชีวศึกษา) มหาวิทยาลัยเชียงใหม่*.

วิจารณ์ พานิช. (2548). *การจัดการความรู้ บันทึกนักปฏิบัติ*. กรุงเทพมหานคร : สถาบันส่งเสริมการจัดการความรู้เพื่อสังคม (สคส.).

วิจิตรา ชัยศรี.(2536). *ทัศนคติของประชาชนต่อการพัฒนากการท่องเที่ยว: ศึกษาเฉพาะกรณีของจังหวัดแม่ฮ่องสอน*. วิทยานิพนธ์พัฒนบริหารศาสตรมหาบัณฑิต สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์.

วิจารณ์ พานิช.(2544). *อิทธิพลของวัฒนธรรมต่างประเทศที่มีต่ออัตลักษณ์ของวัยรุ่นไทย: ศึกษาเฉพาะกรณีดนตรีญี่ปุ่น*. วิทยานิพนธ์สังคมวิทยามหาบัณฑิต จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

วันดี สันติวุฒิเมธี. (2545). *กระบวนการสร้างอัตลักษณ์ทางชาติพันธุ์ของชาวไทยใหญ่ชายแดนไทย-พม่า กรณีศึกษา หมู่บ้านเปียงหลวง อำเภอเวียงแหง จังหวัดเชียงใหม่*.วารสารทางวิชาการ. คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.ยศ สันตสมบัติ (2545, หน้า 50)

ศูนย์เพื่อการวางแผนการท่องเที่ยวกและการแก้ไขปัญหาความยากจนแห่งเอเชีย.(2550).

คณะสังคมสงเคราะห์ศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์. [ระบบออนไลน์].

แหล่งที่มา <http://www.tu.ac.th/org/socadm/actppr/about.htm>, (23 สิงหาคม 2550).

สนิท สมักรการ.(2534). *วิวัฒนาการทางวัฒนธรรมของสังคมไทย*. กรุงเทพฯ :

สำนักพิมพ์โอเดียนสโตร์.

สิริ เปรมจิตต์. (2515). *บทบาทเมืองจีน*. กรุงเทพฯ : ประจักษ์การพิมพ์.

สุนีย์ มหาอัมพรพุกภัย. (2540). *การศึกษาแนวทางจัดตั้งศูนย์เรียนรู้ในชุมชน เขตบางกะปิ*

กรุงเทพมหานคร ปริญญาบัตรการศึกษามหาบัณฑิต บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร.

สุภางค์ จันทวานิช.(2531).การวิเคราะห์ข้อมูลในการวิจัยเชิงคุณภาพ. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

สุภางค์ จันทวานิช. (2533). การวิจัยเชิงคุณภาพ. กรุงเทพมหานคร.

สุภางค์ จันทวานิช. (2543). วิธีการวิจัยเชิงคุณภาพ. กรุงเทพฯ : จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

สุมาลี สังข์ศรี. (2546). การจัดการศึกษานอกระบบเพื่อการศึกษาตลอดชีวิต. อนุสารอุดมศึกษา
มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมนิราช.

สุริยา วีรวงศ์. (2538). การศึกษาสังคมและเศรษฐกิจของชุมชนในพื้นที่แนวกันชนของเขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่า
ห้วยขาแข้ง. กรุงเทพฯ : สถาบันวิจัยสังคมแห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ลำเนาวิ ขจรศิลป์. (2529). การแนะแนวอาชีพในสถาบันอุดมศึกษา. กรุงเทพฯ : ภาควิชา
การศึกษา คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.

เสาวลี ทองเกษม.(2544). การพัฒนาการท่องเที่ยวแบบยั่งยืน กรณีศึกษา: สถานีพัฒนาและส่งเสริม
การอนุรักษ์สัตว์ป่าเขาพระแทว จังหวัดภูเก็ต. การค้นคว้าแบบอิสระศิลปศาสตรมหา
บัณฑิตสาขาวิชาการจัดการอุตสาหกรรมการท่องเที่ยว มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.

สมศักดิ์ คงแดง.(2548). รายงานฉบับสมบูรณ์.โครงการวิจัยเพื่อท้องถิ่นเรื่องการพัฒนา
ศักยภาพชุมชนที่เอื้อต่อการจัดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศและวัฒนธรรมชุมชน.

หน่วยศึกษานิเทศก์. (2546). กระบวนการเรียนรู้ เพื่อพัฒนาอาชีพกรณีศึกษากลุ่มพัฒนาอาชีพจัก
สานผลิตภัณฑ์จากหญ้าสามเหลี่ยม ตำบลบ่อเกลือ จังหวัดน่าน. อุดรดิตถ์ :ศูนย์ฝึกและ
พัฒนาอาชีพราษฎรไทยบริเวณชายแดนจังหวัดอุดรดิตถ์.

อรรถจักร์ สัตยานุรักษ์. (2548). ประวัติศาสตร์เพื่อชุมชน ทิศทางใหม่ของการศึกษา
ประวัติศาสตร์. กรุงเทพฯ : สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย. (สกว.).

อานันท์ กาญจนพันธุ์. (2537). วิพากษ์สังคมไทย : สมาคมสังคมศาสตร์แห่งประเทศไทยและ
โครงการวิชาการ. กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์อมรินทร์.

อรุณรุ่ง บุญนันทพงศ์. (2549). ไม่ใช่เรื่องง่ายกับการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม. วารสาร
วิจัยราชภัฏพระนคร 1 : 1 มกราคม-มิถุนายน.

อภิชัย พันธเสน. (2539). พัฒนาชนบทไทย : สมุทัยและมรรค : ความหวังทางออกและทางเลือก
ใหม่. กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์อมรินทร์.

อภิญาญา เฟื่องฟูสกุล.(2546). อัตลักษณ์ Identity การทบทวนทฤษฎีและกรอบแนวคิด. กรุงเทพฯ:
คณะกรรมการสภาวิจัยแห่งชาติสาขาวิชาสังคมวิทยา สำนักงานคณะกรรมการการวิจัย
แห่งชาติ.

อศิยา อุลิตผล. (2542).ความคิดเห็นของประชาชนต่อการจัดแสดงของช้างเพื่อส่งเสริมการ

ท่องเที่ยวกรณีปางช้างแม่สา อำเภอแม่ริม จังหวัดเชียงใหม่กับศูนย์อนุรักษ์ช้างไทย อำเภอ
ห้างฉัตรจังหวัดลำปาง. การค้นคว้าแบบอิสระศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการ
มนุษย์กับสิ่งแวดล้อม มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.

อุคร วงษ์ทับทิม.(2544). ชุมชนกับการจัดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศและวัฒนธรรม ตำบลแม่ฮี้ อำเภอ
ปาย จังหวัดแม่ฮ่องสอน .[ระบบออนไลน์].

แหล่งที่มา : http://www.vijai.org/research/project_content.asp?projID=RDG44N0029
(20 กุมภาพันธ์ 2551).

อุคร วงษ์ทับทิมและคณะ.(2546). ประสพการณ์วิจัยจากพื้นที่เล่มที่ 5 นิเวศวัฒนธรรม รากฐาน
ใหม่แห่งการท่องเที่ยวโดยชุมชน โครงการวิจัยเรื่อง ชุมชนกับการจัดการท่องเที่ยวเชิง
นิเวศและวัฒนธรรม ตำบลแม่ฮี้ อำเภอปาย จังหวัดแม่ฮ่องสอน . สำนักงานกองทุน
สนับสนุนการวิจัย (สกว.) สำนักงานภาค.

อรรธรณ พันธุ์เนตร.(2541). การประเมินความต้องการมีส่วนร่วมและความต้องการพัฒนาการ
ท่องเที่ยวของประชาชน: กรณีบ้านหาดไร่ ตำบลเวียง อำเภอเชียงแสน จังหวัดเชียงราย.
การค้นคว้าแบบอิสระศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการมนุษย์กับสิ่งแวดล้อม
มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.

เอกปรัชญา ยานะสาร. (2545). การจัดการศึกษาวิชาชีพโดยการมีส่วนร่วมของชุมชนตำบล
ป่าเมี่ยงอำเภอดอยสะเก็ด จังหวัดเชียงใหม่. วิทยานิพนธ์ศึกษาศาสตรมหาบัณฑิตบัณฑิต
วิทยาลัย มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.

Kerjcie R.V. and Morgan D.W. (1970). **Determining Sample size for Research**

Activities ; Education and Psychological measurement : page.607 – 610.

Simon, Davidson. (1992). **Career change & Job-Hunting Professionals**. [Online]. Available:

[http:// www.careerbalance.co.uk.mht](http://www.careerbalance.co.uk.mht). [2009, August 20]

สัมภาษณ์ พ่อหลวงยังยศ หวางวนวัฒน์ บ้านม้งดอยปุย วันที่ 10 กันยายน 2553

ภาคผนวก ก

รายนามผู้เชี่ยวชาญในการตรวจสอบเครื่องมือ
หนังสือขอความอนุเคราะห์เป็นผู้เชี่ยวชาญและเก็บรวบรวมข้อมูล

รายชื่อผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบเครื่องมือ

1. ผู้ช่วยศาสตราจารย์สุระเดช ศรีวิชัย	อาจารย์ประจำสาขาวิชาอาชีวศึกษา
คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
2. รองศาสตราจารย์ ดร.เกียรติสุดา ศรีสุข	อาจารย์ประจำภาควิชาภาควิชาประเมินผลและ
วิจัยทางการศึกษา คณะศึกษาศาสตร์
มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
3. ดร.ปรารธนา โกวิทยางกูร	อาจารย์ประจำภาควิชาภาควิชาประเมินผลและ
วิจัยทางการศึกษา คณะศึกษาศาสตร์
มหาวิทยาลัยเชียงใหม่

ที่ ศธ. 0515 (010) / พิเศษ

สาขาวิชาอาชีวศึกษา คณะศึกษาศาสตร์
มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ ถนนห้วยแก้ว
อำเภอเมือง จังหวัดเชียงใหม่ 50200

มกราคม 2553

เรื่อง ขอความอนุเคราะห์เป็นผู้เชี่ยวชาญ

เรียน ผู้ช่วยศาสตราจารย์สุระเดช ศรีวิชัย

ด้วย นายทศพิช เป้นดวงเนตร นักศึกษาบัณฑิตศึกษา สาขาวิชาอาชีวศึกษา คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ ได้รับการอนุมัติให้ทำวิทยานิพนธ์ ซึ่งเป็นส่วนหนึ่งของหลักสูตรในหัวข้อเรื่อง “ศูนย์การเรียนรู้ชุมชนเพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวและการพัฒนาอาชีพโดยชุมชนจินยูนนานบ้านสันติชล ตำบลเวียงใต้ อำเภอปาย จังหวัดแม่ฮ่องสอน” โดยมี ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. กาญจนา เกียรติมนิรัตน์ เป็นประธานกรรมการที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์

นักศึกษามีความประสงค์จะขอเรียนเชิญท่านเป็นผู้เชี่ยวชาญในการตรวจสอบเครื่องมือและให้ข้อเสนอแนะในการทำการศึกษา

อาจารย์ที่ปรึกษาได้พิจารณาเห็นแล้วว่าท่านเป็นผู้มีความรู้ความสามารถ มีประสบการณ์ด้านการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ และเหมาะสมที่จะเป็นผู้เชี่ยวชาญในการตรวจสอบเครื่องมือและให้ข้อเสนอแนะในการทำวิทยานิพนธ์เป็นอย่างดี

จึงเรียนมาเพื่อโปรดทราบและพิจารณาอนุเคราะห์เป็นผู้เชี่ยวชาญในการตรวจสอบเครื่องมือดังกล่าว จักเป็นพระคุณอย่างยิ่ง

ขอแสดงความนับถือ

(ลงนาม)

(รองศาสตราจารย์มนูญ สุตีคำ)

ประธานกรรมการบริหารหลักสูตรบัณฑิตศึกษาประจำสาขาวิชาอาชีวศึกษา
คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่

สาขาวิชาอาชีวศึกษา

โทรศัพท์ 053 - 944258

ที่ ศธ. 0515 (010) / พิเศษ

สาขาวิชาอาชีวศึกษา คณะศึกษาศาสตร์
มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ ถนนห้วยแก้ว
อำเภอเมือง จังหวัดเชียงใหม่ 50200

มกราคม 2553

เรื่อง ขอความอนุเคราะห์เป็นผู้เชี่ยวชาญ

เรียน รองศาสตราจารย์ ดร. เกียรติสุดา ศรีสุข

ด้วย นายทศพิช เป็นคณบดี นักศึกษบัณฑิตศึกษา สาขาวิชาอาชีวศึกษา คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ ได้รับการอนุมัติให้ทำวิทยานิพนธ์ ซึ่งเป็นส่วนหนึ่งของหลักสูตรในหัวข้อเรื่อง “ศูนย์การเรียนรู้ชุมชนเพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวและการพัฒนาอาชีพโดยชุมชนจินยูนนานบ้านสันติชล ตำบลเวียงใต้ อำเภอปาย จังหวัดแม่ฮ่องสอน” โดยมี ผู้ช่วยศาสตราจารย์กาญจนา เกียรติฉัตรรัตน์ เป็นประธานกรรมการที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์

นักศึกษามีความประสงค์จะขอเรียนเชิญท่านเป็นผู้เชี่ยวชาญในการตรวจสอบเครื่องมือและให้ข้อเสนอแนะในการทำการศึกษา

อาจารย์ที่ปรึกษาได้พิจารณาเห็นแล้วว่าท่านเป็นผู้มีความรู้ความสามารถ มีประสบการณ์ด้านการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ และเหมาะสมที่จะเป็นผู้เชี่ยวชาญในการตรวจสอบเครื่องมือและให้ข้อเสนอแนะในการทำวิทยานิพนธ์เป็นอย่างดี

จึงเรียนมาเพื่อโปรดทราบและพิจารณาอนุเคราะห์เป็นผู้เชี่ยวชาญในการตรวจสอบเครื่องมือดังกล่าว จักเป็นพระคุณอย่างยิ่ง

ขอแสดงความนับถือ

(ลงนาม)

(รองศาสตราจารย์มนูญ สุกิตา)

ประธานกรรมการบริหารหลักสูตรบัณฑิตศึกษาประจำสาขาวิชาอาชีวศึกษา
คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่

สาขาวิชาอาชีวศึกษา

โทรศัพท์ 053 - 944258

ที่ ศธ. 0515 (010) / พิเศษ

สาขาวิชาอาชีวศึกษา คณะศึกษาศาสตร์
มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ ถนนห้วยแก้ว
อำเภอเมือง จังหวัดเชียงใหม่ 50200

มกราคม 2553

เรื่อง ขอความอนุเคราะห์เป็นผู้เชี่ยวชาญ

เรียน ดร. ประรณนา โกวิทยางกูร

ด้วย นายทศพิช เป็นดวงเนตร นักศึกษาบัณฑิตศึกษา สาขาวิชาอาชีวศึกษา คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ ได้รับการอนุมัติให้ทำวิทยานิพนธ์ ซึ่งเป็นส่วนหนึ่งของหลักสูตรในหัวข้อเรื่อง “ศูนย์การเรียนรู้ชุมชนเพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวและการพัฒนาอาชีพโดยชุมชนจินยูนนานบ้านสันติชล ตำบลเวียงใต้ อำเภอปาย จังหวัดแม่ฮ่องสอน” โดยมี ผู้ช่วยศาสตราจารย์กาญจนา เกียรติฉัตรรัตน์ เป็นประธานกรรมการที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์

นักศึกษามีความประสงค์จะขอเรียนเชิญท่านเป็นผู้เชี่ยวชาญในการตรวจสอบเครื่องมือและให้ข้อเสนอแนะในการทำการศึกษา

อาจารย์ที่ปรึกษาได้พิจารณาเห็นแล้วว่าท่านเป็นผู้มีความรู้ความสามารถ มีประสบการณ์ด้านการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ และเหมาะสมที่จะเป็นผู้เชี่ยวชาญในการตรวจสอบเครื่องมือและให้ข้อเสนอแนะในการทำวิทยานิพนธ์เป็นอย่างดี

จึงเรียนมาเพื่อโปรดทราบและพิจารณาอนุเคราะห์เป็นผู้เชี่ยวชาญในการตรวจสอบเครื่องมือดังกล่าว จักเป็นพระคุณอย่างยิ่ง

ขอแสดงความนับถือ

(ลงนาม)

(รองศาสตราจารย์มนูญ สุกิตา)

ประธานกรรมการบริหารหลักสูตรบัณฑิตศึกษาประจำสาขาวิชาอาชีวศึกษา
คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่

ภาคผนวก ข

แผนการจัดกิจกรรมโครงการ

เรื่องศูนย์การเรียนรู้ชุมชนเพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวและการพัฒนา
อาชีพโดยชุมชนจีนยูนนานบ้านสันติชล ตำบลเวียงใต้ อำเภอปาย
จังหวัดแม่ฮ่องสอน

แผนกิจกรรมดำเนินงานของโครงการวิจัยเรื่อง การจัดการศูนย์เรียนรู้ชุมชนจีนยูนนาน จังหวัดแม่ฮ่องสอน
ระยะเวลา 14 เดือน (ตั้งแต่วันที่ 1 มกราคม 2553 ถึง วันที่ 31 มีนาคม 2554)

วัตถุประสงค์	กิจกรรม	ขั้นตอน/วิธีการ	สิ่งที่คาดว่าจะได้รับ	ตัวชี้วัด	งบประมาณ
2) เพื่อศึกษารวบรวมรูปแบบสื่อและเสนอที่สังเคราะห์ข้อมูล	1) ประชุมทีมวิจัยและกลุ่มชาวบ้านหรือร่วมกันระดมประเภทของสื่อ วิเคราะห์สื่อ ออกประเภทของสื่อ วางแผนการจัดเวทีรูปแบบสื่อ เพื่ออบรมการผลิตสื่อ	1. ประชุมผู้เกี่ยวข้อง 2. ระดมความคิดร่วมกัน 3. วางแผนการจัดเวทีอบรม 4. สรุปแนวทางการผลิตสื่อ	ทีมวิจัยเกิดความรู้เรื่องทางผลิตสื่อ กลุ่มแกนนำและทีมวิจัยเข้าใจแนวทางการวิจัยไปในพื้นที่เหมาะสม - เกิดแผนการจัดเวทีอบรมการผลิตสื่อ	- กลุ่มแกนนำและทีมวิจัยเข้าร่วมประชุม จำนวน 20 คน - หน่วยงานที่เกี่ยวข้อง 1 หน่วยงาน - จัดประชุมในกิจกรรม - แผนการจัดการฝึกอบรม	- ค่าอาหาร 20 คน*80 บ. 1,600 บ. - ค่าเดินทางทีมวิจัย 3,000 บ. - ค่าตอบแทนทีมวิจัย 6 คน*200บ. = 1,200 บ. - ค่าตอบแทนนักวิจัย 1,200 บาท รวม 7,800 บาท
	2) จัดเวทีวิเคราะห์ข้อมูลตามกรอบประเด็นที่กำหนดของทั้ง 3 ชุมชน เพื่อสกัดและนำมาใช้ในศูนย์ฯ	1. ประชุมกลุ่มที่ลงพื้นที่และชุมชน 2. ศึกษารายละเอียดข้อมูลที่มีอยู่ 3. ฝึกอบรมเชิงปฏิบัติการ	ได้ข้อมูลจากกรอบประเด็นที่กำหนด ทีมวิจัยและผู้เกี่ยวข้องมีความรู้ความเข้าใจเรื่องการผลิตสื่อ	ข้อมูลตามกรอบประเด็นที่กำหนด เกิดเวทีฝึกอบรมเชิงปฏิบัติการ กำหนดในโครงการวิจัย และการส่งมอบผลิตสื่อ โดยชุมชน	- ค่าอาหาร 30 คน*80 บ. 2,400 บ. - ค่าตอบแทนทีมวิจัย 2 คน*200บ. = 400 บ. - ค่าเดินทางทีมวิจัย 3,000 บ. - ค่าตอบแทนวิทยากร 2,000 บ. - ค่าเอกสาร 500 บ. รวม 3,300 บ. + 3,000 บ. 9,900 บ. - ค่าตอบแทนทีมวิจัย 6 คน*200บ. = 1,200 บ. - ค่าตอบแทนนักวิจัย 1,200 บาท รวม 11,100 บาท - ค่าตอบแทนนักวิจัย 1,000 บาท
	3) จัดเวทีสังเคราะห์ข้อมูลภาพรวมของทั้งสามชุมชนให้เป็นข้อมูลชุดเดียวกัน	1. ประชุมทีมชุมชนทั้งสามชุมชน 2. ประมวลข้อมูลจากทั้ง 3 ชุมชน หาข้อสรุปในเรื่องของข้อมูลทั้งหมดที่จะนำเสนอภายในศูนย์เรียนรู้ชุมชน	ได้ข้อมูลที่ผ่านการสังเคราะห์โดยชุมชนทั้งสามชุมชนเพื่อนำเสนอผ่านสายตาของนักท่องเที่ยวและผู้ที่สนใจ	ข้อมูลชุดจีนยูนนานที่สังเคราะห์แล้วพร้อมนำเสนอในศูนย์การเรียนรู้ฯ	- ค่าอาหาร 20 คน*80 บ. 1,600 บ. - ค่าเดินทางทีมวิจัย 3,000 บ. - ค่าตอบแทนทีมวิจัย 6 คน*200บ. = 1,200 บ. รวม 5,800 บ. - ค่าตอบแทนนักวิจัย 1,200 บาท รวม 7,000 บาท

	3) ผลิตสื่อที่ใช้ในศูนย์การเรียนรู้ฯ	ดำเนินการผลิตสื่อในหลากหลายรูปแบบ	เกิดสื่อที่นำมาใช้ในศูนย์การเรียนรู้ฯ ที่เหมาะสม	สื่อหลากหลายประเภทในศูนย์ฯ	- ค่าจัดทำสื่อเอกสาร 5,000 บ. - ค่าตอบแทนนักวิจัย 1,200 บาท งบ สกว. 6,200 บาท งบจาก วชช.มส./อบจ. 50,000 บ.
วัตถุประสงค์	กิจกรรม	ขั้นตอน/วิธีการ	สิ่งที่คาดว่าจะได้รับ	ตัวชี้วัด	งบประมาณ
3) สร้างนักสื่อความหมาย	1) สร้างหลักสูตรนักสื่อความหมายจินชุนนาน	1. ประชุมร่วมกันระหว่างสถาบันการท่งเที่ยวโดยชุมชนและวิทยาลัยชุมชนมส. ในการพัฒนาหลักสูตรร่วมกัน	- ตารางการอบรมหลักสูตรมัคคุเทศก์ระยะสั้น - ชุมชนมีหลักสูตรมัคคุเทศก์จินชุนนาน	เวทิสู่เชี่ยวชาญด้านหลักสูตร 1 ครั้ง	- งบ วชช.มส. สนับสนุนการจัดประชุม 5,000 บาท - ค่าตอบแทนนักวิจัย 1,200 บาท รวม 6,200 บาท
	2) อบรมนักสื่อความหมายจินชุนนาน	1) รับสมัครผู้เข้าอบรมจะเป็นเยาวชนหรือผู้ที่สนใจกำหนดไว้หมู่บ้านละ 10 คน 2) ดำเนินการฝึกอบรมนักสื่อความหมายท้องถิ่นจินชุนนาน 3) ทดลองการเป็นนักสื่อความหมายท้องถิ่น	- ชุมชนได้รับการพัฒนาศักยภาพด้านการเป็นนักสื่อความหมาย - ชุมชนมีนักสื่อความหมายประจำศูนย์การเรียนรู้ชุมชนทั้งสามชุมชน	การอบรม 1 ครั้ง ในเรื่องนักสื่อความหมายท้องถิ่น จำนวน 30 คน	- ค่าอาหาร 30 คน*80 บ.*3 มื้อ 7,200 บ. - ค่าเดินทางทีมวิจัย 3,000 บ. - ค่าตอบแทนวิทยากร 2,000 บ. - ค่าเดินทางวิทยากร 1,000 บ. - ค่าตอบแทนทีมวิจัย 6 คน*200บ. = 1,200 บ.*2 วัน= 2,400 บ. - ค่าตอบแทนนักวิจัย 1,000 บาท รวม 16,600 บาท <u>เบิก สกว. 9,600 บ.</u> วชช.มส. สนับสนุน 6,000 บ.

วัตถุประสงค์	กิจกรรม	ขั้นตอน/วิธีการ	สิ่งที่คาดว่าจะได้รับ	ตัวชี้วัด	งบประมาณ
4) เพื่อวางแผนการบริหารจัดการศูนย์ฯ	1) จัดเก็บข้อมูลความต้องการของนักท่องเที่ยวนักท่องเที่ยว	1) ดำเนินการออกแบบสอบถามนักท่องเที่ยว 2) ทีมวิจัยและผู้ที่เกี่ยวข้องขอความร่วมมือจากนักท่องเที่ยวตอบแบบสอบถามความสนใจเกี่ยวกับชุมชนชาวจีนยูนนาน 3) ทีมวิจัยและผู้ที่เกี่ยวข้องสรุปผลที่ได้จากแบบสอบถาม มาปรับปรุงแนวทางการจัดข้อมูลภายในศูนย์การเรียนรู้ชุมชนบ้านสันติชล	ชุมชนได้ทราบปัญหาและความต้องการของนักท่องเที่ยวเพื่อนำกลับไปพัฒนารูปแบบการจัดการทั้งด้านข้อมูล การให้บริการและอื่น ๆ ให้ดีขึ้น	การตอบแบบสอบถามจากนักท่องเที่ยว	- ค่าแบบสอบถาม 2,000 บ. - ค่าวิเคราะห์ข้อมูล 1,000 บ. รวม 3,000 บาท
	2) ประชุมกำหนดแผนการจัดการศูนย์การเรียนรู้ชุมชนบ้านสันติชล	จัดประชุมผู้ที่เกี่ยวข้องทุกฝ่ายร่วมกำหนดแนวทางการบริหารจัดการศูนย์ฯ อาทิเช่นงบประมาณที่ให้กับผู้ดูแลศูนย์ การกำหนดเวลาเปิด-ปิดศูนย์ เป็นต้น	1) ชุมชนได้เห็นรูปแบบการจัดการศูนย์การเรียนรู้ชุมชนบ้านสันติชลอย่างเป็นรูปธรรม 2) ชุมชนเห็นคุณค่าของทรัพยากรทางธรรมชาติวัฒนธรรมและประเพณี	ชุมชนมีประสบการณ์การบริหารจัดการศูนย์การเรียนรู้ชุมชนด้วยตนเองอย่างยั่งยืนและเกิดความมั่นใจในการสื่อความหมายแก่นักท่องเที่ยวเพื่อให้แก่นักท่องเที่ยว	- ค่าอาหาร 20 คน*80 บ. 1,600 บ. - ค่าเดินทางทีมวิจัย 3,000 บ. - ค่าตอบแทนทีมวิจัย 6 คน*200บ. = 1,200 บ. - ค่าตอบแทนวิทยากร 5,000 บ.

			3) เด็กและเยาวชนสำนึกรักบ้านเกิด และเป็นหนทางในการพัฒนาอาชีพ เสริมด้านการท่องเที่ยวไปสู่แนวทางการพัฒนาชุมชนที่ยั่งยืนต่อไป	ได้ประโยชน์สูงสุดตามประเด็นที่ ถนัด	- ค่าตอบแทนนักวิจัย 1,000 บาท รวม 11,800 บาท
วัตถุประสงค์	กิจกรรม	ขั้นตอน/วิธีการ	สิ่งที่คาดว่าจะได้รับ	ตัวชี้วัด	งบประมาณ
	ศึกษาดูงานศูนย์การเรียนรู้ที่ประสบความสำเร็จ	1) จัดประชุมวางแผนการศึกษาดูงาน พร้อมแบ่งบทบาทหน้าที่ 2) ศึกษาดูงานชุมชน/หน่วยงานที่มีการจัดการศูนย์เรียนรู้ 3) สรุปผลจากการศึกษาดูงาน พร้อมวางแผนการจัดการศูนย์เรียนรู้	ทีมวิจัยและชุมชนเกิดการพัฒนาคิด มีแนวทางในการจัดการศูนย์เรียนรู้ของชุมชนได้อย่างเป็นรูปธรรม	แผนงานการจัดการศูนย์เรียนรู้ชุมชนที่พร้อมดำเนินการ	- ค่าอาหาร 10 คน 5,000 บ. - ค่าเดินทาง 2 วัน 7,000 บ. - ค่าวิทยากร 3,000 บ. - ค่าที่พัก 3,000 บ. รวม 18,000 บาท

กำหนดการศึกษาดูงานศูนย์การเรียนรู้
ระหว่างวันที่ 9 – 10 กันยายน 2553

9 กันยายน 2553

- 07.00 น. คณะศึกษาดูงานพร้อมกันที่บ้านสันติชล
- 07.30 น. ออกเดินทางสู่จังหวัดเชียงใหม่
- 10.00 น. เดินทางถึงพิพิธภัณฑสถานศึกษาโรงเรียนวัฒโนโกศลวิทยาคม จังหวัดเชียงใหม่ ในโอกาสที่โรงเรียนวัฒโนโกศลวิทยาคมมีอายุครบรอบ 100 ปี ในปี พ.ศ. 2549 โรงเรียนได้ปรับปรุงอาคารวัฒนาซึ่งเป็นอาคารหลังแรกของโรงเรียนเป็นพิพิธภัณฑสถานศึกษา เพื่อเป็นแหล่งเรียนรู้เกี่ยวกับวิวัฒนาการทางการศึกษาตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน ห้องเจ้าหลวงเจ้าแผ่นดิน ห้องการศึกษาภูมิปัญญาล้านนา และห้องแสดงเกี่ยวกับบุคคลสำคัญทางประวัติศาสตร์ที่เกี่ยวข้องกับโรงเรียน
- 12.00 น. รับประทานอาหารกลางวัน
- 13.00 น. ศึกษาดูงานหอศิลปวัฒนธรรมเมืองเชียงใหม่ ภายในหอศิลปวัฒนธรรมเมืองเชียงใหม่จะแบ่งการจัดแสดงออกเป็น 2 ชั้น เมื่อนักท่องเที่ยวเข้ามาชมจะเริ่มด้วยห้องวิจิตรศิลป์ เพื่อเกริ่นนำให้นักท่องเที่ยวได้เข้าใจภาพรวมของเชียงใหม่ รวมทั้งการก่อตั้งเมือง อิทธิพลของความเชื่อในลัทธิศาสนา ความสัมพันธ์ของเมืองเชียงใหม่กับเมืองต่าง ๆ ในภูมิภาคอื่น นอกจากนั้นยังมีห้องเชียงใหม่ 100 ปี แสดงถึงความสัมพันธ์ของเชียงใหม่กับสยาม ในส่วนชั้นบนจัดแสดงประวัติและความสำคัญของอาคาร ต่อด้วยห้องประวัติเจ้าหลวงเชียงใหม่และสายสัมพันธ์อาคารชั้นบนด้านซ้ายจัดแสดงการตั้งถิ่นฐานของคนเมือง เริ่มจากการตั้งถิ่นฐานของพ่อค้าฝั่งแม่น้ำปิงเชื้อสายต่าง ๆ นอกจากนั้นยังมีการจำลองภาคในอดีตมาไว้ห้องจำลองวิหารวัดในพระพุทธศาสนาอันเป็นวิถีชีวิตของชาวเชียงใหม่ ตั้งอยู่คู่กับห้องภูมิปัญญาท้องถิ่นแสดงวัฒนธรรมและพัฒนการด้านความคิดของชาวเชียงใหม่ ตลอดจนศิลปกรรมแขนงต่าง ๆ ซึ่งตลอดเวลาที่เข้าชมในหอศิลปวัฒนธรรมเมืองเชียงใหม่ จะทำให้ทราบความเป็นมาของเมืองเชียงใหม่ตั้งแต่อดีตเริ่มแรกในการสร้างบ้านแปงเมืองจนถึงยุคสมัยปัจจุบันกว่า 700 ปีของอาณาจักรแห่งนี้

15.00 น.

เดินทางสู่พิพิธภัณฑ์ประวัติศาสตร์วัดเกตการาม เมื่อเดินเข้าสู่อาคารพิพิธภัณฑ์ ห้องจัดแสดงส่วนแรก เป็นโถงกว้างที่ไม่ได้มีการจัดแบ่งเป็นส่วนด้วยผนังใด ๆ แต่กลุ่มของวัตถุสื่อถึงประเภทของวัตถุ ดังนั้น พื้นที่จึงแตกต่างกันไปโดยปริยาย ทางขวาจากทางเข้า ปรางค์หิ้งพระและพระพุทธรูปศิลปะแบบพม่า เมื่อสอบถาม เจ้าอาวาสทราบว่าวัดเพิ่งได้รับบริจาคเมื่อไม่นานมานี้ ส่วนทางซ้ายมือมีกลุ่มวัตถุ สำคัญ 2 ประเภทคือ กลุ่มเครื่องใช้ในครัวเรือนและเครื่องดนตรีล้านนา เครื่องใช้ในครัวเรือนโดยมากเป็นเครื่องปั้นดินเผาที่จัดวางตามชั้นไม้ประกอบขึ้น อย่างง่าย หากวัตถุชิ้นใดมีลักษณะการใช้งานแบบแขวน วัตถุจะได้รับการแขวน ตามการใช้งานเดิม ทั้งนี้ จะมีป้ายชื่อของผู้ที่บริจาคสิ่งของ และป้ายชื่อเรียกวัตถุ นั้น ๆ ส่วนกลุ่มวัตถุที่เป็นเครื่องดนตรี มีทั้งเครื่องดนตรีล้านนา สะล้อ ซึง กลองปู จา ฯลฯ และเครื่องดนตรีไทยเช่น ระนาด ฆ้องวง เป็นต้น ซึ่งก่อนที่จะเข้าไปใน บริเวณดังกล่าวมี "รั้วไม้" สูงประมาณสะโพกกันเป็นทางเข้าไว้ จากนั้น ผู้ชม สามารถเลือกเข้าชมห้องถัดไป หรืออาจเดินออกไปชมภาพลำนาแสดงภาพ เชียงใหม่ในอดีต ในอาคารเปิดโล่งด้านนอกอีกอาคารหนึ่ง จากโถงจัดแสดงด้าน นอก เมื่อเดินเข้าไปจะแบ่งห้องจัดแสดงไว้ 3 ห้อง ห้องแรก มีปริมาณสิ่งของ จำนวนมากและหลากหลาย ทำให้ห้องดังกล่าวไม่ต่างจากคลังวัตถุ สิ่งของบาง ประเภทเป็นกลุ่มวัตถุใหญ่ เช่น ผ้า ที่ได้รับการจัดเรียงบนราว ประมาณ 3 ชั้น ซ้อนกันในตัวกระจก หนังสือเก่าต่าง ๆ และของที่เกี่ยวข้องกับศาสนา เครื่องแก้ว ถ้วยโอโหมม พัดลมผ้าติดเพดาน เครื่องปั้มน้ำ สิ่งของร่วมสมัยอื่น ๆ ซึ่งมีอายุไม่ เก่ามากนักแต่มิได้ใช้งานแล้วห้องที่ 2 จัดแสดงของหลากหลายเช่นเดียวกับห้อง แรก ประกอบด้วย ภาพเก่า พระพุทธรูป พระพิมพ์ ตาลปัตร (พัดยศของพม่า) หนังสือวรรณกรรมเกี่ยวกับล้านนา เทวรูปที่ปะปนกันตั้งแต่เรื่องของรูปแบบ วัสดุ (ไม้ หิน ปูน) ตุ๊กตาจีน เครื่องสังฆตวัในสมัยก่อน เทป แผ่นเสียงเก่า ห้องที่ 3 ซึ่งอยู่ ด้านในสุด มีขนาดไม่กว้างมากนัก ประมาณ 2 * 4 เมตร มีประตูที่แยกพื้นที่ที่ จัดเจน ห้องดังกล่าวเน้นการแสดงผลวัตถุที่มีวัสดุเป็นผ้า ธงต่าง ๆ ธงมังกร ผ้ากำปปี (ผ้าคัมภีร์) เครื่องแต่งกาย วัตถุจัดแสดงไว้ทั้งในตู้และอิงบนผนัง ผนังด้านหนึ่ง ของห้องติดกระดาดแสดงรายชื่อสิ่งของที่จัดแสดงในห้องดังกล่าว ซึ่งเป็นห้อง เดียวที่มีกระดาดแสดงรายชื่อวัตถุจัดแสดง

- 16.00 น. เดินทางสู่หมู่บ้านหัตถกรรมร่มบ่อสร้าง อำเภอสันกำแพง เยี่ยมชมการทำร่ม
ขั้นตอนการผลิตและเลือกซื้อหัตถกรรมร่มพื้นบ้านสินค้า OTOP ขึ้นชื่อของ
จังหวัดเชียงใหม่
- 17.00 น. รับประทานอาหารค่ำ
- 19.00 น. เข้าที่พัก ณ ศรีสวัสดิ์
- 20.00 น. สรุปการเรียนรู้ประจำวัน แนวคิด ข้อคิดต่าง ๆ จะนำมาปรับใช้กับศูนย์ของ
สันติชลอย่างไร

วันศุกร์ที่ 10 กันยายน 2553

- 07.00 น. รับประทานอาหารเช้า
- 08.00 น. เข้าชมพิพิธภัณฑ์ชาวเขาม้งคอยปุย บนอุทยานแห่งชาติดอยสุเทพ – ปุย
- 11.00 น. เดินทางสู่หมู่บ้านถวาย เทียวชมหมู่บ้านวัฒนธรรมแกะสลักไม้ขึ้นชื่อ
ของจังหวัดเชียงใหม่
- 12.00 น. รับประทานอาหารกลางวัน
- 14.00 น. สรุปกิจกรรมการเรียนรู้ประจำวัน
- 15.00 น. เดินทางกลับ อ.ปาย จังหวัดแม่ฮ่องสอน

ทีมวิจัยหลัก มีรายชื่อดังต่อไปนี้

1. นายทศพิช เป็นดวงเนตร

ทีมวิจัยชุมชน มีรายชื่อดังต่อไปนี้

2. นายบุญหล่อ หล่ออริวัฒน์

3. นางสาวอัญชลี แซ่ย่าง

4. นางพิสมัย หล่ออริวัฒน์

5. นายสมศักดิ์ คงแดง

6. นางสาวจันทน์พันธ์ แซ่จาง

7. นายรัชต์ชวิส ทวีอภิรดีเกษม

8. นายสุเมธ แซ่ย่าง

9. นายมานิตย์ แซ่หลี่

10. นายอาคม เล่าตา

อาจารย์ที่ปรึกษา

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. กาญจนา เกียรติมนิรัตน์

ผู้จัดกิจกรรมและประสานงานโครงการวิจัย

นายทศพิช เป็นดวงเนตร

นักศึกษาระดับปริญญาโท สาขาวิชาอาชีวศึกษา คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่

ภาคผนวก ค

**แบบสัมภาษณ์ แบบสอบถามความคิดเห็น
และแบบบันทึกการสังเกต**

แบบสัมภาษณ์ชุดที่ 1

สำหรับผู้รู้ในชุมชนด้านประวัติศาสตร์

วัตถุประสงค์ เพื่อรวบรวมและจัดระบบองค์ความรู้ด้านประวัติศาสตร์ ประเพณี วัฒนธรรมและ
อาชีพ ของชาวจีนยูนนาน

ชื่อผู้ให้สัมภาษณ์..... วันที่สัมภาษณ์.....

ตอนที่ 1 ประวัติศาสตร์ความเป็นมา

1. การอพยพย้ายถิ่นฐานของชาวจีนยูนนาน

1.1 เพราะอะไรจึงต้องย้ายถิ่นฐานจากประเทศจีน ?

.....

.....

.....

1.2 ลำดับขั้นการอพยพย้ายถิ่นฐาน

- ช่องทางที่ใช้ในการเดินทาง ?

.....

.....

- ช่วงเวลาที่ใช้ในการเดินทางเข้ามาสู่ประเทศไทย ?

.....

.....

- มีกลุ่มใดที่อพยพมาเป็นกลุ่มแรก ?

.....

.....

- การเดินทางมาสู่จังหวัดแม่ฮ่องสอน ?

.....

.....

- ปัญหาและอุปสรรคระหว่างการเดินทาง ?

.....

.....

.....

- วิธีการแก้ปัญหาและอุปสรรคต่าง ๆ อย่างไร ?

.....

.....

1.3 บ้านสันติชลเกิดขึ้นมาได้อย่างไร ?

.....

.....

- ผู้นำในตอนแรกเป็นใคร / มาจากตระกูลใด ทำไมจึงได้รับเลือก ?

.....

.....

2. สภาพการปกครองชุมชน

2.1 มีการปกครองชุมชนอย่างไร ?

- อดีต

.....

.....

- ปัจจุบัน

.....

.....

2.2 มีวิธีการ / เกณฑ์การคัดเลือกผู้นำชุมชนหรือผู้ปกครองหมู่บ้าน อย่างไร ?

.....

.....

2.3 มีกฎระเบียบ ข้อห้ามหรือประเพณีของชุมชนหรือไม่ ?

- ถ้ามี เป็นกฎระเบียบเกี่ยวกับอะไรบ้าง

.....

.....

3. ประเพณี วัฒนธรรม พิธีกรรมและความเชื่อของชาวจีนยูนนาน

3.1 ประเพณีที่สำคัญในรอบปีของชาวจีนยูนนาน

- มีอะไรบ้าง ?

.....

.....

- แต่ละประเพณีเป็นอย่างไร ?

.....

.....

- แต่ละประเพณีมีความสำคัญต่อชาวจีนยูนนานอย่างไรบ้าง ?

.....

.....

- มีวิธีการถ่ายทอด/ การสืบทอด/ แต่ละประเพณีจากรุ่นสู่รุ่นอย่างไร ?

.....

.....

- ประเพณีใดบ้างที่เริ่มสูญหาย ?

.....

.....

- สาเหตุของการสูญหายของประเพณีบางอย่าง ?

.....

.....

- ท่านจะมีแนวทางหรือวิธีการสืบทอดประเพณีจากรุ่นของท่านสู่รุ่นต่อไป
อย่างไร?

.....

.....

3.2 วัฒนธรรมของชาวจีนยูนนาน

- เครื่องแต่งกาย / การแต่งกาย / ชุดประจำชาติ เป็นอย่างไร ?

ผู้ชาย/ เด็กชาย

.....

.....

ผู้ใหญ่/ เด็กหญิง ?

.....

.....

- ความสำคัญของการแต่งกายที่มีต่อชาวจีนยูนนาน ?

.....

.....

- แนวทางการสืบทอดวัฒนธรรมด้านการแต่งกายของท่านสู่รุ่นต่อไป ?

.....

.....

- การละเล่นของชาวจีนยูนนานประกอบด้วยอะไรบ้าง ?

สำหรับเด็ก

.....

.....

สำหรับผู้ใหญ่

.....

.....

- ความสำคัญของการละเล่นที่มีต่อชาวจีนยูนนาน ?

.....

.....

- แนวทางการสืบทอดวัฒนธรรมด้านการละเล่นจากท่านสู่รุ่นต่อไป ?

.....

.....

3.3 พิธีกรรมของชาวจีนยูนนานมีอะไรบ้าง ?

- พิธีกรรมเกี่ยวกับงานมงคล เช่น พิธีกรรมเกี่ยวกับการแต่งงาน

.....

.....

- พิธีกรรมเกี่ยวกับงานอวมงคล เช่น พิธีกรรมเกี่ยวกับงานศพ

.....

.....

- ความสำคัญของพิธีกรรมที่มีต่อชาวจีนยูนนาน

.....

.....

- แนวทาง / วิธี การสืบทอดความรู้ด้านพิธีกรรมของท่านสู่รุ่นลูก รุ่นหลาน

.....

.....

3.4 ความเชื่อของชาวจีนยูนนานมีอะไรบ้าง ?

- ความเชื่อเกี่ยวกับภูติผี

.....

.....

- ความเชื่อทางศาสนา

- พุทธ / คริสต์ / อิสลาม / ลัทธิอื่น ๆ

.....

.....

- ความเชื่ออื่น ๆ

.....

.....

- ความสำคัญของความเชื่อที่มีต่อชาวจีนยูนนาน

.....

.....

- ท่านจะมีวิธีการหรือแนวทางในการรักษาความเชื่อเหล่านั้นให้คงอยู่สืบต่อไปได้
อย่างไร ?

.....

.....

4. อาชีพของชาวจีนยูนนาน

4.1 อาชีพโดยทั่วไปของชาวจีนยูนนาน

.....

.....

4.2 อาชีพของท่านในขณะที่อยู่มณฑลยูนนาน

.....

.....

4.3 การปรับตัวด้านอาชีพเมื่ออพยพเข้ามาอยู่ในประเทศไทย

.....

.....

4.4 รายได้หลักของครอบครัวได้มาจากแหล่งใด ?

- อดีต

.....

.....

- ปัจจุบัน

.....

.....

4.5 อาชีพของชุมชนชาวจีนยูนนานบ้านสันติชล

4.5.1 เกษตรกรรม

1) อดีต เป็นอย่างไร ?

.....

.....

- อุปกรณ์ทางการเกษตร

.....

.....

- วิธีการทำเกษตร

.....

.....

- ชนิดของพืชที่ปลูก

.....

.....

2) ปัจจุบัน เป็นอย่างไร

- อุปกรณ์การเกษตร

.....

-วิธีการทำเกษตร

.....

- ชนิดของพืชที่ปลูก

.....

- การตลาด / ช่องทางการจัดจำหน่าย

.....

4.5.2 การค้าขาย

1) ประเภท / ชนิดของสินค้า ที่การค้าขาย

.....

2) แหล่งจัดจำหน่าย/ ช่องทางการจัดจำหน่าย

.....

4.6.2 อาชีพอื่น ๆ ในชุมชน

.....

5. ภูมิปัญญาท้องถิ่นของชาวจีนยูนนาน

5.1 ภูมิปัญญาเกี่ยวกับบ้านดิน

- ทำไมต้องเป็นบ้านดิน ?

.....

- วิธีการสอน / การถ่ายทอด/ สืบทอดภูมิปัญญาบ้านดินจากคนรุ่นก่อนสู่คนรุ่น
ปัจจุบัน

.....
.....

- ท่านจะมีวิธีการสืบทอดภูมิปัญญาบ้านดินสู่คนรุ่นต่อไปอย่างไร ?

.....
.....

- ความสำคัญของบ้านดินที่มีต่อวิถีชีวิตชาวจีนยูนนาน

.....
.....

5.2 ภูมิปัญญาเกี่ยวกับการเกษตร

- มีอะไรบ้าง เช่น การทำฝาย การทำไร่แบบขั้นบันได เป็นต้น

.....
.....

- มีการปรับตัวเกี่ยวกับการทำการเกษตรอย่างไรบ้าง เช่น ฝนแล้ง น้ำท่วม เป็นต้น

.....
.....

- อุปกรณ์ที่ใช้ในการทำการเกษตร

.....
.....

- การตลาด / ช่องทางการจัดจำหน่าย

.....
.....

- ความสำคัญของภูมิปัญญาด้านการเกษตรที่มีต่อชาวจีนยูนนาน

.....
.....

- วิธีการ/ แนวทางการสืบทอดภูมิปัญญาด้านการเกษตรจากรุ่นสู่รุ่นอย่างไร ?

.....
.....

5.3 ภูมิปัญญาเกี่ยวกับการแปรรูปอาหาร

- สาเหตุที่ต้องมีการแปรรูปอาหาร ?

.....

.....

- อาหารที่นำมาแปรรูปได้แก่ อาหารประเภทใดบ้าง ?

.....

.....

- กระบวนการแปรรูปพืชผลทางการเกษตร

- ถั่วเหลือง ผักกาด หัวไชเท้า (ผักดองต่าง ๆ) เป็นต้น

.....

.....

- ผลไม้ต่าง ๆ เช่น ลูกท้อ ลิ้นจี่ เป็นต้น

.....

.....

- การพัฒนาเป็นอาชีพด้านการแปรรูปอาหาร

- พืชผักผลไม้ชนิดใดบ้างที่สามารถนำมาพัฒนาเป็นอาชีพได้บ้าง ?

.....

.....

- วิธีการ / แนวทางการพัฒนาเป็นอาชีพอย่างไร ?

.....

.....

- แนวทางการถ่ายทอด / การสืบทอดภูมิปัญญาด้านการแปรรูปอาหารจากรุ่นสู่รุ่น

.....

.....

5.4 ภูมิปัญญาเกี่ยวกับสมุนไพรและการรักษาโรค

- ชนิดของสมุนไพร

.....

.....

- สมุนไพรใช้รักษาโรคอะไรบ้าง ?

.....

.....

- วิธีการใช้สมุนไพร

.....

.....

- ความสำคัญของสมุนไพรที่มีต่อชาวจีนยูนนาน

.....

.....

- การเปลี่ยนแปลงของการใช้สมุนไพรในการรักษาโรคของชาวจีนยูนนานบ้าน
สันติชลในปัจจุบัน

.....

.....

- ท่านคิดว่าภูมิปัญญาด้านสมุนไพรจะสามารถพัฒนาเป็นอาชีพของชุมชนชาวจีน
ยูนนานบ้านสันติชลได้หรือไม่ ?

ถ้าได้ จะมีแนวทางการพัฒนาเป็นอาชีพอย่างไร ?

.....

.....

ถ้าไม่ได้ เพราะอะไร

.....

.....

- แนวทางการสืบทอด / วิธีการอนุรักษ์ให้ภูมิปัญญาด้านสมุนไพรให้คงอยู่

.....

.....

6. ชาวจีนยูนนานมีเอกลักษณ์เฉพาะตัวที่แตกต่างจากกลุ่มชาติพันธุ์อื่น ๆ มีความรู้ด้านภูมิ
ปัญญาต่าง ๆ หลายด้าน ท่านคิดว่าท่านจะมีวิธีการหรือแนวทางการนำเสนอข้อมูลเหล่านี้ให้กับผู้ที่
สนใจหรือนักท่องเที่ยวอย่างไร เพื่อให้เกิดการเรียนรู้แลกเปลี่ยนด้านวัฒนธรรมที่ถูกต้องและ
ส่งเสริมความเข้าใจอันดีระหว่างกลุ่มชนต่าง ๆ

.....

.....

ตอนที่ 2 ข้อเสนอแนะการจัดตั้งศูนย์การเรียนรู้ชุมชนจีนยูนนานบ้านสันติชล

1. ท่านเห็นด้วยหรือไม่ถ้าจะมีการจัดตั้งศูนย์การเรียนรู้ในชุมชนของท่าน เพราะอะไร ?

.....

2. ท่านอยากเห็นศูนย์การเรียนรู้ในชุมชนของท่านเป็นอย่างไร ?

.....

3. ข้อเสนอแนะอื่น ๆ

.....

แบบสัมภาษณ์ชุดที่ 2

สำหรับผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับการจัดตั้งศูนย์การเรียนรู้ชุมชน
เพื่อส่งเสริมอาชีพและการท่องเที่ยวโดยชุมชนจินตนาการบ้านสันติชล

วัตถุประสงค์ เพื่อจัดตั้งศูนย์การเรียนรู้ชุมชนเพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวและพัฒนาอาชีพโดย
ชุมชนชาวจินตนาการบ้านสันติชล ตำบลเวียงใต้ อำเภอป่าปาย จังหวัดแม่ฮ่องสอน

ชื่อผู้ให้สัมภาษณ์..... วันที่สัมภาษณ์.....

ตอนที่ 1 กระบวนการจัดตั้งศูนย์การเรียนรู้ชุมชน

1. แนวคิดจะมีการจัดตั้งศูนย์การเรียนรู้ชุมชนบ้านสันติชล

1.1 วัตถุประสงค์ของการจัดตั้งศูนย์การเรียนรู้ชุมชนจินตนาการบ้านสันติชล ?

.....
.....

1.2 เป้าหมายของศูนย์การเรียนรู้ชุมชนชาวจินตนาการบ้านสันติชล

- เป้าหมายหลัก

1.....
2.....
3.....
4.....

- เป้าหมายรอง

1.....
2.....
3.....
4.....

2. รูปแบบศูนย์การเรียนรู้ที่ท่านคิดว่าเหมาะสมกับชุมชนจีนยูนนานบ้านสันติชล ควรมีลักษณะเป็นอย่างไร ?

☐ (1) เป็นห้องแสดงวัฒนธรรมและภูมิปัญญาท้องถิ่น	☐ (6) เป็นห้องอินเทอร์เน็ตชุมชน
☐ (2) เป็นห้องวิชาการชุมชน	☐ (7) เป็นห้องเรียนรู้กลุ่มอาชีพชุมชน
☐ (3) เป็นร้านค้าชุมชน	☐ (8) เป็นลานกิจกรรมชุมชน
☐ (4) เป็นห้องสมุดชุมชน / ห้องสมุดประชาชน	☐ (9) เป็นที่อ่านหนังสือชุมชน
☐ (5) ลักษณะผสมผสานทุกรูปแบบเข้าไว้ด้วยกัน	☐ (10) อื่น ๆ

เพราะอะไร

.....

.....

3. ท่านคิดว่าหน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับการจัดตั้งศูนย์การเรียนรู้ชุมชนควรประกอบด้วยหน่วยงานใดบ้าง และควรให้การสนับสนุนอย่างไร ?

3.1 หน่วยงานภาครัฐ ประกอบไปด้วยหน่วยงานใดบ้าง และให้การสนับสนุนอย่างไรบ้าง

.....

.....

3.2 หน่วยงานเอกชน ประกอบไปด้วยหน่วยงานใดบ้าง และให้การสนับสนุนอย่างไรบ้าง

.....

.....

3.3 NGOs ประกอบไปด้วยหน่วยงานใดบ้าง และให้การสนับสนุนอย่างไรบ้าง

.....

.....

3.4 ชุมชนเองจะมีส่วนให้การสนับสนุนอย่างไรบ้าง

.....

.....

4. กิจกรรมในศูนย์การเรียนรู้

4.1 ท่านคิดว่าภายในศูนย์การเรียนรู้ควรมีกิจกรรมการเรียนรู้ใดบ้างเพื่อให้ศูนย์มีความสมบูรณ์ เช่น ภาพเคลื่อนไหวประกอบเสียงบรรยาย หรือเป็นวิดีโอ เป็นต้น

.....

.....

4.2 ท่านคิดว่าการมีวัตถุประสงค์ของชุมชนนำชมศูนย์การเรียนรู้เหมาะสมหรือไม่ อย่างไร

- เหมาะสม เพราะ

.....

.....

- ไม่เหมาะสม เพราะ

.....

.....

- กลุ่มคนกลุ่มใดที่ควรจะเป็นวัตถุประสงค์นำชมศูนย์การเรียนรู้ชุมชนจินตนา
บ้านสันติชล

.....

.....

- เหตุใดต้องเป็นกลุ่มคนกลุ่มนั้น

.....\

.....

5. การบริหารและการจัดการศูนย์การเรียนรู้ชุมชน

5.1 ท่านคิดว่าเมื่อศูนย์การเรียนรู้ชุมชนจินตนาบ้านสันติชลเกิดขึ้นแล้ว หน่วยงานใดควรเป็นผู้ดูแล เพราะเหตุใด

- ชุมชนควรเป็นผู้ดูแล

.....

.....

- เพราะเหตุใด

.....

.....

- จะมีวิธีการดูแลอย่างไร

.....

- คุยกับหน่วยงานภาครัฐดูแลร่วมกัน

.....

- เพราะเหตุใด

.....

- จะมีวิธีการดูแลอย่างไร

.....

5.2 ท่านคิดว่าหากจะมีการจัดเก็บค่าเข้าชมหรือค่าบำรุงศูนย์ ท่านเห็นว่อย่างไร

- ควรเก็บ เพราะ

.....

- ควรเก็บในอัตราเท่าไร

.....

- ใครจะเป็นผู้กำหนดอัตราการเข้าชมศูนย์ฯ

.....

- ใช้หลักเกณฑ์ใดในการกำหนดอัตราการเข้าชมศูนย์ฯ

.....

- เงินที่ได้จากการเก็บค่าเข้าชมหรือค่าบำรุงการเข้าชมศูนย์ฯ จะมอบหมาย
 ให้กลุ่มใดเป็นผู้ดูแลและจะมีการจัดสรรเงินอย่างไรบ้าง

.....

- ไม่ควรเก็บ เพราะอะไร

.....

- หากไม่เก็บ จะหาแหล่งเงินทุนค่าดูแลบำรุงรักษาศูนย์ฯจากแหล่งใด

.....

- จะหาวิธีการหาแหล่งเงินทุนอย่างไร

.....

6. ศูนย์การเรียนรู้ชุมชนจันทุนนากับการพัฒนาอาชีพและการท่องเที่ยวโดยชุมชนจันทุนนากันบ้านสันติชล

6.1 ท่านเห็นด้วยหรือไม่หากมีศูนย์การเรียนรู้จะทำให้อาชีพในชุมชนบ้านสันติชลได้รับการพัฒนาอย่างต่อเนื่อง และยังสามารถก่อให้เกิดอาชีพใหม่ ๆ ในชุมชน

- เห็นด้วย เพราะ

.....

- ไม่เห็นด้วย เพราะ

.....

6.2 ท่านมีวิธีหรือแนวทางที่จะช่วยให้เกิดการพัฒนาด้านอาชีพต่าง ๆ ที่มีอยู่ในชุมชนอย่างไร

.....

6.3 แนวทางการอนุรักษ์ประเพณี วัฒนธรรม ภูมิปัญญาท้องถิ่นและความเป็นจันทุนนากันให้คงอยู่สืบไปท่ามกลางการเปลี่ยนแปลงของสังคมอย่างรวดเร็ว

.....

ตอนที่ 2 จุดเด่นด้านการเป็นแหล่งท่องเที่ยวและความสามารถในการรองรับนักท่องเที่ยวของชุมชนจีนยูนนานบ้านสันติชล

1. ท่านคิดว่าบ้านสันติชล ตำบลเวียงใต้ อำเภอปาย จังหวัดแม่ฮ่องสอน มีจุดเด่นอะไรบ้าง ?

1.1) ด้านธรรมชาติ มีอะไรที่เด่น

- ภูมิประเทศ

.....

- แนวทางการใช้ประโยชน์และการอนุรักษ์ภูมิประเทศ

.....

- แหล่งน้ำ/ อ่างเก็บน้ำ

.....

- แนวทางการใช้ประโยชน์และการอนุรักษ์แหล่งน้ำ/อ่างเก็บน้ำภายในหมู่บ้าน

.....

- ป่าไม้ / พันธุ์ไม้หายาก / สัตว์ป่า

.....

- แนวทางการใช้ประโยชน์และการอนุรักษ์ป่าไม้ พันธุ์ไม้หายาก และสัตว์ป่า

.....

1.2) ด้านประเพณี ศิลปะ และวัฒนธรรม มีอะไรที่เด่น

- ประเพณีแต่ละเดือนของชุมชน

มกราคม.....

กุมภาพันธ์.....

มีนาคม.....

เมษายน.....

พฤษภาคม.....

มิถุนายน.....

กรกฎาคม.....
 สิงหาคม.....
 กันยายน.....
 ตุลาคม.....
 พฤศจิกายน.....
 ธันวาคม.....

- ประเพณีส่วนบุคคล เช่น ประเพณีการบวช ประเพณีการแต่งงาน

.....

- วัฒนธรรมด้านการแสดงและการละเล่นของชุมชน

.....

- แนวทางการอนุรักษ์ประเพณีศิลปะและวัฒนธรรมของชุมชนจันทุนานบ้าน

สันติชล

.....

2. ท่านคิดว่าความสามารถในการรองรับนักท่องเที่ยวของชุมชนบ้านสันติชลเป็นอย่างไร

2.1 จำนวนบ้านดินหรือที่พัก (home stay) มีจำนวนเพียงพอหรือไม่อย่างไร ?

.....

2.2 ลักษณะของที่พัก (บ้านดิน) ของชุมชนบ้านสันติชลในปัจจุบันมีความเหมาะสมแล้วหรือไม่อย่างไร ?

- อะไรที่เหมาะสม ?

.....

- เหมาะสมอย่างไร ?

.....

- อะไรที่ไม่เหมาะสม

.....

- ไม่เหมาะสมอย่างไร

.....

- สิ่งที่ต้องการปรับปรุงเกี่ยวกับบ้านดิน

.....

2.2 การจัดการด้านสิ่งปฏิกูล มีการจัดการอย่างไร

- ขยะ มีการจัดการอย่างไร ?

.....

- มีการแยกประเภทของขยะหรือไม่ ?

.....

- ขยะเปียก จัดการอย่างไร ?

.....

- ขยะแห้งจัดการอย่างไร ?

.....

- ขยะที่ย่อยสลายได้ มีวิธีการจัดการอย่างไร ?

.....

- ขยะที่ย่อยสลายไม่ได้ มีวิธีการจัดการอย่างไร ?

.....

- ข้อเสนอแนะ แนวทาง/ วิธีการจัดการขยะอย่างยั่งยืนในอนาคตสำหรับชุมชน
บ้านสันติชล

.....

- น้ำเสีย มีการจัดการอย่างไร ?

.....

- จากครอบครัว

.....

- จากชุมชน

.....

- จากแหล่งท่องเที่ยว เช่น บริเวณศูนย์การเรียนรู้ ร้านอาหารชุมชน
ร้านค้าชุมชน เป็นต้น

.....

- ข้อเสนอแนะแนวทางหรือวิธีการจัดการน้ำเสียอย่างยั่งยืนเพื่อรองรับการขยายตัว
ในด้านการท่องเที่ยวในอนาคต

.....

ตอนที่ 3 ข้อเสนอแนะในการจัดตั้งศูนย์การเรียนรู้ชุมชนจิตอาสาบ้านสันติชล

1) ท่านเห็นด้วยหรือไม่ถ้าจะมีการจัดตั้งศูนย์การเรียนรู้ในชุมชนจิตอาสาร้านค้าสันติชล
เพราะอะไร ?

.....

2) หากมีการจัดตั้งศูนย์การเรียนรู้ชุมชนขึ้นท่านคิดว่าจะทำให้เกิดการเชื่อมโยงด้านการท่องเที่ยวโดยชุมชนระหว่างชุมชนจันทุนน่านบ้านรักไทยและชุมชนจันทุนน่านบ้านรุ่งอรุณหรือไม่ อย่างไร ?

.....

3) ท่านคิดว่าชุมชนจะมีส่วนร่วมในการจัดตั้งศูนย์การเรียนรู้ชุมชนได้อย่างไร ?

.....

4) ท่านคิดว่าชุมชนบ้านสันติชลมีความพร้อมในการเปิดเป็นหมู่บ้านท่องเที่ยวโดยชุมชนแล้วหรือไม่ อย่างไร?

.....

5) ท่านคิดว่าศูนย์การเรียนรู้ชุมชนจันทุนน่านบ้านสันติชลจะมีส่วนช่วยในการพัฒนาอาชีพและสามารถช่วยส่งเสริมการท่องเที่ยวโดยชุมชนจันทุนน่านบ้านสันติชลได้หรือไม่ อย่างไร ?

.....

6) ข้อคิดเห็น -ข้อเสนอแนะ

.....

ผู้สัมภาษณ์

วันที่.....

แบบสอบถามนักท่องเที่ยว

ศูนย์การเรียนรู้ชุมชนเพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวและพัฒนาอาชีพโดยชุมชนชาวจีนยูนนาน
บ้านสันติชล ตำบลเวียงใต้ อำเภอป่าเย็บ จังหวัดแม่ฮ่องสอน
ภายใต้การสนับสนุนของ ฝ่ายวิจัยเพื่อท้องถิ่น สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.)

คำชี้แจง

แบบสอบถามนี้เป็นส่วนหนึ่งของโครงการวิจัย เพื่อ หาแนวทางในการจัดตั้งศูนย์การเรียนรู้ชุมชนชาวจีนยูนนานบ้านสันติชล

ผู้วิจัยใคร่ขอความอนุเคราะห์จากท่านได้โปรดกรุณาตอบแบบสอบถาม เพื่อประโยชน์ในการวิเคราะห์ข้อมูลทางการศึกษาและพัฒนาบ้านสันติชลให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวที่มีคุณภาพต่อไป

แบบสอบถามชุดนี้ ประกอบด้วยคำถาม 3 ตอน คือ

ตอนที่ 1 ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม

ตอนที่ 2 ความต้องการรูปแบบการถ่ายทอดองค์ความรู้ผ่านศูนย์การเรียนรู้ชุมชนชาวจีนยูนนาน

ตอนที่ 3 ข้อเสนอแนะเกี่ยวกับการหารูปแบบการสื่อสารองค์ความรู้ผ่านศูนย์การเรียนรู้ชุมชนเพื่อ ส่งเสริมการท่องเที่ยวและพัฒนาอาชีพโดยชุมชนชาวจีนยูนนานบ้านสันติชล

ขอขอบพระคุณทุกท่านที่ให้ความร่วมมือในการตอบแบบสอบถามเป็นอย่างดี

.....

นายทศพร เป็นดวงเนตร

นักศึกษาปริญญาโท สาขาอาชีวศึกษา

คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่

คำชี้แจง โปรดทำเครื่องหมาย ✓ ลงในช่อง ☐ หรือเติมข้อความลงในช่องว่างตามความเป็นจริง

ตอนที่ 1 ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม

1. เพศ ☐ (1) ชาย ☐ (2) หญิง
2. อายุ

☐ (1) ต่ำกว่า 20 ปี	☐ (4) 41-50 ปี
☐ (2) 21 - 30 ปี	☐ (5) 51-50 ปี
☐ (3) 31 - 40 ปี	☐ (6) ตั้งแต่ 61 ปีขึ้นไป
3. ระดับการศึกษา

☐ (1) มัธยมศึกษา/ ปวช.	☐ (3) อนุปริญญา/ ปวส./ปวท.
☐ (2) ปริญญาตรี	☐ (4) สูงกว่าปริญญาตรี
- 4.อาชีพปัจจุบัน

☐ (1) รับราชการ/ พนักงานรัฐวิสาหกิจ	☐ (4) ข้าราชการบำนาญ
☐ (2) ประกอบธุรกิจส่วนตัว/ค้าขาย	☐ (5) นักเรียน/นักศึกษา
☐ (3) รับจ้างทั่วไป	☐ (6) อื่นๆ (โปรดระบุ)
5. รายได้เฉลี่ยต่อเดือน

☐ (1) ไม่มีรายได้	☐ (5) 15,000 – 20,000 บาท
☐ (2) ต่ำกว่า 5,000 บาท	☐ (6) 20,001 – 25,000 บาท
☐ (3) 5,000 - 10,000 บาท	☐ (7) 25,000 – 30,000 บาท
☐ (4) 10,001 - 15,000 บาท	☐ (8) มากกว่า 30,000 บาท

คำชี้แจง โปรดทำเครื่องหมาย ✓ ในตารางการประเมินตามลำดับความคิดเห็นที่ท่านคิดว่าเหมาะสมให้ตรงกับประเด็น

ตอนที่ 2 ความต้องการรูปแบบการถ่ายทอดองค์ความรู้ผ่านศูนย์การเรียนรู้ชุมชนจีนยูนนาน

รายการประเมิน	ระดับความคิดเห็น				
	มากที่สุด (5)	มาก (4)	ปานกลาง (3)	น้อย (2)	น้อยที่สุด (1)
1. ความต้องการด้านเนื้อหาและกิจกรรมภายในศูนย์การเรียนรู้					
1.1 ท่านต้องการให้มีการนำเสนอประวัติศาสตร์ความเป็นมาของชุมชนชาวจีนยูนนานตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน					
1.2 ท่านต้องการเห็นการนำเสนอข้อมูลด้านอาชีพ ด้านวัฒนธรรม ด้านกิจกรรมและประเพณี และด้านการแสดงการละเล่นต่าง ๆ ภายในชุมชน					
1.3 ท่านต้องการเห็นการจัดแสดงตารางแสดงกิจกรรมหรือเทศกาลในรอบปีของชุมชน เช่น เดือนพฤศจิกายน มีเทศกาล ซ้อยาเจ					
1.4 ท่านต้องการเห็นการจัดทำตารางทำเนียบผู้ที่มีความรู้ในด้านต่าง ๆ ของชุมชน					
1.5 ท่านต้องการเห็นการมีส่วนร่วมของนักท่องเที่ยวและผู้สนใจในกิจกรรมต่าง ๆ ของชุมชน เช่น การทดลองงาช้างหรือการใส่ชุดพื้นเมืองถ่ายรูปเป็นที่ระลึก เป็นต้น เป็นสิ่งที่ควรมี					

รายการประเมิน	ระดับความคิดเห็น				
	มากที่สุด (5)	มาก (4)	ปานกลาง (3)	น้อย (2)	น้อยที่สุด (1)
2.1 ท่านเห็นด้วยหากมีการจัดบริการด้านสื่อสิ่งพิมพ์ เช่น วารสารท่องเที่ยว เป็นต้น					
2.2 ท่านเห็นด้วยหากมีการจัดบริการด้านยืม/ คืน สื่อบางชนิด สำหรับผู้ที่ประสงค์จะยืมสื่อความรู้ไปศึกษาค้นคว้า นอกศูนย์การเรียนรู้ เช่น หนังสือประวัติศาสตร์ชุมชน เป็นต้น					
2.4 ท่านเห็นด้วยให้มีการนำเทคโนโลยีสมัยใหม่มาใช้ในการนำเสนอเรื่องราวต่าง ๆ เช่น เครื่องเล่นวีดิทัศน์ ช่วยในการถ่ายทอดเรื่องราวต่าง ๆ					
2.5 ท่านเห็นด้วยหากมีภาคีเครือข่ายท้องถิ่นให้ความรู้ประจำศูนย์					
2.6 ท่านเห็นด้วยหากมีตู้น้ำดื่มทั้งร้อนและเย็นไว้บริการ					
2.8 ท่านเห็นด้วยกับการมีบอร์ดนิทรรศการแนะนำกิจกรรมต่าง ๆ					
2.9 ท่านเห็นด้วยให้มีบริการ โต๊ะ – เก้าอี้ไว้สำหรับนั่งพักภายในอาคาร					
2.10 ท่านเห็นด้วยกับการติดตั้งพัดลมและพัดลมระบายอากาศ					
2.11 ท่านเห็นด้วยให้มีเจ้าหน้าที่อำนวยความสะดวกประจำศูนย์					
2.12 ท่านเห็นด้วยให้มีคู่มือแนะนำศูนย์การเรียนรู้ชุมชน					
2.13 ท่านเห็นด้วยหากมีการจัดจำหน่ายวีดิทัศน์ (แผ่นซีดี) เกี่ยวกับประวัติศาสตร์ความเป็นมาของชาวจีนยูนนาน บ้านสันติชล การละเล่น การแสดง สถานที่สำคัญในหมู่บ้านและภูมิปัญญาท้องถิ่น เป็นต้น					

รายการประเมิน	ระดับความคิดเห็น				
	มากที่สุด (5)	มาก (4)	ปานกลาง (3)	น้อย (2)	น้อยที่สุด (1)
3.1 ท่านเห็นว่าชุมชนควรมีส่วนร่วมในการกำหนดรูปแบบกิจกรรม เนื้อหา เรื่องราวต่างๆ ภายในศูนย์การเรียนรู้ชุมชนร่วมกับผู้มาเยี่ยมชม/นักท่องเที่ยว					
3.2 ท่านเห็นว่าให้หน่วยงานภาครัฐให้การสนับสนุนในด้านต่าง ๆ ของศูนย์การเรียนรู้ชุมชน เช่น การประชาสัมพันธ์ เป็นต้น					
3.3 ท่านเห็นว่าควรมีการจัดกิจกรรมหมุนเวียนตามเดือนต่าง ๆ ที่มีเทศกาลสำคัญของชาวจีนยูนนาน					
3.4 ท่านเห็นว่าอาคารศูนย์การเรียนรู้มีการปรับปรุงให้มีโครงสร้างที่แข็งแรงใช้วัสดุที่หาได้ภายในท้องถิ่น ผสมผสานกับเทคโนโลยีสมัยใหม่					
3.5 ท่านเห็นว่าการพัฒนาในด้านต่างๆ ของศูนย์การเรียนรู้ชุมชน ต้องอยู่ภายใต้วิถีชีวิตความเป็นอยู่ของคนในชุมชนโดยไม่เปลี่ยนแปลงไปตามจำนวนนักท่องเที่ยว					

ตอนที่ 3 ข้อเสนอแนะเกี่ยวกับรูปแบบการถ่ายทอดองค์ความรู้ผ่านศูนย์การเรียนรู้ชุมชนเพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวและพัฒนาอาชีพโดยชุมชนชาวจันทวน

1. ท่านคิดว่ารูปแบบการถ่ายทอดองค์ความรู้ด้านต่าง ๆ ของชาวจันทวนบ้านสันติชลผ่านศูนย์การเรียนรู้ ควรมีลักษณะใด ? (ตอบได้มากกว่า 1 ข้อ)

- ☐ (1) เป็นห้องแสดงวัฒนธรรมและภูมิปัญญาท้องถิ่น ☐ (6) เป็นลานกิจกรรมชุมชน
☐ (2) เป็นห้องอินเทอร์เน็ตชุมชน ☐ (7) เป็นห้องสมุดชุมชน / ห้องสมุดประชาชน
☐ (3) เป็นห้องวิชาการชุมชน ☐ (8) เป็นที่อ่านหนังสือชุมชน ☐ (4)

เป็นห้องเรียนรู้กลุ่มอาชีพชุมชน ☐ (9) ลักษณะผสมผสานทุกรูปแบบเข้าไว้ด้วยกัน ☐ (5) เป็นร้านค้าชุมชน ☐ (10) อื่น ๆ (โปรดระบุ).....

2. ท่านคิดว่าการจัดตั้งศูนย์การเรียนรู้ชุมชนจะมีส่วนช่วยในการส่งเสริมการท่องเที่ยวและช่วยในการพัฒนาอาชีพในชุมชนจันทวนบ้านสันติชล หรือไม่ ?

- ☐ (1) มีส่วนช่วย ☐ (2) ไม่มีส่วนช่วย

3. เมื่อท่านเดินเข้ามาภายในศูนย์การเรียนรู้ชุมชนฯ ท่านอยากเห็น ? (ตอบได้มากกว่า 1 ข้อ)

☐ (1) การนำเสนอเรื่องราวต่าง ๆ ด้วยภาพถ่าย ☐ (4) การนำเสนอเรื่องราวต่าง ๆ ด้วยภาพเคลื่อนไหว

☐ (2) การนำเสนอเรื่องราวต่าง ๆ ด้วยบอร์ดนิทรรศการ ☐ (5) การนำเสนอเรื่องราวต่าง ๆ ด้วยเอกสารแผ่นพับ

☐ (3) การนำเสนอเรื่องราวต่าง ๆ ด้วยชมกิจกรรมต่าง ๆ ☐ (6) อื่น ๆ (โปรดระบุ)

.....

3. หากจะมีการเก็บค่าบำรุงศูนย์การเรียนรู้ชุมชน ท่านคิดอย่างไร ?

- ☐ (1) เห็นด้วยให้มีการเก็บ ☐ (2) ไม่เห็นด้วยให้มีการเก็บ

4. ท่านเห็นว่าอัตราค่าบำรุงศูนย์ที่เหมาะสมควรอยู่ในระดับใด ?

- ☐ (1) ต่ำกว่า 10 บาท ☐ (4) 31 บาท - 40 บาท
☐ (2) 11 บาท - 20 บาท ☐ (5) 41 บาท - 50 บาท
☐ (3) 21 บาท - 30 บาท ☐ (6) 51 บาทขึ้นไป

5. ท่านเห็นด้วยหรือไม่หากชุมชนจันทวนบ้านสันติชลจะมีการจัดตั้งศูนย์การเรียนรู้ชุมชนขึ้น ?

- ☐ (1) เห็นด้วย ☐ (2) ไม่เห็นด้วย

6. อื่นๆ เพิ่มเติม

.....

.....

.....

ขอขอบพระคุณที่ท่านกรุณาให้ความร่วมมือ
ในการตอบแบบสอบถามครั้งนี้เป็นอย่างดี

แบบสังเกต

วัตถุประสงค์ เพื่อจัดตั้งศูนย์การเรียนรู้ชุมชนเพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวและการพัฒนาอาชีพโดย
ชุมชนจีนยูนนานบ้านสันติชล ตำบลเวียงใต้ อำเภอป่า จังหวัดแม่ฮ่องสอน

วันที่สังเกต.....

กิจกรรมสังเกต

การสังเกตแบบมีส่วนร่วม

1. การสังเคราะห์ข้อมูลด้านประวัติศาสตร์ของชาวจีนยูนนาน 3 หมู่บ้าน (บ้านสันติชล บ้านรัก
ไทย บ้านรุ่งอรุณ)

- พฤติกรรมของคน เช่น การมีส่วนร่วมในการแสดงความคิดเห็น เป็นต้น

.....

.....

- สภาพแวดล้อมขณะทำการสังเคราะห์ด้านประวัติศาสตร์ เช่น ความตึงเครียด ข้อถกเถียง
หรือปัญหาที่พบ เป็นต้น

.....

.....

2. อาชีพของชุมชนจีนยูนนานบ้านสันติชล

2.1 ร้านค้า

- ทำเลที่ตั้งเอื้อต่อการซื้อขายของนักท่องเที่ยวเพียงไร

.....

.....

- ประเภทของสินค้าที่จัดจำหน่าย / ลักษณะของสินค้าที่จัดจำหน่าย

.....

.....

- ใครเป็นผู้ขาย / มีวิธีการคัดเลือกคนมาขายอย่างไร

.....

.....

2.2 สิ้นค้าเกษตร

- ชนิดของพืชที่ปลูกภายในชุมชน

.....

- เมื่อเก็บผลผลิตแล้วนำไปไหน

.....

- ช่องทางการจัดจำหน่าย / สถานที่จัดจำหน่าย

.....

2.3 สภาพการท่องเที่ยวเกี่ยวกับชุมชนจีนยูนนานบ้านสันติชลในปัจจุบันและแนวโน้มในอนาคต

.....

3. สิ่งอำนวยความสะดวกและความสามารถในการรองรับนักท่องเที่ยว

3.1) ถนนเข้าสู่หมู่บ้าน

.....

3.2) ป้ายบอกทาง / แผนที่ชุมชน

.....

3.3) จำนวนห้องพัก/ สภาพบ้านพักของนักท่องเที่ยว

.....

3.4) ห้องน้ำมีจำนวนมากน้อยเพียงใด

.....

3.5 กิจกรรมการท่องเที่ยวในชุมชนที่พบเห็น เช่น กิจกรรมเดินป่า เป็นต้น

.....

.....

3.6 ระบบการจัดการขยะ/ น้ำเสีย

- การกำจัดขยะ / น้ำเสียจากชุมชน

.....

.....

- การกำจัดขยะ / น้ำเสียจากบ้านเรือน

.....

.....

การสังเกตแบบไม่มีส่วนร่วม

2. สภาพชุมชน ณ ปัจจุบัน ที่เป็นปัจจัยเอื้อต่อการจัดตั้งศูนย์การเรียนรู้ชุมชน ประกอบด้วย

2.1) สภาพทางเศรษฐกิจของชุมชน

.....

.....

.....

2.2) สภาพแหล่งทรัพยากรธรรมชาติของชุมชน เช่น แหล่งน้ำ ป่าชุมชน

.....

.....

.....

2.3) การรักษาและการใช้ประโยชน์จากทรัพยากรในชุมชน

.....

.....

.....

3. ภูมิปัญญาท้องถิ่นของชาวจีนยูนนานบ้านสันติชล

3.1) สถานที่สำคัญภายในหมู่บ้าน ประกอบด้วย และสำคัญอย่างไร

- 1.....
- 2.....
- 3.....
- 4.....

3.2) ลักษณะบ้านเรือนและที่อยู่อาศัยโดยทั่วไปของชุมชนจีนยูนนานบ้านสันติชล

.....

.....

.....

3.3) การแต่งกาย

.....

.....

.....

- ในวันสำคัญต่าง ๆ

.....

.....

.....

- ในชีวิตประจำวันทั่วไป

.....

.....

.....

- ในการประกอบอาชีพต่าง ๆ

.....

.....

.....

3.4) ประเพณี ศิลปวัฒนธรรม ความเชื่อ

- กิจกรรมในแต่ละเดือน

.....

.....

.....

- การละเล่นและการแสดง

.....

.....

.....

3.5) ราชานามผู้รู้ในชุมชน / ความรู้ความสามารถที่เชี่ยวชาญ / ที่อยู่

1.

2.

3.

4.

5.

6.

6. อื่น ๆ เพิ่มเติม

.....

.....

.....

ภาคผนวก ง

ภาพบรรยากาศบริเวณศูนย์การเรียนรู้ชุมชนจีนยูนนานบ้านสันติชล
เรื่องศูนย์การเรียนรู้ชุมชนเพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวและการพัฒนา
อาชีพโดยชุมชนจีนยูนนานบ้านสันติชล ตำบลเวียงใต้ อำเภอป่า
งิ้ว จังหวัดแม่ฮ่องสอนและประกาศนียบัตรสำหรับผู้รับการอบรม
มัคคุเทศก์ชุมชน

อาคารศูนย์การเรียนรู้ชุมชนจีนยูนนานชั่วคราว

การเตรียมจัดการนำเสนอ (display)

ป้ายบอร์ดนิทรรศการ

ป้ายบอร์ดนิทรรศการภายในอาคาร

ป้ายบอร์ดนิทรรศการภายในอาคาร

ป้ายบอร์ดนิทรรศการภายในอาคาร

ชิงช้าจีนยูนนานบริเวณภายนอกอาคาร

ฐานอิงหน้าไม้บริเวณภายนอกอาคาร

ป้ายสื่อความหมายบ้านดิน

การทำข้าวปลุก บริเวณด้านนอกตัวอาคาร

ลานกังฟู

เยาวชนแสดงโชว์กังฟู

การศึกษาดูงานศูนย์การเรียนรู้ต้นแบบ

มัคคุเทศก์ชุมชนฝึกปฏิบัติงานจริง

ผู้นำชุมชนคุณบุญหล่อ หล่ออริวัฒน์

นักท่องเที่ยวมีส่วนร่วมในกิจกรรมของชุมชน

เลขที่ ๐๑/๒๕๕๓

มัคคุเทศก์ท้องถิ่น จินยูนนาน

แม่ฮ่องสอน

ติดรูป

.....

ออกให้ ณ วันที่ ๓๑ สิงหาคม ๒๕๕๓

ผู้อำนวยการ

ผู้อำนวยการ

สถาบันการท่องเที่ยวโดยชุมชน
แม่ฮ่องสอน

วิทยาลัยชุมชน

การอบรมหลักสูตรมัคคุเทศก์ท้องถิ่น จินยูนนาน

เฉพาะพื้นที่ จังหวัดแม่ฮ่องสอน

ระหว่างวันที่ ๒๗ – ๒๙ สิงหาคม ๒๕๕๓

ภายใต้โครงการวิจัย รูปแบบการจัดการ

ศูนย์เรียนรู้ชุมชนจินยูนนาน จังหวัดแม่ฮ่องสอน

สนับสนุนโดย

สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย

ฝ่ายวิจัยเพื่อท้องถิ่น

ประวัติผู้เขียน

ชื่อ-สกุล

นายทศพิธ เป้นดวงเนตร

วัน เดือน ปี เกิด

10 กันยายน 2526

ประวัติการศึกษา

2545 สำเร็จการศึกษามัธยมศึกษาตอนปลายโรงเรียนนางรอง
นางรอง จังหวัดบุรีรัมย์

2548 สำเร็จการศึกษาศิลปศาสตรบัณฑิต สาขาการจัดการท่องเที่ยว
และโรงแรม เกียรตินิยมอันดับ 2 คณะการท่องเที่ยวและการ
โรงแรม มหาวิทยาลัยมหาสารคาม